CAMIL PETRESCU

Suflete tari
Jocul ielelor
Mitică Popescu

225

EDITURA PENTRU TOȚI

CAMIL PETRESCU

Suflete tari

*

Jocul ielelor

*

Mitică Popescu

*

(Teatru, vol. I)

1964

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI

EDITURA PENTRU LITERATURĂ

Prefață și *Tabel cronologic* de
Horia Bratu

Textele din volumul de față sînt reproduse după: Camil Petrescu, *Teatru*, vol. I, Editura de stat pentru literatură și artă, 1957.

PREFAŢĂ

Cunoscută mai puţin în trecut, dramaturgia lui Camil Petrescu ocupă în ansamblul operei sale un loc tot atît de însemnat ca şi creaţiile în proză. Mai mult, între epica şi dramaturgia sa există o indestructibilă unitate, la temelia operelor ce aparţin acestor două genuri stînd aceeaşi problematică. Nu este greşit a afirma că, atît în proză, cît şi în teatru, Camil Petrescu a oglindit, în perioada dintre cele două războaie mondiale, în primul rînd problemele intelectualităţii romîneşti, şi anume destinul intelectualului romîn, care a refuzat în chip mai mult sau mai puţin conşecvent să-şi pună talentul în slujba burgheziei, dar care nu ajunsese încă la gradul de conştiinţă suficient de înalt, încît să sprijine activ, făţiş şi direct clasa muncitoare, clasă care canaliza revolta, protestul şi nemulţumirile pe calea luptei revoluţionare. Traiectoria eroilor lui Camil Petrescu reeditează, astfel, în sinuozităţile ei, destinul intelectualului romîn, famelic prin forţa împrejurărilor, cinstit cînd este sărac, amar şi pamfletar cînd este plebeu, tolerant cînd este stimulat socialmente, patetic şi viforos în vicisitudini, rareori culegînd roadele eforturilor, vădind însă întotdeauna acel amestec de pasiune, energie, sinceritate şi inteligenţă, care este marca adevăratei personalităţi. Dincolo de deosebirile categoriale şi psihologice, acest amestec de adolescenţă

și intelectualitate, de incapacitate de a absorbi experiențe și de sinceritate inteligentă leagă pe diferiții eroi ai epicii și dramaturgiei lui Camil Petrescu, unește pe un George Demetru Ladima de profesor Doctor Omu, pe un Gelu Ruscanu de un Ștefan Gheorghidiu, incluzînd în aceeași familie de spirite chiar personaje istorice, pe un Danton sau pe un Bălcescu.

În felul acesta, Camil Petrescu a anexat teatrului romînesc un domeniu neexplorat pînă la dînsul: lumea intelectualilor, punîndu-și înainte cele mai aspre dificultăți, neezitînd să se angajeze, sub raportul problematicii, în situațiile cele mai complicate, să adune în cadrul aceleiași piese fapte dintre cele mai contradictorii și să redea amploare proceselor de conștiință pe care le traversează oamenii excepționali, aflați sub zodia unei permanente frămîntări. Albert Thibaudet sublinia, în monografia consacrată lui Flaubert, eșecul general al romancierilor realiști și naturaliști în domeniul teatrului. Afirmația nu este în întregime justă, căci au existat și unele reușite, dacă n-ar fi să citäm decît *Mercadet* de Balzac, *Thérèse Raquin* și *Moștenitorii lui Rabourdin* de Zola. Este adevărat însă că, pe de o parte, aceste piese au rămas umbrite de opera majoră a scriitorilor amintiți, romanul, și că, pe de altă parte, luată în totalitatea ei, creația lor dramatică este nesatisfăcătoare. La numele citate pot fi adăugate și cele ale lui Flaubert și Maupassant, care n-au obținut nici măcar succesele izolate ale confraților lor. O explicație a acestui eșec, mai mult decît parțial, este că aproape toți romancierii realiști sau naturaliști s-au îndreptat spre teatru mai puțin dintr-o pornire lăuntrică, cît din motive pecuniare, știut fiind că o piesă de teatru aduce venituri mai mari decît un roman. (Este în special cazul lui Balzac și al lui Maupassant.) Alteori, aceiași scriitori au considerat creația dramatică ca o simplă recreare, o variație în monotona lor carieră de romancier, sau poate realizarea ambiției de a dovedi că sînt capabili și de a crea opere dramatice.

Pentru Camil Petrescu, însă, cunoscut în principal prin romanele sale, activitatea dramatică nu este pe un plan secundar şi nici un mijloc mai mult sau mai puţin comod de a obţine adeziunea publicului sau de a repurta succes. Dimpotrivă, succesul a fost aproape întotdeauna absent în cariera dramatică a lui Camil Petrescu, şi nu există sector al activităţii sale mai contestat de adversarii săi decît acela de dramaturg. Însă scrisul direct, nervos, al lui Camil Petrescu, grăbit să surprindă înţelesul faptelor şi să-l exprime, strîngînd totdeauna firele conflictului în funcţie de un punct central de comandă, se simte subjugat de teatru încă de la începutul carierii sale, şi nu e exagerat să spunem că, în perioada dintre cele două războaie mondiale, nimeni n-a fost mai adînc interesat să dezbată şi să clarifice tot ceea ce ţinea de această artă.

Inovator în teatru, Camil Petrescu a fost — alături de Mihail Sebastian — unul din cei mai activi şi mai competenţi cronicari teatrali dintre cele două războaie mondiale. Risipite într-un număr însemnat de reviste şi periodice, articolele sale nu reprezintă cronici dramatice propriu-zise, ci variază ca formulă de la simple crochiuri pe marginea diverselor spectacole, pînă la studii şi articole cu caracter generalizator. Activitatea sa este intermitentă şi disparată, totuşi are meritul de a fi pus problemele principale ale dezvoltării teatrului romînesc între cele două războaie mondiale într-un mod polemic şi documentat. Cronicarul milita pentru un teatru de analiză, de cunoaştere, „*de stabilire a raporturilor între stările de conştiinţă*". În linii mari, era vorba de un teatru realist, îndreptat împotriva literaturii anecdotice şi naturaliste, cît şi împotriva teatrului „modernist", „*de zonă patologică*".

Pornind de la definiţia clasică a dramei, Camil Petrescu atribuie teatrului prioritatea în oglindirea ciocnirilor directe, în comparaţie cu posibilităţile altor genuri literare, văzînd în dramă un cîmp ideal de desfăşurare a pasiunilor şi energiilor intelectuale. Aceasta nu înseamnă însă că drama devine

mai puțin o „*dramă de idei*", piesa de teatru continuînd să fie în primul rînd, ca și în concepția ibseniană, „*un caz de conștiință*". Însă pe autor nu-l interesează orice caz de conștiință, ci tocmai acela care izvorăște din dramatismul vieții, cu alte cuvinte, experiențele ideologice care oglindesc contradicții violente și frîng imaginea cristalizată a personalității umane. Conceptul de „dezbatere", pasiunea și neliniștea schimbărilor, a trecerilor sînt legate mereu de ideea că teatrul reprezintă „*dialectica reflectării lumii în conștiință*", „*un formidabil mijloc de pătrundere și de obiectivare a sufletelor omenești*", o confruntare care nu cunoaște retractări și concesii, o viziune a personajelor și problemelor „*sub toate unghiurile, din față, din spate și din profil*".

Așa cum, în dezbaterile asupra prozei, Camil Petrescu lansează polemic conceptul de autenticitate, care nu însemna altceva decît contact originar cu viața, realizarea concretului, sinceritatea de gîndire, în teatru luptă pentru ceea ce el numește „*teatru de cunoaștere*", lansînd o celebră formulă care sintetizează ecuația dramei de idei și pe care, de altfel, a împrumutat-o, prin intermediul lui Ibsen, de la Leonardo da Vinci: „*cîtă luciditate, atîta dramă*". *Luciditatea* reprezintă, prin urmare, impulsul ascuțirii conflictului, căci dezvăluie perspectiva neconcordanței categorice între idealurile democratice (văzute adesea în trecut de Camil Petrescu sub înfățișarea unor valori extratemporale, „eterne") și realitatea burgheză, reprezintă — am spune noi — izvorul tragicului, creează condițiile necesare pentru renașterea artei tragediei. Se poate spune că în epoca dintre cele două războaie Camil Petrescu este singurul autor dramatic romîn care creează în spirit realist autentice tragedii[1]: *Jocul ielelor*, *Danton*, așezînd la temelia lor impasul tragic al intelectualului cinstit, aflat în raporturi de incompatibilitate cu mediul său, adversar ireductibil al tuturor încercărilor de a umili rațiunea și de a o face să conviețuiască cu infamiile

1 Tragedii, sub formă de mituri, legate de o concepție iraționalistă, au fost scrise în aceeași epocă de Lucian Blaga și alții.

zilnice şi micile interese prin care se asigurau reputaţiile şi se striveau personalităţile reale. Ne referim în special la caracterul făţiş polemic al dramaturgiei sale. Fiecare piesă este o replică, o reconsiderare a unei teme tradiţionale. Temperamentul său de polemist — care se exercită cu deosebire în publicistică dar şi în teatru, unde Camil Petrescu renunţă chiar la aparenţa obiectivităţii — găseşte un complement ideal în simpatiile sale literare şi artistice din această perioadă: Ibsen şi Strindberg. Foarte jucaţi în vremea aceea, mai ales pe scena „Naţionalului", al cărui frecventator asiduu era liceanul şi mai tîrziu studentul Camil Petrescu, dar mai ales citiţi de el în bibliotecă, Ibsen şi Strindberg au exercitat o influenţă incontestabilă asupra viitorului dramaturg. Problematica din *Stîlpii societăţii*, *Un duşman al poporului* şi din *Nora* nu a rămas fără ecou în concepţia unor personaje ca Gelu Ruscanu, Saru-Sineşti şi Maria Sineşti. *Stîlpii societăţii* trebuie să fi fost foarte mult în mintea autorului atunci cînd a construit menajul Sineştilor, iar *mademoiselle* Julie, dacă nu este un prototip al Ioanei Boiu, a prezidat tot atît de mult la naşterea acestui personaj cît frecvent menţionata *m-elle* de la Môle. Dar tocmai aici apare originalitatea lui Camil Petrescu. El nu merge pe urmele lui Ibsen sau Strindberg; el apare la zorii unei noi epoci istorice şi descinde chiar în problematica acestei noi epoci. El adaptează şi îmbogăţeşte problematica realismului critic la hotarul a două epoci, în noile condiţii istorice, cînd se pune cu atîta ascuţime problema revoluţiei şi a războiului, problema destinului şi misiunii intelectualului, cînd, pe plan artistic, vechiul realism se dislocă în naturalism şi simbolism. Camil Petrescu continuă realismul într-o nouă epocă istorică, făcînd de fapt *tranziţia* între realismul critic al unui Ibsen sau Strindberg şi drama contemporană, cu problematica ei specifică, care reflectă nemijlocit noua epocă istorică, cotitura din istoria mondială după Revoluţia din Octombrie. Aşa se explică faptul că, pe de o parte, în dramaturgia sa găsim trăsături ale dramei ibseniene-strind-

bergiene și, pe de altă parte, unele anticipări ale dramei contemporane, așa cum o regăsim, în unele aspecte ale ei, la Sartre, Simone de Beauvoir sau Albert Camus.

Confruntate cu textul piesei *Jocul ielelor*, cele expuse pînă acum aruncă o lumină puternică asupra concepțiilor ilustrate de opera scriitorului încă de la începutul carierii sale. Pasiunea pe care a pus-o în zugrăvirea intelectualului și a rolului său în societate se explică, în primul rînd, prin condițiile experienței proprii de viață a scriitorului, prin ceea ce el numea mai tîrziu „*rădăcinile sociale ale carierii mele de trudnic într-ale scrisului*". Începînd de la studentul, „*solicitat de toate contradicțiile și mirajele*", perioadei antebelice (1916) și continuînd de-a lungul întregii sale activități literare, această experiență îndelungată s-a întruchipat în opera sa prin două ipostaze esențiale: prima, a intelectualului modern, contemplativ, zdrobit de societate, a cărui evadare (în dragoste, artă) se soldează cu un eșec (Andrei Pietraru, Ștefan Gheorghidiu, Ladima), și, a doua, în care eroii capabili de acțiune, într-o oarecare măsură, participă la mișcarea revoluționară, incapabili însă să-i înțeleagă mecanismul (Gelu Ruscanu din *Jocul ielelor*, Danton). A delimita locul și rolul intelectualului în revoluție a fost deci o preocupare constantă a scriitorului. Poate oare intelectualul să participe la revoluție cu întreaga sa ființă, cu toate visurile, idealurile și credințele sale, păstrînd în același timp neatinse aceste idealuri și credințe?

Scriitorul nu s-a împăcat cu un răspuns negativ la această întrebare, și întreaga sa operă este mărturia unor înfrigurate căutări și a unor dureroase experiențe. Evoluția operei sale ilustrează tocmai istoricul acestor căutări și experiențe.

Un fapt divers, o dramă obișnuită cotidiană a fost punctul de plecare imediat al primei sale piese de teatru, *Jocul ielelor*. Patruzeci de ani mai tîrziu, într-o prefață la romanul *Ultima noapte de dragoste, întîia noapte de război*, scriitorul povestește istoria unei familii de provinciali mutată la București de un fecior mai mare, ambițios și aventurier,

ameţit de combinaţii fanteziste. Planurile himerice ale tînărului s-au dovedit dezastruoase şi, după vreo doi ani, oamenii „*care nu pricepeau nimic din ceea ce se întîmpla cu ei şi răbdau de foame cu zilele, s-au aşezat toţi sub giulgiul aerian de bioxid de carbon al morţii*". Această întîmplare, care, după spusele autorului, a avut o influenţă covîrşitoare asupra conştiinţei sale, nutrite cu lecturi din filozofii clasici, a intrat întocmai în acţiunea *Jocului ielelor*, cu deosebirea semnificativă că, în versiunea lui Camil Petrescu, capul familiei este un pianist talentat, rămas pe drumuri. Este una din acele întîmplări absurde şi semnificative, care îl ajută să-şi dea seama, în epoca în care îşi concepuse piesa, „*că lumea asta nu e cea mai bună cu putinţă, că Leibnitz nu avea dreptate*". Contrastul între opulenţa şi desfrîul claselor stăpînitoare, ilustrate de „*bătăile de flori de la rondul al doilea de la şosea*" şi „*groaznica măcinare de la Verdun*", îl face să-şi îndrepte privirile spre mişcarea muncitorească, al cărei singur exponent la epoca aceea era partidul socialist, ros de tarele oportunismului şi ale iluziilor social-democraţiei. De altfel, în *Jocul ielelor* există mai mult decît o simplă aluzie autobiografică. Aici găsim cîte ceva din preocupările studentului Camil Petrescu, care în acea vreme susţine (într-un concurs pentru bursa Hilel) o lucrare de examen intitulată *Motivurile şi scopurile acţiunilor omeneşti* (1914). Ceva mai tîrziu, tot în aceeaşi perioadă, în preajma intrării Romîniei în primul război mondial, Camil Petrescu va scrie cîteva articole, sub pseudonimul de Raul D., la *Facla* şi *Rampa* lui N.D.Cocea. Camil Petrescu a recunoscut în mai multe rînduri atracţia exercitată asupra sa de figura lui N.D.Cocea[1] cu care, neîndoios, eroul piesei, Gelu Ruscanu, are unele trăsături comune.

Jocul ielelor nu este însă o dramă a luptelor clasei muncitoare împotriva societăţii burghezo-moşiereşti, ci tragedia intelectualului burghez cinstit, care s-a rupt de clasa sa de

1 Vezi *Cuvîntul* din 18 aprilie 1925.

obîrşic şi caută în mişcarea muncitorească o soluţie pentru propriile sale probleme, pentru propriile sale contradicţii interioare. Această limitare a piesei (*limitare*, fiindcă pînă la sfîrşit victoria aparţine nu eroului care se îndreaptă către mişcarea muncitorească — acesta se sinucide — ci lui Penciulescu, omul care proclamă în mod cinic scepticismul total în faţa oricărei ideologii de „reconstruire" a omului) îşi are o explicaţie obiectivă. De o clarificare, în adevăratul sens al cuvîntului, a intelectualilor, care se orientau spre ceea ce oficial se numea „mişcarea socialistă", nici nu putea fi vorba în epoca aceea. Frămîntarea ideologică a intelectualilor progresişti, adversitatea lor faţă de burghezie găseau în doctrina „socialistă", promovată de conducerea oportunistă, un aliment suficient doar pentru a-şi hrăni revoltele şi veleităţile de independenţă, nu însă pentru a găsi *soluţii valabile*. Iar dezlănţuirea războiului mondial, agravînd, pe de-o parte, oportunismul tactic al conducătorilor pseudosocialişti şi radicalizînd, pe de altă parte, masele va determina pe unii din aceşti intelectuali să treacă sub focul criticii activitatea unora din vîrfurile partidului social-democrat (o critică purtînd mai ales amprenta *revoltei* şi mai puţin un caracter militant de demascare) şi va accentua frămîntarea aceloraşi intelectuali, unii dintre ei identificînd eronat în unele vîrfuri ale partidului social-democrat pe reprezentanţii mişcării muncitoreşti. Caracterul acesta profund contradictoriu se reflectă şi determină atît laturile tari, cît şi cele slabe ale piesei lui Camil Petrescu, transformînd conflictul social într-o „dramă a absolutului", judecînd lupta de clasă prin prisma unor criterii obiectiviste kantiene. Concesiile şi compromisurile care devin monedă curentă în activitatea conducerii partidului socialist, manevrele de culise îi determină nu rareori pe intelectualii de genul lui Gelu Ruscanu să revendice, dincolo de eficacitatea unor poziţii conştiente de clasă, dreptul la invocarea unor concepte absolute, pe deasupra claselor, necompromise de considerente pragmatice şi manevre de culise. Este un fenomen inevitabil, pe

care îl produce întotdeauna într-un moment sau altul din istoria mişcării muncitoreşti, înainte de Marea Revoluţie, triumful sau predominanţa vremelnică a concepţiilor oportuniste. Este o formă a pierderii încrederii în triumful cauzei clasei muncitoare. Acesta este sensul opoziţiei dintre dreptatea absolută, „*dreptatea în sine*", invocate de eroul piesei, şi dreptatea socială. Pretextul material, care declanşează acţiunea, îl constituie campania de presă pe care Gelu Ruscanu, intelectual care rupe cu mediul burghez din care descinde, şi care devine directorul ziarului socialist *Dreptatea socială*, o susţine împotriva coruptului ministru al justiţiei, Saru-Sineşti; este vorba de intenţia lui Gelu de a publica documentele compromiţătoare, care l-ar duce pe ministrul justiţiei de-a dreptul la închisoare. Însă asupra directorului *Dreptăţii sociale* se exercită presiuni pentru a renunţa la această intenţie, în „numele cauzei", pentru a smulge de la ministrul corupt eliberarea unui militant socialist. Bătălia în jurul documentelor atinge, într-adevăr, punctul culminant prin intervenţia tovarăşilor de partid ai lui Gelu, care, prin intermediul unui „troc", intenţionează să renunţe la publicarea documentelor, în schimbul eliberării de către ministru a acestui militant socialist, Petre Boruga, condamnat virtualmente la moarte. Conflictul principal izbucneşte între Gelu Ruscanu, care ţine să publice cu orice preţ ştirea referitoare la crima ministrului Sineşti, şi militanţii socialişti, care vor să obţină, prin renunţarea la publicarea ei, eliberarea lui Petre Boruga. Pentru Gelu o asemenea acţiune înseamnă „punerea soartei unui om deasupra cauzei", pentru militantul Praida mai important era de a demonstra burgheziei că mişcarea muncitorească, forţînd eliberarea luptătorilor ei, este capabilă de a stăvili valul de teroare: „...*Stă în interesul cauzei noastre... ca Boruga să fie liber... Trebuie să vadă toţi şovăielnicii din partid că sîntem nu numai solidari... ci şi tari... Să fie un avertisment!*" Aşadar, în fond avem de-a face cu o ciocnire între „dreptatea absolută", de deasupra claselor („*dacă lupt pentru o cauză, aceasta este dreptatea*

însăşi" — proclamă Gelu Ruscanu) şi „o dreptate de clasă". „*Cauza singură ne arată care fapte sînt bune şi care sînt rele*", declară militantul socialist, Praida, într-o formulă, care, evident, nu trebuie înţelcasă relativist. Căci Gelu Ruscanu este, de fapt, acela pentru care adevărul absolut este o noţiune metafizică. „Valoarea şi funcţiile figurilor silogistice" (pentru a parafraza titlul tezei de licenţă a lui Camil Petrescu) se dovedeşte insuficientă pentru rezolvarea dilemei în care se găseşte eroul. Dialectica vie a evenimentelor istorice Gelu Ruscanu o închide în cercul de fier al unei metafizici raţionaliste; oricît de înaltă ar fi ţinuta intelectuală a unei asemenea poziţii, ea este abstractă, simplistă, atunci cînd este vorba de a analiza prin prisma ei mecanismul luptei de clasă. Gelu Ruscanu nu înţelege că desfăşurarea unei revoluţii cere un anume raport între scop şi mijloace, că pentru realizarea scopului final al revoluţiei este necesară o oarecare elasticitate în alegerea mijloacelor, potrivit momentului tactic şi strategic dat, că, în anumite împrejurări, rigiditatea mijloacelor poate periclita însăşi atingerea scopului. Concesiile şi retragerile momentane sînt necesare şi justificate de situaţia generală obiectivă. Iată o situaţie nouă, pe care, în implicaţiile ei, nu am mai întîlnit-o la Ibsen. La Gelu Ruscanu rigiditatea mijloacelor periclitează însăşi realizarea scopului. Ca director al *Dreptăţii sociale*, Ruscanu rupe complet cu mediul din care provine, este un „renegat" pentru societatea burgheză. Pentru socialişti, apărînd conceptul kantian al „dreptăţii în sine", militînd pentru etica absolută, nepărăsind totalmente poziţia ideologică a burgheziei, Gelu Ruscanu apare ca o figură anacronică de iluminist, care promovează teza idealistă a „justiţiei absolute" lipsită de eficacitate practică. Respingerea dialecticii istorice în progresul realizării practice a dreptăţii sociale, sentimentul antinomiei între pasiunea neostoită a intelectualului pentru dreptatea absolută şi desfăşurarea istorică concretă a luptei de clasă — iată izvorul „dublicităţii" lui Gelu Ruscanu; pe de o parte, Gelu Ruscanu

recunoaşte, în numele „dreptăţii absolute", necesitatea „dreptăţii sociale", justifică prin scris necesitatea obiectivă a luptei proletariatului; pe de altă parte, el descoperă că această luptă duce în mod obiectiv la derogări de la imperativele legalităţii „absolute", în numele căreia vine în rîndurile clasei muncitoare. Autorul urmăreşte în mod special să sublinieze dualitatea acestei poziţii din care rezultă tragedia eroului şi al cărei prototip se găseşte la Hegel, în celebra descriere a „conştiinţei nenorocite": *intenţiile* acţiunilor intră în conflict cu *urmările* lor. Şi la Ibsen eroul pozitiv ajunge adeseori într-un impas iremediabil; înaintea sa se cască o prăpastie între scopul urmărit şi situaţia sa personală, concretă. Însă scopul era abstract, vag, de concreteţea practicii sociale, însă eroul ibsenian îl urmăreşte în chip neabătut. Eroul lui Camil Petrescu este dilematic, îl urmăreşte permanent posibilitatea unei alternative, deşi în limitele binelui, între două morale cu acelaşi semn spre care se ajunge totuşi pe căi diferite. Tendinţa către afirmarea personalităţii sale este o preocupare de planul secund. De aici şi un alt tip de deznodămînt: eroii lui Ibsen sînt învinşi sau învingători, îşi joacă cartea, deznodămîntul este categoric. Eroii lui Camil Petrescu se găsesc întotdeauna într-o dilemă fără ieşire, conştiinţa lor este într-o permanentă sfîşiere. „Conştiinţa nenorocită" este caracteristică intelectualului care, odată intrat în mişcarea muncitorească, nu reuşeşte întotdeauna să lase la poarta ei reziduurile filozofici idealiste şi să se identifice complet cu interesele clasei revoluţionare. De aceea, în practica luptei de clasă, acest intelectual „se încurcă în idei", filozofia sa vine în contradicţie cu acţiunile sale sociale: în acest sens trebuie interpretat jocul inextricabil al antinomiilor care este, de fapt, un *joc al ielelor*; aceasta este semnificaţia titlului, aici trebuie găsită dezlegarea misterului în care eroul „se încîlceşte". Prin piesa sa, scrisă acum aproape o jumătate de veac, Camil Petrescu a intuit şi a anticipat una din cele mai dezbătute teme moderne ale teatrului contemporan, care a irupt pe scena mondială

abia în a doua jumătate a secolului, după cel de al doilea război mondial. *Jocul ielelor* se află astfel cu patruzeci de ani înaintea dramaturgiei similare scrisă de un Sartre, Camus, Elliot, Cristopher Fry. Există în tragedia scrisă de pana autorului romîn poate chiar un mai mare respect față de caracterul obiectiv al faptelor, refuzînd identificarea luptei conștiente, raționale, practice, pentru realizarea unui ideal social necesar istoricește, cu o mistică a „cauzei", cu un fanatism carbonar ascetic. Militantul socialist Praida este în genere un purtător de cuvînt al liniei juste anticapitularde în comitetul de conducere, încarnează puritatea etică, înțeleasă însă concret istoric. Uneori și acesta este pus, în chip paradoxal, să rostească sentințe sectare ușor sibilinice *à la* Blanqui. La observația de bun-simț a lui Gelu: „*Mecanismul acțiunii e la mine în conștiință. De-acolo îi venea autoritatea*", Praida răspunde cu această absurditate fanatică: „*Vanitate individuală... Autoritatea noastră de luptători nu vine din conștiința noastră... Vine din măreția cauzei. Cauza singură ne arată care fapte sînt bune și care sînt rele.*" A vedea o opoziție între *conștiința* luptătorului și *cauza* pentru care luptă, a face din ideea de cauză o idee mistică, înseamnă a transforma concepția socialistă într-o concepție romantică, teroristă. Forța socialismului nu stă în spiritul gregar. Fiind vorba de frămîntatul proces de conștiință al lui Gelu, de sfîșierea sa lăuntrică, Praida oferă drept soluție această banalitate: „*Simte umărul, tovarășe, și vei vedea cum se limpezesc toate*". Este, apoi, în *Jocul ielelor*, o tendință către conspirativitate de bîlci, o ușoară trivializare a condițiilor concrete ale luptei de clasă, care oglindește, în parte obiectiv, o anume atmosferă din jurul bonzilor social-democrați. Însă elementele muncitorești din partid sînt privite, în general, cu simpatie. Este de remarcat că toate personajele din afara partidului socialist, cu excepția în oarecare măsură a lui Penciulescu (care, de altfel, este un purtător de cuvînt al autorului), poartă întipărite adînc tarele societății burgheze. Despre acești eroi se poate

spune într-adevăr că descind din Ibsen. Un Saru-Sinești are nevoie de satisfacții tari, de răsucirea perversă a conștiințelor pentru a încerca sentimentul forței propriei sale personalități. Aci nietzscheanismul, în forma sa vulgară, ideologia supraomului capitalist, atît de detestată de Ibsen, este demascată fără cruțare. Dar și aici sînt de făcut cîteva distincții. Saru-Sinești este un „stîlp al societății", și Maria este Nora. Dar în dramele lui Ibsen personajele sînt izolate, neputința de a comunica separă destinele, și concluzia este totdeauna că fiecare dintre personaje își urmează propria sa soartă. Crima lui Sinești unește, pentru cîtva timp, fără ieșire cele trei personaje principale, care, într-o dramă burgheză de bulevard, n-ar constitui decît un banal triunghi. La Camil Petrescu însă triunghiul duce la un adevărat ciclu infernal, căci fiecare este, pentru celălalt, un geniu al răului și un complice la propria nenorocire. Personajele sînt unite între ele prin odgoane de oțel și fiecare îi duce pe ceilalți spre prăpastie în chip irremediabil. O dată cu căderea cortinei după ultimul act, personajele principale, chiar dacă nu au pierit, ca în tragedia antică, sînt distruse sufletește; ceea ce va urma dincolo de piesă nu mai are nici o însemnătate, căci drama a fost dusă pînă la punctul fără întoarcere, după ce a epuizat nenumăratele ipoteze și soluții care s-au succedat pe scenă. Camil Petrescu își duce eroii și problematica la limita rezistenței, dezlegarea nesugerînd altceva, pînă la urmă, decît zdrobirea definitivă: aceasta este ținuta tragică a piesei lui Camil Petrescu.

Deși cronologic *Jocului ielelor* îi urmează *Act venețian*, *Suflete tari*, *Mioara*, piesa care continuă problematica acestei prime opere este *Danton*, de asemenea o tragedie, realizată la aproape două decenii după *Jocul ielelor*. Se poate asemăna evoluția scriitorului cu o spirală: el se întoarce asupra acelorași probleme, însă de fiecare dată nu la același nivel. Opere depărtate între ele, ca moment de apariție și structură, se situează pe aceeași parte a spiralei, pe cînd ceea ce le precede sau le succede se găsește de cealaltă parte. Piesele

care abordează problematica revoluţici reprezintă, în ciuda erorilor, continuitatea, firul realist în evoluţia scriitorului. Oricare ar fi rezervele în legătură cu interpretarea unor fapte istorice, revoluţia de la 1789 este privită, în *Danton*, ca un eveniment progresist, ca o treaptă necesară a mersului înainte al istoriei, ca un proces care creşte către o maximă intensitate, cu mişcări seismice pline de neprevăzut. În *Danton* întreaga construcţie a eroului respinge viziunea utopică, idealizată a revoluţionarului, şi eroul este un om cu ambele picioare adînc înfipte în pămînt, cu capricii, cu o vitalitate debordantă, cu grave momente de eclipsă. Conflictul dintre iacobini şi girondini în cadrul Convenţiei este ireductibil. Dincolo de configuraţia partidelor există în piesă o linie de demarcaţie, care desparte pe oamenii vechiului regim de oamenii noii epoci. Autorul respinge de la început poziţia filistină a romanţării fanteziste a evenimentelor, vizibilă în epoca în care e scrisă piesa, nu numai într-o întreagă literatură de colportaj, dar în toate operele închinate aceleiaşi teme, începînd cu biografiile lui Ştefan Zweig şi terminînd cu filmele americane care înfăţişau Convenţia ca o adunătură de derbedei cretini şi însetaţi de sînge. Dimpotrivă, autorul lui *Danton* justifică pînă la un anumit moment violenţa, intransigenţa, şi aprobă înlăturarea necruţătoare a girondinilor. Socotind lipsa de fermitate faţă de duşmani drept o crimă, Danton acţionează în acest caz în virtutea logicii dezvoltării evenimentelor. Nu întîmplător patosul dramatic, momentele de largă respiraţie ale tragediei se găsesc în prima parte. Ascensiunea lui Danton este, în fapt, ascensiunea revoluţiei. Fiecare sfîrşit de act reprezintă o culme unde elocvenţa sublimă a lui Danton se cheltuieşte din plin. Pe o asemenea bază, lui Camil Petrescu i-a reuşit un moment de confruntare supremă între erou şi mase, cînd poporul capitalei, electrizat de patetismul incendiar al lui Danton, porneşte pentru a goni pe năvălitorii prusaci de sub zidurile Parisului. Desfăşurarea conflictului este axată pe momentele nodale ale revoluţiei: invazia pru-

sacilor, disputa cu girondinii, ciocnirea dintre Danton şi Robespierre. Însă interesul autorului se concentrează nu atît în direcţia formulării unor judecăţi de valoare asupra etapelor revoluţiei, cît în elaborarea unui profil etic al revoluţionarului, al omului de stat. Danton este individualitatea unică, un exemplar cu totul excepţional, atît fiziceşte, cît şi spiritualiceşte, exponent în acelaşi timp al virtuţilor şi capacităţilor, care, în concepţia lui Camil Petrescu, ar trebui să caracterizeze pe omul de stat. Dar Danton nu este un erou ideal: virtuţile — fundamentale, atît în calitatea lui de revoluţionar, cît şi ca om — se îmbină inextricabil cu vicii care apar minore şi insignifiante în raport cu dimensiunile şi amploarea personajului. El este deci o replică, într-un anume sens polemică la adresa lui Gelu Ruscanu, adevărată încarnare a unor virtuţi ideale, de un fanatism supraomenesc în credinţa într-un ideal, de o incapacitate dezarmantă de a găsi soluţiile de compromis şi de a face tranzacţiile cerute de tactica revoluţionară. Şi Danton este ferm în problemele fundamentale, însă plin de toleranţă faţă de „scăderile omeneşti", vădind un spirit de concesie pentru tot ceea ce intră în cadrul plăcerilor cotidiene, faţă de diferite mici voluptăţi care „îndulcesc" viaţa.

Primul e deci un ascet încordat ca un arc, sumbru şi fanatic. Iar aici — în chip polemic — cel ce încarnează trăsăturile lui Gelu Ruscanu nu mai este eroul pozitiv, ci e prezentat în culorile antipatice ale corespondentului său ideologic — Robespierre. Al doilea-i reprezentat în culori rembrandtiene, inegal în stările sale de spirit, violent şi candid, uriaş şi diform, gingaş şi dur. E limpede că de data aceasta Camil Petrescu şi-a înzestrat eroul tocmai cu însuşirile care-i lipseau lui Gelu Ruscanu, cu percepţia realităţii concrete imediate, în care se include şi înţelegerea profundă, indulgentă a slăbiciunilor umane. „*Robespierre, ascultă-mă pe mine... Lasă viaţa să curgă mai departe. Ea singură e mare.... şi bună... şi dreaptă.* (Cu ochi frumoşi:) *Lasă, Robespierre, omenirea să iubească, să cînte, să se bucure... Niciodată*

n-o să vie virtutea ta... Mai întîi că nici nu știu ce e, anume, aceea Virtute." Cît de apreciabilă este schimbarea de viziune a autorului se vădește în faptul că în piesă întreg focul polemic, întreaga pondere a unei critici amare este orientată împotriva revoluționarului de tipul lui Gelu Ruscanu, împotriva fanatismului ideii abstracte, împotriva marelui preot al „dreptății absolute", acum botezată „virtute", adică împotriva lui Robespierre. Într-un interviu publicat în *Viața literară* (1927), Camil Petrescu scria următoarele: „*Danton și Robespierre sînt viața și ideea față-n față, se prăbușesc amîndouă venind în conflict unul cu altul*".

În raport cu *Jocul ielelor* perspectiva este fundamental modificată. Acum partizanii Ideei sînt cei supuși sarcasmului autorului, și Robespierre este construit caricatural, antipod al autenticității, construit din dogme și scheme, închis într-o obsesie demențială fixă. El reprezintă deci imaginea caricaturizată a lui Gelu Ruscanu, dubletul său sinistru complicat cu o ipocrizie care frizează uscăciunea sufletească. Este adevărat că autorul piesei nu neagă orice calitate lui Robespierre, și într-un moment revelator descoperă, într-o „străfulgerare", adîncimile de „omenie și de vis" ale personajului, dar numai pentru a le îngropa din nou, a reface o mască și mai impenetrabilă, mai dură. În mai multe interviuri, Camil Petrescu a încercat să demonstreze că antiteza i-a fost dictată de „analiza succintă" a documentelor istorice, și a sugerat chiar cu modestie că istoricește „nu a adăugat nimic". Realitatea este cu totul alta, și o simplă confruntare a scrierilor lui Robespierre cu ceea ce i se atribuie în piesă dovedește eliminarea sistematică a tuturor elementelor — numeroase și concludente, nu mai e nevoie s-o spunem — care demonstrează „adîncimile de omenie și de vis" ale personajului. O asemenea judecată de valoare asupra personalității istorice, formulată numai în raport cu o filozofie personală a istoricii, duce în mod inevitabil la arbitrar, căci nu ține seama de scopurile, de nevoile și de mișcările diferitelor curente participante

la avîntul revoluționar și care își găsesc expresia și în activitatea acestor personalități. Dialectica dintre individual și general, dintre trăsăturile caracterologice și poziția de clasă, este indestructibil legată de dialectica forțelor sociale în revoluție. Independent de însușirile sau scăderile personale ale lui Robespierre, avocatul din Arras reprezintă aripa cea mai radicală a forțelor care își spun cuvîntul în parlamentul revoluționar. Fiind mai consecvent, este natural ca el să apară mai „dur" decît Danton, care rămîne reprezentantul burghezici mijlocii. A-l ataca pe Robespierre, înseamnă, obiectiv, nu numai a stabili un raport eronat între însușirile și defectele unui personaj istoric, ci a defăima acea aripă a mișcării revoluționare, care a urmărit, în condițiile propuse, să ducă pînă la capăt mișcarea (pînă la capăt — conform țelurilor aripei radical-burgheze), a cărei înfrîngere a încetinit triumful, aducînd pe creasta valului mediocritățile Directoratului. Acesta este planul realității istorice. Camil Petrescu îl urmărește însă cu cea mai mare atenție și fidelitate numai în măsura în care este vorba de ciocnirea dintre iacobini și girondini. În această primă parte a piesei elogiul lui Danton apare îndreptățit, căci el este, în această fază a luptei, într-adevăr, conducătorul națiunii, în calitate de fruntaș al noii pături burgheze îmbogățite în timpul revoluției, și care a participat la dictatura iacobinilor, folosindu-se de sprijinul eficace al maselor populare. Danton este sublim cînd își îndreaptă întreaga putere de foc împotriva claselor contrarevoluționare, contra monarhiei și aristocrației. De aceea, într-o asemenea încleștare, în această primă parte a piesei, Danton capătă aureola unei mari figuri naționale, și retorica sa patetică, mobilizînd, în momentele de mare pericol, poporul, lucrătorii, țăranii — în lupta pentru salvarea patriei, nu are nimic găunos. Cînd, în faza a doua a dictaturii iacobine, contradicția dintre noua burghezie mijlocie reprezentată de Danton, pe de o parte, și mica burghezie radicală care se află alături de masc, pe de altă parte, se dovedește în practică pentru

moment mai importantă decît contradicţia dintre Revoluţie şi Reacţiune, rolul istoric al lui Danton s-a epuizat. Iată ceea ce nu se vede în piesă. Iar în măsura în care regretă ghilotinarea girondinilor şi apelează la clemenţă şi la moderaţie, devine o frînă în dezvoltarea istorică. Acum figura lui Danton capătă proporţii tragice, nu fiindcă el este marele neînţeles, care cunoaşte singur sensul adevărat al istoriei şi este zdrobit de avalanşa evenimentelor în degringoladă, ci, dimpotrivă, fiindcă este depăşit de evenimente şi reprezintă „ziua de ieri" a revoluţiei. În piesa lui Camil Petrescu, tragismul lui Danton este al unui personaj care „devansează" prea mult timpurile în care trăieşte; în realitatea istorică, tragismul lui Danton în perioada corespunzătoare izvorăşte din faptul că rămîne în urma ritmului revoluţiei, în faptul că este depăşit de evenimente. În revoluţia franceză — aşa cum realmente s-a întîmplat — toţi conducătorii revoluţionari, inclusiv cei radicali, cad inevitabil tocmai pentru că adoptă jumătăţi de măsură şi nu merg pînă la capăt. În piesa lui Camil Petrescu aceste jumătăţi de măsură sînt elogiate, se face apologia toleranţei. Astfel, apare în piesa lui Camil Petrescu, în chip indiscutabil, un anumit elogiu al personalităţii, nu în sensul „idealizării rafaelice", ci în sensul toleranţei şi indulgenţei nemăsurate faţă de erorile istorice ale conducătorului, faţă de consecinţele grave ale instabilităţii şi oscilaţiilor. Hipertrofia singularului, sentimentul de a avea în faţa noastră un exemplar unic, este sugerată mai ales în relaţiile dintre Danton şi mase. Acum el apare în postura unui geniu solitar, neînţeles în intenţiile sale intime, căruia îi e foarte uşor să capteze masa, atunci cînd se arată dispus să-i flateze instinctele. Piesa lui Camil Petrescu se încheie în mod tragic: Danton moare în faţa indiferenţei întregului popor. A învins revoluţia? Iată o întrebare pe care piesa o lasă fără răspuns, iar ultima replică a lui Danton este grandioasă şi echivocă: „*Ascultă, Sanson, după ce îmi vei reteza capul, să-l ridici şi să-l arăţi poporului... Merită.*"

Din punct de vedere al interprotării istoriei, deci, meritele şi deficienţele piesei se conturează în raport cu rolul contradictoriu pe care l-a jucat Danton în revoluţie. Camil Petrescu nu a văzut lucrul acesta tocmai pentru că a determinat rolul personalităţii în istorie în raport cu calităţile individuale, cu însuşirile psihice particulare, şi acestea văzute de fapt în ordinea ficţiunii literare şi nu prin prisma adevărului istoric, ca expresie a unei literaturi mai degrabă „simbolice" şi nu de evocare istorică. Pentru estetica dramei istorice cazul este deosebit de interesant şi suscită bogate reflecţii. „Umanitatea" lui Danton ar fi trebuit, în concepţia lui Camil Petrescu, să facă din el încarnarea deplină a revoluţiei. Danton este o „natură" aşa cum este însăşi revoluţia, poporul răsculat. El are deci măreţia ei elementară, dezlănţuirile ei spontane, instinctuale„„şiretenia" ei. Într-o asemenea perspectivă şi amploare, deficienţele, erorile nu mai sînt grosolane,ci sublime. Ele sînt proprii vieţii, ele decurg din voluptatea de a trăi din plin. Şi ce este altceva revoluţia decît afirmarea plenară a vieţii pe toate dimensiunile ei? Ceea ce inspira neîncredere — ne spune deci metaforic scriitorul — este, dimpotrivă, prudenţa calculată, raţionalitatea excesivă, considerarea oamenilor numai sub raportul statistic şi a tovarăşilor ca simple figuri de şah. Formalismul logic, fanatismul ideii abstracte duce la exterminarea reciprocă a conducătorilor revoluţiei, căci unitatea de acţiune şi de ţel, disciplina de fier pot fi mai uşor menţinute sub regimul stării de asediu decît al unei conduceri colective.

Am numit aici concepţia sub care se critică în piesă sectarismul şi aventurismul încarnate într-un personaj denumit, eronat şi din întîmplare, printr-o confuzie istorică, Robespierre... Pentru a fi mai clari: dacă aceste două personaje din piesa lui Camil Petrescu nu s-ar numi Danton şi Robespierre, deci nu ar reprezenta o *anume* ciocnire, în *anume* condiţii precizate, ci ar reprezenta personaje fictive, tipice pentru tendinţele din mişcarea revoluţionară a secolului trecut, piesa nu ar avea aspectul unei apologii a „drumului

de mijloc" în criza revoluționară, a politicii de concesii și de tolcranță într-o epocă de război revoluționar. Căci, să nu uităm, luat în sfera anumitor peripeții din piesă, ce semnifică anumite fapte istorice bine precizate, riguros dotate, personajul care în piesă se numește Danton nu are propriu-zis o fizionomie de oportunist, nu împinge flexibilitatea și elasticitatea revoluționară pînă la conciliatorismul neprincipial, pînă la abandonarea în practică a scopurilor revoluției. La fel, cel ce în piesă poartă numele de Robespierre are nu puține din trăsăturile unui sectarian de duzină, unui fanatic din clica lui Hébert, aventurier politic și speculant al oscilațiilor lumpenproletariatului, pe care însuși Incoruptibilul, adevăratul Robespierre, cel din istorie, dacă l-ar fi întîlnit, l-ar fi trimis sub cuțitul ghilotinei.

Aici ajungem la una din trăsăturile specifice ale literaturii istorice a lui Camil Petrescu, acuzat adesea, pe nedrept, de a fi un reporter istoric și nu un scriitor. Aceasta și din pricina pasiunii pentru amănuntul documentar; în ciuda intenției proclamate a lui Camil Petrescu de a face o dramaturgie concret-istorică, pînă la *Bălcescu* el nu a scris decît drame istorice „fictive". În *Danton*, interesul autorului nu merge atît către clarificarea și aprecierea istorică a diferitelor laturi ale revoluției, cît în descoperirea acelor ipostaze capabile să susțină conflictul epic și problematica psihologică. Mai mult încă, stricta coloratură istorică, remarcabila intuiție, uneori, a pulsului evenimentelor nu sînt, de fapt, decît recuzita artistului, care încearcă să dea viață „ficțiunii" sale. Uzînd deci de numeroase amănunte luate după documentele epocii, Camil Petrescu oferă un scenariu original, inedit și, amestecînd culorile, conturează chipul unei figuri posibile de revoluționar progresist, ca un ideal uman apropiat și, psihologicește, într-un anume sens asemănător — în ciuda „excepționalității" lui — fiecăruia dintre noi. Dar zarva care se face în jurul „autenticității amănuntului istoric", pretenția fățiș proclamată de a conferi o stare civilă „real-istorică" eroilor, precum și tendința de a intro-

duce dimensiuni istorice concrete unor fapte și evenimente determinate istoricește, pune întreaga această literatură sub semnul discuției. Realitățile social-istorice se răzbună tocmai în măsura în care piesa pretinde că narează și interpretează „științific" faptele istorice. Căci în *Danton* Camil Petrescu nu a vrut să scrie o dramă istorică „fictivă", așa cum ea se prezintă, ci o lucrare concret-istorică, o piesă de evocare istorică.

La prima vedere popasul pe care scriitorul îl face în comedie cu piesa *Mitică Popescu* ar putea fi interpretat ca un soi de interludiu, ca o abandonare de moment a problematicii sale fundamentale. Totuși, între această piesă și restul operei distanța nu este atît de mare. Ca și la Ladima și la Gelu Ruscanu, etica pe care o profesează Mitică pare a se îndrepta împotriva propriilor sale interese, el înfățișîndu-se întocmai tipurilor de intelectuali ai lui Camil Petrescu, ca un naiv din punct de vedere social. Ca și Ladima sau Pietraru, imaginea ce și-o face despre femeia iubită are tot un caracter himeric. Inadaptabilitatea lui Mitică la societatea burgheză este urmarea conștiinței sale etice, tot așa cum și refuzul lui Ladima de a sluji afacerile necurate ale lui Gheorghidiu este tot de ordin etic. Cînd e invitat la petrecerea pusă la cale de Georgeta Demetriade, răspunde disprețuitor și sigur de el: „*Mersi... Ce să caut eu între atîția pești și escroci?* (Arată cu mîna.) *Eu cînd mă duc undeva...* (Nu găsește gestul și cotește brusc.) *Eu nu mă duc oriunde*". „Miticismele" lui Mitică Popescu nu sînt altceva decît o armă de apărare împotriva unei injoncțiuni venite din partea unei lumi ostile. Lipsa de disciplină a lui Mitică, care în aparență ajunge pînă la boemie, se datorește în special sentimentului pe care-l nutrește față de parazitismul patronilor. Este un mod de a reacționa anarhic împotriva exploatării. Timiditatea lui seamănă întrucîtva cu sentimentul de inferioritate al lui Andrei Pietraru, dar pe cînd acesta se manifestă exterior, în chip violent, orgolios, Mitică se închide în sine ca într-o carapace.

Dragostea scriitorului pentru omul simplu se vădește, în piesa *Mitică Popescu*, în încercarea de a învinge starea de

izolare în care erau plasați (cu excepția, poate, a lui Gralla) eroii celorlalte piese. Mitică este înzestrat cu un acut sentiment al prieteniei, al camaraderiei, al solidarității umane. Relațiile lui cu Jean Goldenberg, comunitatea sufletească dintre acești oameni simpli e cu atît mai puternic susținută din punct de vedere dramatic, cu cît ea este exprimată discret, disimulată sub altercații copilărești, ce capătă uneori accente patetice.

Interesant însă e faptul că tocmai atunci cînd pare că pornește cu intenție precisă și manifestă de a-l continua pe Caragiale, comicul lui Camil Petrescu se depărtează cel mai mult de linia satirică a autorului *Nopții furtunoase*. Nu e vorba aici de vreo dialectică livrescă a muncii literare, ci de dorința de a opune propria viziune, de specificul temperamentului artistic al lui Camil Petrescu, care lucra cu predilecție în opoziție cu *ceva*. În *Mitică Popescu* comicul autorului poartă pecetea duioșiei, a îngăduinței, a înțelegerii. Desigur nu toate personajele sînt înfățișate în această lumină. Față de Valtezeanu, de Bernigrădeanu, de subdirector, autorul este neîndurător. Dar de Mitică, de Jean Goldenberg, de Georgeta Demetriade, Camil Petrescu nu numai că rîde fără răutate, dar, mai mult, un sentiment de aprobare, de simpatic întovărășește rîsul său.

Această nouă perspectivă asupra eroului — în care nu mai regăsim pecetea amară și pamfletară a celorlalte scrieri ale sale — are drept rezultat o altă optică asupra dragostei și a relațiilor personajului principal cu femeia iubită. Între Mitică și Georgeta Demetriade nu mai există acea incompatibilitate de structură ce definea relațiile dintre bărbat și femeie în celelalte piese ale lui Camil Petrescu. Relațiile dintre cei doi îndrăgostiți se caracterizează printr-o însemnată doză de ingenuitate, de absență a oricăror elemente de calcul meschin. Omenia lui Mitică, superioritatea lui morală găsesc la Georgeta Demetriade deplină înțelegere. Deosebindu-se, ca structură sufletească, de toate celelalte eroine ale lui Camil Petrescu (doar cu doamna T. din *Patul*

lui Proust poate fi stabilită o oarecare apropiere) ea constituie o proiecție a idealului de femeie așa cum îl concepe Camil Petrescu. Ca și doamna T. din *Patul lui Procust*, Georgeta Demetriade nu-și vede singura rațiune de existență doar în realizarea aspirațiilor de ordin intim. Ea caută să se afirme și printr-o activitate de ordin social. Dragostea ei este simplă, discretă și modestă, însă pasionată pînă la dăruirea totală. Și această modalitate de a rezolva conflictul constituie fără nici un fel de îndoială o trăsătură pozitivă a piesei. Evident, în judecarea acesteia noi avem în vedere în primul rînd sensul ei etic, în raport cu întreaga evoluție ideologică a scriitorului. Punînd așa problema, putem face abstracție de calitatea de patroană pe care autorul o atribuie Georgetei Demetriade și care dă o coloratură oarecum neverosimilă și artificială sfîrșitului piesei. De altfel, Camil Petrescu însuși a intuit aceasta, și, pentru a atenua contradicția dintre poziția socială a eroinei și conținutul ei psihologic, s-a văzut silit să justifice printr-un concurs de împrejurări cu totul special apartenența ei la clasa burgheză. Avînd o origine socială modestă, Georgeta Demetriade continuă să păstreze dragostea de muncă, simplitatea și generozitatea omului căruia lumea banului nu i-a putut altera personalitatea.

Mitică Popescu îl vizează pe Caragiale, întrucît își propune să fie de la început o reabilitare a miticismului, o altă viziune asupra lui. De aceea, semnificațiile pe care le capătă Mitică Popescu al lui Camil Petrescu sînt altele decît acelea pe care le conține personajul lui Ion Luca Caragiale. Numai aparența ne poate îndemna să vedem în Mitică Popescu chipul cunoscut din schițele lui Caragiale, superficial și fleacar, „bucureșteanul *par excellence*", „regăteanul", șmecher, leneș și cabotin, pentru care totul este „moft" și nimic nu merită a fi luat în serios. „*La mijloc e sau o calomnie a acelui perfid și incomparabil Caragiale*", scrie Camil Petrescu, sau „*o gravă neînțelegere*". Camil Petrescu nu contestă că Mitică are toate trăsăturile compromițătoare care i se

atribuie de obicei. Ele singure, însă, nu-l definesc decît pe dinafară: „*Judecat după flecăreala lui şi după spiritul lui de autocalomnie, rominul, luat reprezentativ, este într-adevăr neserios, fanfaron etc. Dar, judecat după faptele esenţiale ale vieţii lui, este un adevărat lord al loialităţii, un prinţ al bravurii, un cavaler fără prihană.*“ Un principiu polemic, tendinţa de a combate „reprezentările comune, literare“ stă şi la baza celorlalte piese ale lui Camil Petrescu, scrise în perioada dintre cele două războaie mondiale, pe care le-am lăsat intenţionat la urmă, tocmai fiindcă ele reprezintă variaţii pe tema atacată frontal în romanele *Ultima noapte de dragoste...* şi *Patul lui Procust*: drama intelectualului modern contemplativ, zdrobit de societate, a cărui evadare (în dragoste, artă) se soldează cu un eşec: Andrei Pietraru, din *Suflete tari*, Pietro Gralla, din *Act venetian*, Radu Vălimăreanu, din *Mioara*, Mihai, din *Iată femeia pe care o iubesc*. Eroii sînt bîntuiţi toţi de acecaşi anxietate, provocată de trădarea femeii pe care ei o consideraseră excepţională, şi care se arată în fond plată. Fiecare operă e un lung proces care dezvoltă culpabilitatea femeii, şi sentinţa este un invariabil divorţ fizic şi metafizic între bărbat şi femeie, aceasta dovedindu-se incapabilă de a-şi depăşi condiţia de sex. Ei sînt fraţi buni cu Ladima, cu Ştefan Gheorghidiu. Se subsumează unui tip comun, cu o mentalitate şi reacţiuni tipice, cu un limbaj şi o alură caracteristice şi, în general, se poate vorbi de *eroul* lui Camil Petrescu, închipuindu-ne un spirit adînc şi onest, modest şi inspirat de o revoltă, de multe ori sterilă, împotriva societăţii.

Să stabilim cîteva coordonate ale acestui erou: el îşi duce experienţa pînă la capăt cu o fatalitate tragică. În *Patul lui Procust*, Ladima se împuşcă, tot aşa face şi Andrei Pietraru *(Suflete tari)*; Pietro Gralla *(Act venetian)* se ostracizează, iar Radu Vălimăreanu *(Mioara)* este o fiinţă destrămată. Gelu Ruscanu *(Jocul ielelor)* se împuşcă şi el. Dacă nu ar fi trecut prin focul războiului, Ştefan Gheorghidiu ar fi făcut acelaşi lucru.

Nici unul din eroii lui Camil Petrescu (urmare a hiperintelectualității autorului) nu e dispus să accepte existența femeii numai temporal; el cere vieții idei în care să creadă nelimitat; femeii, în care se încarnează setea de absolut, o deplină înțelegere a condiției intelectuale în toate implicațiile ei. Mai mult încă, eroul exclude posibilitatea expiațiunii femeii crezînd că o dată greșeala făcută, ea va fi repetată la infinit. El nu supraviețuiește nici destrămării convingerilor sale intelectuale, atît de puternic este sentimentul că experiența lui e unică și nemaiîntîlnită (de fapt avem de-a face cu o stare tipică în asemenea cazuri). El nu concepe posibilitatea liniștirii apelor, starea lui traducînd pe plan erotic și intelectual paroxismul intelectualului într-o societate în descompunere. Eroul lui Camil Petrescu suferă de dogmatism intelectual și afectiv.

Eroul lui Camil Petrescu nu crede în arbitrarietatea absolută a pasiunii, ci în sentimentul dictat de intelect. (Bineînțeles numai la punctul de plecare; în desfășurare sentimentul este incoercibil.) Eroul lui Camil Petrescu își raționează dragostea și ar vrea ca pasiunea să crească sub imboldul intelectului.

Eșecurile în dragoste au la bază eroi de ordin intelectual, o subită orbire în selecția valorilor. Ladima crede că a găsit în Emilia „*o inteligență calmă și egală*", Vălimăreanu se bizuie multă vreme pe simțul estetic al soției. Gheorghidiu își închipuie că facultatea a făcut din soția sa o intelectuală; în Veneția sfîrșitului de ev, Alta pare locuitorilor „singura femeie serioasă". În fond, eroii lui Camil Petrescu se îndrăgostesc pe baza unui sincer sentiment de valoare a femeii, chiar dacă nu i se cere prea multă intelectualitate. Gelozia este o dramă a inteligenței, și pasiunile se rezolvă în lungi dezbateri întru descoperirea adevărurilor generale. De fapt, răspunzînd criticii literare, care-i atrăgea atenția că adevăratul îndrăgostit „*trebuie să fie plat și fără spirit critic*" (G. Călinescu), într-o versiune modificată a *Actului venețian*, autorul pune pe Pietro să zică: „*Ai fi putut să-mi placi*

ca femeie, fără să am încredere în tine... o slăbiciune, o infirmitate adesea îi ţine legaţi (pe ceilalţi bărbaţi, n.n.) *de o anumită femeie şi acceptă situaţia cu resemnare şi luciditate... aş da tot aurul meu să fiu şi eu în cazul acestor bărbaţi pe care acum mai ales îi înţeleg prea bine...*" Eroul lui Camil Petrescu nu acceptă acea logică a sentimentelor pe care o recunoaşte întotdeauna adevăratul clasic. De fapt, crezînd în unicitatea experienţei sale, pe care încearcă să o raţionalizeze în proporţii absolute, eroul lui Camil Petrescu nu ajunge la concluzii de valabilitate universală. Dar fiindcă tot ce i se întîmplă i se pare enorm, fiindcă spiritul de analiză disecă tot ce întîlneşte în cale, toate împrejurările se organizează în structuri trainice, legate strîns de intriga propriu-zisă, însă avînd un interes şi o semnificaţie care depăşesc în mod evident viaţa eroului şi demonstraţia autorului. Analizînd critic datele adunate, se poate spune că întreaga operă (cu excepţia *Actului veneţian*) dă expresie unei aceleiaşi stări de lucruri din societatea burgheză românească între cele două războaie, adică a situaţiei intelectualului răzvrătit împotriva societăţii şi care caută în celălalt sex o fericire, în care să se replieze ca într-o citadelă, crezînd că astfel devine inexpugnabil vexaţiunilor societăţii; tentativă destinată eşecului, căci, pentru un intelectual de tipul eroului lui Camil Petrescu, care se defineşte prin spirit şi prin sete de absolut, revendicările faţă de societate ţin de domeniul utopiei. Lipsit de asemenea arme de apărare, ca cinismul disprețuitor, scepticismul ironic, resemnarea lucidă, în sfîrşit, fără un elementar sentiment al concesiilor tactice, eroul devine şi mai vulnerabil.

Noi avem o întreagă literatură a dezacordului intelectualităţii cu ordinea socială burgheză. Dar lucrurile sînt prezentate acolo ca şi cum răul ar veni numai dintr-o parte. Camil Petrescu polemizează cu ideea intelectualului nedreptăţit de societate, doar prin situaţia ignobilă în care e ţinut. Drama e mai profundă. Răul vine şi dinăuntru — sugerează scriitorul — intelectualul a fost mutilat sufleteşte şi, din-

colo de mizeria sa, el s-a deprins să se automistifice într-un mod tragic. Eroii lui Camil Petrescu au văzut „jocul ielelor", sînt îndrăgostiți de ideea lucrurilor, duc în suflet nostalgia bolnavă a absolutului. Pe ei îi dezarmează însuși modul în care gîndesc. Gelu Ruscanu nu poate concepe dreptatea decît absolută, Gralla, dragostea, la fel. Ladima are o facultate înspăimîntătoare de a-și hrăni singur himerele, care îi devorează existența. Tragică, arată Camil Petrescu, nu e atît condiția de viață a acestor intelectuali, ci, mai ales, neputința lor de a o examina cu toată luciditatea. Efortul de a-și înțelege propria psihologie — și a altora — de a se autoclasifica este minim.

Bălcescu este pregătită de întreaga operă anterioară a scriitorului și, în perspectiva acestei noi trepte din creația sa, *Jocul ielelor*, *Danton* sau *Act venețian* ne apar ca jaloane. Atenția eroului, aplicarea de a dilata înțelesul faptelor sînt aceleași, însă efortul de aplicare asupra faptelor obiective, atenția proiectată — atît asupra împlinirilor cît și asupra năzuințelor sînt remarcabile și îl diferențiază. Nu întîmplător scriitorul s-a oprit tocmai asupra acestui personaj. Într-o continuă întrecere cu timpul care-l ruinează prin progresele maladiei sale nevindecabile, într-o desperată încercare de a împinge și determina la acțiune tineri intelectuali intrepizi, cinstiți, dar lipsiți de experiență și, adeseori, adversari ai soluțiilor plebeene de rezolvare a sarcinilor revoluției, era inevitabil ca personalitatea lui Bălcescu să-l atragă pe autorul *Jocului ielelor*, atît prin semnificațiile ei majore, cît și prin specificul individualității sale. Scriitorul a intuit în Bălcescu un exemplar strălucit al propriei sale familii de spirite și, cu stilul său incisiv și nervos, a realizat acele dialoguri înfrigurate, imperative, de neuitat, atît de mult în consonanță cu eroul său, care, cu sentimentul sfîrșitului său apropiat, în cursă fatală cu boala, încearcă să îndeplinească în timpul scurt ce-i stătea la dispoziție, și lui dar și revoluției — visul de veacuri al clăcașilor romîni. Însă aici nu e vorba numai de o atracție, numai de afinități

elective, ci, în ultimă instanță, este vorba de o nouă concepție despre lume și viață.

Poate oare intelectualul să participe la revoluție cu întreaga sa ființă, cu toate visurile, idealurile și credințele sale, păstrînd în același timp neatinse aceste idealuri și credințe?

Răspunsul pe care eroii îl dădeau întrebării de mai sus vădea limitele lor reale, căci, atît intelectualul burghez Gelu Ruscanu, cît și iacobinul moderat din fruntea Comitetului revoluționar vedeau nu unitatea, ci contradicția dintre *mijlocul* și *scopul* revoluției; acceptau *țelul* ei, însă respingeau *tactica* pentru atingerea acestui țel, rupeau practica de teorie, admițînd în teorie necesitatea practicii; eroul tipic al operei din trecut a lui Camil Petrescu era prea inteligent ca să accepte lumea așa cum este, dar nu îndeajuns de inteligent pentru a o transforma. Iată și de ce eroii aceștia sufereau de infirmitatea solitudinii și rămîneau izolați într-o lume refractară valorilor inteligenței.

În piesa *Bălcescu* asistăm la o profundă răsturnare de raporturi. De data aceasta nu mai este vorba de oscilații de o parte și de alta a spiralei amintite, de o alternativă bipolară a operei, de un dialog propriu „jocului ielelor". Drama istorică *Bălcescu*, ca și trilogia *Un om între oameni*, oglindește, sub influența ideologică a clasei muncitoare, un punct de vedere radical schimbat. Aici e vorba de modul cum o experiență individuală de viață capătă o semnificație obiectivă istorică. Camil Petrescu polemizează acum cu veleitățile autonomiste ale intelectualului și pledează pentru ideea emancipării lui pe calea luptei revoluționare a maselor. Acestea nu sînt concluziile unei „revelații", ci capătul unui lung proces de conștiință, a cărei amprentă este adînc întipărită în experiența și în opera lui Camil Petrescu, ca mărturie a acestei experiențe. Încă din 1942, Camil Petrescu își dădea oarecum seama de necesitatea obiectivă a unei schimbări, de eșecul unor anumite concepții *intelectualiste*, care se încăpățînau să nu fie decît *intelectualiste*. Tot ce făcuse, tot ce visase Gelu Ruscanu rămăsese sub legea iluziei. Din

conflictul cu istoria, Danton scotea o filozofie a resemnării împăcate și a renunțării sceptice. Bălcescu e cel dintîi care nu se simte exilat, dezarmat și inutil, hărțuit de neînțelegerea lumii înconjurătoare, predestinat să moară singur, părăsit. Problematica revoluției nu este pentru eroul piesei de domeniul pur intelectual, nu este o meditație la rece a șanselor și riscurilor revoluției și nici o chestiune de revelație și intuiții iluminate. Experiența legăturilor profunde ale lui Bălcescu cu poporul, care constituie pentru el o adevărată „universitate a vieții", formează substanța dramatică a primelor tablouri, lămurind acțiunile și faptele eroului martirizat în plină încleștare a revoluției. Imaginea revoluționarului moderat, gata de compromisuri neprincipiale, devine acum obiectul principal al satirei necruțătoare: fără a-l ridiculiza pe omul de cultură, prețuindu-i calitățile personale, Camil Petrescu caricaturizează însă pe „revoluționarul" Heliade, care caută să pună în practică „echilibrul între antiteze", să concilieze ireconciliabilul, înecînd lozincile revoluționare într-o pompoasă și neadecvată retorică. Ceea ce la Danton era înțelepciune, titanism, chemări la mărinimie și clemență, devine, în chipul lui Heliade, falsă seducție, umanitarism găunos; propovăduirea unității între învinși și învingători în ciocnirea revoluționară este dezvăluită nu numai cu o frazeologie inutilă ce transformă ședința de lucru a cabinetului în adunare festivă, ci ca o apărare și propovăduire mascată a vechilor orînduieli feudale, ca o dorință acoperită de a ține în loc revoluția. Poate că imaginea lui Heliade nu corespunde adevărului istoric, satira este împinsă pînă la caricatură, dar, indiscutabil, avem de-a face cu o nouă perspectivă etică a revoluției. Și este semnificativ că noul unghi de caracterizare a problemelor nu se conturează în raport cu un deznodămînt fericit; cu toată voința implacabilă a lui Bălcescu, revoluția se îndreaptă către un eșec fatal. Paralizarea treptată a revoluției în mers, ratarea continuă a prilejului de a acționa, deciziile care se iau totdeauna cu o oră prea tîrziu, tendința

de a aştepta totul de la popor, fără a-i da nimic, smulg lui Bălcescu accente de indignare, dar şi de ironie exasperată, faţă de optimismul indolent al miniştrilor legănaţi în speranţa unor victorii uşoare, sau faţă de pasiunea lui Heliade de a face din revoluţie o „chestiune scuzabilă". Există în această zugrăvire a voinţei nestrămutate de a învinge, mereu handicapată de lîncczeala celorlalţi, o alură tragică, profetică, un accent patetic. Dar patosul nu e generat de presentimentul nerealizării, de sentimentul deşertăciunii finale a străduinţelor revoluţionare ca în *Jocul ielelor* sau în *Danton*, piese care, în ciuda deosebirilor dintre ele, sugerează aceeaşi concluzie sceptică — inevitabilitatea dintre idee şi faptă. Există în *Bălcescu* un tragic optimism. Schiţa unei epopei revoluţionare, o profundă convingere că sacrificiul nu este zadarnic. Optimismul istoric nu este confundat de autor cu ideea „deznodămîntului fericit", ideea nemuririi eroului ca leit-motiv al tragediei capătă o expresie adevărată, pămîntească, reală. În faţa acestui sentiment, eşecul momentan al eforturilor lui Bălcescu rămîne un dat secundar, căci alături de erou se găsesc însăşi istoria şi viaţa.

Piesa lui Camil Petrescu spulberă vechile imagini deformate despre Bălcescu („fanatic tenebros", „utopic halucinant", „vizionar mistic", „carbonar prăpăstios cu mania construcţiilor atîrnînd de un fir de păr" etc.). Ea reprezintă o polemică făţişă împotriva a tot ceea ce istoriografia burgheză, începînd de la „Junimea", a spus despre 1848. În piesă, „forma fără fond" este apanajul moderaţilor, şi adevărata revoluţie — Bălcescu, poporul, căuzaşii — este anti-„calofilă" (pentru a folosi expresia favorită a autorului), adică detestă grandilocvenţa goală ca şi reacţia sceptică, gesturile emfatice ca şi fruntea încreţită dispreţuitor, spuma înşelătoare a retoricii ca şi îndoiala sarcastică şi ironia dezolantă.

În genere, viaţa unui gînditor, a unui filozof sau literat este o temă dificilă. Oricît de viu ar fi tabloul, oricît de pregnantă ar fi reuşita literară, este aproape inevitabil reproşul că imaginea personajului literar este inferioară

personajului *istoric*, așa cum ni-l reprezentăm din totalitatea operelor pe care le lasă posterității. Oricît de viu și de reușit dramatic ar fi un Eminescu, erou al unei piese sau al unui roman, nu se poate compara cu reprezentarea pe care o avem din lectura *Luceafărului*. Personalitatea unui mare creator iese diminuată din prezentarea vieții sale, oricît de plină de virtuți ar fi. Opera reprezintă cea de a treia dimensiune a portretului creatorului. De aci unii esteticieni au formulat mari îndoieli în ceea ce privește posibilitatea unei opere literare care să re-creeze, pe planul ficțiunii, figurile marilor scriitori, filozofi etc. Dacă, în *Bălcescu*, Camil Petrescu a învins în chip decisiv această dificultate, nu același lucru se poate spune despre cealaltă evocare a sa dramatică, *Caragiale și vremea lui*. Și aici demonul polemicii este principiul creator, mobilul inițial al piesei, și Camil Petrescu încearcă o operă de demistificare a figurii „incomparabilului" Caragiale, cu care el însuși polemizase în *Mitică Popescu* și în *Un om între oameni*, cînd exaltase într-o admirabilă pagină de istorie social-morală o epocă de glorie a „mahalalei" romînești. Aici Camil Petrescu îmbrățișează una din temele constante ale scrisului său, apărînd dreptul creatorului de a avea un statut corespunzător în cetate; un statut pe care corifeii burgheziei, chiar în ipostaza culturală, l-au negat decenii de-a rîndul. Caragiale poartă o mască care ascunde amărăciunea, de fapt o galerie infinită de măști, parodiindu-și propriile-i personaje și disimulînd, sub înfățișarea intelectualului-Histrion, revolta incandescentă. Geniul rău, marele vinovat rămîne în piesă Titu Maiorescu, personaj care trebuie să întruchipeze imaginea tipică a corifeului cultural burghez: mecenatul jignitor, indiferența onctuoasă, disprețul acoperit pentru scribi etc. Imaginea este violent parțială, și adevărul istoric sacrificat, pornindu-se chiar de la ideea ostilității ireconciliabile Maiorescu-Caragiale. Dar chiar și în planul ficțiunii, lucrarea nu rezistă: figurile de creatori (Eminescu, Caragiale) au alură anecdotică pronunțată, se mișcă cu o ținută artificială,

chinuită, cu o conversație în care apar supărător de frecvent fragmente din articolele și din glumele colportate în epocă. Biografia, mai mult sau mai puțin romanțată, nu i-a reușit niciodată lui Camil Petrescu, și polemica nu i-a reușit atunci cînd era lipsită de sentimentul *autenticității*.

Și tocmai aspirația de a descoperi o altă realitate, o realitate *autentică*, care scapă privirilor superficiale și dă omogenitate structurală, *soliditate* fenomenelor, conferă viață teatrului lui Camil Petrescu și îl ferește de soarta literaturii de circumstanță. L-a urmărit mereu pe Camil Petrescu ideea, așa de opusă prejudecăților criticii, că luciditatea, cunoașterea intensifică acțiunea, sporesc (nu întunecă) senzația de realitate. Autenticitatea eroilor lui Camil Petrescu nu este programatică. Pentru ei „raționalizarea" nu împiedică intensitatea pasională a experiențelor, ci le conferă o acuitate concretă extraordinară. Nici Danton al său, nici Robespierre, nici Gelu Ruscanu nu sînt combinări întîmplătoare de „trăsături" sufletești și nici nu acționează într-un mediu scăzut, de temperatură obișnuită, nici nu poartă în ei paloarea și vagul pulverizării sufletești. Sînt foarte puține inovațiile tehnice în teatrul lui Camil Petrescu și ele aproape că trec nebăgate în seamă. Polemica sa împotriva caracteriologiei clasice (în *Teze și antiteze*) nu trebuie să ne înșele. Chiar în *Iată femeia pe care o iubesc* și în *Profesor dr. Omu*, care sînt o polemică împotriva teatrului pirandellian, se demonstrează ideea că psihologia umană admite o continuitate, o anume coerență actelor individuale, pe care „fluiditatea" comportamentului, instalarea „ipoteticului mobil" nu izbutesc s-o zdruncine. Ceea ce preconizează și-l preocupă în dramaturgia sa nu este pulverizarea conștiințelor, ci „revelațiile" în conștiință. Acestea conferă lucrărilor sale acel element neprevăzut, surprinzător, acea doză de uluire, atît de specifice lui Camil Petrescu. Scriitorul lasă impresia că vedea lumea prin eroii săi și se ferește să răpească împrejurărilor caracterul imprevizibil complex.

Din toate acestea rezultă evident utilizarea unei tehnici dramatice specifice, care urmărește să creeze condițiile celei mai imediate prezențe. Indicațiile scenice au aceeași însemnătate ca și textul. Timpul teatral este dispus de durata cotidiană, înlănțuirea scenelor și tablourilor se opercază adesea prin juxtapunere brutală, străină retoricii și atît de apropiată de cinematograf, astfel că, pornind de la datele aparent cele mai abstracte, Camil Petrescu reușește să construiască o lume de o rigoare excepțională.

Și aici creatorul a învins teoreticianul din *Modalitatea estetică a teatrului*, făcînd să dispară, sub radiația acestei singulare tehnice, clasica opoziție dintre intelect și pasiune. În acest fel, Camil Petrescu a anexat teatrului romînesc un domeniu neexplorat pînă la dînsul, lumea intelectualilor, a lărgit considerabil sfera teatrului citadin, imensa galerie a marelui Caragiale. O dată cu măreția lui Bălcescu și cu odiseea intelectualului romîn în societatea burgheză, el a reușit să scoată la iveală — nu fără strălucire — eroismul lui Mitică și cele patruzeci și opt de ore glorioase și autentic-sublime ale lui Rică Venturiano în revoluția de la 1848.

IIORIA BRATU

TABEL CRONOLOGIC

1894 aprilie: S-a născut în București Camil Petrescu, fiu al lui Camil Petrescu, de 28 de ani, și al Anei, născută S. Cheler, de 23 de ani. Tatăl era brăilean, mic funcționar de poștă, care ar fi murit în urma unei boli epidemice în 1894, iar mama a decedat puțin timp după nașterea copilului. Este dat în grijă unei femei de serviciu, Anastasia Dumitrescu.

1906 Intră ca bursier la liceul Sf. Sava.

Pentru a avea o imagine a împrejurărilor în care are loc cristalizarea pasiunii pentru teatru a lui Camil Petrescu, vom căuta, în rîndurile care urmează, să urmărim paralel cu activitatea sa repertoriul Teatrului Național și al altor teatre în datele lor mai semnificative, să consemnăm premierele mai însemnate de piese originale și din dramaturgia universală, cu atît mai mult cu cît elevul Camil Petrescu urmărește cu asiduitate reprezentațiile, comentîndu-le în mici carnete personale.

1905 — 1908 Teatrul Național sub direcțiunea Davila — foarte prețuit mai tîrziu de Camil Petrescu — prezintă din repertoriul original drame clasice: *Despot-vodă, Vlaicu-vodă, Răzvan și Vidra*; în dramaturgia contemporană mîna directorului este mai puțin

norocoasă, căci are de ales între melodramele lui Polizu-Micşuncşti, Alex. Florescu, S. Bengescu Dabija *(Crimă şi virtute)*. Cu intermitenţe, pe scena teatrului evoluează Nottara, Petre Liciu.

1912 Camil Petrescu, elev la liceul Gh. Lazăr, obţine în cadrul unui concurs literar un premiu de 15 lei. Devine un spectator asiduu al spectacolelor Naţionalului, acum aflat sub direcţiunea Pompiliu Eliade.

Repertoriul însumează: Tripticul lui Barbu Delavrancea, Duiliu Zamfirescu, *Căderea funigeilor* de Anghel şi Iosif, Victor Eftimiu, Emil Isac, Zaharia Bîrsan, George Diamandy etc.
Din literatura dramatică străină: *Un duşman al poporului* de Ibsen, *Marş nupţial* de H. Bataille, Labiche, Porto-Riche etc. Pe de altă parte, în cadrul unei companii teatrale efemere, Davila nu reuşeşte să prezinte decît piese de a doua mînă.

1913 Camil Petrescu absolvă liceul Gh. Lazăr cu media 7,40. Intră în Facultatea de litere şi filozofie din Bucureşti, înscriindu-se la secţia de filozofie, pe care o frecventează timp de trei ani (atît era pe atunci durata studiilor universitare la facultăţile umanistice). Colaborează la revistele *Facla* şi *Rampa* lui N.D. Cocea şi la *Cronica* lui Tudor Arghezi.

1914 Luîndu-şi toate examenele de anul I, Camil Petrescu obţine şi singura bursă internă a Facultăţii de filozofie. Tînărul scrie versuri. Acum, în 1914, apare pentru prima dată dorinţa de a-şi încerca „mîna" în activitatea teatrală.

La Teatrul Naţional: premiera piesei *Bujoreştii* de Caton Theodorian, piese de Victor Eftimiu, Diamandy şi Claudia Millian. Din repertoriul străin: Bernstein şi Natansen.

Din personalul artistic: Nottara, Aristide Demetriad, I. Brezeanu, Nicolae Soreanu, secondaţi de Romald Bulfinski, Toni Bulandra, Storin. Din ansamblul feminin: Aristiţa Romanescu, Maria Giurgea, Lucia Sturdza-Bulandra, Maria Filotti, Agepsina Macri. Se înfiinţează compania dramatică Bulandra-Manolescu-Maximilian-Storin. Se joacă Oscar Wilde *(Soţul ideal)*, L. Tolstoi *(Anna Karenina, Învierea)*, Ibsen *(Strigoii)* şi foarte mult H. Bataille şi H. Bernstein.

1915 Camil Petrescu concepe primele proiecte teatrale.

Premiera *Patima roşie* de Mihail Sorbul şi a piesei *Trandafirii roşii* de Zaharia Bîrsan la Naţional.

1916 Mobilizat la 1 august, cu gradul de plutonier t.r. la regimentul 6 Mihai Viteazul, trimis pe front şi rănit în septembrie. Din acest an datează prima versiune a piesei *Suflete tari*, în care apare şi o anume influenţă a dramaturgiei lui Ibsen, foarte jucat acum pe scenele teatrelor: *Un duşman al poporului*, care împreună cu *Stîlpii societăţii* şi *O casă de păpuşi* nu sînt străine — probabil — de geneza primei versiuni a *Jocului ielelor*.

1917 Refugiat cu armata în Moldova. Reia *Jocul ielelor* într-o nouă versiune.

1918 Premiere la Teatrul Naţional: *Dezertorul* şi *Letopiseţi* de Mihail Sorbul; din repertoriul străin: *JohnGabriel Borhman* de Ibsen.

Camil Petrescu este demobilizat.

1919 Absolvă Facultatea de filozofie.

Publică poezii de război în *Sburătorul* lui Lovinescu. Prima versiune a piesei *Act venetian* pe un motiv tipic stendhalian *(Cronici italiene)*. „*Prin ianuarie 1919* — scria Camil

Petrescu — *aşteptînd premiera piesei* Jocul ielelor (care nu a mai avut loc, n.n.), *am scris un act de teatru, pe care atunci l-am vrut izolat şi pe care am încercat întîi să-l situez în trecutul romînesc. M-am împiedicat de o dificultate care şi azi mi se pare de netrecut în teatrul istoric: problema limbii. Nu puteam folosi un lexicon arhaic nepotrivit cu subiectul şi am căutat îndelung o epocă de exces analitic şi de decadenţă politică... într-o ţară străină... De altfel, în decursul anilor, am vrut să realizez scenetic drama lui Constantin Brîncoveanu.*"

Succesul piesei la premieră (teatrul soţilor Bulandra) a fost mediocru. „*Aşa cum prevăzusem, eroul piesei nu şi-a găsit interpretul nici pe departe.*"

Camil Petrescu pleacă la Timişoara ca profesor-suplinitor de limba romînă la liceul de stat germano-maghiar.

1920 Camil Petrescu editează la Timişoara ziarul în trei limbi: *Limba romînă, foaie pentru limbă, artă şi literatură.*

Apar fragmente din *Ultima noapte de dragoste, întîia noapte de război.*

La Teatrul Naţional, sub direcţiunea Victor Eftimiu, se joacă *Domnişoara Iulia* de Strindberg.

Compania Bulandra & Co. pune în scenă *Cocoşul negru* de V. Eftimiu şi *Un duşman al poporului* de H. Ibsen. Camil Petrescu propune jucarea *Jocului ielelor.*

1921 Camil Petrescu candidează pentru alegerile de deputaţi. Este înfrînt. Se întoarce definitiv la Bucureşti.

1922 Pe scenele teatrelor din București au loc premierele a trei piese de Strindberg.

Prima schiță a piesei *Suflete tari*, în care se văd nu numai o replică la Stendhal, ci și influențe ale dramaturgiei lui Strindberg *(Domnișoara Iulia)*. Spre deosebire de Stendhal, Camil Petrescu nu urmărea, cum mărturisește, să creeze *„un ambițios rece și calculat"*, ci, dimpotrivă, *„un chinuit al revelațiilor în conștiință"*.

1923 Teatrul Național prezintă piese de Liviu Rebreanu *(Plicul)*, Victor Eftimiu, Victor Ion Popa *(Ciuta)*, precum și *Pescărușul* de Cehov.

Noul director, J. Valjean, refuză punerea în scenă a piesei *Suflete tari*.

1924 Camil Petrescu înființează *Săptămîna muncii intelectuale*, prin care cheamă intelectualitatea la solidarizare profesională și politică.
Scrie alte fragmente din *Ultima noapte de dragoste...* Începe să scrie la piesa *Danton* din îndemnul lui G. Storin.

1925 Termină tragedia *Danton*, care este propusă companiei Bulandra. Teatrul Național refuză din nou punerea în scenă a piesei *Suflete tari*, care apare în volum (Casa Școalelor), în schimb joacă piesa *Păcatul*, de Lucreția Petrescu.

Din repertoriul universal: *Smochinii de Sicilia* de Pirandello.

Începe să scrie la piesa *Mitică Popescu: „Descurajat de nereușita tuturor încercărilor de a*

găsi interpreți potriviți pentru lucrările mele anterioare și mai ales actorul care să poată realiza dramele efective de luciditate în pasiune și de patetic în plenitudinea conștiinței, și care ar fi putut interpreta deopotrivă pe Andrei Pietraru, pe Gelu Ruscanu, pe Pietro Gralla, prof. dr. Omu, într-un anume înțeles, mai tîrziu pe Mihai Stănculescu și Radu Vălimăreanu, condiția fizicului cerînd pentru Danton un tip de actor anume, și prevăzînd că multă vreme, poate timp de decenii, nu se vor ivi asemenea interpreți, am scris prin 1925—1926 o comedie ai cărei interpreți mi se părea că vor fi găsiți cu ușurință în teatrul românesc."

Șapte premiere românești la Teatrul Național, dintre care: *Manechinul sentimental* de Ion Minulescu, *Apostolii* de Liviu Rebreanu, *Tinerețe fără bătrînețe* de Ion Pillat și Adrian Maniu, *Ucenicul vrăjitor* de Ștefania Zatoviceanu.

1926 — 1927 În stagiunea 1926—27 pe scena Naționalului debutează Mircea Ștefănescu cu *Frămîntări*. Se prezintă piese de Horia Furtună și Caton Theodorian, Victor Eftimiu *(Glafira)*.

Are loc premiera piesei *Mioara*, de Camil Petrescu. După șapte spectacole piesa este scoasă de pe afiș. Camil Petrescu scrie un *Fals tratat pentru uzul autorilor dramatici*, prin care răspunde criticilor aduse, un eseu amuzant și savuros, nu lipsit de luciditate, în care s-a încăpățînat să-și apere piesa *Mioara*, lucrare totuși banală, „*care ar putea da însă un bun roman*" (G. Călinescu).
Camil Petrescu termină *Mitică Popescu*.

Compania Bulandra refuză finalmente punerea în scenă a piesei *Danton*.
Camil Petrescu petrece o vreme într-un sanatoriu de la Snagov, intenționînd să facă o piesă, *Casa Snagov*, pe care, de fapt, o va realiza douăzeci de ani mai tîrziu sub titlul *Prof. dr. Omu*.

1926—1938 Timp de 12 ani Camil Petrescu renunță la activitatea dramatică, ocupîndu-se totuși din cînd în cînd de cronica dramatică.

Este totuși instructiv de văzut ce prezintă în acest timp teatrele bucureștene. Teatrul Național prezintă *Om și supraom* de G.B. Shaw, *Meșterul Manole* de Lucian Blaga, *Coriolan Secundus* de Victor Eftimiu.
Compania Bulandra joacă *Judith* de H. Bernstein — 114 spectacole — și două piese de Franz Molnar.
În toamna anului 1929 se deschide teatrul Maria Ventura în localul teatrului Comedia, care continuă în 1930. Simpatia deosebită pe care o avusese în adolescență pentru compania Davila, Camil Petrescu și-o transferă asupra noii formații. Proiectat pe o anumită ținută, teatrul Ventura, după primele piese, începe să aibă oscilări în repertoriu, liniei dramaturgiei de calitate substituindu-se crezul vedetei.

1930 Apare, în volum, *Ultima noapte de dragoste, prima noapte de război*.

1931 Camil Petreseu la *Omul liber*; polemică violentă împotriva partidului național-țărănesc.

Teatrul Național pune în scenă *Idiotul* de Dostoievski.
Continuă seria succeselor Mariei Ventura.
În repertoriul original imensul succes al stagiunii este *Titanic vals* de Tudor Mușatescu. Se pune în scenă dramatizarea după *Ion* al lui Rebreanu.

Apariţia în volum a tragediei *Danton*. În prefaţa ediţiei apărută la *Vremea*, Camil Petrescu afirmă că lucrarea nu este o dramă istorică, ci o reconstituire dramatică. Autorul afirma că, spre deosebire de celelalte lucrări dramatice, urmăreşte să redea figura lui Danton în întregul ei şi nu numai în postura de învins.

1932 Apare volumul de poezii *Transcendentalia*, în care se resimte dezamăgirea stîrnită de eşecurile literare; problematica inadaptabilului apare din ce în ce mai des în opera lui Camil Petrescu. Acum apare în volum romanul *Patul lui Procust*. „*Drama lui Hamlet este conflictul existenţei lui cu cei ce-l înconjoară, cu sentimentele*", scrie acum, într-un articol, Camil Petrescu.

Alte volume apărute în acelaşi an: *Rapid Constantinopol-Bairam*, ed. Cartea Romînească, şi *Eugen Lovinescu*, Societatea literară.

1933 Apare volumul *Teze şi antiteze*, cuprinzînd numeroase articole şi comentarii despre teatru.

1937 Camil Petrescu desfăşoară o vie activitate publicistică, se ocupă cu filozofia fenomenologică. Unul din rezultatele acestei reflecţii este *Modalitatea estetică a teatrului*, care apare în acest an. Este o expunere ştiinţifică a concepţiilor sale despre teatru. Meritul ei esenţial este trecerea în revistă a principalelor curente şi concepţii asupra interpretării şi regiei din evul mediu şi pînă acum, analizate în lumina problematicii contemporane şi a spiritului modern în teatru.

S-a reluat piesa *Suflete tari* la Teatrul Național, obținînd un succes mai mare decît la premieră.

„Din 1933 pînă în 1936 studiasem numai și numai fenomenologia, cu monodeismul unui student la politehnică... Alți doi ani îmi luase teza de doctorat în filozofie, din nou trei ani îi petrecusem într-o muncă îndîrjită pentru redactarea unui op de ideologie strictă, Doctrina substanței, *pentru ca doi ani după aceea să stau cîte paisprezece ore pe zi în fața tratatelor de matematici...“ Addenda la falsul tratat* — Camil Petrescu, *Teatru*, vol. III, 1947, p. 498.

1938 La sugestia lui Ion Marin Sadoveanu, Camil Petrescu traduce *Dona Diana*, intitulată în versiune spaniolă *El desden con el desden*, a lui Moreto. Este vorba de o comedie în versuri libere și proză „în gustul Renașterii“, care a fost prelucrată apoi de Molière *(La Princesse d'Elide)* și de Gozzi *(Principessa Filosofa)*.

1942 G. Călinescu în *Istoria literaturii române* rezolvă tranșant, în amplul studiu consacrat lui Camil Petrescu, disputa în jurul valorii operei sale, conferindu-i un loc de frunte printre marii prozatori ai literaturii noastre din secolul al XX-lea și scoate în evidență calitățile sale de dramaturg.

Dramaturgia lui Camil Petrescu revine astfel iarăși în actualitate.

1943 Reluarea piesei *Mioara*, la 17 ani după premieră. Repertoriul teatrelor românești abundă

în piese occidentale care „*redescoperă cu multă emfază temele tragediei clasice, foarte mîndră să le reactualizeze la gabaritul zilei*". Se pune în scenă *Din jale se întrupează Electra* de O'Neil.
Mioara este jucată de 25 ori la Teatrul Național aflat sub direcția Rebreanu.
Camil Petrescu scrie piesa *Iată femeia pe care o iubesc*, care va fi jucată în anul următor. Lucrează la *Revista fundațiilor* cu Al. Rosetti, unde apare *Puncte de reper*, în care privește cu luciditate și autocritic evoluția sa intelectuală, subliniind falimentul „teoriilor noocratice" despre intelectualitatea văzută ca o clasă aparte etc.

1944 Premiera, la 28 februarie, a piesei *Iată femeia pe care o iubesc.* Succes important de public și de presă. După 16 reprezentații activitatea Teatrului Național se întrerupe din pricina bombardamentelor.

1945 Premiera piesei *Mitică Popescu.* Presa elogiază în unanimitate valoarea comediei lui Camil Petrescu. În tot acest răstimp, Camil reface *Jocul ielelor* și amplifică *Act venețian.*

Moare Mihail Sebastian.

1946 Bogată activitate publicistică a lui Camil Petrescu în cadrul luptei intelectualității democratice. Apar noi ediții ale romanelor sale.

1947 Apare ediția definitivă, în trei volume, *Teatru*, completată cu *Addenda la falsul tratat.*

1948 Scrie *Bălcescu.*

1949 Premiera piesei *Bălcescu* la București, Iași, Cluj, Timișoara, Arad etc.
Camil Petrescu — academician.

1950 Apariția unui volum de nuvele scrise după 23 august 1944, intitulat *Turnul de fildeș*.

1951 Desfășoară o vie activitate obștească și, în același timp, lucrează activ la trilogia *Un om între oameni*.

1953 Apare *Un om între oameni* în revista *Viața românească*, apoi în volume (I și II). Al treilea volum al trilogiei va apare postum.

1957—1960 Apariția ediției de *Teatru*, în 4 volume.

1957 17 mai. Moartea lui Camil Petrescu.

SUFLETE TARI

PERSOANELE

ANDREI PIETRARU
MATEI BOIU-DORCANI
CULAI DARIE
ŞERBAN SARU-SINEŞTI
PRINŢUL BAZIL ŞERBAN
DECIU
IOANA
MARIA SARU-SINEŞTI
ELENA
UN SERVITOR
O SERVITOARE

Persoanele tabloului I din actul III

CNEAZUL
M.
N.

ACTUL I

Către sfîrşitul după-amiczii, prin toamna lui 1913, în casa lui Matei Boiu-Dorcani... Clădire veche, cu ziduri groase ca de cetate, în stilul Universităţii vechi. Biblioteca este o încăpere mare, dreptunghiulară, cu uşi înalte, cu fronton triunghiular, pe care e aplicat blazonul, lucrat în lemn. În stînga — două ferestre cu baza lată, joasă, înalte, înguste ca de biserică, arcuite sus. Pe zidul gros de la baza ferestrelor, ca pe o masă, stau cărţi şi dosare. Afară de cel din stînga, toţi pereţii sînt îmbrăcaţi, pînă la înălţimea frontonului uşilor, cu dulapuri negre de cărţi. O încăpere pătrată, ca o fostă odaie, cît jumătatea peretelui din fund, e despărţită de rest doar prin două coloane simple şi întregeşte biblioteca, în stînga. Sînt patru uşi. Una în adaos, în rînd cu ferestrele după coloană, duce în camera lui Andrei Pietraru, alta în faţă, în dreapta, între dulapuri de cărţi, duce în vestibulul de la intrare. Tot în adaos este cea de-a treia uşă, mascată, care prin fund duce în interiorul casei. Altă uşă, mare, prin colţul din dreapta, duce în interior. E o atmosferă de bătrînesc, dar în acelaşi timp de linii simple, armonioase, de împăcare cuminte. În dreapta, în faţa uşilor, o masă mare de tot, ca de consiliu, simplă, cu trei scaune înalte, aşezate la întîmplare în jurul ei. Deşi are cele necesare scrisului şi deşi aici vor şedea personajele întîmplării, nu trebuie să pară birou, căci e de fapt numai un soi de birou improvizat, din pricina reparaţiilor care se fac la catul de sus. În stînga, spre ferestre, e însă un mic birou adevărat, vechi, cu un fotoliu sculptat, înalt, cu alt scaun alături, la care lucrează de obicei Andrei

Pietraru şi unde se găseşte el la ridicarea cortinei. Un alt scaun, între uşa dinspre vestibul şi dulapul din faţă, o scară de bibliotecă între cele două uşi. Lumina are ceva obosit, scăzut, e neprielnică vieţii parcă. Multe cărţi şi pretutindeni risipite, ca într-o arhivă. Andrei, eroul celor ce se vor întîmpla, e un tînăr ca de treizeci de ani, înalt şi delicat, fără să fie slab. Păr castaniu, faţa palidă şi ochii verzi-albaştri, foarte puternici, pătrunzători. Are figura obosită, de om mistuit de o frămîntată viaţă interioară. Fire bolnăvicios de impresionabilă, cînd prea timidă, cînd excesiv de violentă. O neliniştе şi o nestabilitate în gesturi, de aparat de mare precizie, sensibil la mai multe influenţe deodată. Cînd e surprins, şi orice gest neprevăzut îl surprinde, e cu totul dezorganizat, bîlbîie fără să se poată regăsi, dar, de îndată ce îşi revine, instantaneu, ca după o lege a totului sau nimic, e plin de viaţă, uneori cu izbucniri năprasnice. Mîinile şi gura îi sînt cu adevărat aristocratice. Acum are în ţinută ceva din neglijenţa orgolioşilor învinşi, care nu mai iau seama la amănunte.

PROLOG

La ridicarea cortinei, Andrei este la biroul mic şi cercetează cu emoţie şi luare-aminte un revolver, model mai vechi. Se vede că e prins puternic de acest examen. Lipeşte ţeava revolverului de inimă, zîmbeşte îngîndurat şi absent. Pare că se gîndeşte la sinucidere. Se aşază pe fotoliul biroului şi cade mai adînc pe gînduri. Scena se înnegurează treptat, şi personajele prologului apar pe rînd şi fantomatic, de undeva din aer, cît mai dematerializate, căci nu sînt, în forma aceasta, decît visurile şi iluziile eroului, lumea nu cum e, ci cum îşi închipuie el că e, adică pe dos decît în realitate, ficţiuni elaborate, cărora el şi-a adaptat lunatic existenţa. Vorbesc repede, au o vibraţie artificială în sinceritatea lor

teatrală, traducînd astfel jocul unei imaginații evident absurde, nevoia unui personaj fără simțul realității.

MATEI, BAZIL, apoi IOANA, ca ficțiuni; ANDREI e la biroul lui

BAZIL: Domnule Boiu, mi s-a întîmplat azi un lucru de neînchipuit... Am fost provocat la duel de bibliotecarul dumneavoastră, Andrei Pietraru. Mîine dimineață vom ieși pe teren, cu spada.

MATEI: Nu înțeleg de ce acest fapt vi se pare de neînchipuit... De altfel, domnul Andrei Pietraru nu este bibliotecarul meu, ci colaboratorul meu pentru cercetările istorice pe care le fac. Vă rog să luați notă de această nuanță. Și de ce v-a provocat, se poate ști?

BAZIL: N-are nici o importanță... Un mic incident la teatru... Ceea ce mă uimește este curajul lui. Toată lumea știe că am omorît un adversar cu pistolul și am rănit vreo patru-cinci la spadă.

MATEI: Ei bine, eu nu sînt de loc uimit. Domnul Andrei Pietraru are un sentiment al onoarei cum puțini au, chiar în lumea noastră. Un asemenea om nu poate fi jignit fără riscuri... E o lume pe care nu o cunoști, prințule. *(A intrat ca o fantomă Ioana.)* Ioana, domnul Andrei Pietraru a provocat la duel pe prințul Bazil. Se vor bate mîine dimineață cu spada...

IOANA *(gata să se prăbușească)*: Nu, nu e cu putință...

BAZIL *(înșelîndu-se)*: Să fie adevărat că mă iubești, Ioana? Atît de îngrijorată... Dar nu mă amenință nici un pericol...

IOANA: Tată, Andrei nu se poate bate cu prințul Bazil... El e un om de carte, un gînditor... Nu, nu... acest duel nu poate avea loc. *(Se întoarce spre Bazil.)* Prințule, ar fi un asasinat... Nu, nu, acest duel nu poate avea loc.

MATEI: Ioana, am bănuit de mult acest lucru... L-am bănuit şi l-am dorit. Îl iubeşti pe Andrei... Nici nu se putea să fie altfel... Eraţi născuţi unul pentru altul... De ce nu mi-ai spus asta pînă acum?

IOANA: Nu puteam să-ţi vorbesc... Nu avea sens... el este îndrăgostit de nepoata lui Sineşti. Au fost logodiţi... Nici nu ştii cît am suferit... Am fost prea mîndră ca să-i pot arăta cît de mult îl iubesc... Dacă el ar fi făcut un singur gest...

BAZIL: Dar copilăria noastră, Ioana, dar făgăduielile de altădată?

IOANA *(albă şi caldă)*: Prinţule, nu fi supărat pe mine... N-am răspuns iubirii dumitale, fiindcă mă simţeam sortită lui Andrei...

BAZIL: Va plăti... va plăti cu precizia cu care o bună spadă ştie să taie...

IOANA: Nu... nu... Este un geniu... Vei asasina un geniu...

BAZIL: E un ratat... Un om care şi-a întrerupt studiile... care de ani de zile îşi amînă examenele...

MATEI: Uită-te la această fată, ea a înţeles totul. Dacă ai avea valoarea lui, ai înţelege că e ridicol să te gîndeşti la diplome... că e grotesc să ai ca ambiţie o catedră de profesor... Totul e să te dăruieşti.

BAZIL: Şi vă veţi da fata unui fiu de ţăran? *(Vine doi paşi spre Matei)*. Gîndiţi-vă la strămoşii dumneavoastră... la cei trei logofeţi, la cei patru spătari...

MATEI: Aci, în această casă, valoarea personală... devotamentul... curajul moral sînt mai presus de naştere... Andrei Pietraru este născut pentru a conduce, şi dacă ar fi trăit acum trei secole ar fi poruncit logofeţilor şi spătarilor...

BAZIL: Este un ratat... şi va plăti scump şi provocarea la duel, şi îndrăzneala de a-mi fi stat în cale, în inima Ioanei... Mîine în zori... mîine dimineaţă...

MATEI: Nu fi atît de sigur... Nu fi atît de sigur că vei izbuti.

SCENA I

ANDREI, SINEŞTI

Se aude de afară, apoi în prag, vocea fcciorului, care conduce pe Sineşti: „*Domnul Boiu vă roagă să aşteptaţi cîteva minute aci, în bibliotecă, fiindcă biroul de sus se repară*". În aceeaşi clipă, Andrei parcă se dezmeticeşte din vis, ascunde revolverul repede în sertar. Fantomele dispar dintr-o dată, lumea devine iar reală, se risipeşte negura.

Şerban Saru-Sineşti intră, deplasînd aerul cu silueta lui masivă. Deşi acest personaj va fi mai mult prezent în alte lucrări decît cea de faţă, unde nu face decît să treacă, ni se pare nimerit să spunem încă de la întîia lui apariţie cîteva cuvinte despre înfăţişarea lui. E un bărbat ca de patruzeci şi cinci de ani, înalt, cu oase tari, lat în umeri şi totuşi uscat, ca un taur negru, cam ciolănos, slab. Are o faţă negricioasă, îngustă, aproape lunguiaţă, prelungită cu o frunte înaltă, modelată osos. Umerii obrajilor, nasul şi bărbia îi sînt ascuţite. Orbitele — mari, rotunde, cu ochi negri foarte vii — par sub sprîncenele negre şi stufoase ca sub o streaşină. O cută adîncă, fixată, între sprîncene, la rădăcina nasului, îl face să pară permanent încruntat. Poartă o mustaţă aspră, neagră, tunsă foarte scurt, ca o perie de frecat unghiile. Ceea ce e straniu este că văzut din profil capul lui pare capul altui om, cu totul diferit. E foarte mare, negricios, şi rotund ca o tipsie, cu urechile late, lipite de craniu. Ai impresia ciudată că acest craniu cu păr puţin a fost puternic turtit pe

planurile urechilor și s-a întins enorm de la occiput la bărbie, în dauna feței îngustate. Cel care îl vede întîia dată tresare tulburat, dar mai tîrziu, cînd îl aude vorbind, se obișnuiește cu el, cu mustața neagră, tunsă scurt, aspră ca o perie. La tribunal, unde are o reputație de avocat excepțional în materie civilă și comercială, e foarte temut pentru replicile lui sarcastice și pentru abilitatea pledoariilor lui, întemeiate strict pe logică, de care poate chiar abuzează; nimeni dintre magistrați și colegi nu mai remarcă anormalul său profil. Și în partidul liberal e apreciat pentru subtilitatea luciferică a inteligenței lui, pentru spiritul său întreprinzător, care găsește soluții neașteptate. Avînd din tinerețe complexul anomaliei lui fizice, și-a creat, străduindu-se mult, o eleganță și o gesticulație profesională cam caligrafică, care-l arată hotărît și sigur de el, evitînd oricum să stea în profil. Singura ființă în fața căreia parcă-și pierde cumpătul, devenind nervos și imprecis, este nevastă-sa, Maria, din pricină că o iubește pătimaș, dar prezența lui o irită necontenit. În clipa în care se găsește față în față cu acest chip, care are o duritate de gravură, Andrei are o tresărire, pare foarte stînjenit. Sincești se așază pe scaun, Andrei rămîne încă în picioare, neștiind parcă dacă să se așeze sau nu...

SINEȘTI *(cu o ușoară ironie)*: Te rog, stai jos... *(Andrei tot șovăie.)* Scuză-mă că am uitat să-ți spun că eu n-am în familia mea nici spătari, nici logofeți.

ANDREI *(încurcat, parcă în echilibru instabil)*: Domnule Sinești, mi-ar părea rău să fiți supărat pe mine!

SINEȘTI *(cu o mînie ascunsă, sever)*: Nu înțeleg ce vrei să spui...

ANDREI *(stîngaci, fără rost)*: Mi-e teamă că sînteți supărat pe mine.

SINEȘTI: Tot nu pricep... Dumneata ai fost logodit cu domnișoara Mărculescu, fata cumnatului

meu, și ai stricat logodna... De ce să fiu eu supărat?

ANDREI *(parcă în vîrful picioarelor):* A fost un act de onestitate morală să renunț la domnișoara Mărculescu...

SINEȘTI *(dur, fără să-l privească):* În treacăt pot să-ți spun că era mai simplu să nu te logodești.

ANDREI *(dezarticulat):* Am crezut că o iubesc, speram să o pot iubi...

SINEȘTI *(avocat cu verva sarcastică, profesională):* Dacă vrei, pot să-ți spun că eu am fost de la început împotriva acestei logodne... Din păcate, Mărculescu are slăbiciunea universitarilor... Vrea un ginere pe care să-l lase la catedră. Se pare că e o tradiție în universitățile romînești ca să se lase catedrele moștenire fiilor sau zestre fetelor... Mărculescu avea de gînd, cred, să vă trimită imediat după nuntă la Iena, ca să-ți iei dumneata doctoratul... Pînă și aci era ideea de moștenire, pentru că acolo și-a luat și el, tot însurat de tînăr, doctoratul pentru catedra care-l aștepta în țară...

ANDREI *(tresare)*: Mi-am dat seama că nu pot pleca din țară... I-am explicat domnului Mărculescu.

SINEȘTI *(cu o grimasă):* Poate că nu știai că pentru mai tîrziu mai erau puși deoparte vreo două sute de mii de lei... zece mii de napoleoni, aur curat... Așa sînt mamele, cred că aurul poartă noroc...

ANDREI *(nervos, instabil):* Credeți-mă, domnule Sinești, nu zestrea mă interesa... *(Lunatic:)* În nici un caz nu puteam pleca... E un lucru pe care nu vi-l pot spune... Pe care nu-l știe nimeni. Pe care nu l-ați putea bănui niciodată...

SINEȘTI: Știu, nu vroiai să pierzi postul de bibliotecar *(a spus asta cu o ironie apăsată)* de la domnul Matei Boiu-Dorcani?...

ANDREI *(jignit)*: Sînt aici în calitate de istoric... pentru cercetat arhivele Boiu-Dorcani... Nu sînt bibliotecar. După cum știți, familiile Cantacuzino, Calimachi, Crețulescu au însărcinat și ele pe unii dintre istoricii noștri cu asemenea cercetări în arhivele lor...

SINEȘTI *(mai ironic)*: Pentru asta ai venit într-adevăr acum vreo patru-cinci ani în casa asta, în care nimeni nu știe pe ce lume trăiește, dar ai rămas... și de atunci faci mereu genealogie... *(Apropiindu-se confidențial, se așază.)* Am cunoscut într-un „castel", prin Moldova, un bătrîn caraghios, prăpădit, aciuat acolo... Era fiul unui fost ministru scăpătat, care venise ca musafir, să stea o săptămînă, și a rămas musafir acolo patruzeci de ani... Mi se pare că a murit de curînd. Nu s-a mai îndurat nimeni să-l alunge. Nu plătea chirie, nu plătea masă... Pînă la urmă, ajunsese cam camarad cu servitorii... *(Acru:)* E periculos să nu plătești undeva casa și masa.

(Sună telefonul.)

ANDREI *(ridică receptorul)*: Da, doamnă, casa domnului Matei Boiu-Dorcani... Articolul din *Lumea ilustrată?* De ce credeți că e vorba despre domnișoara Boiu? Dar poate că mai există și altă domnișoară căreia intimii să-i spună „Jupîniță"... Da, îl avem articolul... Ne-a fost trimis din două-trei locuri, anonim... Nu cred că domnișoara Boiu l-a citit... Bună ziua, doamnă! *(Trîntește telefonul iritat. Peste cîtva timp, șoptind nervos:)* Dom-

nule Sineşti, vă cer îngăduinţa să vă vorbesc cu cea mai adîncă sinceritate şi sînt convins că mă veţi înelege: am crezut întîi că o iubesc pe domnişoara Mărculescu, pentru că e într-adevăr şi frumoasă, şi foarte gingaşă... Mi-am dat însă seama — deşi cam tîrziu — că n-o iubesc atît de mult... că ar fi fost nefericită dacă aş fi luat-o de soţie.

SINEŞTI: Dacă înţeleg bine, visezi „dragoste în stare pură"... E destul de frumos... Dar la sinceritatea dumitale vreau să-ţi răspund şi eu sincer. *(Cu ceva aprig în linia umerilor, cu pumnul strîns, neaşteptat de sincer, aproape impulsiv:)* Ascultă, e în viaţa fiecărui om o clipă, uneori o singură clipă, cînd firul vieţii trebuie răsucit cu duşmănie. *(Rămîne îngîndurat, încleştat.)*

ANDREI *(e foarte surprins de sinceritatea omului din faţa lui).*

SCENA 2

ACEIAŞI, DECIU

DECIU *(condus de servitorul în livrea, puţin nedumerit parcă de locul unde se află, se îndreaptă spre Andrei):* Sînt Deciu, de la ziarele *Seara* şi *Lumea ilustrată;* vreau să vorbesc cu domnişoara Boiu... Dumneavoastră sînteţi secretarul domnului Boiu, mi se pare...

ANDREI *(încurcat):* Da... nu...

DECIU *(nedumerit şi el):* Am crezut că sînteţi secretarul... scuzaţi-mă...

ANDREI *(iritat, prea puţin sociabil)* Ce doriţi dumneavoastră de la domnişoara Boiu?

DECIU *(mirat de iritarea lui):* Doresc să vorbesc cu domnișoara Boiu. *(Către Sinești:)* Am onoarea să vă salut, domnule președinte...

ANDREI *(după un timp, nervos):* Nu cred să vă primească... Cred că nimeni din neamul ei n-a primit vreodată un gazetar. I s-ar părea foarte curios.

DECIU: Acum e altceva. Am venit să-i arăt portretul pe care i l-am publicat în ediția noastră ilustrată...

ANDREI *(aproape supărat, întărîtat mai mult decît ar fi fost firesc):* Dumneavoastră sînteți autorul acelui portret?... Cred că n-o să-i facă prea mare plăcere...

DECIU: Asta rămîne de văzut...

SINEȘTI *(încruntat):* Dar ce portret e ăsta?...

DECIU *(îl scoate din buzunar):* Domnule președinte, trebuie să vi-l citesc neapărat...

ANDREI *(nu se poate regăsi):* Domnule, vă previn că domnul Boiu trebuie să se coboare în cîteva clipe de sus...

DECIU *(sigur de ce spune):* Nu e încă îmbrăcat... Știu precis cînd se va coborî, și voi trece în hol... *(Se așază la masa mare, lîngă Sinești, și începe să citească:)* „Jupîniță"... *(Către Sinești:)* Așa o poreclesc prietenele ei... „O puteți vedea în fiecare zi la ora șase la Șosea. Dacă n-o cunoașteți, nu cereți nimănui să vi-o arate. O veți recunoaște spontan. Trece în goana trăsurii largi și elegante. Are ovalul chipului prea fin, ochii prea mari, gura prea expresivă, degetele prea subțiri. În priviri îi ghicești o reverie cu viziuni medievale. Echipajul ei se intercalează într-un lung șir de echipaje de cocote. Dar nimeni nu se înșală. E descendenta a trei logofeți și patru spătari. Are treizeci de ani,

zece milioane și nu s-a măritat încă. Are capriciul să-și primească pretendenții într-un iatac — Jupînița nu poate avea decît iatac, firește — care aduce cu un muzeu criptologic. Pe pereți — tablouri bizantine, portrete mînăstirești, prin colțuri — jilțuri de biserică alături de gobelinuri. Lîngă o Biblie din veacul al XVII-lea, ultimele cărți ale lui Barrès[1] și comediile lui Wilde[2] în original. Dar îl admiră mai cu seamă pe Stendhal și ar vrea să semene neapărat cu domnișoara de la Môle... De asemenea, e de cîtva timp în căutarea unui strămoș care să fi fost decapitat. Și nu e mirare... că nici unul dintre candidați nu mai are curajul să-i ceară mîna." Ce ziceți? E bun, nu?

SINEȘTI *(cu fața neagră, supță, cu o severitate afectată):* Nu e prea rău, dar de unde gluma asta că vrea să semene cu domnișoara de la Môle?

DECIU: Din cea mai sigură sursă. *(Zîmbește cu înțeles.)* Toate prietenele sale știu că domnișoara de la Môle este idealul ei în trecut, ca să zic așa...

ANDREI *(iritat):* Baliverne... Și cine este această domnișoară de la Môle, în definitiv?

SINEȘTI *(uimit, și din obișnuința de a cere socoteală):* Cum, n-ai citit *Le Rouge et le Noir*[3] al lui Stendhal?

ANDREI *(încurcat):* Vă mărturisesc că nu... De altfel, mă cuprinde o mare tristețe cînd intru într-o librărie sau într-o bibliotecă mai mare, la gîndul că sînt atîtea cărți, desigur importante, pe care nu le voi citi niciodată...

---

1 *Maurice Barrès* (1862 — 1923) — scriitor francez, ideolog al reacțiunii imperialiste.
2 E vorba de scriitorul englez Oscar Wilde.
3 *Roșu și Negru* (fr.).

DECIU *(a învîrtit un tampon de sugătoare, apoi brusc, demascîndu-se):* Domnule președinte, veniți cu propunerea delegației permanente la domnul Boiu?...

SINEȘTI *(e cu totul surprins, apoi întreabă iritat, bănuitor):* De unde știi dumneata asta? S-a hotărît să nu se comunice nimic presei...

DECIU: Domnule președinte, n-ați venit aici ca să aduceți flori; conducerea partidului liberal, știind că aveți legături de rudenie cu domnul Matei Boiu prin soția dumneavoastră, care este și cea mai bună prietenă a domnișoarei Boiu, v-a dat această însărcinare de a propune domnului Boiu-Dorcani intrarea în viitorul guvern. De aceea sînteți aici... Și dumneavoastră... și eu.

SINEȘTI *(nu știe ce să mai creadă):* Domnule, sînt stupefiat de această indiscreție...

DECIU: Domnule președinte, scuzați-mă, nu avem timp mult de vorbit... Iată despre ce e vorba.... Ediția noastră de prînz așteaptă cu paginile încheiate, cu loc liber la „Ultima oră" pentru rezultatul demersului dumneavoastră... Portretul domnișoarei Boiu a fost dinadins publicat, ca să-mi creez un pretext să intru aci, în această casă cu aspect de cetate în inima Bucureștilor, în care cînd intri te cuprinde teama că n-ai să mai ieși niciodată... Un simplu pretext. Vă fac deci următoarea propunere: dumneavoastră îmi veți comunica imediat rezultatul demersului dumneavoastră, ca să-l pot telefona, iar eu vă voi comunica la rîndul meu, din sursă sigură, ce însărcinare veți primi în noul guvern, care se va constitui — vă spun precis — în luna decembrie 1913.

SINEȘTI *(e uluit și indignat):* Găsesc că exageraţi... E aproape o necuviinţă!

DECIU: Gazeta noastră nu poate apărea fără această „Ultimă oră". *(Aude zgomot de paşi.)* V-aștept la plecare, în vestibul. Deocamdată pot să vă spun că trebuie să fiți atent la litera H. S-ar putea ca ora H să fie ora... Hariton.

SINEȘTI *(uşor pământiu):* Hariton?

DECIU *(întocmai):* Mi se pare că totul depinde de rezultatele acestei întrevederi. V-aștept. *(Iese grăbit.)*

SCENA 3

MATEI, SINEȘTI, ANDREI

MATEI *(e un bărbat de aproape şaptezeci de ani, palid, cu o privire absentă, nepământească, de om care trăieşte pe altă lume, de altfel la fel ca toţi cei care locuiesc în această casă cu ziduri de cetate în inima Bucureştilor, de la stăpîn şi fiică pînă la servitori. Tulbură şi albeaţa lui, ochii mari, nasul puternic încovoiat, gura mare, acum strînsă, barba potrivită, sfîrşită ca un fuior, dincolo de gulerul tare, lat, foarte jos, cu o cravată mică peste pieptul alb şi fin lustruit al cămăşii, care iese puţin îndoit din strînsoarea unei veste cu tiv alb şi a unei haine negre, desăvîrşit croite. Vădeşte, din felul în care stă în scaunul cu spătar înalt, un soi de oboseală, ceva din nevoia de a găsi cea mai bună poziţie, a unui om care suferă de ficat din pricina unei insuficienţe a inimii. E în toată făptura lui din alt veac o dorinţă sinceră de a fi binevoitor şi amabil, dar se şi vede că nimic din ceea ce se*

întîmplă dincolo de zidurile curții sale nu i se pare că merită interes): Mă iertați, domnule Sinești, că v-am făcut să așteptați. Sus se repară toată casa... Aici putem vorbi în liniște.

SINEȘTI *(taur negru slab, silit să treacă printr-o portiță cu zăbrele de fier):* Dar nu face nimic, domnule Boiu, e un semn mai mult de prietenie...

MATEI: Luați loc... A, da... Vream să întreb și... ce este cu acel potop de crizanteme?...

SINEȘTI *(îl privește de jos în sus, surîzînd):* Sînt omagiul unei premiate. Doamna Sinești a luat premiul întîi la expoziție.

MATEI *(nu pricepe):* Dar ce expoziție?

SINEȘTI *(cu o vagă ironie):* Expoziția de flori din Parcul Carol... Soția mea cheltuiește o mulțime de bani cu grădina... și le lasă să putrezească... Că, bineînțeles, nu avem ce face cu ele.

MATEI *(mirat):* Ce vrei să faci cu florile?

SINEȘTI *(oarecum plictisit de acest refugiu al soției sale):* Crește specii rare, stă toată ziua cu foarfecele în mînă. Cînd am aflat de expoziție, i-am spus: „Ce-l puțin du-le acolo, să vadă și lumea ce flori avem"... Au reușit unele, albe, aproape cît varza... Dar nici nu voia să audă... Atunci am umplut două camioane și le-am expediat Comitetului... Am luat premiul în unanimitate. Dacă vă spun că sînt unele crizanteme albe, cît varza!...

MATEI: Le-am văzut... dar nu sînt numai astea... Ne-a sosit acum un car întreg. Și nu știu ce e cu ele.

SINEȘTI *(mirat):* Drept să spun, nici eu nu pricep nimic... *(Stîngaci:)* O s-o întrebăm pe Maria, căci a venit și ea o dată cu mine. *(Și mai stîngaci:)* Cred că s-a suit la Ioana...

MATEI: Mi se pare însă că Ioana nu e acasă, s-a dus să vadă... *(E întrerupt.)*

SINEȘTI *(și-a rotit privirea spre călimara grea de pe masă, apoi, rupînd brusc firul, se întoarce hotărît)*: ...Eu am coborît singur la dumneavoastră, fiindcă trebuie să vă aduc cîteva lămuriri...

MATEI *(privește preocupat pe Andrei)*: Domnule Pietraru... Am niște însemnări pe masă, la mine, sus... Vrei să le controlezi datele... ca să le putem folosi după masă?...

ANDREI: Da. *(Se înclină puțin și iese.)*

MATEI: Despre ce e vorba... domnule Sinești?

SINEȘTI: Uitați... *(E încurcat puțin și solemn.)* Colegii mei din delegația permanentă, știind relațiile, *(stînjenit)* în sfîrșit... onoarea pe care o am de a mă număra oarecum printre prietenii dumneavoastră...

MATEI *(s-a încruntat puțin)*.

SINEȘTI: Vreau să spun că, știind ce legături de *(șovăie)* rudenie și de strînsă prietenie sînt între familia nevestei mele și familia dumneavoastră...

MATEI *(aprobă cu o mișcare din cap și nedumerit puțin)*: Dar i-am trimis alaltăieri șefului partidului dumneavoastră un plic cu răspunsul meu la scrisoarea pe care mi-a trimis-o.

SINEȘTI *(șovăie, privește de jos în sus)*: Tocmai... Da... da.. șeful vrea să știe dacă acesta este ultimul dumneavoastră cuvînt.

MATEI *(ușor iritat)*: Dar cîte cuvinte vrea șeful dumitale să am? Eu nu am niciodată decît un singur răspuns.

SINEȘTI *(stăpînindu-se cu greu, dar stăpînindu-se)*: Scuzați-mă... M-am exprimat eu greșit. În scrisoarea lui, șeful v-a rugat să primiți să faceți parte dintr-un guvern care ar duce la

convocarea unei adunări constituante, în vederea exproprierii și a votului universal.

MATEI: I-am răspuns că nu văd posibilă o asemenea colaborare... Și-ți spun dumitale astăzi că mă surprinde o asemenea propunere...

SINEȘTI *(vrea să arate că e și un avocat subtil)*: Îmi dați voie, cu titlu confidențial, să vă spun de unde a pornit ideea?

MATEI *(face un gest plictisit, probabil din pricina propunerii de confidență)*.

SINEȘTI *(fără să observe, căci e hotărît să-și îndeplinească misiunea cu orice preț)*: E o idee a lui conu Alecu... Șeful se teme că rezistența conservatorilor — a lui Carp îndeosebi — împotriva reformelor va fi prea dîrză, și atunci a acceptat ideea lui conu Alecu: să atragă de partea noastră o parte din ramura veche, în frunte cu dumneavoastră. Faptul că nu faceți parte din actualul guvern, că n-ați fost nici în cel din cealaltă guvernare conservatoare denotă, oricum, că sînteți nemulțumit. Cel puțin asta e părerea lui conu Alecu... și atunci...

MATEI *(enervat)*: Nemulțumit? Domnule Sinești... că sînt nemulțumit e puțin... Mi-e silă. Dar mi-e silă nu numai de fostul meu partid... Mi-e silă de politică în genere, de toată politica de azi. Am fost de două ori ministru, și demnitatea mea nu-mi îngăduie să mai fiu a treia oară... Dar dacă i-am refuzat pe ai mei, de ce crede conu Alecu al dumitale că aș putea să fiu coleg cu el în minister? Firește că nu puteam să dau prea multe explicații în scrisoarea mea, dar cred că șeful dumitale a înțeles.

SINEȘTI *(iar face o pauză concentrată)*: Dați-mi voie să precizez... Propunerea de a intra în minister nu a fost a conului Alecu... El le-a spus de la

început că o să refuzați... Alta a fost ideea lui... Și de aceea am venit acum...

MATEI *(așteaptă nedumerit, întrerupîndu-l)*: Ce idee?

SINEȘTI: Uite, de acord cu el de astă dată, șeful ar vrea să știe dacă ați accepta eventual președinția Senatului și deci a Constituantei. Conu Alecu crede că exproprierea și reforma electorală prezidate de o personalitate ca dumneavoastră ar anula orice opoziție conservatoare...

MATEI: Aș vrea să știu dacă e vorba acum de o propunere formală, ori numai de o părere oarecare...

SINEȘTI *(puțin surprins, zăpăcit)*: Da... nu... de ce?

MATEI: Pentru că dacă nu e o propunere propriu-zis, ar fi comic să refuz ceea ce nu mi se oferă.

SINEȘTI *(tresare)*: Dar...

MATEI: Iar dacă e o propunere formală, atunci răspunsul meu limpede, hotărît, unul singur, este: nu! *(Sună.)*

SINEȘTI *(cu o mînie ascunsă, de avocat care vede că pierde procesul)*: Dar, domnule Boiu...

MATEI: Domnule Sinești, nu sînt timpurile acestea ale noastre... iartă-mă, sînt numai timpurile dumneavoastră... ale *(surîzînd)* democraților. *(Către servitorul care a intrat:)* Poftește pe domnul Pietraru.

SERVITORUL: Doamna Sinești întreabă dacă poate veni în bibliotecă.

MATEI: Desigur că da...

SINEȘTI *(sceptic, cu o ironie seacă)*: Credeți că vor reveni vreodată vremurile dumneavoastră?

MATEI *(convins)*: Fără îndoială că da.

SINEȘTI: Toți autorii sînt însă de acord că e în lume acum o deplasare categorică „spre stînga".

MATEI: Nu e nimic... Așteptăm...

SINEȘTI *(mereu politicos, păstrînd aparent distanța socială, dar acum cu un dispreț ascuns):* Mi-e teamă să nu așteptați prea mult.

MATEI: S-ar putea să nu mai apucăm noi înșine această întoarcere... Dar trebuie să așteptăm.

SINEȘTI *(convins, aproape autoritar):* Țara însă nu poate aștepta.

MATEI: Credeți dumneavoastră că orice activitate e folositoare țării?... Credeți dumneavoastră că aceste două „reforme", pe care le vreți cu orice preț, sînt folositoare neamului românesc?

SINEȘTI *(sigur de el):* Fără îndoială că da.

MATEI *(cu o amărăciune de dincolo de lume):* Dar expropriind pe marii proprietari veți ruina o clasă conducătoare, pe care nu o veți mai putea reconstitui... și fără nici un folos, căci nu veți putea satisface toată țărănimea, iar cei satisfăcuți nu vor avea de ajuns, vor vinde ce vor căpăta, tocmai spre folosul acelor străini pe care-i veți încetățeni prin reforma electorală. Veți înstrăina totul.

SINEȘTI *(cu o autoritate severă):* Eu nu cred că va fi așa cum spuneți... Ceea ce știu e că și așa, boierimea care posedă munți întregi împăduriți i-a concesionat unor societăți străine, care i-au pleșuvit cu totul, au distrus pînă și rădăcinile. Regiuni întregi sînt prăpădite.

MATEI: Au făcut-o poate unii — și au greșit, desigur. Eu n-am făcut asta nici la Dorcani, nici la Colțoasa. Acolo, munții sînt întregi.

SINEȘTI *(acum cu o grimasă binevoitoare):* Nici așa nu-i bine. Aveți șapte munți împăduriți. E și o bogăție a țării. Avem nevoie de școli, de spitale, de armament. Nu e păcat de codrii aceștia, care putrezesc în părăsire?

MATEI *(precis, după o pauză nervoasă):* Codrii nu putrezesc, *(îl privește lung)* domnule Sinești... Codrii așteaptă... *(Către Andrei, care a intrat:)* Caută-mi, te rog, colecția Meteș.

SINEȘTI *(cu alt ton, căci își dă seamă că trebuie să se oprească, deoarece n-are nici un sens să strice legăturile dintre ai lui și acest boier maniac, care trebuie luat așa cum e):* Poate vă interesează numai fiindcă sînt plini de vînat.

MATEI *(ca un reproș, cu o durere îndepărtată):* De la moartea băiatului nu mai vînez, domnule Sinești... N-am mai călcat pe la Dorcani de lungă vreme.

SINEȘTI: Dar nici în București parcă nu stați prea mult.

MATEI *(înseninat de gîndul Mariei Sinești):* Nu s-ar spune, domnule Sinești, că avem moșii vecine. Căci dacă ai veni mai des pe Valea Nereului ai ști că mai bine de jumătate de an mi-o petrec la țară... Că-mi gospodărese singur moșia — și cu cîte necazuri, Doamne! Acest lucru îl știe însă doamna Sinești, care e cea mai harnică și mai plăcută vecină, ba mi se pare că stă acolo întreg anul, mai mult decît mine. *(Maria tocmai intră.)* Și spun asta nu pentru că tocmai intră pe ușă, ci fiindcă e cu desăvîrșire adevărat.

SCENA 4

ANDREI, SINEȘTI, MATEI, MARIA

MARIA *(nu pare să fi auzit că e vorba de ea, dă cu ochii de Sinești, are o încordare retractilă, de vietate speriată și întărîtată în același timp... Îl pri-*

veste palidă, cu mînie, cîteva clipe, și-i spune nervos): Dumneata aci? Am stabilit amîndoi că ți-e îngăduit numai să mă conduci pînă la poartă... Ți-am spus că niciodată și pentru nimic în lume nu trebuie să ne mai aflăm împreună în această casă, amîndoi, față în față.

MATEI *(o privește neliniștit):* Maria...

SINEȘTI *(vorbindu-i Mariei ca unui bolnav):* Dar desigur, Maria, așa am stabilit... ai dreptate. Întîmplător, am avut de vorbit cu domnul Boiu.

MATEI *(încercînd s-o liniștească și el):* Maria...

MARIA *(are ochii-n lacrimi, vrea să plece, pe urmă face o sforțare, se stăpînește și chiar caută un ton de conversație, vorbind totuși cu oarecare nervozitate):* Am văzut că florile mele sosiseră încă de azi-dimineață și voiam să le duc în biroul dumitale, fiindcă știu cît de mult îți plac.

MATEI: Cum, nu sînt pentru Ioana?

MARIA: A, nu, Ioanei nu-i plac de loc crizantemele, fie ele și excepțional de mari.

MATEI: Nu știam.

MARIA: Le găsește prea „plîngătoare"... Preferă florile cu lujer sprinten. Am vrut să-i aduc niște crini van Hutten, dar se pare că i-a oprit juriul expoziției, dacă nu cumva e vreo glumă...

SINEȘTI *(sec):* I-a oprit vreo cucoană de pe acolo. Crinii roșii nu se găsesc așa ușor.

MARIA *(îi reamintește nervoasă, de neînduplecat):* Niciodată.

MATEI: Tocmai că îi spuneam domnului Sinești. Am văzut azi în curte un car cu crizanteme, mi-a spus omul că sînt de la expoziție și n-am priceput nimic.

MARIA: Ca la orice expoziție, am fost invitați să „ne ridicăm operele"... Am spus omului să ducă

jumătate la maternitate, pentru bietele mame de acolo, și jumătate să le aducă aici...

MATEI *(ca să încheie discuția):* Nu v-am prezentat pe domnul Pietraru, doamnă, tînărul meu colaborator.

MARIA *(cu o grație și o bunăvoință desăvîrșită. E de altfel o femei tînără, foarte frumoasă, cu umbra unei melancolii nervoase pe fața palidă, puțin ascunsă sub pălăria răsfrîntă într-o parte, ca a vînătorilor):* Dar cred că ne-am cunoscut. Domnul Pietraru mi-a fost prezentat tot de dumneavoastră, cu prilejul unei...

ANDREI *(surprins, intimidat, zăpăcit):* Vai, doamnă, scuzați-mă, da... da... am o memorie... scuzați-mă...

MARIA *(mereu prietenoasă):* Dar nu-i nimic... absolut nimic, domnule Pietraru. Lipsesc aproape tot timpul din București.

ANDREI *(rămîne încă în picioare, tulburat de apropierea asta plină de melancolie și eleganță).*

MATEI *(ca să încheie discuția):* Ce fac copiii, doamnă?

MARIA: Nebunii... domnule Boiu.

MATEI: Băiețelul?

MARIA: A căzut ieri de pe cal la manej, dar n-a pățit nimic. *(Fericită, mirată:)* Absolut nimic! *(Privește biblioteca cu un fel de emoție.)* Vă aduceți aminte cînd eu cu Ioana ne-am închis în această bibliotecă o duminică întreagă, de dimineață pînă seara tîrziu, fără să spunem la nimeni nimic?... Ne-ați căutat cu toții, speriați, în tot orașul. Ați anunțat poliția...

BOIU *(cu indulgență):* Ce spaimă am tras... și noi, și mătușa ta...

MARIA: Fusese o idee a Ioanei. Ea făcuse rost și de cheie. În biblioteca de jos, aci, nu intra mai

nimeni, nu era aranjată ca acum, cărțile și documentele erau aruncate ca într-un pod.

MATEI: Sînt vreo cincisprezece ani de atunci, domnul Pietraru nu venise încă la noi să aranjeze biblioteca. *(Surîzînd:)* Din păcate, nu era nici întîia, nici ultima „idee" a Ioanei.

SINEȘTI *(încercînd):* Nu mi-ai povestit niciodată asta, Maria...

MARIA *(cu un soi de rugăminte intensă):* Te rog, niciodată, în nici un mod aci, noi doi față în față.

MATEI *(ca să curme situația):* Ioana știe că veniți astăzi s-o vedeți?

MARIA: Nu... dar cred că o să-i spună servitorul că sînt aici, jos.

MATEI: Cu siguranță că da... de altminteri, e probabil că a și venit... Îi aud trăsura... a fost să-și ia un tablou al Suzanei Boiu.

MARIA: Suzana Boiu?

MATEI: Copilării de-ale ei. Capricii de fată răsfățată. A comandat pictorului Dimiu o copie după portretul Suzanei Boiu de la mînăstirea Știoava...

MARIA: Jupînița nu se dezminte... Ioana cunoaște istoria mai bine ca un dascăl.

SCENA 5

MATEI, SINEȘTI, ANDREI, MARIA, IOANA

IOANA *(deși opusă ca fire tatălui ei, nepunînd preț pe noblețea de sînge, ci dorind o aristocrație a faptelor, a curajului, disprețuind visătorii, Ioana Boiu este tot atît de fantastă și de inactuală ca toți cei care locuiesc în această casă*

din alte vremi. Intră urmată de un servitor, care duce tabloul. E înaltă, cu părul și ochii negri, albă și stranie. O eleganță fără maiestate și o nervozitate integrală de animal de rasă. Are mișcări feminine, dar precise, gesticulează fără să depărteze niciodată brațele de corp. Mîinile, îndeosebi, cu degetele lungi, fine și palide, îi sînt atît de expresive și de vii, de parcă ar vorbi cu ele, de parcă toată ființa i-ar fi în ele. Vorbește foarte repede, fără să „scandeze", ci nuanțînd și făcînd pauze între propoziții, nu între cuvinte. Dă replica direct, de obicei rămînînd în profil, numai cînd vrea să accentueze ceva întoarce spontan capul și fixează cu privirea. Nu rîde niciodată, dar surîde adesea, un surîs nervos și ironic. Dă o impresie de sensibilitate și pasiune „din cap", care are ceva din rigiditatea și artificialul tulpinei de crin, poate chiar din fragilitatea trestiei. E acum într-o rochie cu talia sus, albastră, cu jachetă lungă, iar dedesubt — bluza albă, încheiată pînă sub bărbie, de parcă ar avea gîtul înmănușat ca un braț, pieptănată cu coadele încolăcite strîns pe urechi. Către Maria): Bine că ai venit... Să vă constituiți în comitet... Vreau să vă știu părerea. *(Servitorul reazemă tabloul, ea își scoate jacheta și pălăria.)*

MARIA: Asta, ca să sporești vestita ta colecție din iatac?

SINEȘTI *(căutîndu-se prin buzunare):* Dar mai întîi, scuzați-mă, nu știu cine a fost această Suzana Boiu.

IOANA *(afectat, către Matei):* Domnul Sinești nu știe cine a fost Suzana Boiu. *(Către Sinești:)* Dar mi se pare că ai învățat la istorie lucrul acesta, în liceu...

SINEȘTI: Ca viitor om politic, în orele de istorie citeam gazetele, pe sub bancă...

IOANA: Ei bine, ai să vezi numaidecît... Domnule Pictraru...

ANDREI *(tresare, bîlbîie):* Da.

IOANA: Dă-mi, te rog, volumul al doilea din *Istoria Mînăstirilor și Pravilelor...*

ANDREI *(grăbit, nervos):* S-aduc scara... Numaidecît. *(Pleacă.)*

IOANA *(enervată puțin):* Dar nu e nevoie de scară. Cartea e jos...

ANDREI: A, da, jos! *(Se duce iar spre dreapta, și scoate o carte din raft, pe care i-o dă Ioanei.)* Uitați-o.

IOANA *(cu superioritate):* Dar nu ți-am cerut asta. *(Se duce singură să-și ia cartea.)*

ANDREI *(totsîngele i-a năvălit în obraz):* Scuzați-mă, domnișoară, înțelesesem...

(Ioana nu-l ascultă.)

IOANA: Ascultă, domnule Sinești.

SINEȘTI *(uimit, cercetează cartea):* Așadar, nu e o calomnie că domnișoara Boiu citește literele popești! *(Cu intenție:)* Credeam că numai domnul genealog se pricepe la asta.

IOANA *(plictisită, nu-i răspunde, ci începe să citească, subliniind cu patimă toată savoarea arhaică a fragmentului):* „Ce înspre toamnă văleat 7233, iară de la Hristosu 1765, năpristanu potera stăpînirii stîndu, pus-au mîna pre vestitulu haiducu și la moarte pren streang osînditu-l-au dupre direptate. Atunce s-a tîmplatu una faptu de care foarte minunatu-s-au tot norodul, de s-au dusu vestea pînă la Craiova și mai departe, la Cerneț. Știutu fiindu că dupre obicciul pămîntului verice jupîniță au den

milă au den dragoste dacă se da soţie legiuită osînditului — ertatu era. Ce urmîndu a se spînzura acel haiducu, carele de prostime prea iubitu fiindu pentru faptele ceale de vitejîe, căci cu moartea el osîndea pre diriguitorii şi veneaticii pripăşiţi pe lîngă scaunul capului cîrmei, pentru toate răutăţile săvurşuite asupra norodului cealui prostu şi necăjitu pe carele care cine vrea, acela îl şi mulgea. *(Cu vocea tot mai pătimaşă, tot mai mult scoţînd în relief savoarea textului:)* Şi cutezătoru foarte nemerindu-se a fire, iar nemearnicile togmeli şi îmblările lumei ceale picritoare de atunci văzîndu, plăcutu-au hirea şi cutezanţa lui fiicei biv-vel vornicului Iordake Boiu, anume Suzana. Lucru e tare de mirare fiindu acest neam de Boiu prea cinstitu, dat-au ţării logofeţi, vornici, spătari, toţi boieri veliţi. Şi cu hierbinte lacrimă de plîngere căzîndu Suzana la chicioarele Domnului, rugatu-l-au de iertare, iară obiceiulu pămîntului mai tare decît voia Domnului şi pravila fiind, iertatu-s-au acel haiducu, spre marea mulţămită a prostimei... iară ea, Suzana adică, luatu-l-au de bărbatu." *(Repetă pe dinafară:)* „Plăcutu-au hirea şi cutezanţa lui fiicei biv-vel vornicului Iordake Boiu." *(Exaltată:)* Ai văzut cine era Suzana Boiu? Ai văzut ce era în stare să facă ea într-o epocă de decădere ca aceea a fanarioţilor? Ea este patroana mea... Este idealul meu în trecut... o simt în sîngele meu mai mult ca pe oricare dintre strămoşi.

MATEI *(care privea tabloul):* Dar, Ioană, fii rezonabilă!

MARIA: A! N-o convinge nimeni. Ioana are ideile ei.

MATEI: E un copil răsfăţat... Dar vîrsta le orînduieşte toate. *(Către Sineşti:)* Mai rămîi? *(E gata să plece.)*

SINEŞTI: Merg şi cu. *(Către Maria:)* Mergi?

MARIA: Eu mai rămîn. Avem de vorbit amîndouă.

(Matei se-nclină, Sineşti sărută mîna Ioanei, ies amîndoi.)

SCENA 6

IOANA, MARIA, ANDREI

MARIA *(după ce a privit îndelung tabloul):* Aceasta-i Suzana Boiu?... Ştii că seamănă mult cu tine?

IOANA: Cum o să semene cu mine, Maria?

MARIA: Aceiaşi ochi, aceeaşi expresie.

IOANA: „Expresie"? Cum o să aibă „expresie", Maria? E o copie după un portret de mînăstire.

MARIA *(fără să înţeleagă):* Poate să fie o copie bună totuşi...

IOANA: Este o copie desăvîrşită, dar nu poate să aibă „expresie"... Arta bizantină dispreţuieşte „mimica". Redă numai desprinderea şi fuga de lume. Suzana Boiu figurează drept ctitoare a mînăstirii Ştioava. Portretul ei e la intrarea bisericii, pe peretele din *(caută în gînd)* dreapta, deasupra pietrei de mormînt... Uite, ochii mari, ficşi, arzători, ocolesc parcă tot ce e urîciune pămîntească; fruntea, înălţată şi limpede, dispreţuieşte bucuriile de preţ mărunt ale celor din jurul ei... De ce te uiţi atît de mirată la mine?...

MARIA: Jupîniţo, acum înţeleg că nu seamănă Suzana cu tine, ci tu semeni cu portretul ei.

ANDREI *(care era foarte stînjenit, după o evidentă ezitare, tot fără să știe dacă e bine, iese).*

MARIA *(se uită după el):* Tu ești cam bruscă cu bietul băiat, Jupînițo.

IOANA: Eu?

MARIA: Adineauri l-ai pus într-o situație foarte delicată... De altminteri, acesta e felul tău de a fi cu toată lumea...

IOANA: Bine, dar e neobișnuit ca un bibliotecar să nu cunoască locul cărților... N-ai văzut cum se zăpăcise?...

MARIA: Adevărul e că tu intimidezi în mod inexplicabil pe toți bărbații, nu numai pe tînărul acesta... care mai e și timid pe deasupra...

IOANA: Ei bine! Timiditatea aceasta e cu desăvîrșire ridicolă.

MARIA: E poate prea delicat, și de aceea e timid.

IOANA: Și pe urmă. e atît de nehotărît, niciodată parcă nu știe ce vrea.

MARIA: Nici asta nu-i prea rău. Cei inteligenți și sensibili au totdeauna momente de îndoială.

IOANA: Și de lașitate.

MARIA: A, asta nu totdeauna... Eu am convingerea că numai oamenii timizi sînt cu adevărat curajoși... atunci cînd e nevoie.

IOANA: Oh, îți plac prea mult crizantemele, Maria... *(Trage din țigară.)* Ai cunoscut atîți timizi?

MARIA: Am cunoscut oameni uimitor de curajoși care erau neașteptat de timizi cîteodată... *(Ironică:)* De altminteri, nu ai și tu impresia că bărbatul meu nu e de loc timid, de pildă? Trebuie să știi că timiditatea este, de cele mai multe ori, dovadă de mîndrie exagerată și prost ascunsă. Iată, despre acest tînăr știi ce lucruri interesante se vorbesc?

IOANA: Drept să-ți spun, e de șase ani la noi, dar nu știu dacă am vorbit cu el vreodată în adevăratul înțeles al cuvîntului. Mai mult fraze tipice. La masă — arareori — și în bibliotecă.

MARIA *(familiară, bună):* Ei bine, Jupîniță, am să-ți povestesc despre el ceva foarte...

IOANA *(surîde):* Crizantemele, Maria. Crezi că e atît de interesant ca să ne pierdem timpul vorbind despre el? E un biet ratat. Mai bine haide sus, să atîrnăm portretul ăsta la mine.

(Intră Andrei.)

ANDREI: Domnul Boiu are să vie jos, aci, doamnă.

MARIA: Voi merge cîteva clipe sus, la Ioana, și pe urmă cobor. Ești bun să-i spui dumneata? Da?

ANDREI: Da, da.

MARIA: Mulțumesc, domnule Pietraru.

SCENA 7

ANDREI, CULAI, pe urmă IOANA

ANDREI *(rămas singur, privește lung după Ioana Boiu, ia pe urmă cartea în care a citit ea, și parcă ar vrea s-o rupă, abătut, și apoi, înciudat):* Sînt un dobitoc!

(Intră cu zgomot Culai, urmat de servitor.)

CULAI *(cam în costum de silvicultor, voinic și sănătos, se certa vioi cu servitorul care nu-l lăsa să intre):* Ce e, domnule? Uite-l aici... Iată că e singur... Acum ce mai vrei? Că eu nu mai vreau nimic... Adică da, mai vreau ceva... S-o ștergi!

(Servitorul se uită întrebător la Andrei, care îi face semn să iasă.)

ANDREI *(cu ochii plini de bucurie)*: Mă, ce e cu tine?

CULAI: Nimic. Am vrut să intru, şi pesemne că nu i-a plăcut domnului acela în livrea costumul meu... că sta la tocmeală cu mine.,. Că „e boierul în bibliotecă". Nu mai ştiu ce spunea... Marafeturi...

ANDREI: Culai!

CULAI: Fă-te-ncoa, să te pup! Ce? Crezi că mă sperie pe mine primirea asta rece? Nu degeaba scrie la gazetă că e vorba ca să deveniţi miniştri...

ANDREI: Măi, tot trăsnit ai rămas.

(Intră Ioana, cu un servitor după ea.)

IOANA: Ia-l cu grijă... Bagă de seamă să nu-l strici... Nu aşa... ţine-l mai aproape...

(Servitorul iese, cu tabloul, urmat de Ioana.)

CULAI *(la intrarea ei tresărise respectuos şi îşi încheiase nasturii desfăcuţi la haină, dar după ce ea pleacă, înciudat, se descheie iar)*: Cine-i cucoana asta?

ANDREI: Domnişoara Ioana Boiu.

CULAI: Şi ce? Casa lui tată-său e hotel, de nici nu se uită la oamenii pe care îi găseşte înăuntru?

ANDREI *(cu faţa înflorită de bucuria de sat de munte, pe care i-o aduce prietenul lui)*: Ascultă,mă! Ce-i cu tine? De ce ai venit?

CULAI *(simplu)*: Am venit să te iau.

ANDREI *(care se uita surîzînd la ghetele lui pline de praf, surprins)*: Ce?

CULAI *(drept explicaţie)*: Am venit să te iau. *(Stă jos.)*

ANDREI: Unde?

CULAI *(cu jambierele prăfuite, cu amîndouă mîinile în buzunarele largi ale hainei de catifea, trîntit*

pe scaun ca la el acasă): La ţară... *(Îi oferă loc el lui Andrei.)* Stai şi tu jos.

ANDREI *(mirat):* Şi cum ţi-a venit gîndul ăsta trăsnit?

CULAI *(explică în mod firesc, dar jumătate serios, jumătate trăsnit, vorbind repede, subliniind numai ici-colo, neglijînd dinadins detaliile poetice, ca pe niște paranteze):* O dată cu răsăritul lunii, alaltăieri seară! *(Andrei îl privește ca pe un nebun.)* Alaltăseară — îmi luam, după masă, cafeaua în cerdac şi fumam. Atunci a răsărit luna, mare, albă, peste culmea Mocăniței, peste prundişul alb al Telcajenului, peste căsuțele de pe coastă. Cît vedeai cu ochii, se lumina ca ziua, şi, cum cădea luna pe toate pădurile, mi-am zis: Pădurile astea sînt ale satului, că eu nu am decît o sută cincizeci de pogoane. Acum nu aduc nimic. Dar dacă le-am exploata, ne-am îmbogăți cu toții. Să facem o obște. Luna se ridica din ce în ce mai mult deasupra pădurilor... deasupra satului... Atunci mi-am adus aminte că ăl mai, *(îl privește)* hai să zicem: ăl mai bun prieten al meu se ofilește, cu diploma în buzunar, într-o casă boierească, după ce şi-a tocit coatele şaisprezece ani pe-băncile şcolilor. Sînt trei ani de cînd ţi-ai dat capacitatea, nu? În '910 era vorba, da?

ANDREI *(dă stînjenit la o parte o carte):* Nu mi-am dat-o.

CULAI: Şi de ce?

ANDREI *(tot stînjenit):* N-am putut... Acum şase ani nu-mi luasem licența, iar acum trei ani nu eram pregătit.

CULAI *(îl privește cu milă):* Ai dreptate, trebuie să fi muncit ca un rob în casa asta. *(Cald:)* Andrei,

nu-i nimic, hai cu mine. Te aşezi pe-un trai, cu pui fripţi şi lapte proaspăt, în cerdacul casei...

ANDREI *(cu un surîs de amintire, faţa i se luminează melancolic, iar Culai observă bucuros ce albaştri au devenit ochii prietenului lui):* Cerdacul casei...

CULAI: Da, în cerdacul casei... Dedesubt — văile una-ntr-alta, iar în faţă — munţii drepţi ca haiducii. *(Îmbătat:)* E un miros de brad, mă dragă, de te ameţeşte. *(Repede, cu una din aceste treceri de grai, care-i sînt caracteristice:)* Ieri am vorbit cu oamenii, le-am spus că am un băiat fain şi priceput... care o să ne facă ispravă bună. *(Scurt:)* Tu te-ai mai ocupat cu asta, cînd erai prin liceu, la voi în sat! Nu?... Şi într-un suflet am alergat la tine.

ANDREI *(înduioşat):* Să mă iei? *(Se scoală.)*

CULAI *(privindu-l cu dragoste):* Oi fi tu ticălos, măi Andrei! Dar uite... uite...

ANDREI *(înduioşat, se trezeşte cu amîndouă mîinile lui nervoase, palide, strînse de mîinile tari ale lui Culai).*

CULAI: Andrei! Uite, tare mi-ar părea bine să fim iar împreună... Ştii, ca în liceu... Ce viaţă am duce!... Aşa cum plănuisem noi în odaie la conu Iancu Surugiul... O căsuţă albă sub coasta de munte...

ANDREI: Cu cerdac...

CULAI: Cu cerdac... cu mămăligă caldă şi ţuică de prune, iar în colţ — lăutarii şi damigeana cu vin... *(Răpit:)* Măi Andrei!

ANDREI: Ce?

CULAI: Adună-ţi repede boarfele şi hai degrabă. Ce mai stai? *(Iar cu o trecere de grai, una din acele treceri care îi sînt foarte familiare:)* Unde

mai pui că facem avere, mă! Mergem apoi în Rusia, tocmai pe Don, şi ne cumpărăm cîte o pereche de telegari. Uliuu!

ANDREI *(prietenos, doar ochii surîd trist în faţa lui, devenită de o palidă frumuseţe):* Mă, nu ţipa.

CULAI *(speriat):* Aşa e, bine zici. *(Se uită în jurul lui — la dulapurile imense cu cărţi vechi, la mobila severă, prăfuită parcă.)* Aici te sperii singur cînd ţipi, ca în bisericile părăsite... *(Cu amîndouă mîinile în buzunar:)* Ei, ce mai stai pe gînduri? *(Glumeţ:)* Şi pe urmă facem şi noi ca toată lumea. Ne însurăm. E un popă acolo, cu două fete, ca de comandă. *(Mai în şoaptă:)* Eu am şi vorbit cu una.

ANDREI *(stins, dar hotărît, cu o privire de lunatic):* Darie dragă, eu nu pot merge.

CULAI *(uimit, parcă nu a înţeles bine):* Nu poţi merge cu mine?

ANDREI: Nu.

CULAI *(nedumerit):* Eu nu te pot înţelege de fel. De ce nu poţi merge? *(Dezamăgit:)* Ascultă, trebuie să-mi spui de ce nu poţi merge.

ANDREI *(obosit, îi cade privirea pe fereastra luminată de apus, care măreşte singurătatea bibliotecii ţi îi accentuează aerul închis, de casă veche. Culai e tot mai mult un intrus al vieţii sănătoase aici):* Nu pot, nu pot.

CULAI *(contrazis, împinge scaunul, sincer uimit):* Ce te ţine aici? Nu pricep. Te plăteşte boierul acesta atît de bine? Dar poţi cîştiga o avere, mă! *(Scăzut:)* Şi pe urmă, să-ţi spun ceva: mi-ai spus adineauri că nu ţi-ai putut lua diploma de profesor. Ei bine, Andrei, mi-a venit greu... şi nu ţi-am spus-o. Dar asta m-a mirat şi m-a durut. Tu ştii... în sfîrşit... Cum să-ţi spun?... Tu ştii că la şcoală noi te vedeam

altfel... Am crezut în tine... Nu semănai cu ceilalți... Eram convinși, *(cu adevărat mișcat)* Andrei, că ai să devii într-o zi un nume mare. *(Își răsucește nasturele de la haină, tace o clipă, și pe urmă:)*...Și cînd colo, ai rămas aici șase ani. Mă, uite, pe fata aia care te-a recomandat aș strînge-o de gît... dacă aș mai întîlni-o!

ANDREI *(ca un gînd de pe altă lume)*: S-ar putea s-o întîlnești, că și ea a rămas aici... Ea măcar nici nu și-a terminat universitatea.

CULAI: Cum? A rămas de acum opt ani? Dar ce are casa asta, mă, de nu pricește ălor tineri și omoară omul din ei? *(Rămîne așa, uimit.)*

ANDREI: A pierdut legătura cu universitatea, într-o vreme a fost cu domnișoara Boiu în străinătate... Nu a mai prins ritmul examenelor.

CULAI: Fugi de aici, că e altceva... I s-o fi părut că diploma nu e mare lucru pe lîngă boierii care vin aici... *(Amar:)* Ați rămas „oameni de casă". *(Amărît, fără să-l privească:)* După cît mi-aduc aminte, veniseți aici numai pentru o lună, două.

ANDREI *(îndurerat, a luat în mînă cuțitul de tăiat foile)*: Taci, taci, Darie.

CULAI: Ei bine! Cine știe dacă ai fi trăit în aer, în libertate... aici te-ai ofilit, te-ai stins.

ANDREI *(mustrător, răscolit de amintiri)*: Ei, dar taci odată!

CULAI: A! Nu-ți convine s-auzi? Dar pe mine mă doare că ești ca un cîine din aceia căruia și după ce i se dă drumul din cușcă nu-i vine să iasă.

ANDREI *(învins, îndurerat)*: Ei bine, nu pot să ies, nu pot să plec. *(Rămîne fără pic de sînge în figură, aruncă pe masă cuțitul.)*

CULAI *(uimit)*: Ești legat de casa asta?

ANDREI *(sugrumat, cu ochii în pămînt)*: Legat...

CULAI: Ei, da, ești legat? *(Stă mult pe gînduri, îi vine deodată în minte adevărul, reconstituie în gînd scena intrării Ioanei și rămîne uimit, împietrit.)* Domnișoara Boiu? *(Andrei dă din cap.)* Nenorocitule!

ANDREI *(îl urmează, terminînd)*: Nenorocit...

CULAI *(furios)*: Ești nebun? *(Se apropie de el.)* E amanta ta?

ANDREI: Amanta mea? Dar nici nu-mi vorbește măcar...

CULAI *(repede, fără să mai aleagă vorbele, de indignat ce e)*: Dar e fără noimă, e stupid, nerod, e caraghios... Caraghios... da! O iubești pe domnișoara Boiu. De ce o iubești?

ANDREI *(calm)*: Asta e întrebare?

CULAI: De ce, tu, băiat de țăran, iubești fata unui boier, cu averi nemăsurate?

ANDREI *(simplu)*: Știu eu?...

CULAI *(mînios)*: Să-ți spun eu. Nu pentru că e frumoasă... Sînt altele mai frumoase decît ea. Pentru inteligența ei, iarăși nu. O poți găsi această inteligență și la o biată studentă care n-are decît o singură rochie. Nu! O iubești pentru că e descendenta unei familii străvechi, o iubești pentru bogăția ei. Da, asta-i. E ceva în tine, nemăsuratul tău orgoliu, care ar fi iubit-o și fără s-o fi văzut vreodată... Cum iubesc fetele din provincie pe principele moștenitor... Robul din tine visează! De ce rîzi? De ce?

ANDREI *(admițînd ca un condamnat, căruia totul îi e indiferent)*: Pentru că, în definitiv, ai dreptate.

CULAI *(îndîrjit)*: Pentru că ești zănatic, ești zevzec!

ANDREI: Caraghios, prostesc. Da, ai dreptate. Numai că tu nu faci decît să explici un lucru pe care eu îl constat de multă vreme. *(Se apropie de Culai și îi vorbește repede, din ce în ce mai cald:)* Dar dacă în afară de inteligența și frumusețea ei, numele moștenit, palatul, luxul care o înconjoară, toate acestea o înalță de n-o mai ajunge nimeni, *(pătimaș)* ci bine, Darie, o iubesc și pentru numele, și pentru palatul, pentru echipajul, pentru toaletele și cărțile ei, pentru călătoriile pe care le-a făcut, pentru toate lucrurile acestea, care fac din ea o ființă depărtată de lume, de forfota de toate zilele, *(exaltat)* un exemplar unic! *(Rămîne nemișcat, adîncit în el însuși.)*

CULAI *(calm și convins):* Atunci, ești nebun! Ai să sfîrșești la balamuc.

ANDREI *(la fel de convins):* Poate că da.

CULAI: Nu „poate". Sigur. Absolut sigur. *(Îl privește în ochi.)* Ascultă! Tu speri ceva?

ANDREI *(stăpîn pe el):* Nimic.

CULAI *(cald, cu dragoste de frate):* Atunci, hai cu mine!

ANDREI *(firesc și hotărît; convins de imposibilitatea de a pleca):* Nu pot.

CULAI *(căutînd să-i atîțe voința):* Ba poți. Tu nici nu știi cît poți. Vino cu mine, fugi! Tu poți mai mult decît crezi — cînd vrei — cînd te necăjești. Nu, serios, Andrei, tu știi, la școală erai cel mai slab, dar tuturor le era frică atunci cînd te necăjeai. Ți se urca sîngele în cap... ți se crispau pumnii. O dată ai dat cu lunganul ăla de Milovici de pămînt, de a răsunat dușumeaua. *(Rugător, pătimaș:)* Mai necăjește-te o dată, Andrei, necăjește-te și acum! *(Sie însuși, furios:)* Eu să iubesc pe domnișoara...

cum o cheamă... eu? De ce? Nu vreau. Nu mai vreau s-o iubesc! *(Strigă el:)* Urlă, smulge-ți imaginea ei din minte și dă cu ea de pămînt! *(Repede:)* Pe urmă, hai cu mine. *(Respiră, apoi, rugîndu-l:)* Dar necăjește-te odată, Andrei...

ANDREI *(cu același ton melancolic):* M-am necăjit și am plecat! Am făcut cum zici tu. *(Stă jos.)*

CULAI *(surprins și potolit):* Te-ai necăjit? Ai plecat? *(Se așază și el.)*

ANDREI: Da, anul trecut, într-un sat de munte. De prisos. Aș fi vrut să lucrez și nu puteam. *(Surîde trist.)* Să gîndești filozofic la două sute de kilometri de ochii ei! Citeam zece jurnale pe zi, doar oi afla ceva despre ea, un rînd, să-i văd numele pomenit, măcar vreun *compte-rendu*[1]. *(Povestește jucîndu-se cu cuțitul de tăiat foile.)* Cînd venea seara, parcă se zăvorau porțile unei închisori în jurul meu. Acolo eram închis, nu aci. Dar ce atîtea vorbe, Darie?... Am venit de acolo, și zile întregi de-a rîndul, săptămîni, pîndeam la orele știute, s-o văd, în treacăt, în trăsură. *(Nervos:)* Am făcut în primăvară o încurcătură îngrozitoare. Dorind s-o uit cu orice preț, m-am logodit cu o domnișoară, Mărculescu, nepoata lui Sinești... Am înțeles însă că viața nu mi-e cu putință într-altă parte și am desfăcut logodna. Ai dreptate. M-am întors ca un cîine bătut. Aici am o liniște relativă. *(Cu un accent de seacă fericire:)* O văd în fiecare zi, Darie... Sînt liber s-o văd în fiecare zi. *(Recunoscător:)* I-a dat Dumnezeu mania cărților.

CULAI *(practic):* Și unde ai să ajungi?

---

1 Articol (de ziar) (fr.).

ANDREI *(palid, cu o durere conținută):* Nu știu. Unde vrei s-ajung? La balamuc, cum ai spus. Ce vrei? E și asta o boală ca celelalte. Unii mor de cancer, alții de tuberculoză... *(Surîzînd, cu un calm groaznic:)* Eu voi muri pentru că am avut nenorocirea s-o cunosc pe domnișoara Ioana Boiu. O boală incurabilă. Totul e să te resemnezi, și eu m-am resemnat.

CULAI *(cu o țărănească părere de rău):* Cînd am pornit acum zece ani, ne gîndeam cu totul la altceva.

ANDREI: Ce pot să mai fac?

CULAI *(nedumerit, cu o durere caldă):* Omule, toate drumurile pe care puteai să le apuci în viață duc pînă la capătul lumii. Cum naiba de l-ai ales tocmai pe ăsta, de te-ai înfundat aci?

ANDREI *(pierdut în depărtarea lui):* Ei, Culai... și într-o iubire poți să ajungi pînă la capătul lumii.

CULAI *(a rămas pe gînduri, nedumerit, pe urmă cu privirea absentă):* E greu să ne mai înțelegem, măi băiete. Nu mai măsurăm cu aceeași măsură... Știu eu ce ai fi putut să ajungi? Noi credeam că poate vei fi un profesor mare, un savant, unii credeau că vei deveni scriitor chiar. *(Cu gura coclită:)* Dar nimeni nu bănuia că vei deveni om de casă boierească.

ANDREI: Și ce vrei să fac? Să cîștig bani? N-o pot avea prin bani! Situația socială? Îi cer mîna miniștri... Nimeni n-o poate atrage. Ce să fac? Sînt bolnav. E de fapt o boală a trupului. Dacă printr-un aparat oarecare mi s-ar domoli zvîcnetul arterelor și potoli bătăile inimii, totul s-ar limpezi.

SCENA 8

ANDREI, CULAI, ELENA

ELENA *(fată de statură mijlocie, fără nimic deosebit ca fizic, fără vîrstă oarecum, ofilită puțin. Rochia lungă, talia sus, bluză albă cu guler mic, întors. Părul — adunat într-un coc moale la ceafă. A intrat agitată. Se vede că vrea să spună ceva, dar e stînjenită. În cele din urmă se decide, după ce, ca să cîștige timp, s-a prefăcut că alege o carte de pe masă. Te izbește și la ea acel aer exaltat pe care-l au toți cei care locuiesc în această casă. Întreabă speriată):* E adevărat, domnule Andrei, că vrei să te bați în duel?

ANDREI *(surprins, fără să nege):* Eu, domnișoară?

ELENA: Da... da... cineva a telefonat domnișoarei Ioana chiar acum...

ANDREI: Și cine a telefonat?

ELENA *(neliniștită):* Domnule Andrei, ce sens are pentru dumneata asemenea faptă?

CULAI *(cu totul nedumerit):* Dar pentru Dumnezeu, despre ce duel e vorba?

ANDREI *(nervos):* Cine a telefonat? Cum?

ELENA: Bănuiesc că la telefon era principesa Doja...

CULAI *(căzut din cer):* Dar ce duel e ăsta, mă omule?

ANDREI *(crispat):* O mică neînțelegere... am să-ți explic numaidecît... Și de ce a telefonat?

ELENA *(extenuată):* Nu știu... Dar vreau să-nțelegi... *(Nu găsește cuvintele, pe urmă vine lîngă el și-i spune ușor:)* Domnule Andrei, știi dumneata în ce împrejurare am venit eu în casa asta? Grigore Boiu se chinuia de o lună de zile cu o hemoragie internă, pe care după două operații doctorii n-au putut-o lămuri... Nu se putea hrăni, nu mai dormea, era cu

nervii uscați și trebuia să fie cineva, alături de sora de caritate, ca să stea lîngă el, să caute să-i ție de urît noaptea, să-i citească ziarele ori cîte un roman ușor. A murit după două luni de chinuri, fiindcă nu se putea hrăni și nu putea să doarmă. Fusese străpuns cu spada, în duel... *(Crispată, cu vocea arsă:)* Eu am văzut cu ce litere de sînge se poate scrie cuvîntul ăsta, duel, domnule Andrei, ascultă-mă.

ANDREI *(plutind, desprins de el însuși):* Domnișoară, nu mai depinde nimic de mine acum.

ELENA: Se pare că dumneata ai provocat, și trebuie să-ți retragi provocarea.

ANDREI: Cred totuși că n-o să ne batem... Dar dacă...

ELENA: Trebuie să înțelegi...

ANDREI: Dar dacă martorii vor hotărî duelul, nu se poate schimba.

ELENA: Ei bine, trebuie să se schimbe. *(Se agită, parcă nu are curajul să vorbească.)* Ascultă, uite... *(Ca și cînd ar stingheri-o prezența lui Culai, pe urmă — intens, în șoaptă — îi spune ceva la ureche.)*

ANDREI *(uluit, zăpăcit, rar):* Domnișoara Boiu a spus asta?

ELENA *(evitînd):* N-are sens să te bați în duel, domnule Andrei!

ANDREI *(înghețat în exaltarea lui):* A spus domnișoara Ioana asta?

ELENA *(șovăind):* Da, da... Dar înțelege că nu-i poți vorbi...

ANDREI *(judecînd totuși):* Nu se poate... nu se poate. *(Uimit:)*... Să vrea ea asta? *(Nervos, se uită la Culai, pe urmă, hotărît:)* Ei bine, spune ce ți-a spus anume... Spune-mi cu vorbele ei.

(Intră servitorul.)

SERVITORUL: Domnule Andrei, poftiți puțin la domnul Boiu.

ANDREI: Eu? De ce? *(Iese zăpăcit.)*

SCENA 9

ELENA, CULAI, apoi ANDREI

ELENA *(ca o paseresperiată)*: Doamne, ce încurcătură are să mai iasă de aici... *(Către Culai, care o privea uimit:)* Domnule Darie, am mințit, am mințit...

CULAI: Cum ai mințit? Ce?

ELENA: Domnișoara Ioana n-a spus nimic... nimic... Dar mi se pare o nenorocire să se bată... și atunci...

CULAI: Și atunci, de ce ai amestecat-o pe domnișoara Boiu în toate astea?

ELENA *(șovăie)*: Pentru că...

CULAI: Cum ai putut să faci una ca asta?

ELENA *(cu greutate, umilită)*: Pentru că o iubește... Pentru că nimic altceva nu l-ar putea opri.

CULAI: Și ea știe că el o iubește? Ce zice despre asta?

ELENA: Cum o să știe? Dar mie mi-era milă de el. Cînd era bolnav, și cînd am văzut că îi făcea bine asta, îi spuneam de la mine că a întrebat domnișoara Boiu cum îi merge, că se interesează de ce mănîncă... Într-o zi i-am adus în cameră cîteva crizanteme, spunînd că i le-a trimis ea, și în ziua aceea i-a scăzut febra.

CULAI: E nebun; dacă era bolnav în casa ei, chiar dacă i-a trimis flori, ce înseamnă asta?

ELENA: Firește, nu înseamnă nimic... dar el toate le înțelege altfel, parcă n-ar fi pe pămînt.

Domnule Darie, nu trebuie să-l lași să se bată în duel.

CULAI: Firește, după ce l-ai adus aci, după ce l-ai nenorocit, ți se rupe inima de el.

ELENA: Dumneata îmi spui asta?... Dumneata nu știi de ce l-am adus aici? Dar nu l-am luat de lîngă dumneata?

CULAI: Ei, și?! Te-ai înduioșat că nu mîncam decît o masă pe zi și locuiam într-o cocioabă la mahala, că nu o puteam plăti nici pe aia? Ei, mare ispravă ai făcut cu înduioșarea dumitale... Să te ferească Dumnezeu să-ți vrea o femeie binele!

ELENA: Dacă ai ști cît aș vrea să plec de aci, din casa asta...

CULAI: Ai vrea, ai vrea... De ce nu-l sfătuiești să plece, de ce nu-i deschizi ochii?

ELENA *(încurcată, puțin emoționată):* Eu?... Crezi că aș izbuti?... Nu vede și nu înțelege nimic, decît ceea ce e înaintea ochilor lui, ca un lunatic. *(Căci, bineînțeles, nu se vede pe ea însăși cît de lunatică e.)*

CULAI: De ce nu pleci dumneata întîi, de ce nu rupi cercul acesta de nenorocire?

ELENA *(surprinsă, tulburată, deoarece, evident, îl iubește pe Andrei):* Eu? Eu nu pot...

CULAI: Înțeleg, ce-a fost mai bun în amîndoi a luat-o razna pe dedesubt.

ELENA *(cu o nesfîrșită părere de rău, cu sentimentul zădărniciei totale):* Cine știe, dacă aș fi avut mai de mult tăria... *(Sfîrșită:)* Acum e prea tîrziu, nu mai pot... Ce am risipit am risipit, iar ceea ce am adunat într-un loc nu poate fi mutat într-altă parte... *(Cald:)* Domnule Darie, te rog împiedică-l să se bată în duel.

CULAI *(o priveşte uluit, dar vorbeşte precis, scăzut, căci e furios):* Domnişoară, îţi făgăduiesc...

ELENA *(bucuroasă, altfel mereu aiurită):* A, da!

CULAI: ... Că nu numai că am să-l las să se bată, dar am să-l îmboldesc şi eu la asta...

ELENA: Ah, nu vrei să înţelegi. *(Rămîne, stînjenită de întoarcerea lui Andrei.)*

ANDREI *(căutînd să se stăpînească):* Domnişoară Elena, domnul Boiu te roagă să-i spui doamnei Sineşti că o aşteaptă peste cîteva clipe aici în bibliotecă. *(Irumpe de fericire, aiurit ca o spetează de moară:)* Culai, ai priceput?...

ELENA *(bîlbîie speriată):* Da. *(Iese cu privirea la Darie.)*

CULAI *(uluit):* Ascultă, mă, asta e casă de lunecaţi, de asfixiaţi?

ANDREI *(abia îşi poate stăpîni bucuria):* Asfixiaţi?

CULAI: Da, ca pivniţele alea părăsite, cu aer greu... Care cum intră, rămîne acolo şi vede alte alea... Păcat de voi... Nu vedeţi că ferestrele astea... *(Acum bagă de seamă că sînt înguste şi înalte ca de mînăstire.)* Şi alea sînt ferestre? *(Mîrîie.)* Parcă sînt ferestre de mînăstire!

ANDREI *(beat parcă, ţine să-i spună ceva, se duce la sertarul biroului şi scoate cu un soi de exaltare revolverul):* Lasă ferestrele. Vino în gheţăria părăsită din fundul grădinii, să tragi şase focuri în mine...

CULAI *(se uită la el ca la un nebun):* Să trag în tine?

ANDREI *(de pe altă lume, mîngîie revolverul):* De bătut, mă bat cu spada... Căci mîine vom saluta moartea, domnule Culai Darie... Trebuie să fim noi înşine... *(Lipeşte revolverul cu latul lui de piept.)* Vreau numai să mă obişnuiesc cu atingerea morţii... De aseară îl tot mîngîi... Haide...

CULAI *(furios):* Ascultă, mă, eu nu mă joc... eu trag în plin...

ANDREI: Mi-am făcut testamentul, n-avea nici o grijă... Dar mai bine trage la o jumătate de metru... Te lăudai că ești vînător ager.

CULAI *(învins parcă de nebunia omului):* Ascultă, mă, ce duel e ăsta?

ANDREI *(plutind):* Foarte simplu... Aseară, la teatru, am intrat cîteva clipe după ce se ridicase cortina să-mi ocup locul... Un tip — mi-am dat seama numai pe urmă cine era — a rămas înadins nemișcat, și nu puteam să trec mai departe... De întors era destul de greu. Am insistat, m-a măsurat din cap pînă în picioare și mi-a șoptit: „Nu!" I-am spus: „Ne vom lămuri, domnule", și a trebuit să mă întorc. Am aflat cine e, de altfel bănuisem, și i-am trimis azi martori.

CULAI: Ce martori?

ANDREI: Pe doctorul Mierceanu.

CULAI *(mirat):* Dinu?

ANDREI: E acum conferențiar universitar la Medicină. Și încă un fost coleg al nostru, pe căpitanul Gicu Stoianovici, din aviație...

CULAI *(înveselit):* De cînd e Gicu la aviație?... Ăsta nu făcea doi bani!

ANDREI: De anul trecut... Alaltăieri a bătut recordul romînesc de înălțime. S-a urcat la 1.750 de metri.

CULAI: Ai bătut și tu un record... Ăl mai deștept dintre voi trei, și ai rămas student bătrîn!

ANDREI *(fericit):* Ah, binecuvîntată fie clipa cînd am trimis martorii aceștia! *(Silabisind:)* Nu vrea să mă bat... Ce inimă de floare ascunde sub înfățișarea asta mîndră!

CULAI: Sînt și flori de sticlă, mă băiete...

ANDREI: !?

CULAI: ... De diamant, adică... taie rău. Ia seama... *(Îi dă peste revolver.)* Şi nu mai tot umbla cu jucăria aia!

ANDREI *(pune revolverul cu un fel de regret la loc)*: Ascultă... bătrînul are ceva de vorbit cu doamna Sineşti. Hai la mine... vorbim mai liniştit. Auzi paşi... trebuie să fie el.

CULAI: Unde la tine?

ANDREI: Chiar în camera asta de alături. *(Dar n-apucă să iasă).*

SCENA 10

MATEI, ANDREI, CULAI

MATEI: Ştie doamna Sineşti că sînt jos, domnule Pietraru?

ANDREI: Da, şi vine numaidecît, cred.

MATEI: Dar pentru că mi-adusei aminte, vreau să te întreb un lucru, domnule Pietraru. *(Dă însă cu ochii de Culai şi întreabă:)* Domnul? E vreun prieten al dumitale?

ANDREI: Un conjudeţean şi bun coleg de şcoală, domnule Boiu. *(După o scurtă pauză:)* Nicolae Darie.

MATEI *(schiţează cu privirea un salut prietenos)*: Vine de la ţară?

CULAI *(respectuos, timid şi bucuros de atenţia care i se dă, s-a încheiat la haină)*: Da... stau tot timpul la ţară... Îngrijesc o bucată de moşioară rămasă de la tata...

MATEI *(încîntat, îi dă mîna)*: A, foarte bine, tinere... Foarte bine. *(Către Andrei:)* Uite ce

vrcau să-mi spui: ce examen îţi lipseşte dumitale? fiindcă licenţa o ai...

ANDREI: Mai am de dat doctoratul... dar am fost prea obosit...

MATEI: Nu, nu doctoratul... Îl rugasem pe Costică Arion să te numească la o catedră de liceu în Bucureşti, şi ieri mi-a trimis răspuns că nu se poate face numirea, fiindcă îţi lipseşte...

ANDREI: Examenul de capacitate... N-am dat capacitatea.

MATEI: Da!... Întocmai... Mi-a spus însă că are referinţe foarte bune despre dumneata şi că ţi-ar putea da în schimb o bursă ca să-ţi iei doctoratul la Dresda. Aceasta mi se pare mai potrivit pentru dumneata... Nu? Du-te la el, la minister.

CULAI *(încremenit, uimit, fiindcă are impresia că totuşi a dat peste un om normal în casa asta):* Da... da... peste doi ani, în 1915, îşi poate lua doctoratul.

ANDREI *(palid):* Nu, vă mulţumesc... Nu... nu aş putea, n-aş vrea să plec în străinătate...

MATEI *(mirat):* Drept să-ţi spun însă, nu mi se pare chibzuit lucru să refuzi o asemenea propunere.

ANDREI: Aş prefera, dacă s-ar putea, să fiu numit tot în Bucureşti, fie şi suplinitor. Mi-ar conveni mult mai bine şi aş putea lucra mai departe cu dumneavoastră.

CULAI *(face o mutră uimită, apoi în şoaptă):* Omule, trezeşte-te!

MATEI *(nedumerit):* Să vedem atunci dacă se poate şi aşa. *(Aşteaptă ca ei să iasă, ceea ce şi fac.)*

SCENA 11

MATEI BOIU, MARIA

MATEI: Ce e, Maria, ce vrei să-mi spui atît de stăruitor?

MARIA *(încurcată, stînjenită):* Domnule Boiu, aș vrea să te rog să fii bun și să scuzi întîmplarea de adineauri... mi-a fost greu să mă stăpînesc. Aci... și lumea aceasta este paradisul meu pierdut... Toate aci sînt din vremea cînd viața era simplă ca o inimă care poate să dea bună ziua la toată lumea.

MATEI *(încurcat):* Maria, atunci, eu sînt de vină... Îmi ceruse de ieri această întrevedere...

MARIA *(neliniștită):* Atunci ar fi trebuit să-mi spună... Ce a urmărit?

MATEI *(obosit, îngîndurat, caută parcă să evite o lămurire):* Da... nu cred...

MARIA: Necontenit mă amenință că îmi ia copiii...

MATEI *(îngîndurat):* Problema copiilor e insolubilă...

MARIA: Pentru asta am făcut toate concesiile... Stau cu lunile la țară...

MATEI *(vrea să ocolească, fiindcă îi vine greu):* Maria, să nu mai vorbim despre asta. De altfel, părerea mea despre el o știai mai de mult, a știut-o și mătușa ta cînd te-a măritat.

MARIA: Ai fost totdeauna atît de bun, un prieten adevărat.

MATEI *(iluminat, surîzător):* Atunci, ascultă-mi sfatul... Fii curajoasă și...

MARIA: Vreau să fiu... Ah, dacă ai ști...

MATEI *(glumind):* Atunci?... Atunci?... Nu ți-e rușine, Maria, să te sfiești de mine ca de un om străin, în loc să vii să ceri un sfat și sprijin?...

MARIA: Nu știu, cred că n-ar fi trebuit să se întîmple asta chiar azi...

MATEI: Ei, și de ce nu chiar astăzi?

MARIA: Pentru că nu era tot ce aveam de spus. Pentru că azi venisem anume... cu o intenție precisă... și întîmplarea cu livada a căzut destul de prost.

MATEI *(înduioșat, o ceartă):* Ei, ia să-mi fii dumneata serioasă și să-mi spui despre ce e vorba...

MARIA *(înviorată):* Atunci, de ce crezi dumneata că ți-am trimis astăzi un car cu flori? Povestea cu expoziția era doar un pretext.

MATEI: !?! Așadar, tot mie mi-ai trimis un car de crizanteme?

MARIA: Da, dumitale, nu Ioanei, pentru că dumitale vreau să-ți pun o întrebare.

MATEI *(nerăbdător, așteaptă):* Maria...

MARIA *(îl privește o clipă):* Bazil m-a rugat să te întreb dacă vrei să-i dai pe Ioana. *(Așteaptă.)*

MATEI *(uimit, nu șoptește decît):* Prințul Șerban?... *(Nu poate termina.)*

MARIA *(așteaptă sfioasă):* !? El.

MATEI *(a rămas pe gînduri, ca și cînd ar reflecta):* Dar...

MARIA *(surprinsă):* Nu?

MATEI *(prelungește și după acest „nu" tăcerea lui grea, apoi):* Maria — cum să-ți spun? — uite, la moartea băiatului s-a deschis o paranteză, pe care o încheie întrebarea ta de acum.

MARIA *(abia după o clipă... îi ia mișcată mîinile):* Cît aș vrea să te văd fericit...

MATEI: Fericit?... *(Descurajat:)* Fericit?... Asta nu se mai poate niciodată, Maria. E prea mult... Poate numai dacă lumea și-ar începe curgerea încă o dată... Moartea băiatului...

MARIA *(speriată)*: Dar nu...

MATEI: Ar trebui să uit că sînt ultimul din neamul meu...

MARIA: Dar ai pe Ioana...

MATEI: Ioana nu e decît o fată.

MARIA: E fiica dumitale.

MATEI: Dar ce înseamnă asta pentru neamul meu? Fetele nu fac decît să poarte și să crească urmașii altor neamuri. *(O privește crispat.)* Maria, de cele mai adese ori o lespede acoperă un mort, dar la noi o singură lespede acoperă mii și zeci de mii de morți într-un singur mormînt. Neamul nostru tot.

MARIA: E îngrozitor ce gîndești dumneata...

MATEI *(scăzut, dezorganizat)*: Sînt ultimul... Cel care e capătul unui șir fără început... Cum să-ți explic, Maria?... Toți cei de pînă la mine și-au văzut chipul urmașului lor, așa, ca și cum s-ar fi ținut de mînă, de la facerea lumii... După mine locul e gol pentru toată existența... Înțelegi de ce nu mai poate fi fericire pentru mine?

MARIA *(mișcată)*: Te înțeleg.

MATEI: Mai rămîne singura mîngîiere că Ioana are să fie soția unuia din neamul celor care au stăpînit cîndva țara asta.

MARIA: O, și eu cît aș vrea... să nu fie ca mine. *(Se crispează ca o frunză bolnavă.)*

MATEI: Fetița mea...

MARIA *(copleșită parcă de o taină prea grea)*: Ah, nu știi... nimeni nu bănuie... Nu trebuie să știe nimeni... Am ascuns față de toată lumea...: dar dumneata trebuie să știi cît sufăr... Pentru că ai fost singurul care te-ai opus la această căsătorie.

MATEI: A fost o greșeală, o mare greșeală.

MARIA: Omul acesta pe care mi l-au dat își face o bucurie din a umili în mine tot ce e delicateţe şi mîndrie... A trebuit să fug la țară, căci nu mai puteam...

MATEI: Erai un copil... Eu am condamnat totdeauna căsătoriile acestea monstruoase... Voi, fetele, sînteţi ale noastre toate... şi către voi se întind mîinile lor, ale celor crescuţi în stradă... Vanitatea lor brutală vă doreşte, ca și altădată, drept preţ al victoriei lor.

MARIA: N-ar trebui să fie așa.

MATEI *(după un timp):* Îți mulțumesc atunci anume pentru florile de azi, pentru buna ta veste, Maria.

SCENA 12

MATEI BOIU, IOANA, MARIA

IOANA: Tată, a telefonat Bazil că va veni acum... Vrea să vorbească puţin cu dumneata...

MATEI: Da... da... răspunde prinţului că îl aștept.

IOANA: A și pornit cu automobilul. *(Fără să surîdă decît cu ochii:)* Eu cred că vine să-ți ceară lămuriri în chestia duelului.

MATEI: Ce duel?

IOANA *(fără nici un gest):* Domnul Andrei Pietraru a provocat la duel pe prinţul Şerban.

MATEI: Cum asta?... Din ce cauză?

IOANA: Nu știu.

MATEI *(uluit, speriat):* Domnul Pietraru a provocat la duel pe Bazil. Dar asta nu se poate, nu se poate, Ioana. Bazil a omorît pe Iorgu Domăneşti. Se poate întîmpla iar o nenorocire.

IOANA: Desigur. Şi ar fi destul de neplăcut ca prinţul să ucidă în duel un bibliotecar.

MARIA: Ioana, eşti nedreaptă. Ar trebui să înţelegi din proba asta de curaj...

IOANA: Poate că nici nu cunoaşte valoarea de luptă a prinţului.

MARIA: Cu siguranţă că da... În definitiv, nu ai să mă convingi că prinţul Şerban, care a învăţat cu atîta stăruinţă mînuirea pistolului şi a spadei — ca să aibă avantajul, nu-i aşa? — e mai curajos decît tînărul acesta, care se bate fără să aibă idee de duel!

MATEI *(care, uluit, nu mai ascultase replicile lor):* Nu se poate, nu se poate. Toţi am fi de vină.

MARIA *(priveşte ceasul):* Dar trebuie să plec...

MATEI: Dă-mi voie să te conduc prin parc acasă. *(Către Ioana:)* Mă întorc numaidecît... Am să-l aştept pe Bazil sus, în salonaşul mic.

IOANA *(sărută pe Maria):* Eu mai rămîn în bibliotecă, vreau să copiez ceva. *(Matei şi Maria ies. Rămasă singură, Ioana ia cartea* Istoria Mînăstirilor *şi începe să copieze.)*

SCENA 13

PRINŢUL ŞERBAN, IOANA, apoi ANDREI

BAZIL *(om de lume, elegant, paloare de om blazat, intră precedat de servitor, care aşteaptă. Vede că Ioana e adîncită în lucru, şi face semn servitorului să plece. Ca şi Matei, ca şi Maria, vorbeşte mai curînd rar şi cu vocea scăzută):* Sărut mîinile, domnişoară, mi s-a spus că sînteţi în bibliotecă şi mi-am luat îndrăzneala

să viu să vă văd aici înainte de a vorbi cu domnul Boiu. Nu sînt indiscret?

IOANA: Desigur că nu, Bazil... *(Glumind:)* Socot însă că înfăţişarea prea severă a bibliotecii noastre să nu te îngheţe.

BAZIL *(cu un fond de emoţie discretă, foarte discretă, pe care se brodează toate replicile lui):* Sînteţi maliţioasă... *(Glumind:)* Cel mult prea mi se pare academic. *(Îşi aruncă ochii pe dulapurile severe.)* E drept, un cadru minunat pentru preferinţele dumneavoastră.

IOANA: Îmi întorci inofensiva glumă: sînt cu un tip pedant, Bazil? *(Îi spune „Bazil" fără familiaritate, cum ar spune „prinţe".)*

BAZIL *(glumind):* Nu mă întrebaţi cum sînteţi... Am vrut să ştiu numai dacă v-a plăcut stampa trimisă.

IOANA: Foarte interesantă... numai că nu e ungurească...

BAZIL: Dar a fost găsită la Presburg!

IOANA: Costumele sînt romîneşti. Din veacul al XVI-lea. Cuşma lui Mihai Viteazul... N-o cunoşti, Bazil?

BAZIL *(cu obosită ironie): Alors, c'est vrai que vous connaissez tous les princes roumains et les casquettes respectives?*[1]

IOANA *(jignită, închide cartea roşie cu care se juca):* Ce faci astă-seară?

BAZIL: Mergem la bal.

IOANA: La ce bal?

BAZIL: La Mioreanu. Nu veniţi?

IOANA: Nu, n-am să viu.

BAZIL: Sigur. Să veniţi dumneavoastră la balul unor parveniţi...

---

[1] Atunci, este adevărat că dumneavoastră cunoaşteţi toţi domnitorii romîni şi căciulile respective? (Fr.)

IOANA: A, nu acesta e motivul. Detest aşa-zisele baluri. *(Buzele ei au un mod nervos de a sublinia.)* Trebuie să recunoşti şi dumneata că nimic nu e mai grotesc decît să vezi într-un salon de ştuc aurit domni şi doamne, mai mult sau mai puţin graşi, mai mult sau mai puţin asudaţi, descriind circonferinţe unul în jurul altuia. Şi mai şi visînd pe deasupra *(cu oroare)* *Walzertraum*[1]; drept să-ţi spun, prefer jocul sălbatic al flăcăilor de la munte. Aceia nu maimuţăresc pe nimeni. Joacă, nu viscază.

BAZIL: De fapt, nici nu mă duc pentru dans. Astăseară însă am o întrevedere cu nişte prieteni. Trebuie să mă duc pe acolo.

IOANA: Întrevederea cu martorii, vrei să zici... Ai primit martori, nu?

BAZIL *(fără afectare):* Închipuiţi-vă că da.

IOANA: Ştii de la cine?

BAZIL *(simplu şi detaşat):* Am aflat că de la bibliotecarul dumneavoastră... ori aşa ceva...

IOANA: Şi ai să te baţi cu el?

BAZIL: Martorii au găsit de cuviinţă că da.

IOANA *(nervoasă):* Dar e absurd. Cu un salariat al tatălui meu?

BAZIL: Mi s-a spus că e un om cult. Nu văd de ce nu m-aş bate cu el... M-am bătut eu cu alţii mai...

IOANA: E absurd, Bazil... Dumneata nu te poţi bate cu el.

BAZIL: De ce, domnişoară? Mulţi oameni mari au început prin a da lecţii în casele altora.

IOANA: Au început. Domnul acesta va sfîrşi prin aceasta. Nu mai face nici un fel de studii. E

[1] *Ein Walzertraum* — operetă de Oscar Straus (1870—1954).

un ratat. Nu te poți bate cu el... ar fi ridicol. Va trebui să-l concediem atunci.

BAZIL: Și ce să fac?

IOANA: Cere-i scuze.

BAZIL: Să-i cer scuze... eu?

IOANA: E mai convenabil... Și sfătuiește-l să fie mai binecrescut, că i se pot întîmpla lucruri neplăcute.

BAZIL: Bine, dar îmi cereți...

IOANA *(sună)*: Nu există altă soluție... *On ne se bat pas avec la domesticité*[1]... *(Intră servitorul.)* Poftește pe domnul bibliotecar. *(Servitorul deschide ușa la Andrei și îl cheamă. Andrei vine.)* Domnule, prințul Bazil nu te-a recunoscut aseară și te roagă să-l scuzi.

ANDREI *(mai mult ca oricînd, are în gesturi acea nestabilitate și neliniște a aparatelor de mare precizie, cărora nici un moment nu le stau fix indicatoarele. Totuși, cu multă politețe)*: Da! Nici eu, regret și eu, nici eu n-am știut în prima clipă.

BAZIL: Am să comunic eu martorilor, atunci, cele necesare. Bună ziua.

ANDREI: Bună ziua... *(Iese.)*

BAZIL: Mulțumesc, domnișoară, pentru grațioasa dumneavoastră intervenție. Nici n-aș fi voit să-mi iau tocmai acum, la plecare, pe suflet regretul de a fi mustrat cu sabia un domn atît de inofensiv.

IOANA *(surprinsă)*: Ce plecare?

BAZIL: Nu v-a spus Doja? Plec la Paris!

IOANA: Da? Pentru cîtă vreme?

BAZIL *(glumeț, replica lui Cyrano)*: *O, ce sera pour toujours*[2]...

---

[1] Nu se duelează cu servitorimea (fr.).

[2] O, pentru totdeauna (fr.).

IOANA: Cum, nu te mai întorci? Rămîi singur acolo?

BAZIL: Într-adevăr, de data asta sper că e pentru totdeauna. Dar poate că nu voi fi singur...

IOANA: Cînd pleci?

BAZIL: Poate chiar săptămîna viitoare. Depinde... În sfîrșit, mă gîndeam...

IOANA *(firesc)*: Și de ce pleci?

BAZIL: De ce? Să rămîn în lumea de aici?... Eu nu pot trăi, domnișoară, în țara asta de șarlatani și de prostie cinică.

IOANA: Și totuși, e țara noastră...

BAZIL: Mă simt atît de străin aci... *(Arată crizantemele.)* Minunate flori!

IOANA *(o clipă mirată, apoi)*: Poate că ar trebui să rămîi... s-o faci mai bună... mai frumoasă. Ești bărbat... Cu averea dumitale... cu influența numelui... Poate că participarea dumitale ar folosi mult. *(Încruntînd sprîncenele, emoționată:)* Nu te leagă nimic de locurile acestea?

BAZIL *(o melancolie naturală)*: Nimic. *(Tace; de altfel, de aici încolo alternează replicile lui rare, blazate, cu ale ei, care, deși au un fond de emoție, sînt nervoase și directe.)*

IOANA: Și ce ai să faci la Paris?

BAZIL: Nimic... Am să trăiesc.

IOANA: Nu ți se pare grozav să nu faci nimic într-un oraș străin?

BAZIL: Drept să vă spun, în Paris nu mă simt străin.

IOANA: Ești convins de asta?

BAZIL: E o altă lume... pe care o înțeleg... E un oraș de artă, de eleganță, de viață socială...

IOANA: Da, dar nu ești acasă! *(Schimbînd tonul și privindu-l cu un aer de superioritate firească:)*

Dites donc, ça ne vous gêne pas, de vous appeler des... métèques?[1]

BAZIL: Dacă nu mă înșel, și dumneavoastră ați fost acolo, logodită chiar... cu prințul...

IOANA *(întoarce capul spre el):* Și știi de cc am plecat? *(Începe să explice firesc, repede, conținut:)* Eram într-o seară la teatru, în lojă, cu mama, sora și mătușa logodnicului meu... Se reprezenta un fel de melodramă modernă cu muzică de harpă, cu flori multe, cu dansuri amețite și cu tot ce putea născoci imaginația bolnăvicioasă a unei eroine orientale, pasionată și cu visuri de artă. Era de fapt o agonie, pe care sala plină de burghezi cuminți o urmărea cu ochii umezi. Într-un loc, după ce se dăduse tuturor — piesa era de un francez — spunea iubitului ei, un prinț tot francez: „Du-te, dar nu mă vei uita, ai cules de pe buzele mele otrava iubirilor care nu se uită". Înghețată fără să vreau, am întors capul. *(Întoarce puțin capul și, repetînd scena, privește înapoi cu coada ochiului.)* Mama, sora și mătușa logodnicului meu mă priveau din întunericul lojii. Peste o săptămînă eram în țară! *(Aruncă pe masă cartea cu care se juca nervoasă; cu o profundă părere de rău:)* Rămîi aici, prințe... rămîi... ce ai să fii acolo? Ce sîntem noi toți pentru ei, acolo? Eroi de operete și de romane proaste... *la belle moldave, le prince valaque*[2]... Rămîi, nu simți că noi am crescut din pămîntul acesta? *(Își privește mîinile ca să-și ascundă privirea.)* Numai aici sîntem mari, noi înșine. *(Tace nervoasă, își mușcă buzele, pe gînduri.)* Uite rămășițele acestea... *(Arată cărțile mari, negre,*

[1] Dar spuneți, nu vă stinghерește să fiți numiți... străini? (Fr.)

[2] Frumoasa moldoveancă, prințul valah (fr.).

citeşte parcă într-una veche.) Uite ce stîngăcie! *(Ridică privirea spre el, surîzînd.)* Nu prea ştiau să scrie strămoşii noştri, Bazil, dar erau drepţi ca patriarhii! *(E palidă şi are ochii vii.)* Nu carte poate... Nu e eleganţă, aproape nimic. *(Stînjenită, pentru că nu ar vrea să se vadă că e mişcată:)* Dar e al nostru, ca şi sîngele, ca şi muşchii noştri. Şi încă o dată, ce poţi fi acolo? Prinţi sau negustori, studenţi sau eroi de tripou, în fond acelaşi lucru... *des métèques.* Cel din urmă impiegat de birou, acolo are conştiinţa că preţuieşte ceva mai mult decît tine, că e „altceva" prin rasa lui. Iartă-mă! *(S-a ridicat şi, din cap pînă în picioare palidă, tristă şi nervoasă, îi dă mîna şi vrea să plece.)*

BAZIL *(omul acesta elegant, care iubeşte ca un şcolar, priveşte lung după ea. Crede că e din iubire pentru el această emoţie):* Ciudată fiinţă Jupîniţa! Va trebui! *(A luat hotărîrea să-i vorbească bătrînului.)*

IOANA: Nu uita că te aşteaptă tata sus. *(Ies amîndoi.)*

SCENA 14

CULAI, ANDREI

(S-a deschis uşa; apare întîi Culai, trage după el pe Andrei.)

CULAI *(cu nemărginită satisfacţie, înciudat, poruncitor):* Vino, vino să-i vezi bine!

ANDREI *(zdrobit):* Lasă-mă...

CULAI *(violent):* Măi omule, hai puţin după ei... e păcat, pentru Dumnezeu... e o privelişte rară. Ei se ceartă ca nişte porumbei, şi tu suspini în camera de alături. Dar nu vezi cît eşti de

caraghios?... *(Cald, prietenos:)* Hai cu mine, Andrei... Femeia asta nu merită să te sinucizi pentru ea... căci ceea ce faci tu e curată sinucidere... Tu te stingi pe picioare, și ca nici nu te vede măcar...

ANDREI *(profund convins):* Pentru că nu a pătruns niciodată în sufletul meu. S-ar înfiora dacă și-ar arunca privirea numai. *(Treptat, după un timp:)* Culai, dacă femeia asta ar ști, *(crescînd)* dacă ar ști...

CULAI: De șase ani ești aci în casă, și ca n-a căutat să te cunoască... Nici atîta interes nu ți-a arătat... *(Îndîrjit:)* Nu merită...

ANDREI: Pentru că eu n-am vrut să știc niciodată... pentru că n-am îndrăznit... pentru că n-am vrut să îndrăznesc...

CULAI: Asta-i acum! N-ai îndrăznit? Ei, și tu crezi că dacă ai îndrăzni... N-ar avea decît să apese pe un buton de sonerie, să deschidă gura, și te-ai trezi dincolo de poarta mare... Îndrăznește numai!

ANDREI *(îl privește cu tristețe):* Nu m-ai înțeles... Orice s-ar întîmpla, n-aș putea jigni niciodată pe femeia asta. Nu, nu asta. E prea sus în mintea mea... Dar nici măcar adorarea asta mută n-am vrut s-o bănuiască... Am închis totul în mine... Adînc... Mi-am comprimat simțirea și gesturile... N-am ridicat ochii spre ea decît atunci cînd nu mă privea...

CULAI: Nici nu-i era atît de greu, pentru că femeia asta nu te-a privit niciodată.

ANDREI: Pentru că nu știe ce rană port în suflet. Crezi tu că poți iubi, așa cum iubesc eu, fără...

CULAI: Te disprețuiește.

ANDREI: Pentru că nu știe. Dar dacă i-aș spune?...

CULAI: Ei, dacă i-ai spune?...

ANDREI: Crezi tu că dacă ar şti?... Nu, nu! Nu se poate atîta suferinţă...da... da...Ar avea o vorbă bună, o privire tristă şi prietenească, care ar face cît... E posibil să dispreţuieşti atît sacrificiu mut, atît sacrificiu care nu cere nimic? *(Cu o convingere grea ca o drojdie adunată:)* Nu, ea nu e în stare... nu...

CULAI *(apăsat, ştie el ce spune):* Ei bine, te dispreţuieşte, da; nu e în stare să simtă...

ANDREI *(jignit):* Culai, vorbeşti prostii... Am impresia că nu-i poţi ierta că nu ţi-a dat bună ziua cînd ai venit.

CULAI *(uimit):* Aşa crezi? *(Profund jignit, după o scurtă ezitare, se îndreaptă tăcut spre uşă.)*

ANDREI: Culai, nu pleca. *(Culai s-a oprit în prag şi priveşte mut.)* Iartă-mă!

CULAI *(îndîrjit, căci îl scoate din sărite neştiinţa lui Andrei):* Nu, nu te iert, pentru că aşa e, te dispreţuieşte... Ascultă, ascultă, să-ţi spun ce caraghios ai fost... Că nu ţi-am spus tot... Am ascultat la uşă... Aşa sînt eu: nu fur, nu ucid, dar ascult la uşă. Ca să nu fiu caraghios. Ai fi aflat cît de ridicol ai fost adineauri cînd ai primit scuzele prinţului... *(Strigă:)* Ei bine, fata i-a spus... uită-te la mine, pricepe-mă... i-a spus că nu trebuie să se bată cu un servitor al tatălui ei! *(Cu o strîmbătură de milă:)* Şi tu, care credeai că i-e frică de viaţa ta...

ANDREI *(năucit, pierit):* Servitor? Servitor? *(L-a prins sălbatic de haină.)* Minţi!.. Minţi!...

CULAI: Mint? Ha-ha-ha!... Aşa... aşa a spus: „servitor"! *(Îşi dă cu toată faţa, sănătos.)* Şi tu, care credeai că e pentru viaţa ta...

ANDREI *(ca şi cînd ar fi primit o lovitură de topor în cap):* Servitor...

CULAI *(hohotind)*: Ha-ha-ha!

ANDREI *(groaznic)*: Taci... taci odată... *(Strivește între buze îndurerat cuvîntul.)* Servitor!

CULAI *(cu un rînjet răscolitor)*: Și e grozav, mă, să fii servitor în casa asta... La noi, oamenii după muncă beau în cîrciumă cu argaţii lor. Dar n-ai vrut să asculţi. Ai fi văzut pentru cine ai ucis omul din tine...

ANDREI *(deznădăjduit, strigînd)*: Culai!

CULAI *(nădăjduind)*: Ah! Așa! Necăjește-te...

ANDREI *(nebun, cu ochii halucinați)*: Culai! Are să mă iubească. Are să înțeleagă că sînt mai mult decît toate paiațele acestea la un loc... are să vadă că am un suflet ca o stîncă, *(crescînd, dar răsfrînt înăuntru)* are să descopere că în umbra ei a fost un prinț adevărat al sacrificiului și devotamentului... *(Cade pe scaun.)*

CULAI: Bine... bine... dar după ce ai să pleci de aci...

ANDREI *(cu o sălbatică și irezistibilă hotărîre. E în pornirea lui ceva elementar de fatalitate și ceva dintr-un strigăt de luptă)*: Dacă astă-seară... mă înțelegi tu, Culai... Ascultă... Dacă astă-seară pînă la ora douăsprezece nu îi voi fi sărutat mîna, la ea în iatac... înțelegi tu? astă-seară la ora douăsprezece... îmi sfărîm tîmpla cu revolverul... L-am purtat prea mult la mine ca să nu mă folosesc cel puțin o dată de el! *(Cade cu capul pe masă.)*

CULAI: Ai rămas tot obuzul găsit al lui moș Dumitru. Un an de zile l-au tot dat copiii de-a dura. Într-o zi, nu știu cum s-a lovit acul înăuntru, și a luat foc pulberea... A fost nenorocire mare... Mă băiete, nu trebuie să te necăjești strîmb.

ANDREI *(într-o nouă crispare, crîncen):* Astă-seară! *(A scos revolverul, i-l arată.)*

CULAI *(încremenit):* Eşti nebun, sau caraghios...

ANDREI *(înnăbuşit, mînios, cu glas răguşit):* Astă-seară la douăsprezece! *(Apasă cu mîna revolverul pe masă.)*

ACTUL II

Iatacul Jupîniței, la catul de sus, chiar deasupra bibliotecii. Va fi avut la început întocmai aceeași formă cu încăperea de jos. Mai tîrziu, Ioana l-a refăcut după felul ei de a vedea. Încăperea din fund nu mai e despărțită prin coloane, ci doar printr-o dublă draperie grea de brocart albastru-închis, și are podeaua mai ridicată cu o treaptă. Prin întredeschidere se vede patul mare, alb, cu polog alb, rotund, la căpătîi, iar în perete — o candelă arcuită, lucrată greu din argint. Fereastra, mare, nu se vede, dar lumina lunii trece toată, văroasă. Încăperea din față are pereții de un roșu pompeian, sus cu un chenar lat de aur. Motive bizantine. Ferestrele din adaos s-au contopit într-una singură, mare, dar tot în strînsoare de zid gros, deși, bineînțeles, mai subțire decît cel de jos din bibliotecă. E acum o singură ușă care duce din mijloc spre interior, de stejar masiv, cu lucrătură în lemn, cu mic fronton rotund. Diferite colțuri s-au rotunjit, au devenit firide înalte, sus arcuite, tăiate la înălțimea ferestrelor, adînci ca bănuita grosime a zidurilor. Sub ele — etajere în ocol. În firida din stînga — un vas mare, ca o amforă orientală, cu crini roșii înalți, în cealaltă firidă, din dreapta, o icoană mare și o candelă de argint atîrnă cu un arc. Un pian mare în dreapta, lîngă el colecții de note legate și o fotografie pe o etajeră specială. Dincolo de pian — o bibliotecă cilindrică, înțesată cu cărți. Un divan acoperit cu o draperie roșie, în stînga, la picioarele lui o pernă rotundă, ca însăși mare cît un divan, de catifea albastră. La căpătîiul divanului — o măsuță cu cărți. Între acesta și fereastră — o amforă imensă, persană. Pe divan cade lumina unei lămpi cu picior, mare cît o umbrelă roșcată. Lîngă ea — masa de ceai. În fund, între ușă și odaia de dormit, e atîrnat acum portretul Suzanei Boiu, mare aproape cît o ușă. Alte tablouri pe pereți. O

femeie blondă de Dante Gabriel Rosetti[1], flori de Luchian, un peisaj veneţian. Cărţi scumpe, obiecte de artă risipite în toate părţile, draperii şi covoare, ca şi forma de „criptă" a iatacului, prea încărcat — sînt de un fel opus severităţii şi armoniei de linii a bibliotecii de jos. Prea multă culoare, prea multă risipă de dorinţe, prea multă intenţie de artă, în gustul estetizant al epocii.

SCENA 1

ELENA, ANDREI

ELENA *(deschide uşa încet, întoarce butonul de lumină, se aprinde, însă holul prin care a venit ea rămîne în întuneric. Se întoarce şi anunţă):* Jean, la domnişoara Ioana e lumină, deşi holul e în întuneric. *(Se aude răspunsul lui Jean:* „Domnişoară, holul e pe acelaşi distribuitor". *Ea îi răspunde:)* Atunci, se vede că parchetarii au rupt undeva firul, dacă nu e decît în hol... Dar, în sfîrşit, luminează destul prin fereastre luna... *(Din prag, iar se pregăteşte să stingă, dar în clipa aceea dă de Andrei, care aşteaptă în fotoliu. Uimită:)* Dumneata aici, domnule Andrei? Dar...

ANDREI *(înfrigurat):* Da, domnişoară.

ELENA: Dar nu pricep nimic... Nu pricep... Dacă se întoarce de la concert şi te găseşte aici? Uite, e zece şi jumătate... Aici nu intră de obicei nici chiar ai casei. Are să se supere.

ANDREI *(nervos, în fierbere):* Am să-i vorbesc, chiar dacă s-ar supăra.

ELENA *(speriată):* Ce vrei să-i vorbeşti?... Domnule Andrei, ce e cu dumneata? Eşti palid ca un mort.

[1] Pictor şi poet englez (1828—1882).

ANDREI *(hotărît)*: Vreau să vorbesc cu domnișoara Ioana... E ceva care trebuie lămurit.

ELENA *(încremenită)*: Acum? Astă-seară? Aici, la ea? *(Așteaptă și deodată pricepe, nu mai poate respira, vine spre el.)* Nu cumva vrei să-i vorbești despre duel?

ANDREI *(tace intens, apoi nervos)*: De ce întrebi?

ELENA: Domnule Andrei, trebuie să știi un lucru... Ascultă, n-are sens să-i vorbești... *(E aproape desperată de această încurcătură.)*

ANDREI: Vreau să-i vorbesc...

ELENA: Trebuie să-ți explic... Am făcut o greșeală... Ea nu știe nimic despre duel... Absolut nimic... Eu am mințit...

ANDREI *(nervos, dar înduioșat)*: Nu mai încerca zadarnic să mă oprești. Acum spui un neadevăr...

ELENA *(uluită)*: Ce vrei să spui?

ANDREI: Ea ți-a vorbit... dar ai înțeles dumneata greșit motivul, pentru că ți-ar fi fost greu să-ți închipui pe cel real... Ești prea bună ca să fi înțeles sensul aidoma... Domnișoara Ioana știe despre duel, dar nu chiar despre asta vreau să-i vorbesc... Sînt alte lucruri, pe care ar fi trebuit să le știe mai de mult... Va afla ceea ce mi se pare că n-a bănuit niciodată... Trebuie să-i vorbesc, înțelegi?

ELENA *(resemnată)*: Da.

ANDREI: Dumneata... mai ales, trebuie să mă înțelegi.

ELENA *(încet)*: De ce mai ales cu? *(Pe gînduri:)* În sfîrșit... Da... va afla ceea ce n-a bănuit? Dar crezi că e o vină că n-a bănuit?

ANDREI: Poate că sînt și cu vinovat... Am judecat greșit. Înțelegi?... Am tăcut prea mult.

ELENA *(după alt timp)*: Și vrei să-i vorbești... astă-seară? Chiar aici?

ANDREI: Nu-mi pasă de ce se mai întîmplă cu mine apoi, dar astă-seară trebuie să-i vorbesc.

ELENA *(viu neliniştită)*: Cum îţi poţi închipui dumneata că ai să poţi s-o aştepţi aici?... Şi, Doamne, încă în întuneric? Ce copilărie!

ANDREI: Dar mai tîrziu cred că n-aş fi putut intra... ar fi posibil să închidă uşa.

ELENA: Nu închide niciodată... Şi în orice caz, nu poţi s-o aştepţi aici, fiindcă se poate să vie cu domnul Boiu ori cu doamna Sineşti.

ANDREI: Bine, dar... domnişoară... domnişoară Elena, dacă n-ar fi prea mult... Eşti o prietenă, în sfîrşit, o adevărată soră... Nimeni în lume n-a însemnat acest lucru pentru mine... Te rog, ajută-mă să pot vorbi astă-seară cu domnişoara Boiu...

ELENA *(desfăcută sufleteşte, absentă)*: Eu? Să te chem eu? Dar...

ANDREI: Să-mi spui doar cînd o să pot intra.

ELENA *(zîmbeşte amar)*: Am să te chem... În sfîrşit... cum zici dumneata... am să-ţi spun cînd va fi singură... *(Îl ia de mînă, ducîndu-l spre uşă.)* Cum îţi ard mîinile...

ANDREI: Ale dumitale sînt prea moi, prea reci... Eşti aşa de obosită?

ELENA: Nu ştiu... *(El icse, ea nu ştie ce să mai facă pe urmă.)* „O prietenă"... „o adevărată soră". Ce o mai fi însemnînd şi asta?... *(Se duce la fereastra-inundată de lumina lunei, caută să-şi răcorească fruntea.)* Cine e acolo?

VOCEA DE JOS: Eu, Stanca, domnişoară, am terminat vasele... şi mai stăm şi noi pe bancă, aşteptăm să vie domnişoara pentru ceai...

ELENA: Cine mai e sub castan?

VOCEA DE JOS: Jean şi cu Maria... Ne mai uităm şi noi la lună...

ELENA: Şi ei?
VOCEA DE JOS: Luna e astă-seară pentru toată lumea, domnişoară.
ELENA *(cu o nesfîrşită tristeţe)*: Ce ştii dumneata, lele Stanco?... Luna nu e pentru toată lumea... *(Apoi:)* Dacă ai terminat cu bucătăria, vrei să vii sus la mine să-mi dai în cărţi?
VOCEA DE JOS: Astă-seară?
ELENA: Acum... Vii?
VOCEA DE JOS *(mucalită)*: E tot luna, domnişoară.
ELENA *(ia o carte şi iese)*.

SCENA 2

IOANA, MATEI

(Amîndoi în ţinută de seară, ea decoltată, purtînd o rochie de culoarea vinului roş-negru.)

IOANA *(către Matei, care se aşezase într-un fotoliu mai îndepărtat)*: Nu acolo... Stai aici.
MATEI *(zîmbeşte)*: Bine, dar eu vreau să stau aici.
IOANA *(glumind)*: A, nu, să avem iertare... aici eu poruncesc, e la mine... aici n-a poruncit nimeni... tată, niciodată afară de mine. *(Sună.)*
MATEI *(continuînd)*: Bine, dar eşti o gazdă cu desăvîrşire nepoliticoasă.
IOANA: Da, cu oaspeţii pe care îi iubesc.
MATEI: Ah! Jupîniţă şireată!
IOANA *(către cameristă)*: Adu ceaiul... *(Se întoarce spre Matei.)* Nu-ţi închipui ce plăcere mi-a făcut Kreisler că a primit invitaţia mea... O să cîntăm mîine *Sonata pentru pian şi vioară*...
MATEI: Dar cu cîtă bucurie te-a recunoscut şi el...
IOANA: Am cîntat de cîteva ori împreună la marchiza de Sourogne, la Lyon...

MATEI: Soacra ta, fostă în perspectivă?

IOANA: Să trecem peste asta.

MATEI: Bine, dar dacă o fi ceaiul bine aromat, să știi că am să-ți aduc o veste bună.

IOANA: A, numai pentru asta ai venit la mine?... Ce-mi spuneai pe drum, tată bun și iubitor de neadevăruri?

MATEI: Ingrato, tu știi bine că e purul adevăr... Că nu e mai mare bucuric a bătrîneţelor mele decît să te privesc... Îmi place, cu adevărat, să te privesc cînd prepari ceaiul, Ioană.

IOANA *(certîndu-l frumos, glumeț):* Curtenitor incorigibil, taci... *(I s-a adus ceaiul, ea îl dozează.)*

MATEI: Știi bine că de ani de zile beau ceaiul după teatru aici la tine...

IOANA: Și țigara?

MATEI: Nu, asta nu... nu mai fumez aici, e o greșeală.

IOANA: Ba da... fumăm amîndoi... fumez și eu... rămîn ferestrele deschise. *(Îi întinde ceașca.)*

MATEI *(privind ceașca):* Ăsta-i serviciul cel nou, pe care ţi l-a dăruit Maria de ziua ta?

IOANA: Da, e o adevărată operă de artă veche rusească. Știe că sînt amatoare de lucruri rare... Uite și țigări trimise de Aline, fosta mea colegă de la Paris. *(Îi întinde o cutie elegantă, încrustată în email și lac negru.)*

MATEI: Adevăru-i că toată lumea te răsfață... Mereu primești daruri.

IOANA: Acum fă-mi loc lîngă tine. Dar mai întîi, vrei rom?

MATEI: Cu stomacul meu? „Fără rom, fără zahăr."

IOANA: Mereu bolnav?

MATEI: Bolnav? Nu... bătrîn vrei să zici... stomacul, ficatul, inima... *(Zîmbind:)* Șaptezeci de ani, Ioană.

IOANA: Ah, tată nesuferit!

MATEI: Bătrîn, fetița mea... se apropie... e de neînlăturat. De cîtăva vreme simt că moartea dă tîrcoale... în jurul casei... vine... se uită... pleacă... dar mi se pare că a făcut de curînd un semn ca să se întoarcă.

IOANA: Ah... ah... De ce vorbești așa? Să știi că nu te mai chem la ceai...

MATEI *(o mîngîie cu privirea)*: Fată răsfățată... Știi tu care e durerea mea?

IOANA: Da?

MATEI: Gîndul că te las singură...

IOANA: Oh!

MATEI: Și de aceea, nu-ți închipui bucuria pe care mi-a făcut-o Bazil azi.

IOANA: Ce bucurie?

MATEI: Mi-a cerut mîna ta. *(Așteaptă, tot mai surprins că fata nu se bucură.)* Nu te bucură asta?

IOANA *(rece)*: Nu... nici nu văd ce m-ar bucura...

MATEI: Pentru că e prințul Bazil Șerban.

IOANA: Dar care în clipa asta nu are alt merit decît să se folosească de o intervenție autoritară.

MATEI: Ioană... dar gîndește-te ce spui... Tu știi că niciodată n-am căutat să-mi arăt măcar dorința în chestiunea aceasta, care te privește... Ai respins șapte sau opt băieți... Dar gîndește-te: ai douăzeci și nouă de ani...

IOANA *(enervată)*: Da... Da... a găsit protecție bună... nu zic... Dar ar fi putut să-mi vorbească și mie, mai întîi.

MATEI: Ați vorbit azi.

IOANA: Nu mi-a spus decît că pleacă la Paris... Și, închipuiește-ți, asta m-a făcut să pierd și bruma de simpatie pe care o avem pentru el. Pentru că, trebuie să-ți mărturisesc, mi-era oarecum plăcut. Aceeași copilărie, atîtea amin-

tiri comune, nu știu cum, dar m-am bucurat cînd am văzut că s-a întors de la Paris. Credeam că va încerca să realizeze, în sfîrșit, ceva. În loc de asta, văd că pleacă la Paris iar.

MATEI: Ai să mergi cu el la Paris.

IOANA *(tresare)*: Oh! Remorca lui la Paris?

MATEI: Ar fi vorbit el mai mult cu tine. Dar tu intimidezi prea mult bărbații.

IOANA *(surprinsă, ironică, amuzată)*: L-am intimidat pe Bazil azi?

MATEI: Mi-a mărturisit-o franc... cum îi e obiceiul...

IOANA: Ah! Și domnul acesta vrea să-mi fie bărbat! „Domnul și stăpînul meu!" Mi se parc că are dreptate Maria. Încep să-l găsesc curajos pe bibliotecar.

MATEI: Tu nu-l înțelegi pe prinț, Ioană... Vlăjganul acesta elegant e în fond o fire de poet.

IOANA *(un început de surîs)*: A făcut și pictură.

MATEI: La o expoziție, la Paris... a luat mențiune onorabilă.

IOANA *(fără să ridice privirea)*: E un cîntăreț remarcabil.

MATEI: A cîntat foarte frumos la concertul de binefacere.

IOANA *(s-a ridicat brusc)*: Ei bine, domnul acela care e sportman, om de lume, donjuan, poet, pictor și cîntăreț... nu e în fond nimic... Nimic... Nu e nici cîntăreț, nici pictor, nici poet... Nici una din aceste, măcar în parte. E un diletant, mediocritate. Un preparat de educație și timp liber. Un metec la Paris.

MATEI *(ferm; toate trăsăturile feței își revin)*: Da... dar e dintr-un neam de voievozi... Și cinstește tot neamul nostru atunci cînd îți cere mîna...

IOANA *(se întoarce spre el)*: Dar, tată!

MATEI *(tot mai ferm):* Nu! Tu ai să mă asculți! E o cinste nemăsurată pe care ne-o face... Tu știi că neamul nostru se stinge... Și iată că acum ni se oferă norocul să ducem mai departe un neam de oameni care au stăpînit țara.

IOANA: Mai departe? Cum? Unde? A trecut timpul „nobililor", tată. S-au dus. Și eu îi iubesc, dar sînt morți de mult. Acum trebuie să facem alții, pentru vremurile noastre...

MATEI *(indignat):* Taci! Taci! Nu vorbi copilării. Nu știi ce vorbești.

IOANA: Nu-nvie morții, tată...

MATEI *(s-a ridicat, strigînd):* N-a murit nimeni... Alte timpuri, dar... dar ochii sînt aceiași, ochii se moștenesc și așteaptă... Toți așteaptă... Într-o zi, poporul se va întoarce la noi, după ce va încerca toate mijloacele... Totul e să putem dura, fie și în umbră. Asta-i adevărul... Nu înțelegi rostul întîmplărilor?... Nobilimea a condus peste zece veacuri... Burghezia se prăbușește, azi, după un singur veac, sub apăsarea muncitorilor. Aceștia, cînd vor veni, se vor pricepe și mai puțin, și pe urmă: ne vor căuta pe noi...

IOANA *(cu un ton de compătimire care scoate din sărite pe bătrîn):* Tată, astea sînt visuri... visuri de...

MATEI *(cu energie și însuflețire):* A! Visuri de bătrîn? Nu, fetiță. Sînt legile sufletului și ale cărnii. Ce e sclav, sclav rămîne. Crezi tu că o mie de ani de supunere umilă, fără revoltă, de ipocrizie, de lingușire lașă nu lasă urme în sînge? Sînt soiuri de sclavi și soiuri de domni, Ioană.

IOANA *(cu o vădită accentuare a personalității ei):* Domni? Veneticii aceia de la Paris?... Tată... cît te înșeli... *(Aspru, dar înnăbușit:)* Sînt

numai suflete de slugi și, tot așa, suflete de stăpîni. *(Privește pătimaș portretul Suzanei Boiu.)* Nu-i pentru mine Bazil!

MATEI *(mînios și cu dispreț în același timp)*: Ah! Suzana Boiu!

IOANA *(s-a întors spre el, aprig)*: Suzana Boiu! *(Dar după izbucnire, amîndoi tac, găsind că au mers prea departe. Și după un timp...)*

MATEI *(cu un ton părintesc, potolit)*: Ioană, ești un copil răsfățat... De ce nu mă asculți?

IOANA *(privind cu admirație pe acest bătrîn frumos)*: Te iubesc, tată.

MATEI: Are să treacă epoca asta din viața ta și ai să vezi cîtă dreptate am.

IOANA: Tată, te iubesc!

MATEI: Bună seara... și... gîndește-te... Noaptea dospește judecata... *(Privește tabloul zîmbind.)* Și, orice ar fi... nu uita că astăzi nu mai sînt haiduci.

IOANA: Da... din păcate! *(Singură, Ioana deschide fereastra, privește puțin luna, pe urmă ia o carte și, gînditoare, se pregătește să citească, lungită pe otomană.)*

SCENA 3

IOANA, pe urmă ANDREI

(După un timp, bătaie în ușă, intră Andrei. Ioana îl privește surprinsă, aproape indignată, dar rămîne în tonul ei obișnuit, de demnitate rece.)

IOANA: Camerista nu e aici?

ANDREI *(în aceeași fierbere interioară, încurcat de la primul pas)*: Da, domnișoară... dar... da... camerista nu e aici.

OANA *(întins, nervos ca o floretă):* Cum, dar trebuie să fie cineva care să-ţi spună că la mine nu se poate intra la oricc oră din zi şi din noapte!

ANDREI *(rugător):* Domnişoară, vă rog numai cîteva clipe... numai cîteva clipe...

IOANA *(azvîrle, enervată, cartea pe mescioară):* Nu... nu pot asculta cu sila nimic... *(Îl fixează cu privirea.)* Socoţi dumneata că eu pot fi la dispoziţia dumitale oricînd? Aici la mine?

ANDREI *(sfios, rugător):* Domnişoară...

IOANA: Îmi pare rău, dar nu pot să ascult o vorbă măcar... *(Scurt:)* Te rog, ieşi. *(Aşteaptă.)*

ANDREI *(după un timp, căutînd o hotărîre bărbătească):* Domnişoară, am să plec cît de repede voiţi... dar după ce voi fi spus ceea ce am de spus! *(Nu o priveşte.)*

IOANA *(face un gest de femeie plictisită. Pe urmă, găsind că, în definitiv, ar fi destul de plăcut să-şi bată joc de el, mai ales atîtată de aerele lui războinice, nu mai sună, cum păruse că are intenţia, vine spre el. Îl apostrofează batjocoritor. Tot jocul acesta e clar):* Dumneata ai să-mi spui mie ceva?

ANDREI *(care a urmărit jocul ei şi care a luat o hotărîre definitivă, aproape afectat):* N-am aerul?

IOANA *(acceptă, cu o poză care nu e lipsită de abilitate):* Atunci, spune repede, ca să sfîrşim curînd...

ANDREI *(pe care tonul ei îl intimidează din nou, dar care vrea, totuşi, să fie tare):* Dacă o să păstraţi tonul acesta, îmi va fi imposibil să pot vorbi.

IOANA *(cu o ironie subţire, care o amuză pe ea însăşi şi care serveşte ca un fond replicelor ei următoare):* Nu te sinchisi de tonul meu. Spune ce ai de spus. Poate să fie totuşi ceva intere-

sant. Dar, știi, cît mai rezumat posibil! *(Andrei e vădit intimidat, își frămîntă nervos mîinile.)* Iar te-ai încurcat? Eh, hai să te ajut eu... Desigur însă că nu vei ieși din marginile bunei-cuviințe. Nu?

ANDREI *(căutîndu-și sîngele rece):* Recomandația dumneavoastră e de prisos, cine iubește nu poate fi necuviincios.

IOANA *(ușor):* Dar poate fi prost! Desigur, însă, că nu acesta e cazul dumitale... ia să vedem... *(Începe.)* Așadar, despre iubire vrei să vorbești? Bun... *(Se așază în jilț, își aranjează rochia, pune în cele ce urmează înfloriri de ironie ca arabescurile pe o lamă de Damasc.)* Gata! Te ascult! Dacă ai nevoie, te ajut și cu sfaturi... Ia de pildă o poză frumoasă!... Nu sta rezemat așa... și caută să rămîi în subiect. *(Și mai ironică:)* Dacă poți, pune și puțină culoare... *(Așteaptă.)* Ei hai... gata... te ascult! *(Lungește persid întîmplarea; după un timp, cu o comică mirare:)* Nu începi? *(Andrei are o mutră plouată de tot, ea continuă cu o bunăvoință ironică:)* Caută să termini mai curînd, ca să te duci pe urmă să te culci.

ANDREI *(ridică spre ea ochii verzi și tulburi):* Să mă culc? E atîta timp de cînd nu mai pot dormi...

IOANA *(cu un zîmbet rece):* Alt simptom.

ANDREI *(voit):* Nu mai pot lucra.

IOANA: Da, asta-i mai grav... Pulsul regulat?

ANDREI *(tot căutîndu-și liniștea):* De loc. Îmi face numai neajunsuri... Acum de pildă... ce limpede aș vorbi dacă nu mi-ar zvîcni prea tare arterele... Poate că aș fi în stare să răspund ironiilor dumneavoastră. *(Andrei luptă, și această replică ofensivă a lui o supără.)*

IOANA *(direct, cu privirea agresivă):* Domnule, ce vrei?

ANDREI *(bărbăteşte):* Să vă spun că vă iubesc.

IOANA *(ironia ei are acum nuanţă de supărare):* Dar am înţeles-o, mi-ai spus-o! Altceva! Sau mai pe larg, cu amănunte!

ANDREI *(sentimental şi sincer, dîndu-şi totuşi seama că e livresc):* Nu... nu v-am spus nimic... Şi niciodată nu vă voi fi spus tot ce am de spus.

IOANA *(comic):* De ce nu? Ar fi păcat... Spune tot şi nu mai pierde timpul cu introduceri. *(Andrei tace îndelung, se frămîntă dureros.)* Nu mai vrei să spui? Poate că ar fi fost frumos...

ANDREI *(vede, zdrobit, că intrarea lui are o nuanţă de comedie, pricepe că nu are să ajungă la nimic, decît să fie ridicol şi, regretînd această aventură în iatacul ei, tace, rezemat de pian).*

IOANA *(mulţumită de succesul ei):* Ei hai, spune ceva... acum te rog eu...

ANDREI *(se frămîntă îndelung timp, pe gînduri, pe urmă ia hotărîrea să plece. E ca un destin acceptat. Vorbeşte, abia stăpînindu-şi emoţia):* Bună seara... aveţi dreptate, domnişoară.

IOANA *(surprinsă şi ea de inflexiunea muzicală a vocii lui):* Ce dreptate am?

ANDREI *(încurcat):* Scuzaţi-mă... iertaţi-mă... *(Priveşte lung în jurul lui.)* Bună seara... bună seara, domnişoară... *(E palid, frumos şi abătut. Are în cap hotărîrea de acum cîteva ore.)*

IOANA *(încurcătura lui a provocat la ea un reflex de milă, păstrează însă aerul de superioritate, dar mai ales nu vrea să rămîie între ea şi el un incident):* Cum? Aşa repede? A, nu! Ai venit la mine... Ai să stai cu mine deci să fumezi o ţigară... Stai jos... Aşa... *(Îi arată un scaun mai îndepărtat.)* Poftim! *(Se aşază*

şi el jos, maşinaliceşte, ea îi oferă o ţigară.) Îmi făgăduieşti că pe viitor vei fi mai serios? *(Îl ceartă, cu indulgentă superioritate, el surîde, îndepărtat, mulţumit de norocul de a fuma această ultimă ţigară în viaţa lui, la ea în cameră.)*

ANDREI *(abătut, cu convingere):* Voi fi serios, da. Nici nu vă închipuiţi ce serios am să fiu pe viitor.

IOANA *(indulgentă şi încîntată de succesul pe care l-a obţinut fără scandal):* Îmi promiţi, deci, că n-ai să-mi mai răpeşti timpul cu declaraţiile dumitale de dragoste?

ANDREI *(cu un gol imens în suflet, aiurea, gîndindu-se la ce are să facă):* Da! Domnişoară! Vă promit! Veţi avea toată liniştea din partea mea! Toată liniştea. Credeţi-mă că regret şi cu nesocotinţa de adineauri.

IOANA: Din partea mea ţin seamă că ai dat mult ajutor tatălui meu... că ai muncit cu rîvnă, că tata însuşi apreciază cu deosebire devotamentul dumitale...

ANDREI *(vag):* Clipa asta de acum îmi răsplăteşte cu prisosinţă tot devotamentul. *(Îşi aduce aminte parcă surîzînd de portretul din revistă, şi comparîndu-l îl găseşte vulgar şi absolut nepotrivit. Se uită la ea cu prietenie şi îi spune cu o stranie mulţumire:)* Dacă v-aş spune că niciodată în viaţa mea nu m-am simţit atît de bine... În definitiv, ce v-am cerut cînd am venit? Să mă lăsaţi puţin aici... Să-mi umplu ochii de interiorul acesta. *(Priveşte portretul de femeie blondă.)* Ce repede trece ţigara! *(Cu gîndul năclăit de moarte:)* Grozav de repede!

IOANA: Într-o zi cînd nu voi fi acasă ai să vii să vezi şi tablourile.

ANDREI *(firesc, cu vocea scăzută)*: Nu știu dacă am să pot.

IOANA: De ce?

ANDREI: Am să plec, domnișoară...

IOANA: Ei, vezi că nu ești serios? Unde ai să pleci?

ANDREI: Nu știu... O călătorie despre care cu greu v-aș putea da amănunte. *(O privește.)* Aș fi vrut totuși să vă spun cîteva lucruri — fără importanță de altminteri... Nu vă alarmați... Cînd se va stinge țigara voi fi plecat... Puțin, fleacuri. *(Și acum, cînd nu-i mai cere nimic, își povestește încet, nepatetic, toată suferința trecută. „O lasă să vadă în sufletul lui", și face asta liniștit, „surîzînd de propria-i durere".)* Acum, cînd plec, aș vrea să știți — și nu știu de ce — că toate bucuriile și durerile mele au înflorit numai în umbra dumneavoastră. Că ochii mei au căutat sfioși și dornici spre dumneavoastră... dar că niciodată, nici o singură clipă, nu v-ați oprit privirea asupra lor... Că, atunci cînd erați mai mult decît lumea întreagă pentru mine, eu nu am fost pentru dumneavoastră decît unul dintre lucrurile fără viață care vă înconjoară... un serv... *(I se ridică un nod în gît, dar continuă cu o familiaritate și un firesc de parcă ar vorbi despre altul.)* Nu știu dacă mai are sens să vă spun de asemenea că am suferit... mult... Că tot palatul mi se părea pustiu cînd nu erați aici... și totul se umplea de lumină cînd vă auzeam pașii... Să mai știți — *(surîzînd)* dar ce vă interesează? — că de ani de zile nu am mai putut lucra nimic, că mi-am zădărnicit viața din cauza dumneavoastră! *(Ascultă un timp în el însuși.)* Altceva? *(Privește țigara.)* Că am invidiat pînă și cîinele acela alb care vă interesa mai mult

decît mine... cărțile pe care le răsfoiați pe gînduri... *(Rămîne cu ochii duși, pe urmă se scoală.)* Și acum?... Noapte bună, domnișoară...

IOANA *(a ascultat tot timpul nemișcată, concentrată, fără să trădeze nici o intenție. Doar mîna nervoasă a strîns franjurile unei perne. După ce Andrei se scoală, dar pînă nu face primul pas, ca se întoarce spre el, cu fața surprinsă, cu vocea alterată de indignare):* Ascultă, domnule, *(alb)* ce-i tirada asta caraghioasă?

ANDREI *(o privește cu ochii mari, comprimă ceva în el, pe urmă intens, dar calm):* Ceea ce am voit să vă spun. *(O urmărește apoi cu privirea, uimit.)*

IOANA *(batjocoritoare):* În ceea ce ai avut să-mi spui dumneata, nu am recunoscut decît cîteva pasaje de teatru prost, cîteva fraze de roman ieftin și nici o figură stilistică, sau vreo două învechite! *(Și mîinile palide îi sînt batjocoritoare.)* Ei bine, domnule, cu zaharicale de acestea vrei să mă cucerești dumneata pe mine? *(Și mai ironică, cu o prefăcută cochetărie:)* Mă jignești! Te rog, acum, după ce știu că-mi invidiezi cîinele și cărțile, du-te și te culcă...

ANDREI *(o privește înfiorat, încremenit. Pentru el Ioana e un ideal care se prăbușește. „A privit în sufletul lui" și nu numai că nu s-a înduioșat, dar își bate joc de el. A rămas în picioare uluit. Nu se poate regăsi. Într-o clipă, revede cei șase ani, cînd credea că „ea nu bănuiește". Și deodată, din revoltă, toată suferința lui comprimată în tăcere izbucnește acum, cu violența unui resort uriaș care se destinde brusc. Îi arde privirea de voluptatea amărăciunii. Și, cu un hohot din tot corpul, cu gura strîmbă de amărăciune):* Ha... ha... ha... să plec... să plec acum? Ar fi o

neghiobic. *(Uluit, cu un rînjet de dispreț:)* Pentru cine?... Pentru cine?

IOANA *(și ea în fața unui fapt nou, îngrijorată):* Ce vrei acum? *(Are ochii neliniștiți, așteaptă.)*

ANDREI *(hotărît):* Să rămîn aici. Trebuie să rămîn.

IOANA: Să rămîi aci?

ANDREI *(masiv):* Cu sau fără voia dumitale.

IOANA *(în care se redeșteaptă jupînița):* Ei bine, n-am să chem slugile să te dea afară. *(El zîmbește amar.)* Nu meriți neplăcerile unui scandal. *(Fixează asupra lui ochii ei mari și negri.)* Am să te pălmuiesc.

ANDREI *(stăpîn pe el, dur):* Vom vedea ce e de făcut.

IOANA *(mînioasă):* Domnule!

ANDREI *(precis):* Îți voi țintui mîinile...

IOANA *(înfiorată):* Ce ai zis?

ANDREI *(care acum nu mai poate fi intimidat de nimic):* N-are nici o însemnătate ce-am zis.

IOANA *(căutînd o atitudine):* Îți dai seama ce vorbești?

ANDREI *(aspru și bărbătesc):* Îmi dau seama de un singur lucru. Că e aici o luptă pe viață și pe moarte și că ar fi o farsă neagră de cioclu să fiu eu cel învins.

IOANA *(neliniștită, a părăsit tonul ironic):* Ești nebun! *(Căutînd să-l convingă:)* Ascultă, domnule, fii cu judecată. Destul... Te rog du-te și te culcă...

ANDREI *(profund convins, cu privirea în pămînt):* Nu pot.

IOANA: De ce?

ANDREI *(se întoarce spre ea, cu ochii plini de rugăminte):* Domnișoară, pentru mine nu mai e întoarcere. M-am jurat ca astă-seară, înainte de miezul nopții, să vă sărut mîna...

IOANA: Să-mi săruți mîna!

ANDREI: O dată cu ultima bătaie a ceasornicului — dacă nu am izbutit să fac aceasta, îmi sfărîm tîmpla... *(Crescînd crîncen:)* Îmi sfărîm tîmpla...

IOANA *(iar cîştigă teren, într-o clipă revine la ironie):* Şi ce-mi spui asta? *(Perfid:)* Ca să mă înduioşezi?

ANDREI *(acum liniştit):* Ca să vă arăt cît sînt de hotărît.

IOANA *(a stat puţin pe gînduri, îi întinde scurt, uşor, mîna):* Poftim!

ANDREI *(aproape să-i sărute mîna, pe urmă îşi dă seama, rămîne cu gestul întrerupt, ea aşteaptă serioasă şi batjocoritoare cu mîna oferită):* Ah! *(A dat un strigăt de surprindere şi de desperare aproape, căci şi-a dat seama că nu mai are sens, de acum, să-i sărute mîna.)*

IOANA: Acum ţi-am dat mîna... ce mai vrei?

ANDREI *(dar acum nimic nu-l intimidează, o scurtă ezitare, o priveşte iar batjocoritor, şi pe urmă, şi mai aprig şi mai indignat şi mai convins de adevărul lui):* Ce vreau? Ce mai vreau? *(Amar:)* Să-ţi arăt cine eşti. Dar mai cu seamă să-mi arăt mie însumi cine eşti. Să văd, în sfîrşit, pentru cine mi-am zădărnicit viaţa, pentru cine lupt cu moartea. *(Cu o sete de eliberare:)* Să sfîşii această mască mincinoasă, care a făcut din mine un bolnav.

IOANA *(pe care, deşi surprinsă, o amuză întorsătura lucrurilor):* Lupţi cu moartea? Cu moartea? Lupţi cu ridicolul, domnule! *(Caută o carte pe etajera de alături, o răsfoieşte, lungită pe otomană.)*

ANDREI *(îi smulge cartea din mînă, cu un gest conştient teatral):* Poţi citi acum, cînd sînt lîngă

dumneata? Eu nu pot citi un singur rînd cînd te știu la celălalt capăt al palatului.

IOANA *(dispusă, cu ochii strălucitori, cu un zîmbet batjocoritor):* Ești neprețuit!...

ANDREI *(citește titlul): Le Rouge et le Noir... (Cu un patetic de care își dă seama:)* Ce carte poate fi mai interesantă decît mine astă-seară?

IOANA: Cartea aceasta mi se pare delicioasă, tocmai astă-seară... Eram mai cu seamă curioasă...

ANDREI *(palid, îndrăznet, înfrigurat și sincer):* Mă simt nenorocit că n-am citit-o. Aș vrea să știu ce poveste născocită și vîndută în librărie e mai reală decît frigurile mele...

IOANA *(nervoasă):* Continuă... continuă, te rog... vreau să văd și cu pînă unde ai să mergi cu îndrăzneala. *(Dezgustată:)* Cît are să dureze păpușeria asta. N-ai citit dumneata această carte? *(Nuanțînd:)* Ia seama, *Le Rouge et le Noir...*

ANDREI *(convins, cu ochii în ochii ei):* Te poate minți pe dumneata cineva?

IOANA *(enervată):* Ei bine, asta întrece orice măsură. Domnule, citește... te rog... și să sfîrșim. Că ești un nefericit de caraghios, și încă ar fi destul de neplăcut. Dar dumneata trăiești din plin sub zodia inconștienței. De ce nu-ți alegi cel puțin dintre analfabete pe cele cărora vrei să le declami roluri învățate?

ANDREI *(citește curios, din carte):* „Nouă ore și trei sferturi tocmai bătuseră la orologiul castelului, fără ca el să fi îndrăznit... Julien, indignat de lașitatea sa, își zise: În clipa precisă în care vor bate zece ore, dacă nu voi executa ce mi-am promis să fac..."

IOANA *(dă explicații, ironică):* Acest Julien Sorel se hotărîse să prindă și să rețină mîna doamnei de Renal.

ANDREI *(surprins, împleticit)*: „... mă voi urca la mine și îmi voi zbura creierii". *(Învins, descompus, Andrei se prăbușește a doua oară. Îi cade cartea din mînă. I se pare că o lumină ciudată s-a făcut în iatac. Are impresia că luptă cu alte forțe decît ale acestei femei. Cu privirea înghețată, înfiorat, se sprijină de pian.)*

IOANA: Ei... ce e? Ce mai zici? *(Recitînd:)* „Dacă la ora zece nu-i voi prinde mîna, îmi voi zbura creierii." Pui în loc de zece miezul nopții, și pretențiile îți sînt mai mari — să-i rețină mîna... Dumneata vrei s-o săruți, nu? În locul blîndei doamne de Renal: Ioana Boiu... *(Rîde sec.)* Să-ți spun eu ce avea să urmeze. Probabil seria de cincizeci de scrisori-tip ale rusului Korasov... *(Compătimitor:)* Nu ești nici cîtuși de puțin inteligent. Și nici nu știu dacă îți dai seama cît de nefericită e situația dumitale... *(Sincer:)* Am vrut să te cruț... am căutat să evit... Mă stingherea pe mine ridicolul dumitale, dar nu m-ai înțeles... *(A scăzut ceva, parcă, în atmosfera încăperii. E ca o simplificare de conflict lichidat.)*

ANDREI *(mereu cu privirea rătăcită, zdrobit)*: Și bine ați făcut...

IOANA: Te compătimesc... pentru că naivitatea dumitale e mai curînd de plîns.

ANDREI: De plîns...

IOANA: Dumneata ești păpușa cărților citite.

ANDREI *(simte că o lege apasă asupra vieții lui, că trebuie să sfîrșească. I s-a făcut în suflet deacum ca un luminiș noaptea în cimitir)*: Aveți dreptate, domnișoară... Veți avea liniștea pe care o doriți... N-am citit cartea, repet; dar asta nu schimbă nimic...

IOANA: Cum, n-ai citit-o într-adevăr? Iar...

ANDREI: Nu, nu... Dar e ca și cînd aș fi citit-o. *(Privește halucinat iatacul.)* Mai știu eu a cui victimă sînt? Aici totul e împotriva mea. Cred însă că dacă mîine ați afla că astă-seară ați fost la bal și vi s-ar spune și cu cine ați vorbit... ceea ți făcut acolo... v-ar îngheța poate ochii sub pleoape, ca mie acum... *(Se încovoaie, căci are senzație de frig.)* Ceea ce trebuie să se întîmple nu poate fi ocolit de nimeni... *(E gata să plece.)*

IOANA *(compătimindu-l acum cu adevărat)*: Trebuie să recunoști și dumneata că aventura dumitale are un strașnic aer de parodie.

ANDREI *(aproape din prag, de pe acum absent ca suflet, cu o voce moale)*: Parodie? Poate fi viața unui om parodia unei cărți? Parodic clipa asta? Nu... *(Serios:)* Eu mă gîndesc... ce-ar fi simțit autorul în clipa cînd printr-o străfulgerare ar fi avut, cu o sută de ani înainte, viziunea absolută a clipei de acum.

IOANA *(acum de-a binelea furioasă, scoasă în sfîrșit din sărite)*: Ești un actor fără leac, domnule! Ei bine, după ce farsa ți-a ieșit atît de prost... nu găsești de cuviință să te oprești? *(Îndîrjită:)* Ce demon te împinge să faci acum filozofie? Cînd ai să sfîrșești odată? Ridicolul dumitale a început să mă scoată din sărite...

ANDREI *(aproape din prag, unde era, nedumerit, are un moment de stupoare, de parcă s-ar clătina. Era pe drumul morții... I se pare că femeia aceasta din nou e mică și neînțelegătoare. Pentru a doua oară, el se ridică înspăimîntat de lipsa ei de suflet. I se pare incapabilă să se înduioșeze de ceva. Acum, izbucnirea lui parcă rupe zăgazuri. Îi strălucesc ochii dilatați, pieptul i se*

lărgește, vocea capătă o stridentă sonoritate. Și ca fizic pare mare, mare. Nu mai recunoști pe timidul de la începutul scenei. Se uită la ea ca halucinat, pe urmă izbucnește cu o uimire elementară): Ridicol? *(Crescînd:)* Și acum ridicol? *(Din plin:)* Dar n-ai să înțelegi niciodată nimic din tot ce se petrece sub ochii dumitale? *(Ridică amar din umeri.)* Hotărît lucru, nu trebuie să mor... Cum nu pierzi dumneata nici un prilej ca să mă readuci la realitate! *(Vine spre ea hohotitor.)* Știi dumneata cine e ridicol dintre noi doi, domnișoară? Ei bine, dumneata ești „binecrescută, cultă, manierată", iar eu sînt aici, adevărat ca viața însăși. Eu trăiesc, fie și fără să-mi dau seama, literatura, *(sec)* dar dumneata literaturizezi viața! *(Nu respiră și, clocotind frază după frază, nu respiră cu adevărat pînă la sfîrșitul replicii. E cu un strigăt venit din adîncurile suferinței.)* Ai văzut dumneata vreun lup ridicol afară de cei zugrăviți prin cărți? Nu pricepi odată tristul dumitale ridicol? Ești mîndră cu voința împrumutată de la tablourile de pe pereți *(arată pe Suzana Boiu)*, palatul acesta te apără de lume ca un sanatoriu, te slujești de mîinile și picioarele servitorilor, cumperi fleacuri cu bani despre care nu știi nimic, și te răsfeți în iatacuri ca acesta, crezînd că faci știință ori artă! Inteligența dumitale nu trece de măsura acestor lucruri. Deasupra unei coincidențe nu te poți ridica. Iar eu de două ceasuri sînt în plină viață, ca în largul unei mări.

IOANA *(cu un fel de liniște care contrastează cu zbuciumul lui clocotitor):* Dumneata vorbești de cărțile citite? Dumneata, care-ți compui rolul,

vorbești de viața adevărată?... Dumneata în largul unei mări?...

ANDREI *(strigînd):* Cînd riști viața... ca mine în astă-seară... ești ca în largul unei mări...

IOANA *(fără milă, tăioasă):* Mi se pare imprudent să vorbești de risc, dumneata, care ai evitat așa de grăbit și de fericit duelul de azi.

ANDREI: Ei bine, dacă dumneata socoți că un duel cu acel domn e un act de curaj și de risc — și numai fiindcă ai adus vorba — află atunci că azi după amiază martorii mei i-au comunicat acelui domn că scuzele i-au fost primite doar din pricina unui *malentendu*[1] — *(o fixează aluziv cu privirea)* o intervenție străină — și că nu e decît o singură soluție: ieșirea pe teren... *(Cu un zîmbet disprețuitor și amar:)* Va fi mîine în zorii zilei, domnișoară.

IOANA *(rămîne încremenită, vestea i se pare de necrezut):* Mîine?

ANDREI *(nu ia în seamă emoția și întrebarea ei):* Dar nu asemenea întîmplare înseamnă un risc de moarte, crede-mă. Să lupți cu moartea și cu destinul e să aștepți cum am așteptat cu șase ani... să hotărăști ceea ce am hotărît cu astă-seară. Am venit aici... am îndrăznit, cum vrei să zici, am intrat în apă, *(ironic)* dumneata ești la un pas de țărm și... cu ochii închiși gîndești că ești în larg. *(Sfidător și dîrz:)* Domnișoară, n-ai curajul să crezi că n-a fost decît o simplă coincidență. Nu-ți convine să crezi cît de adevărat e zbuciumul meu. *(Aproape de tot de ea, o privește puternic în ochi. Ioana îl privește cu adevărat tulburată.)* Ce ai

1 Neînțelegere (fr.).

deveni dumneata în clipa în care, în sfîrșit, ai pricepe adevărul?

(Se aude un obiect căzînd jos, departe.)

IOANA *(urmărise cu ochii tot mai mari izbucnirea lui, dar iată că aude zgomot în vestibul. Ascultă nemișcată. Trăsăturile feței i se destind, numai privirea, care îi arde, arată că se chinuie să știe precis ce e. Cînd a ghicit că tatăl ei se apropie, înspăimîntată, își pierde cumpătul. Cu ochii holbați):* Tata! Domnule, du-te te rog, du-te! *(Îi arată ușa.)* Du-te!

ANDREI *(o clipă și-a pierdut capul, cuprins de spaimă):* Îți dai cuvîntul că ai să-mi deschizi iarăși?

IOANA *(are o frămîntare convulsivă a corpului. Nu mai poate gîndi nimic, fiecare pas al tatălui îi accentuează groaza. Totuși, jupînița, ca să nu mintă, nu răspunde).*

ANDREI *(uimit, înfrigurat, înnebunit):* Taci?

IOANA *(își frînge mîinile. Nu mai are nimic din mîndra atitudine de adineauri. Nu mai poate respira. Desperată, cu mîinile întinse):* Ascultă, ieși, te rog, ieși...

ANDREI *(cu toată accelerarea cumplită a clipelor, ca halucinat):* Nu, voi rămînea.

IOANA *(tot mai desperată. Și-a cuprins tîmplele cu pumnii):* Te rog, du-te... du-te... du-te, nu vreau ca tata să te găsească aici... pe dumneata aici, la mine... pe dumneata...

ANDREI *(izbit drept în inimă. Dezmeticit parcă din vîrtejul de nebunie. Uimit):* Pe mine? *(Și cînd i s-a golit pieptul de aer, a rămas o clipă copleșit. Pe urmă, cu o liniște aparentă, dar intensă ca un arc încordat pînă să plesnească:)* Ei bine, domnișoară... e o soluție: spune că m-ai prins furînd... *(Ioana a holbat ochii la el)* că mă cer-

tai. *(Pe urmă, cu un salt de nebunie:)* Îți jur pe mormîntul mamei mele că niciodată n-am să tăgăduiesc. *(Scăzut:)* Dar nu pot pleca.

IOANA *(are ca o revelație, care o face să țipe înnăbușit):* Ah! *(A stins lumina, apoi a pus mîna pe clanță, se aud bătăi în ușă... Andrei e în jumătatea de scenă neluminată de lună. Căutîndu-și liniștea, respirînd:)* Da... intră!

SCENA 4

MATEI, IOANA, ANDREI în umbră

MATEI *(intrînd):* Și la tine e întuneric, fetițo? Cu reparațiile astea, care nu se mai sfîrșesc, am dat în vestibul peste o scară. Nici n-au avut grijă s-o dea la o parte.

(În tot timpul acesta, Ioana e în prada unui zbucium continuu. Cum pierde prilejul să-l denunțe pe Andrei de la prima replică într-o izbucnire, situația complicîndu-se, nu mai are curajul în urmă, ci, dimpotrivă, devine complice.)

IOANA: Da... da... *(Abia își păstrează cumpătul.)* Priveam de la fereastră luna.

MATEI: E o neglijență grozavă în casa asta... Toți își fac de cap... am să dau drumul la tot personalul, afară de bibliotecar. E singurul om care muncește aici. *(Dar complimentul nu e la timpul lui.)*

IOANA *(nesigură, abia se stăpînește să nu gîfîie):* Dar tată... tată...

MATEI: Mă ierți că te-am deranjat... mi-am închipuit că nu dormi... Doream...

IOANA *(vorbește agitat, cu un accent străniu):* Nu dormeam. E o lună minunată. *(Îl duce la fereastră, privește.)* A plecat chiar acum came-

rista... e o lună splendidă... luminează ca ziua. *(În cameră e numai proiecțiunea lunară prin fereastră. Ea și bătrînul sînt albi ca varul în bătaia lunii.)*

MATEI: Uite, vream numai să te rog un lucru... Tu cunoști biblioteca tot așa de bine ca și băiatul accla. Știi că el are cheia de la casetă. O fi dormind... nu mai vreau să-l scol. Mai era a doua cheie... am nevoie de scrisorile...

IOANA *(agitată, nervoasă):* Da... da... scrisorile... *(Andrei face un pas în umbră, pas care nu se aude pe covor, vrînd să iasă în față și să dea bătrînului cheia, pe care a scos-o din buzunar. E atîta nebunie, atîta sălbatică nepăsare în acest gest, încît Ioana — îngrozită, desperată — abia îl oprește, apucîndu-i brațul cu o mînă, luîndu-i smucit cheia. Neobservat de tatăl ei, în sfîrșit, Andrei rămîne în umbră.)*

MATEI: ... primite de la fostul ministru de justiție Nioccscu.

IOANA *(în prada aceluiași cumplit zbucium):* Da... da... Știu... e aici la mine cheia cealaltă... Uite-o, era pe pian, o luasem eu... Merg să-ți arăt scrisorile, tată... merg eu...

MATEI: A, nu... nu... mulțumesc, fetițo, mulțumesc... mi le caut singur. Iartă-mă că te-am deranjat... Noapte bună... *(Iese prin fund condus de ea.)*

SCENA 5

ANDREI, IOANA

(Întunericul e puțin prelungit într-o destindere, ca după furtună. Ioana are ceva dintr-un soldat înfrînt și zdrențuit care vine din luptă, și a rămas, istovită de zbuciumul din scena aceasta,

rezemată de ușă. De acolo trece spre otomană, împleticindu-se — căci în trupul ei trudit simte o sfîrșeală, aproape o durere. Cele ce s-au întîmplat i-au siluit sufletul oarecum. Atitudinea omului a uimit-o, a transformat-o ca o revelație. Dar în timp ce Andrei coboară, pînă la sfîrșitul actului, din norii nebunici, acoperitor, în largi spirale, tot mai aproape, ea face încercări de a scăpa din cercul pe care îl simte în jurul ei. Și el o simte învinsă. Vine un pas spre ea în întuneric, pe urmă se răzgîndește și se duce să aprindă lumina. Neștiind ce buton să întoarcă, nu aprinde decît lampa cu abajurul roșiatic, care-i cuprinde pe amîndoi.)

IOANA *(respirînd larg):* Ei bine, ești un descreierat!

ANDREI *(cald ca vinul):* Te iubesc pentru că nu ești mai cuminte decît mine.

IOANA *(stins):* Ascultă, lasă-mă... a fost prea mult... peste puterile mele... am nevoie de liniște...

ANDREI *(cu superioritate):* Liniște? De ce nu te gîndești și la liniștea mea?

IOANA *(tot mai obosită, tot mai rugătoare):* Caută-ți liniștea în altă parte...fii înțelegător... du-te...

ANDREI: În altă parte? Și cum? Ce să fac acolo?

IOANA: Du-te... fă-ți viața așa cum vrei. Dumneata îți poți face singur viața...

ANDREI *(cu ochii vii):* Să-mi fac viața?... Să muncesc... să lupt adică? Dar pentru cine? Cine mi-ar putea răsplăti sforțarea? Dacă aș cuceri un continent nou și n-ai ști dumneata, isprava mea mi s-ar părea nerească.

IOANA *(căutînd un ton care ar vrea să fie rece, dar și conciliant):* Ascultă, domnule Pietraru... să schimbăm felul discuției acesteia. Ne-am înșelat amîndoi...

ANDREI *(repede):* O, nu tonul acesta... Orice, dar nu tonul acesta „diplomatic"!

IOANA *(caută):* Aș vrea să fii atît de serios, să mă înțelegi. Poate că eu m-am înșelat puțin... Nu te-am cunoscut... e și vina dumitale...

ANDREI: Vina mea?

IOANA: De aceea îți vorbesc acum, cînd văd că ești un suflet, un...

ANDREI *(nu vrea să asculte):* Orice... orice, dar nu tonul acesta, care mă îngheață...

IOANA *(căutînd totuși să reziste):* Te rog încă o dată să pricepi toată seriozitatea cu care îți vorbesc. Ești un om — acum am înțeles-o — cu însușiri remarcabile. Ei bine, muncește, părăsește casa noastră... Aici, într-adevăr, nu e de dumneata. Nu ești făcut să rămîi bibliotecar.

ANDREI *(e în el o fierbere, care-i dă vocii o caldă intensitate):* Numai privirea dumitale mă galvanizează... îmi înzecește puterile.

IOANA *(mai sentimentală, vrînd să pară, pentru întîia dată, vorbind cu el cum ar vorbi cu un egal):* Ei bine, îți promit că voi urmări totdeauna cu interes, cu plăcere, activitatea dumitale... Nu se poate să nu te intereseze un om care luptă... Și dumneata vei învinge... Ești dintre cei tari... Voi căuta să compensez greșeala de a nu te fi apreciat de la început... *(S-a ridicat în picioare, palidă, îl privește înțelegătoare oarecum, dar mai ales căutînd să se desprindă din hora în care e tîrîtă.)*

ANDREI *(cu o nemărginită și fierbinte părere de rău):* Ah, dacă m-ai fi înțeles de atunci... Dacă... Acum cîțiva ani! Simțeam în mine tăria să prăbușesc o lume și puteri să reclădesc alta... Dar a trebuit să te întîlnesc pe dumneata, mormîntul mîndriei mele.

IOANA *(cu tresăriri de mîndrie ce sînt ca acele zbateri bruște de animal rănit care moare. Însă păstrînd*

chiar în clipele acestea veleități de răceală): Dar, domnule...

ANDREI *(îndurerat, cald ca o lavă, căci e în el o mișcare, o răscolire, ca împletiri de șuvoaie de suflet):* Taci... taci... Dacă ai ști ce ți-am sacrificat... ce am sacrificat ca să rămîn „bibliotecarul domnului Boiu"! Cînd toți mă socoteau în fruntea generației mele! Pentru patima asta fără sens... Tot ce era iureș al vieții în mine s-a topit, zi de zi, în focul înnăbușit al iubirii... Din toate am făcut iubire... La vîrsta mea n-am făcut nimic. Cînd alții au situații, eu n-am făcut decît să iubesc... Ah! Dacă ai ști ce dispreț am avut pentru toți care te-nconjoară și cîtă adorare mută pentru dumneata... Puterea cu care mă simțeam în stare să-nfrîng viața n-am folosit-o decît ca să mă-nfrîng pe mine. Să ascund totul, tot mai înșurubat în mine însumi. *(Cu vocea plină de viață înnăbușită:)* Domnișoară, nici dumneata și nimeni din lumea dumneavoastră nu va pricepe niciodată imensitatea sacrificiului pe care l-am făcut pentru dumneata. *(Respiră și reia nervos și scăzut:)* E o poveste stupidă, domnișoară: cîndva, la greci, un tînăr care furase o vulpe o ținea ascunsă sub haină, și ca să nu se dea de gol a lăsat-o, fără să clipească, să-și înfigă colții în pulpa lui. *(Crîncen, cu pumnii încleștați:)* Mușca din mine mîndria pe care n-o bănuiai... și eu nu clinteam de pe drumul pornit.

IOANA *(gîndește la atîtea întîmplări neprevăzute și, obosită, are impresia că de la concert, „de-aseară", e o veșnicie. Acum tonul ei nu mai e de la egal la egal, e în inferioritate, mai ales că se simte tot mai slăbită):* Ei bine, am greșit... Ce m-ar

fi putut face să bănuiesc acest lucru?... Cum să-ți arăt toată părerea mea de rău de a fi înnăbușit în dumneata atîta suflet?... Nu-i nimic... Vei ajunge totuși acolo unde se cuvine de drept s-ajungi. Am înțeles astă-seară că dacă trei puhoaie s-ar prăbuși neașteptat peste dumneata, dumneata tot în picioare ai rămîne. Voințele menite să rupă zăgazuri nu pot fi îngrădite. A fost o greșeală. *(Îi întinde mîna.)* Am greșit amîndoi.

ANDREI *(cu vocea caldă, cum îi e caldă fruntea):* Domnișoară, în suferința mea prea lungă, vorbele acestea nu înseamnă... *(Nu-i ia mîna.)*

IOANA *(îl întrerupe dezolată):* Și ce pot să fac?

ANDREI *(enumerînd, cu un accent analitic, impersonal):* Domnișoară, înțelege, maldăre întregi de propuneri scrise la mașină nu sînt decît hîrtie de rînd, fiindcă le lipsește o semnătură, un „da". Cu o semnătură se realizează destinul unui om, cu un ac întors poți porni toate roțile și nicovalele dintr-o uzină... *(Brusc pătimaș, cald, clocotitor:)* Fără un „da" al dumitale, e în mine o vraiște, un tumult, o înverșunare neputincioasă!

IOANA: Domnule Pietraru! *(Jupîniță:)* Ține încă o dată mîna pe care ai respins-o adineauri. Îți vorbesc acum cu aceeași hotărîre cu care ți-am vorbit.

ANDREI: Dar, domnișoară...

IOANA *(stăruie):* Nu te alarma de tonul meu... Acesta e felul meu de a fi. Ei bine, văd în dumneata un om cu care nimeni din cei care mă înconjoară nu se poate măsura. Nu sînt sentimentală... Nu știu cum să-ți vorbesc ca să mă-nțelegi. Ei bine, vreau să-ți realizezi viața. Nu te voi lăsa. *(Îi ia mîinile amîndouă.)*

Domnule Andrei, te rog crede-mă, ţi-o făgăduiesc, vei avea în mine o tovarăşă care va fi oricînd alături de dumneata... Vreau să învinge prin dumneata... Vreau mîndria de a putea zice că am descoperit eu — acolo unde nu bănuia nimeni — pe cel menit să poruncească. Vom organiza un adevărat complot amîndoi. Nu-i întîia oară cînd o femeie din neamul nostru... face...

ANDREI *(retrăgîndu-şi mîna, apoi, din toate fibrele sufletului şi ale corpului):* Domnişoară... ascultă... trebuie să mă înţelegi... Aş putea munci o viaţă întreagă ca să te am... ca un erou de melodramă plecat să facă avere... ca să obţină mîna unei logodnice bogate... *(De patimă şi frenezie, nu termină fraza.)* Ca să ajung la floarea albă şi rece a muntelui, eu, cel pornit din mlaştină, m-aş agăţa de fiecare colţ de stîncă... mi-aş sîngera mîinile... aş trece de-a lungul oricărei prăpastii şi aş putea ajunge. Domnişoară, într-o zi aş putea fi aşa de mare şi de puternic, că m-ai dori dumneata... Dar atunci n-aş mai fi cu cel de azi... ar fi o biruinţă după moarte...

IOANA *(se simte copleşită de patima lui. E ca într-un cerc care se strînge tot mai mult. Are senzaţia, ca într-un vis greu, că, sfîrşită, nu poate fugi):* Dar pentru Dumnezeu, ce vrei, ce mai vrei acum?

ANDREI *(cu o caldă convingere, ca o fatalitate interioară, ca o supremă rugăminte):* Ei bine! Trebuie să fii a mea... trebuie... astă-seară chiar. *(Rămîne nemişcat, cu tot sufletul deasupra unei prăpastii.)*

IOANA *(dintr-o dată ironică şi recîştigîndu-şi situaţia, căci aparenta lui stîngăcie adărîmat tot ce clădise.*

Rîsul ei — singurul ei rîs de pînă acum — e însă cu totul obosit): Ha-ha-ha!... Ei bine, domnule, eşti fermecător de comic... *(Cu o respiraţie de uşurare, ca deşteptată din istovitorul vis:)* Ah, cum ne readucem la realitate unul pe altul... De la un pas de pericol... Nu ţi s-ar părea grotesc ca o jumătate de ceas după ce m-ai prevenit să-ţi cad în braţe... aşa... ca după un program? *(Dar nu a fost decît cea din urmă zbatere, care totdeauna pare cea mai puternică.)*

ANDREI *(pe care nimic nu-l mai poate abate din drum, cu aceeaşi intensitate de arc încordat, de parcă fiecare cuvînt e încrustat în frază, fiecare frază—sculptată):* Nu simt nici o nevoie să ocolesc lucrurile... Nu mă gîndesc la nimic... nu fac nici un calcul... Ştiu numai că te iubesc... *(Calm, analitic, de piatră:)* Va fi grotesc?... Nu... va fi aşa cum trebuie să fie... Acum, da... sînt grotesc. Asta da, *(„grotesc", aici şi mai sus, l-a spus scăzut)* nimic nu e mai grotesc decît un bărbat gol lîngă o femeie îmbrăcată... Şi eu de acum nu mai am nimic de ascuns! *(Crîncen, cu mîinile crispate:)* Dar voi smulge totul de pe dumneata... *(Tot mai înfierbîntat, dintr-un răsuflet pînă la sfîrşit:)* Va veni o clipă cînd eurile noastre, dezbrăcate de orice, ca la începutul începutului, vor fi faţă în faţă... *(iluminînd ca un zigzag de fulger de dincolo de nori)* asemănător de goale... Atunci îţi voi ţine umerii încleştaţi în pumnii mei... Te voi sili să mă priveşti în adîncul ochilor! *(S-a apropiat de ea, i-a cuprins umerii puternic.)* Şi mut... fără un gest măcar... *(o priveşte în adîncul ochilor, ea rămîne ca hipnotizată parcă în braţele lui)* fără şovăire...

vei fi a mea!... *(A cuprins-o puternic în brațe.)*

IOANA *(murmurînd stins, înnăbușit, slăbind)*: Lasă-mă, lasă-mă!

ANDREI *(acest „lasă-mă, lasă-mă" de femeie care „cade" îl jignește. Aproape o azvîrle pe covor, privind-o cu dispreț. El a vrut-o pe jupînița. Ioana cade ușor pe genunchiul drept, dar se scoală fulgerător, cu corpul întins ca o coardă, fixează asupra lui o privire de mîndrie, de ură și de patimă în același timp. Se apropie de el ca să-l lovească. Vrea să spuie ceva, îl prinde de mînă, dar în aceeași clipă, Andrei a cuprins-o brusc în brațe, o sărută apăsat pe gură).*

TABLOUL I

Scena reprezintă biroul secretarului general al unui club în 1913. Un birou negru, canapele îmbrăcate în piele. Pe pereţi — diverse caricaturi: Take, sau Petrache? Conu Iancu Damblagiul, Cneazul Moruzi, Ionel Brătianu, Vasile Morţun, Alecu Constantinescu etc. La ridicarea cortinei, cei doi domni, Maiorul M. şi R., „om de lume", într-o elegantă jachetă, ghetre albe, cravata învoaltă, cu perlă.

M. şi R., apoi CNEAZUL

R.: Ai spus că vine la şase. Nu?
M.: La telefon aşa mi-a spus...
R.: Ai la dumneata procesul-verbal al martorilor?...
M.: Nu, cred că îl are el, cneazul, ca preşedinte... *(După un timp:)* Ce zici de Zori de zi, ieri? Cu şase lungimi, la şaizeci şi nouă de kilograme!
CNEAZUL *(cam de şaizeci de ani, barbă cu fire cărunte, colonel voinic îmbrăcat civil, intrînd):* Scuzaţi, măi fîţoilor, tocmai dădeam o talie... şi pînă să se acopere, adormise crupierul. Vai de clubul ăsta, că rău a ajuns!... *(S-a aşezat şi scoate din buzunar procesul-verbal.)* Atunci? Să citim procesul-verbal. *(Iar cînd ceilalţi s-au aşezat ca să asculte:)* Dar mai întîi, măi băieţi,

o mică formalitate... Să punem pe masă scrisorile de împuternicire...

R.: Credeţi, cneazule, că între noi e necesar?

CNEAZUL: Ascultă-mă pe mine! Niciodată în viaţa dumitale, cînd vei mai fi într-un asemenea juriu de onoare, să nu treci peste astfel de formalităţi... Că rişti să te faci de rîs! *(S-a uitat cu monoclul peste ele.)* Bun, e în regulă... Ia citeşte dumneata procesul-verbal!

R. *(citeşte)*: „Ca urmare a procesului-verbal nr. 2 din 28 octombrie 1913, lupta a avut loc azi 29 octombrie 1913, orele 7 a.m. la Hipodrom. În prima repriză, după cîteva angajamente, domnul Andrei Pietraru a fost atins la braţul stîng, fără ca plaga să impună încetarea luptei. În repriza a doua, reluîndu-se lupta, prinţul Bazil Şerban, prin schimbări de angajament şi atacuri la fier, a căutat să-l dezarmeze pe domnul Andrei Pietraru, cu intenţia vădită de a-l face ridicol. Iritat de această manevră, domnul Andrei Pietraru era extrem de nervos, iar la o schimbare de cuartă în sixtă, făcută de prinţul Şerban, cu intenţia de a-i lega fierul şi de a lovi apoi sigur, el, în mod cu totul neaşteptat, a întins braţul, fără să mai pareze. Faptul a deconcertat pe prinţul Bazil Şerban, care, pentru a evita o gravă ciocnire, a început să se retragă. Înfierbîntat şi încurajat de această retragere, domnul Pietraru, cu mai multă furie, a urmărit cu mişcări dezordonate pe prinţul Bazil Şerban pînă la marginea terenului, unde, în momentul cînd directorul de luptă a pronunţat: «Halt», domnul Pietraru nu s-a oprit, ci a fandat, lovind pe adversarul care nu se mai aştepta probabil la vreo nouă acţiune ofensivă, în umăr. Plaga

este destul de gravă, dar nu pare să intereseze nici un organ vital. Noi, Mihail Luţu şi maior V. Mantu, ţinînd seamă de faptul că domnul Andrei Pietraru a lovit după comanda «Halt», credem că urmează a fi descalificat, conform prevederilor codului onoarei. Noi, dr. Micrccanu şi căpitan G. Stoianovici, contestăm că domnul Andrei Pietraru a lovit după comanda de «Halt», precizînd că domnia-sa a lovit chiar în clipa cînd s-a auzit această comandă de «Halt». Şi că, dată fiind violenţa extraordinară a fazei, ar fi fost cazul ca directorul de luptă să intervie de-a dreptul cu arma, nu să se mulţumească a dicta numai oprirea luptei. Aşa întîmplîndu-se lucrurile, nu credem că e, sub nici un cuvînt, cazul de descalificare." *(Îşi scoate monoclul.)* Urmează semnăturile: martorii, medicii, directorul de luptă.

(Se privesc uimiţi.)

CNEAZUL *(cu înţeles):* Citeşte mai departe!

R.: „În concluzie, noi, martorii prinţului Şerban şi ai domnului Andrei Pietraru, cădem de acord că e cazul să supunem divergenţa unui juriu de onoare, ai cărui componenţi urmează să fie fixaţi ulterior etc., etc."

CNEAZUL *(după un lung răstimp):* Ei, ce zici?

R.: Descalificarea, evident.

CNEAZUL *(către M.):* Şi dumneata?

M. *(şovăind):* Domnule colonel, mi se pare că nu putem face altfel.

CNEAZUL: Ei cum, mă fîţoilor, aşa, descalificarea pur şi simplu? Nu-l cunosc pe Pietraru ăsta, am primit fiindcă m-a rugat căpitanul Stoianovici, că a fost şi fîţoiul ăla la mine în regiment. Dar, mă, cînd e vorba de onoarea unui om, n-o luaţi aşa uşor, mă... Nu se poate.

M. *(stînjenit puţin de familiaritatea Cneazului, în contrast cu ea):* A lovit după ce s-a pronunţat „Halt"!

R.: Cneazule, la trei degete de capătul plămînului, deasupra inimii... Ăsta nu e ducl, e asasinat.

CNEAZUL: Ei, drăcie! Chiar aşa să fie, mă? Nu vedeţi că martorii afirmă categoric că lovitura a fost în acelaşi timp cu comanda?

R.: Cine? Martorii lui?... Ai lui Pietraru?... Martorii prinţului, *(accentuează)* plus directorul de luptă, afirmă contrariul!

M. *(fals nedumerit):* Pe care să-i credem?

R. *(cu o indignare de bun gust):* Unde ajungem dacă îngăduim asemenea asasinate? Pe prinţul Şerban l-au dus la Viena să-i facă un examen serios al umărului... căci se pare că e pericol să i se anchilozeze articulaţia.

CNEAZUL: Îmi pare rău de fîţoiul ăla de Bazil... Că s-a purtat bine astă-vară, în Bulgaria... dar nu-i pot da nici o satisfacţie. Nu e de loc sigur că a fost lovit „după".

R. *(argumentînd):* Doi martori, plus directorul de luptă...

CNEAZUL *(seC):* Eh... eh... Dar tocmai aici e buclucul. Directorul de luptă nu numai că nu conteazâ în cazul de faţă... dar mie mi se pare că el trebuie descalificat...

R.: !?!

M.: !?!

CNEAZUL *(duce mîna la gură, să împiedice o suduială):* ...de pezevenghi, cînd a văzut o fază aşa violentă, nu trebuia să se mulţumească să comande „Halt", trebuia să fie acolo, cu arma între ei. Cu riscul vieţii lui.

R.: În orice caz, codul onoarei e clar. Cînd adversarul împins a ajuns la marginea terenului, lupta se rupe.

CNEAZUL: Nu totdeauna... Dacă nu știți, n-am ce să vă fac... *(Îi lămurește cu arătătorul.)* Numai dacă s-a convenit anume. În caz contrariu, această clauză nu funcționează.

M.: Dar, cneazule, se pare că e neelegant să lovești în asemenea condiții.

CNEAZUL *(nervos)*: Depinde... Negreșit, dacă Bazil ar fi împins pe Pietraru pînă la marginea terenului și l-ar fi lovit acolo... ar fi fost un gest de asasin. De ce? Fiindcă pentru el era foarte ușor să împingă un adversar fără știința epeului... că, după cîte mi-a spus Stoianovici, ăla nu luase decît trei lecții, în ajunul duelului... Dimpotrivă, împingînd într-un asalt nesăbuit pe un om care a ucis deja cu epeul și a mai avut altele... fițoiul ăla risca totul... Putea să se cureţe, şi e o minune că nu s-a curățat! Nu vedeți, mă, că ăla e un fel de pezevenghi de al nostru? Joacă: *Vabanque*[1]!.. Dar, mă... unde riscurile se egalizează nu mai poate fi vorba de asasinat.

R.: Frumusețea duelului este tocmai stăpînirea de sine în atac.

CNEAZUL: Ce știi dumneata, ageamiule? Frumusețea duelului e să-l accepți cu toate riscurile lui... Și Bazil trebuia să știe că e riscant să te bați cu un începător. Dacă începătorul e puțin nebun, te-ai curățat, băiete.

M.: Între noi se poate spune azi... Știu precis că prințul a intrat pe teren cu hotărîrea dinainte luată de a nu ucide în nici un caz. După neno-

[1] Expresie idiomatică: a miza totul pe o carte.

rocita întîmplare cu Iorguleț Domăncști, înțelegeți! Vrea numai să-și dezarmeze adversarul și apoi să-l zgîric puțin.

CNEAZUL *(nervos)*: Exact... Exact... Exact... A luat lucrurile în glumă, a vrut să-și ridiculizeze adversarul. Ei! Să-i fie de bine... Eu nu descalific băiatul. Luxul de a vrea să ridiculizezi înseamnă și el un risc. N-a reușit... ce să-i faci? A feștelit-o... A feștelit-o... Ce mai umblă acum să se răzbune? Mă, mie-mi place ca fîțoiul să fie fîțoi adevărat, să nu umble cu fofîrlica.

R.: Martorii sînt de acord că domnul Pietraru era palid ca un mort și cu ochii ficși, încă de la începutul luptei.

CNEAZUL: Ei, măi fîțoilor, să te ferească Dumnezeu să se năpustească asupra ta un om palid ca un mort și cu ochii ficși... Dacă are și o armă în mînă, nu-ți mai arde să glumești cu cpcul, și mare minune dacă nu alergi acasă să schimbi pantalonii...

M.: Ți se paralizează probabil reflexele, și asta-i hotărîtor la mînuirea spadei.

CNEAZUL: Ca dumitale astă-vară în Bulgaria, la Ferdinandovo. A?

M. *(vexat)*: Domnule colonel...

CNEAZUL *(bonom)*: Lasă, mă fîțoiule, că am glumit. Ai fost strașnic... *(Reia.)* Întrebați-mă pe mine... am avut unsprezece dueluri, cu cpcul numai, n-am fost rănit niciodată, dar n-aș îndrăzni să mă încurc cu vreun mocofan dintre roșiorii mei, care ține sabia în mînă ca un vătrai. Duelul nu e joacă, mă!

R. *(după un răstimp, rece)*: Nu te supăra, cneazule, dar eu nu pot vota decît descalificarea!...

CNEAZUL: Tot nu te lași, mă?

M.: Domnule colonel, ce-ar fi dacă am amîna şedinţa ca să ascultăm şi pe medici, aşa, ca simpli martori oculari?

CNEAZUL: Şiret eşti, fîţoiule... Să amînăm? Ei, să fie cum zici dumneata. Ce zi e azi? Miercuri? Pînă luni nu pot, că lipsesc din Bucureşti... *(Îşi mîngîie barba.)* Luni seara, ce ziceţi? Faceţi un proces-verbal.[1]

TABLOUL II

SCENA 1

ANDREI, CULAI

(În marea bibliotecă, grea de viaţă bătrînească, Andrei şi Culai stau de vorbă. Cel dintîi e într-o dezarticulare sufletească de neexplicat, după cele întîmplate. Altfel, în înfăţişarea lui nimic nu s-a schimbat, iar cele ce povesteşte se leagă cu viaţa lui între ceilalţi tot aşa cum se leagă cele două vieţi ale celor cu „a doua conştiinţă". Mai ales că firea lui plină de toate contrastele, cuprinzînd nebănuit toate posibilităţile, e foarte potrivită acestui fel de a fi.)

ANDREI *(privind şi trecînd mîna palidă peste florile de dinainte):* Şi de atunci viaţa mea s-a schimbat; din noaptea aceea... de o săptămînă.

CULAI *(se scoală, îl priveşte, şi pe urmă se plimbă cu mîinile la spate prin cameră):* S-a schimbat? Găseşti tu? Eu nu văd nici o schimbare. Eşti

[1] Ca să nu se lungească spectacolul, tabloul nu a fost reprezentat pe scena Teatrului Naţional. Ar fi de încercat, totuşi, să se reprezinte întregul text (n. a.).

tot bibliotecarul domnului Boiu. Servitorii te cred tot egalul lor, iar domnii eleganți care vin aici nu-ți răspund la salut decît dacă te și pleci puțin. *(Ironic:)* Parcă n-ar fi nici o schimbare?

ANDREI *(aprobînd firesc):* Da, da, i-adevărat ce spui tu... ziua nu sînt decît umilul „bibliotecar"... un servitor în casa asta, dacă vrei, nebăgat în seamă de nimeni, ziua stau înfundat în bibliotecă... *(Cu gîndul îmbătat ca de o mireasmă:)* Dar noaptea? Noaptea totul se schimbă... Ca într-o feerie... în care zîna învie după miezul nopții, ca să plece la ivirea zorilor. Nopți calde și pătimașe. *(Amețit și acum, dar cu o scoborîre spre firesc:)* Că mă întreb dimineața, cînd mă trezesc „bibliotecar", dacă totul n-a fost decît un vis... Îmi privesc mîinile și mă întreb dacă într-adevăr culcată pe ele... a stat întreaga noapte făptura aceea frumoasă și mîndră. *(I-au devenit ochii albaștri.)*

CULAI: Ehee! Vorbești cam teleleu, băiatule... Oprește caii. Înainte aveai mai multă rădăcină la vorbă. Mă rog, dacă nopțile sînt adevărate, atunci zilele sînt minciună.

ANDREI *(surîzînd, e oarecum în toată replica aceasta, în vocea lui, ceva cald, de draperie roșie și grea, brodată în aur):* Dar e o voluptate. Ascultă, Culai! Acum cîteva zile mergeam pe jos la Șosea, așa cum mă vezi, prin praf, *(ironic)* pe aleea pietonilor. Nu se uita nimeni la mine. *(Cu patimă, crescînd pînă la urmă:)* Atunci a trecut Ioana în echipajul acela sălbatic. Toate privirile erau îndreptate spre ea... o așteptau. Toți dandy, toți eleganții aceia, al căror lux îmi insultă sărăcia, o priveau lacomi. Ea, mîndră și disprețuitoare, nici nu

observa asta. Dar cînd a trecut pe lîngă mine cu trăsura, m-a privit lung şi cu înţeles. Am rămas o clipă împietrit. *(Trece măsura, încălzit, dar tot ce strigă pare înnăbuşit, răsfrînt înăuntru.)* Pe urmă îmi venea să strig, să alerg ca un nebun... să iau de gît pe oricare dintre snobii aceia... neluaţi în seamă de ea, şi să le răcnesc în faţă, să-i zgudui: Pe mine m-a privit, nu pe voi, pe nici unul dintre voi toţi! O, dacă aţi şti... dacă aţi şti... aţi turba de necaz... Eu, eu sînt învingătorul... Minciună zici tu, Culai?... Nu, asta e adevărată voluptate...

CULAI: Totuna e. *(Mîrîit:)* Ai vrut să fii tu învingătorul.

ANDREI: Hei, că ţi-a căşunat şi ţie morala asta! Lasă-mă acum.

CULAI: Te-am şi lăsat... Plec.

ANDREI *(surprins):* Unde pleci? Nu vine doctorul să te ia?

CULAI: Îl aştept jos în grădină... pe bancă... E mai multă verdeaţă...

ANDREI: Treci atunci colea, la mine în cameră... Te mai odihneşti puţin...

CULAI: Nu, mă duc jos în grădină... Casa asta, cu pereţii ăştia groşi, mă apasă... Parcă sînt la cazarmă cînd nu se mai termină concentrarea... şi nu pot pleca pe stradă fără bilet de voie...

ANDREI: Pînă vine doctorul cu rabla lui să te ia, mai stăm de vorbă.

CULAI: Rablă? E un Ford nou-nouţ... cinci mii de lei a dat pe el, de la reprezentant... *(Se scarpină la ceafă, îşi muşcă buza de jos cu admiraţie.)* Mi-a plăcut drăcia aia... Trei ceasuri am făcut de la Văleni pînă aici... Îmi iau şi eu una...

ANDREI *(ironic):* Şi telegarii?

CULAI: Sînt buni și telegarii, să cutreieri duminica satele cu ei. Dar la București vreau de acum încolo să viu cu mașina. *(Se uită la ceas.)* De altfel, doctorul și-a luat cred medicamentele de la depozit și trebuie să vie... Și pe urmă, cu tine nu mai e de vorbit... Parcă ești în transă. Casa asta are miresme care se urcă la cap.

ANDREI *(oftează lung, i se întunecă privirea)*: Ce știi tu?!

CULAI *(spre ușă)*: Ce vrei să știu?

ANDREI: Ascultă, Culai, e de fapt ceva care mă îngrijorează. *(Se privesc lung în ochi.)* În ultimul timp Ioana e de o răceală cu mine din ce în ce mai mare... Asta mă îngrijorează...

CULAI: A! În sfîrșit. Ai început să vezi... Toate capriciile trebuie să se sfîrșească.

ANDREI: Nu, nu e asta... Capriciu? *(Se scoală.)* Nu! Altceva trebuie să fie.

CULAI: Orice ar fi, Andrei. Te-ai întrebat tu cum are să se sfîrșească afacerea asta?

ANDREI: Nu e nici o nevoie. De fapt, cea mai bună metodă ca să înveți să înoți e să te arunci dintr-o dată în apa cea mai adîncă. Ani de zile am privit de pe țărmul înalt... Acum am sărit în valuri... și înot...

CULAI *(ironic)*: Înoți în fericire? Hei, dragul meu, cîți înotători am văzut cu înecați... Ascultă-mă pe mine. Eu merg în rîu cu grijă. Întîi așa, pînă aici, *(arată la genunchi)* pînă aici, și cînd îmi vine apa pînă aici *(la gît, speriat)*, fug înapoi.

ANDREI *(mai vesel)*: Să te ascult pe tine? Măi băiete, tu nu vezi că toate sfaturile tale ies pe dos? Dacă te ascultam cu pe tine!... *(Îl ia de reverul hainei.)* Ascultă-mă tu pe mine: nu mai da sfaturi.

CULAI *(necăjit):* Ei bine, nu-ţi mai dau sfaturi. Totuşi, am să-ţi pun două întrebări de muntean, care se pot pune oricărui om cinstit. *(Se întoarce mai spre el.)* Cred că-mi dai voie. Nu?

ANDREI *(grăbit):* A, da... da... poftim, poftim.

CULAI *(metodic, precis):* Aşa! Prima: crezi dumneata că este faptă de bărbat adevărat să necinsteşti fata unui om în propria lui casă, în casa în care mai şi trăieşti?

ANDREI *(surprins, necăjit, n-are ce răspunde, bîlbîie):* Asta?... Asta?...

CULAI: Taci! Nu-mi răspunde mai bine. A doua: cum ţi se pare viaţa asta de prefăcătorie, de minciună grosolană, pe care o duci de o săptămînă? Cînd ai înşelat pe omul acela — şi fie vorba între noi, l-ai înşelat destul de josnic — să mai trăieşti încă din banii lui?

ANDREI *(încurcat, dezarticulat):* Bine, dar eşti stupid. Tu ştii bine că asta n-are să mai dureze mult. Cît de curînd, voi spune bătrînului tot.

CULAI: Lasă, că mai e vorba şi dacă bătrînul o să creadă că ai făcut toate astea numai din dragoste pentru fată... că n-ai urmărit să te înfigi puţin şi în cei şase munţi de pe Valea Nerei, că n-ai pus cumva ochii pe Bechea-Mare, pe Dorcani ori pe Cocora.

ANDREI *(uimit):* Tu crezi asta?

CULAI: Ei, acum nu-i vorba despre mine. Firește, eu te ştiu nebun sincer. Dar e vorba de el şi de alţii, care te-ar putea crede nebun cu socoteală. Că, vezi, şi cu creditul acesta pretins mereu e o chestie. Vine uneori, dar vezi că uneori pleacă tocmai cînd nici nu te aştepţi... De aceea mie nici nu prea îmi place genul acesta de negustorie... Cumperi vorbe, vinzi vorbe. Şi nimic pe masă. E destul să ţi se taie credi-

tul un ceas, și totul se duce peste cap... De aceea, oamenii cinstiți nici nu prea pretind să fie crezuți pe cuvînt... Pun pe masă. *(Surîde.)* Eu îți mărturisesc că nu prea văd cum ai să-i spui.

ANDREI: Dacă șovăi atît, nu e atît pentru mine, cît e pentru el. Ah, dacă n-aș avea atîtea motive să-l iubesc! Dar simt și eu că nu mai merge... cît de curînd...

CULAI: Cît de curînd... Adică?

ANDREI *(de fapt Andrei a redevenit sfiosul din actul întîi, impresionabil pînă la dezorganizare, incapabil de o inițiativă sufletească, răspunzînd totdeauna numai din reacțiune. Din cauza sensibilității lui maladive trece cu greutate peste condițiile materiale ale celor ce are de făcut. Numai cînd vreo vorbă jignitoare sau vreun gest umilitor merg pe firul lui interior pînă la pulberea din adînc, nervozitatea lui se rezolvă în energie):* Dar pot acum?... Ce vrei să fac?

CULAI: Ca să fie limpede, eu nu vreau nimic! Dar de ce nu i-ai putea spune, de pildă, chiar azi?

ANDREI: Ei bine, nu pot astăzi... Nu pot.

CULAI *(precis):* Știu.

ANDREI: Ce știi?

CULAI: Că nu poți astăzi. Și n-ai să poți să i-o spui niciodată. *(Ridică tonul.)* Niciodată, m-ai înțeles? *(Făcînd apel la judecata lui:)* Cum ai să poți mărturisi tu lui Matei Boiu-Dorcani că...?

ANDREI *(enervat):* Taci! Ai aerul că nu-mi poți ierta că nu ți s-au împlinit prezicerile tale absurde. Lasă-mă, că văd eu mai bine decît tine.

CULAI *(izbucnind ca un adaos, batjocoritor, îndurerat):* Vezi? Ce vezi? Nu vezi nimic, de parcă ai fi legat la ochi... De şapte ani, fata asta se usucă, mută, ca de lingoare, lîngă tine, din pricina ta, şi tu nu pricepi ca pămîntul.

ANDREI: Care fată... Ai căpiat?

CULAI *(ironic):* Care? Aia care se scîncea şi îşi frîngea mîinile cînd te-ai bătut în duel.

ANDREI *(uimit):* Elena mă iubeşte pe mine?

CULAI: Şi-a pustiit tinereţea, şi-a secat viaţa, cu ochii la tine... Şi tu eşti aşa de plin de tine, încît şapte ani nici n-ai băgat de seamă măcar.

ANDREI *(tulburat, pe gînduri):* Eu nu văd nici o iubire... Ţi s-a năzărit...

CULAI *(scurt şi ca o încheiere):* Ascultă, Andrei... Eu venisem astăzi pentru că săptămîna asta băgăm formele pentru constituirea obştei. Uite, mă gîndeam că ar putea fi liber şi pentru tine un loc în maşina asta a doctorului. Dar, firește, după cele ce s-au întîmplat, nu mai poate fi vorba despre asta... N-o văd pe boieroaica ta venind la noi la ţară... Şi pe urmă, o nevastă nu se plimbă la Şosea ca să-ţi arunce ocheade... O nevastă o pui să te scoale dimineaţa cînd mergi la drum. Eu nu ştiu ce ai să faci tu... dacă ai să-i spui bătrînului, şi cînd... Nu văd cum ai să te descurci... Dar mi-e tare teamă de toate astea. Pentru că eu ştiu un lucru. *(Cu tîlc.)* În legea urcuşului este, mă Andrei, şi soiul scoborîşului. Nu trebuie să te caţări decît unde poţi sta... Să-ţi ajute Dumnezeu, băiete! *(Iese.)*

SCENA 2

IOANA, ANDREI

IOANA *(într-o rochie dreaptă, neagră, cu mîneci bogate, se duce la masa de cărți, stă puțin, și pe urmă, rece):* Unde s-a dus prietenul tău?

ANDREI: A plecat...

IOANA *(anunțînd parcă o veste rea):* Ascultă, tata pleacă astă-seară la Bechea-Mare.

ANDREI *(fericit):* Tatăl tău pleacă la Bechea?

IOANA: Astă-seară chiar.

ANDREI *(bucuros):* Ești sigură? *(Pentru el însuși:)* Rămînem singuri... singuri... Amîndoi în toată casa asta... Devenim stăpîni aici.

IOANA *(are un zîmbet sever de dispreț):* Bucuria aceasta e fără noimă.

ANDREI: Jupînița mea, vom fi singuri. Nu înțelegi? Singuri, stăpîni, netulburați de nimeni... Nopți întregi!

IOANA *(palidă, mîndră, îndurerată):* Taci!...

ANDREI *(uimit):* Cum? Nu te bucură asta? De ce „taci"? Ești de neînțeles. Mă neliniștești... *(Parcă ar vrea să cadă în genunchi.)* Jupînița mea... cc e? Ce?

IOANA *(el se ridică):* Ascultă, astăzi trebuie să vorbești cu tata.

ANDREI: Să vorbesc cu domnul Boiu, astăzi?

IOANA *(îl corectează cu autoritate):* Nu cu domnul Boiu! Cu tata, am zis.

ANDREI *(vag):* Bine... numai...

IOANA *(autoritară):* Ai să vorbești cu tata astăzi, fără nici o întîrziere.

ANDREI *(îngrozit):* Cum așa, dintr-o dată? Dar e o nebunie.

IOANA *(urmîndu-și gîndul):* Înțelegi? Fără prea multe lămuriri... Azi trebuie să vorbești cu tata, să-i spui totul.

ANDREI *(neliniștit):* Dar cum ți-a venit asta în minte așa, dintr-o dată, chiar azi?

IOANA: Cum mi-a venit în minte? Azi? *(Cu ochii vii:)* Așa din senin? Ți se pare că e din senin? *(Zîmbește amar, dureros.)* Dar nu simți că de o săptămînă asta îmi arde sîngele?

ANDREI *(nedumerit):* Dar astăzi, așa, pe neașteptate? Pentru numele lui Dumnezeu, vrei să prăbușești totul?

IOANA *(izbucnește, fără să strige însă):* Nu mai pot... Să mai continue așa? E peste puterile mele... Am tăcut atîtea zile, Am simțit cum, din ce în ce, mîndria mea se topea în mod becisnic. Dar astăzi nu mai pot... Am crezut că ai să mă înțelegi... *(Respiră adînc.)* Atîta lașitate nu e pentru mine...

ANDREI *(vede că va trebui să vorbească tatălui):* Ai chibzuit totul? Ți-ai dat seama de ce s-ar putea întîmpla?

IOANA *(hotărît):* Orice s-ar întîmpla... Trebuia să faci asta încă de a doua zi.

ANDREI *(profund, sincer):* Ioană, trebuie să fim cu judecată. Un act necugetat cine știe ce urmări ar avea... Trebuie să pregătesc lucrurile cu încetul. Nu... nu... jupînița mea... ai încredere...

IOANA *(cu o mîndrie de floare albă):* Trebuie pregătit... trebuie preparat... Ei bine, destul cu atîtea socoteli care mă fac să roșesc pentru amîndoi. De o săptămînă, viața mea nu e decît prefăcătoric dezgustătoare. Nu mai pot... Vrei să mergem așa înainte? Pînă cînd? Pînă cînd vine tata înapoi? Și de atunci pînă cînd?

ANDREI: Dar eu nu sufăr din cauza asta?

IOANA *(disprețuitoare):* Se vede că suferim în mod deosebit... Ascultă, să vorbim lămurit. Parcă tot nu ne cunoaștem încă... Eu nu sînt femeia pe care s-o ai prin colțuri, pe furiș... cu frica servitorilor și a surprinderilor... Ah... n-am nimic de ascuns. Dacă va fi nevoie, vom părăsi casa împreună, în văzul tuturor.

ANDREI *(timid, dar cu o profundă bună-credință:)* Dar... dar gîndește-te la tatăl tău, n-are să vadă lucrurile așa cum le vedem noi.

IOANA: Va înțelege.

ANDREI: Oricum, are să fie o grea lovitură pentru el, luat așa pe neașteptate... e bătrîn... e bolnav... E poate în interesul lui să găsim o formulă.

IOANA *(se întoarce viu spre el):* Tata? *(Un zîmbet orgolios îi flutură în ochii negri.)*

ANDREI *(resemnat):* Ei bine... atunci, îi voi spune. Pentru că tu o vrei... jupînița mea...

IOANA *(surîde mulțumită, gata să-l ierte):* Te-ai hotărît! *(După o pauză, în care asprimea ei se schimbă într-un nou, dar prietenos surîs.)* În sfîrșit, te-ai hotărît!

ANDREI: Te bucură asta?

IOANA: Dacă mă bucură? Ascultă, Andrei! Dacă ai ști cît am suferit săptămîna asta din cauza șovăielii tale! Mă durea minciuna asta *(cu mîinile pe umerii lui)*, dar mai cu seamă mă durea că mă îndoiam de tine. *(Îl ia aproape în brațe.)* Dacă ai ști...

ANDREI *(căutînd să se desfacă):* Poate vine cineva.

IOANA: Poate să vină oricine... *(Vine într-adevăr servitoarea. Șovăie să spună, dar nu se știe dacă fiindcă i-a surprins așa, ori fiindcă aduce o scrisoare.)* Ce e?

SERVITOAREA *(speriată):* O scrisoare... de la domnișoara Elena... *(Se bîlbîie.)* O scrisoare... nu știam...

IOANA *(enervată, crede că e pentru ea):* Ce-i asta... de la domnișoara Elena? Corespondență în casă, acum? Dă-mi-o.

SERVITOAREA *(speriată puțin):* E pentru domnul Andrei.

IOANA *(tresare):* Cum pentru domnul Andrei? Ce are cu domnul Andrei?

ANDREI *(o ia; pe urmă, stînjenit, nu știe ce să facă, o pune pe masă).*

IOANA *(sec):* Citește-o...

ANDREI: ...Da... mai pe urmă...

IOANA *(poruncitor):* Citește-o... acum!

ANDREI *(și-aruncă ochii peste ea):* E vorba despre plecarea...

IOANA *(iritată):* Nu mă interesează! *(Reia:)* Ascultă, dacă ai ști cum te vreau cu... totdeauna așa... crescut cum ai fost în noaptea aceea. O voință năvalnică, doborîtoare. *(Lipită de el:)* Te vreau puternic, poruncitor. Trebuie să arăți în sfîrșit de ce ești în stare. Să-i uimești pe toți... într-o zi! *(Întoarce capul.)* Dar șovăielile din ultimul timp m-au durut.

ANDREI *(bun, sincer, zîmbind vesel și loial):* Șovăielile mele din ultimul timp! Dar am fost zăpăcit, un zăpăcit din cauza prea marelui noroc care mi-a căzut în brațe. A intrat prea larg fericirea asta în viața mea... prea tare... de-o săptămînă sînt năucit. Tu ești acum mai mult decît visasem. Mi s-a dezorganizat complet viața... Nu-mi vine să cred că ești a mea.

IOANA *(crin roșu):* A ta! A ta!

ANDREI *(din adînc înduioșat, cu ochii umezi):* A mea! Știi tu ce ești pentru mine? Ce-ai făcut din

viața mea? *(Surîde.)* O dată niște milionari au dat un milion unui cerșetor care trecea, doar așa, ca să vadă ce se întîmplă cu bietul om. *(Rîde cu suflet de copil bun.)* Ei bine, ce miliardar divin s-a jucat cu mine!

IOANA *(căreia nu-i plac aceste alunecări spre duioșie)*: Sfîrșește. De acum voi fi a ta, numai a ta. Dar acum e rîndul tău... Astăzi trebuie să vorbești cu tata.

ANDREI *(încurcat)*: Da, da... am să-i vorbesc, ți-am făgăduit.

IOANA: Și trebuie.

ANDREI: Da, da, sigur. M-am dumerit și eu... Nu se mai poate! *(După oarecare frămîntare, nu prea vizibilă, pe gînduri, așază încurcat cîteva cărți pe masă, dintre cele care îi erau la îndemînă.)* Dar n-ar fi mai cuminte să-i scriu o scrisoare?

IOANA *(uimită de acest reflex de lașitate)*: Să-i scrii? De ce?

ANDREI: Da, parcă e mai bine.

IOANA *(cu buze subțiri)*: Mai bine?

ANDREI: Da, da, ai să vezi că-i mai bine. Într-o scrisoare...

IOANA *(privindu-l cu milă)*: Să-i scrii?

ANDREI: Într-o scrisoare îi pot spune lucrurile mai pe larg, împrejurările...

IOANA *(repede, indignată)*: Mai pe larg? Împrejurările? Ce larg? Ce împrejurări? Într-o seară m-am dat dumitale. Asta-i totul...

ANDREI *(vag)*: O scrisoare o citește pînă la capăt. Cine știe dacă m-ar lăsa să-i spun tot.

IOANA *(cu duritați de platină în suflet)*: Să-i scrii? Și pe urmă să aștepți răspunsul tremurînd? Dar nu înțelegi ce vreau, domnule?... Să te duci la tata și, bărbătește, să-i spui limpede,

fără ocol: „Domnule, fata dumitale e nevasta mea". E așa de simplu... așa de firesc...

ANDREI *(îngrozit):* Dar e o nebunie... Cum îți poate trece prin cap asta?

IOANA *(cu un surîs amar):* O nebunie? Nu mai mare decît cealaltă. Și dacă n-o faci dumneata... o voi face eu! *(Cu o răceală de moarte:)* Dar atunci totul se va sfîrși între noi... .

ANDREI *(îngrozit):* Taci!

IOANA *(cu mîinile crispate):* Și voi înțelege... în sfîrșit, că noaptea nu distingi bine, și lesne poți lua un păpușar fălos drept eroul așteptat.

ANDREI *(lovit ca de o rachetă în obraz):* Taci odată! Astăzi tatăl tău va afla tot... du-te... Auzi-l că vine.

(Se aude glasul lui Matei Boiu, care vorbește cu servitorul. Ioana vrea să iasă, simte că e tîrziu și trece în camera din stînga.)

SCENA 3

MATEI, SERVITORUL, după el ANDREI

SERVITORUL: Da, domnule...

MATEI *(cu multă rezervă, dar nu rece):* Să se împacheteze bine și să nu se uite ceva. *(Servitorul iese, acum către Andrei:)* Știi că deseară la șase și jumătate plec. Și vreau să-ți comunic cîteva lucruri pentru avocatul nostru. Dar mai întîi dă un telefon lui Georgescu să termine cu reparațiile sus, spune-i că mă supăr.

ANDREI: Dacă nu vine mîine, îi telefonez.

MATEI: O să vie Dimitriu cu un contract, poimîine... Spune-i ca să ducă mai întîi proiectul lui Toma Stelian, cu care m-am înțeles ieri... E o ches-

tiune prea importantă pentru un tinerel ca el. *(Se așază la birou, a uitat ceva.)* Dar ce mai voiam să-ți spun?

ANDREI *(vrea să vorbească):* Domnule Boiu...

MATEI: A, da. Costică Arion mi-a telefonat azi: te va numi profesor suplinitor la un liceu în București. Du-i o cerere. În locul dumitale m-am gîndit la bătrînul Megeș. Bietul om o duce destul de greu, și nu e lucru de mirare în țara noastră. Cînd poeții mor aici prin ospicii, ca să se plimbe tîlharii în trăsuri, e explicabil pentru ce oameni de talia lui Megeș fac corecturi la gazetă ca să poată trăi. M-am gîndit că ne-ar fi de folos în bibliotecă... *(Andrei face un gest.)* Da, știu, datorită muncii dumitale stăruitoare și îndelungate, biblioteca e azi în regulă, ca un adevărat mecanism. Am apreciat totdeauna pasiunea cu care ai muncit și sacrificiul pe care, oarecum, l-ai făcut pentru noi! *(Caută, vorbind, tocul.)* Vei avea acum mai mult timp liber. La aceasta m-am gîndit, chiar, cînd l-am rugat pe domnul Megeș să vie la noi... Va locui în camera de lîngă bibliotecă. Cred că îți face plăcere că ești numit în București. *(Dîndu-i voie să vorbească:)* Nu?...

ANDREI *(încurcat ca de obicei):* În București, da. Vă mulțumesc... Am și un coleg... E adevărat că am muncit cu plăcere. Dar și dacă am făcut un mic sacrificiu... am fost răsplătit de ajuns... L-am făcut cu plăcere... Am fost înțeles de toți... da... fericit... dumneavoastră... domnișoara... au fost anii cei mai frumoși ai mei...

MATEI: Mă bucur că ai înțeles prietenia... prietenia sinceră care ți s-a arătat aci. Pe de altă parte, și acum ca și anul trecut, administratorul nostru

are să-ţi înmînez suma de cinci mii de lei, care ar reprezenta surplusul dumitale de muncă...

ANDREI *(lovit parcă în frunte, încremenit):* Dar, domnule Boiu...

MATEI: Te rog, fă-mi plăcerea ca şi anul trecut să-i primeşti fără nici un cuvînt. Eşti tînăr şi ai nevoie. Orice discuţie ar fi de prisos. *(Se aşază în fotoliu.)* Te-am rugat să-mi trimiţi de jos colecţia de acte şi documente Cadan, volumul doi sau trei îmi pare...

ANDREI *(de parcă i s-ar fi luat o scară de sub picioare):* O... aveţi aici.

MATEI: Da, volumul trei... Parcă în volumul trei sînt actele privitoare la delimitarea Suriului...

ANDREI *(legănîndu-se în gol):* Da, în volumul trei. *(Obsedat de o idee fixă:)* Capitolul cinci... ba nu, unsprezece... *(Boiu îşi încearcă peniţa, vrea să se apuce de scris. Andrei se apropie mai mult de birou, stă o clipă la îndoială şi...)* Domnule Boiu, aţi spus că apreciaţi puterea mea de muncă, inteligenţa mea... m-aţi lăsat de multe ori să cred că nu mă socotiţi un om de rînd...

MATEI *(prietenos):* Te nelinişteşte suma de cinci mii de lei? Fii serios, te rog, nu se face caz de asta. E darul...

ANDREI *(abătut):* Dar nu... nu asta...

MATEI: Atunci, fă-mi plăcerea să nu mai vorbim de asta... Uită-i şi dumneata, cum i-am uitat eu. *(După un timp:)* A, da! Caută şi trimite să-mi împacheteze volumul *Journal de voyage de M. de Montaigne*; lipseşte din ediţia pe care o am la ţară.

ANDREI: Da! *(Hotărît:)* Domnule Boiu, dacă aş îndrăzni să cer mîna fetei dumneavoastră...

MATEI *(glumind sec):* Ţi-aş acorda-o ceva mai greu decît gratificaţia de adineauri.

ANDREI *(încă o dată):* Domnule Boiu, dacă aș cere mîna fetei dumneavoastră?

MATEI *(fără să se supere):* Te-aș ruga să nu faci decît glume cuviincioase.

ANDREI: Ei bine, domnule Boiu, vă rog să-mi dați mîna fiicei dumneavoastră. *(Așteaptă.)*

MATEI *(îl privește lung și se convinge că e nebun):* Să-ți dau mîna fetei mele? *(Glumind:)* Să-mi dai timp să mă gîndesc.

ANDREI: Aș vrea să-mi dați un răspuns imediat.

MATEI *(scrie):* De, dragul meu, asta are să fie foarte greu! *(Îl privește cu milă.)* Uite, te rog să dai plicul acesta administratorului, mîine. *(Scrie, uitîndu-se peste ochelari, administratorului, să-l licențieze.)*

ANDREI *(stăruind neliniștit):* Trebuie să-mi dați răspuns imediat.

MATEI *(zîmbind):* Dacă-ți spun că nu pot! De, eu te apreciez destul... dar nu știu ce o să zică fata... trebuie să o întrebăm și pe ea...

ANDREI: Fata dumneavoastră mă iubește!

MATEI: O! Ești așa de sigur?

ANDREI: Cred, cel puțin...

MATEI: Află, dragul meu, că nu e nici un motiv destul de serios, niciodată, ca să crezi că o femeie te iubește.

ANDREI: Dacă altă femeie mi-ar fi spus că mă iubește, m-aș fi îndoit poate, dar cuvîntul ei...

MATEI: Cuvîntul ei... *(Rîde.)* Bine, dacă ai cuvîntul ei, atunci se schimbă lucrurile...

ANDREI *(înțelege că bătrînul nu l-a luat în serios):* Mi se pare că mă credeți nebun.

MATEI *(glumind):* Ți se pare. Nu judeca niciodată după aparențe, dragul meu. Nu uita însă să dai plicul acela administratorului.

SCENA 4

Aceiași, IOANA

(Din încăperea de alături apare Ioana, care, palidă, albă, în rochia neagră, vine hotărîtă spre cei doi.)

MATEI *(se ridică de pe scaun îngrozit, înțelegînd că el în înțelegere cu ea îi ceruse mîna):* Tu? Ioană... Ce-i asta?

IOANA *(emoționată, dreaptă, vorbește repede, cu o impresionantă tărie în glas):* Tată, cu o atît de ridicolă introducere, omul acesta vrea să-ți spună un lucru foarte simplu: că sînt nevasta lui.

MATEI *(tot timpul cît a vorbit ea, a rămas uimit, cu ochii mari, frămîntîndu-se, cu mîinile întinse ca spre apărare):* Tu?! *(Autoritar, dar nu vulgar:)* Ieși!... Ieși numaidecît!

IOANA *(tresărind din tot corpul, cu vocea îndurerată):* Tată!

MATEI *(energic, sălbatic):* Ieși numaidecît!

IOANA *(ca o alarmă a mîndriei ei mortificate, cu vocea plină de durere):* Tată, nu mă da afară așa, nu face un pas pe care niciodată n-ai să-l poți îndrepta.

MATEI *(aprig, cu o hotărîre de nestrămutat, nici nu ascultă):* Ieși... Ieși, te rog, numaidecît! Lasă-mă cu acest vînător de zestre.

IOANA *(își dă seamă că voința bătrînului nu poate fi înfrîntă, pleacă îndurerată, are vocea rănită, ca și mîndria):* Tată, nu uita că m-ai dat afară.

MATEI *(un gest slab, ca un ultim cuvînt):* Ieși!

(Ioana iese.)

SCENA 5

ANDREI, MATEI

MATEI *(s-a plimbat zbuciumat prin cameră, vine spre el, dezlănțuit într-o furie colcăitoare):* Mișclule, pînă într-atît ai corupt inima fetei mele, încît a putut să facă pasul de azi? Prin ce mijloace, prin ce taină te-ai insinuat în sufletul ei? Ce ai sperat? Ce nebunii au încolțit în capul dumitale de descreierat?

ANDREI *(pătimaș):* Am iubit-o... asta-i totul... și ea m-a înțeles, a înțeles că sînt un suflet deosebit...

MATEI: „Suflet deosebit"! *(Ridicînd din umeri furios:)* De ce ești deosebit? Ce ești dumneata mai mult decît orice om cu carte ieșit de la țară? Un student întîrziat.

ANDREI: Pînă acum... *(E întrerupt.)*

MATEI: Ai treizeci de ani — ca să devii un erudit mare, e cam tîrziu... Și nu orice speranță cam trezită va fi un mare erudit... În sfîrșit, cel puțin dacă ai fi devenit un dascăl de istorie cumsecade... Dar așa? De ce „deosebit"? *(Deodată crispat:)* Ești pur și simplu un ticălos.

ANDREI *(excesiv de împăciuitor):* Biruiți în dumneavoastră o judecată făcută gata... Priviți cu ochii limpezi.

MATEI *(nerevenindu-și):* Cum de-ai îndrăznit să vorbești fetei mele de dragoste? *(Zdrobit:)* Și ea, care te-a ascultat!... *(Iar se plimbă agitat.)*

ANDREI: Dacă ați vrea și dumneavoastră să mă ascultați...

MATEI *(tresărind, se oprește):* Să te ascult? Dar vorbele dumitale îmi picură plumb fierbinte

în urechi... Cum îţi închipui că am să consimt vreodată la nelegiuirea asta?

ANDREI: Am să aştept să vă treacă mînia de acum...

MATEI: N-aştepta nimic... Mîine, administratorul are să citească plicul pe care ţi l-am dat... Şi-ţi spun cu însumi acum: că aş vrea să nu te mai văd niciodată pe aci, începînd din această clipă. *(Fierbe tot, nu poate sta locului.)*

ANDREI *(speriat)*: Dar v-aţi gîndit la fata dumneavoastră? Nu e vinovată decît că mă iubeşte.

MATEI *(se opreşte lovit în plin, pe urmă îndîrjit)*: Iubire? Ce e aceea iubire? Ce se poate dura pe o iubire? Te-ai întrebat ce va fi după aceea? *(Ca un stejar:)* Nimic din ce s-a făcut în neamul meu nu s-a făcut prin dezmăţul iubirii, ci prin renunţare, prin luptă, prin înfrîngeri. Ea ştie numai de o deşănţată, nebuna aceea de Suzana, care ne-a făcut neamul de rîs, aruncîndu-se în faţa lumii de gîtul unui bărbat. *(Cu un fior:)* Dar nu ştie că în Vinerea mare, în 1642, patru fete, din cei şapte copii ai vel-logofătului Manole Boiu, s-au călugărit, *(cu o voce înmuiată)* toate odată, pentru ca averea să nu se împartă prin moştenitori, şi neamul să rămînă astfel puternic! *(Se frînge-n el de durere.)* Patru într-o zi, de s-a cutremurat ţara şi plîngea toată lumea... preoţii... pînă şi vlădica în biserică... *(Răscolit de şirul de sacrificii:)* Nu ştie, zănatica, nici de fata lui Vasile Boiu, care, rămasă văduvă cu trei prunci, *(cu o nesfîrşită duioşie)* la nouăsprezece ani, nu s-a mai căsătorit, ca să nu strice căminul copiilor ei... Ei, dar are să se vindece de dezmăţ şi de fumuri. O voi închide!

ANDREI *(năucit)*: O veți închide?

MATEI: Nu va ieși de la Dorcani pînă nu se va vindeca de capriciile împrumutate din cărți. A avut toată libertatea, pentru că am crezut în ea... Îi voi arde biblioteca... se va vindeca! Mai tîrziu o să rîdă ca însăși de copilăria ei. *(Se plimbă iar prin cameră, în fierbere, și pe urmă, după un timp, descărcat, bonom, masiv, amuzat:)* Și cum, domnule, ții să-mi devii ginere cu orice preț? *(Rîde.)* Ții dumneata să devii ginerele lui Matei Boiu-Dorcani!... Andrei Pietraru? Așa parcă te cheamă. Nu? Ce e tatăl dumitale? De fapt, bietul om o fi destul de cumsecade... Dar... *(Andrei face sforțări vizibile să se stăpînească. Matei, iar serios:)* Bine, domnule, se poate să nu te gîndești dumneata cînd faci un pas ca ăsta? Vrei să-mi devii ginere cu orice preț? *(Nedumerit:)* Și ea, care te-a ascultat! Bine că n-a fost feciorul din casă...

ANDREI *(cu obrajii roșii, dar stăpînit)*: Dacă un străin ar vorbi de Ioana așa...

MATEI *(lovește cu pumnul în masă)*: Ioana! Pentru dumneata fata mea... e „Ioana"? Domnule...! Nu uita cine ești...

ANDREI *(fără gesturi, cu înțeles)*: V-a spus ea singură cine sînt...

MATEI *(caută să-și aducă aminte, căci, îngrozit de apariția Ioanei, nu mai ascultase vorbele ei, și iată că acum pricepe groaznicul adevăr. Brațele-i cad inerte de-a lungul corpului, pleoapele i se desfac larg, abia poate vorbi, stins, uimit, adînc, îndurerat. Parcă i s-ar fi zdrobit toate oasele)*: Cum? A fost...? *(Plimbă ochii rătăciți, i se contractă limba, se clatină pe picioare. Andrei confirmă prin tăcere, Matei bîlbîie.)* Domnule...

pentru Dumnezeu, ce vrei să spui? Ioana mea?

ANDREI *(stins):* Da...

MATEI *(și deodată, gîndul batjocurei dă putere înzecită corpului. Se repede la Andrei, îl ia de gît, îl zguduie încleștat):* Fata mea! Nemernicule! Cum ai putut să faci asta? M-ai furat... mi-ai murdărit ceea ce feream cu mai multă grijă. De ce ai făcut-o? De unde ai venit... cîine al pămîntului, ca să prăbușești totul în jurul meu?... Ce dușman mi-a dorit nenorocirea asta? *(Zguduindu-l de haină, de gît:)* Vorbește... vorbește acum... *(Andrei tace cu încăpățînare, Matei îi strigă înnebunit, pînă îi plesnește vocea.)* Vorbește odată...

ANDREI *(moale, pasiv, apărîndu-se):* Orice aș spune ar fi de prisos. Cum vreți să răspund la atîtea vorbe fără nici o noimă?

MATEI *(a căzut pe scaun, nu poate respira):* Am aproape șaptezeci de ani. *(Îl privește liniștit.)* De ce nu m-ai ucis întîi?... Doi-trei ani de viață încă nu înseamnă nimic, și aș fi închis ochii fără să știu că, după ce băiatul mi-a fost omorît, fata mi-a fost necinstită și scoasă din lumea ei, ca o leproasă. Ai fi fost mai puțin ticălos. *(Dar forțarea e prea mare pentru corpul șubred. Se frînge extenuat în fotoliu. Rămîne timp îndelungat ca prostit. Din tot corpul acesta cu fibrele bătrîne, durerea s-a strîns într-un singur loc, ca un nucleu. Pe urmă, sfios, ca într-o unduire de imposibilă nădejde, ridică privirea rugătoare, cu un glas care se tînguie, pînă să poată vorbi își frămîntă buzele arse, cu ochii mari.)* Ascultă, domnule, poate că totul nu e decît un mijloc de a-mi obține consimțămîntul... în sfîrșit, poate că nu ai fost atît

de rău!... Revino... spune-mi că... spune-mi ceva... spune-mi... *(abia de poate respira)* ca să putem vorbi... *(cu mîinile sfios întinse)* spune-mi că nu e adevărat...

ANDREI *(îndurerat și el)*: Domnule Boiu...

MATEI *(cu o rază de nădejde)*: Ei da, spune-mi.

ANDREI: Domnule Boiu... toate acestea sînt de prisos, nimic nu se mai poate schimba.

MATEI *(a așteptat zadarnic, răspunsul lui Andrei îi dărîmă ultima icoană în suflet. Totul e definitiv. Gîndul lui stăruie peste ce a fost, cum, a doua zi după ce i-a ars casa, un proprietar trece printre mormanele de scrum și dărîmături. Surîde abătut după un timp)*: Așadar, a fost... *(Se sforțează să spună „amanta" dumitale.)* Ai făcut din Ioana *(cu gura coclită)* amanta dumitale. *(I se ridică umerii crispați, își lasă capul pe piept.)*

ANDREI: Dar, domnule Boiu...

MATEI: Ah! Lasă-mă să sorb toată drojdia amărăciunii. Unde vă întîlneați? În casă? *(Cu oroare:)* Oh! Dacă aș fi deschis ușa vreodată?...

ANDREI *(îngrozit)*: Puteți vorbi așa de fața dumneavoastră?

MATEI: În oraș, atunci? *(Scăzut, halucinat:)* În același pat cu dumneata?... *(Crispat de o viziune:)* Mîinile dumitale scîrboase!... *(Nu poate pricepe, cu un crîncen dezgust:)* Cum de nu i-a fost silă?

ANDREI *(care pînă acum îndura cu sfială și delicatețe, cumplit jignit de dezgustul bătrînului, palid ca un mort, are o încleștare, ca o convulsiune epileptică a întregului corp, și pe urmă o destindere de resort; urlă înnebunit, poruncitor)*:

Sfîrșește odată! Cu sau fără binecuvîntarea dumitale, Ioana e nevasta mea. Vorbim deci amîndoi.

MATEI *(înfiorat, pătruns de vocea lui Andrei, care întinzînd silaba „șe" din „sfîrșește" a azvîrlit restul propoziției cum sînt azvîrlite sfărîmături și copaci în aer, la explozie):* Strigi?

ANDREI *(de aici încolo lăsînd joc liber vieții din el, înfrigurat, vorbește repede, clocotind iar cu aceeași uluitoare, unică respirație din seara iatacului):* Ei, da! Am tăcut pînă acum... ți-am respectat durerea absurdă... dar sfîrșește odată... nu uita că nu-mi vorbesc nici spătari, nici palate, nici „poziție" socială... Ți-e silă? Stomacului dumitale bolnav, dinților dumitale cariați, craniului dumitale pleșuv le e silă de mușchii mei de oțel, de sănătatea mea de sălbatic? *(Cu dispreț, într-un strigăt formidabil:)* Bătrînețea dumitale îmi insultă tinerețea!

MATEI *(zdrobit, mereu uimit, întreabă):* Bătrînețea mea îți insultă tinerețea? *(Îi revine o sclipire în ochi și, regăsindu-se, întreabă cu o ironie dură, ca o lamă de sabie îndoită:)* Dar care tinerețe? Aceea care s-a tîrît?... Care acum o jumătate de ceas îmi primea gratificația, după ce-mi murdărise casa? *(Cu o amară energie:)* Tinerețea aceea murdară și lașă nu poate fi insultată. *(Se apropie de el, cu un strigăt de uimire.)* Cum poți să fii atît de mîrșav, cînd ești atît de tînăr? *(Hohotind sarcastic:)* Tînăr? Ei bine, dacă ești tînăr, atunci ascultă, ascultă, primește în obraz. *(Urlă convulsiv, pînă la extenuare:)* Ai mințit, ai mințit, ai mințit!

ANDREI *(bărbătește):* Cînd? Acum, cînd am venit să-ți spun totul? Și dacă aș fi venit mai demult?

Cînd nu mi s-ar fi ridicat în față o haită de strămoși care să-mi conteste dreptul de a fi eu însumi?

MATEI: Da! Da! *(Cu privirea grea:)* A trebuit întîi să mă furi, să ai prada la mînă, luată cu socoteală. *(Surîde amar.)* Ai zălogul, acum poți vorbi. *(Gîndul i se răsucește în el ca un sfredel.)* Și totul e zadarnic, zadarnic. Dacă ți-aș scuipa tot disprețul meu în față, dacă aș găsi cuvintele care să-ți biciuie obrazul ca fierul roșu fruntea ucigașului... Dacă te-aș gîtui... Totul ar fi zadarnic... Ascultă, dacă ai fi un om din lumea noastră, aș primi să merg în biserică, numai ca după cununie să te pălmuiesc, pe loc, și din fața altarului să iau fata acasă pentru totdeauna. Dar ce sens ar avea să pălmuiesc pe unul ca dumneata? Ah, totul e zadarnic! *(Cade într-un fotoliu.)* De fapt *(apasă)* ești cel mai tare... nu pentru că ești tînăr, căci *(disprețuitor)* aceasta nu-i tinerețe... Dar ai acum ceea ce făcea tăria și frumusețea vieții mele... Ești cel mai tare!

ANDREI: Am stat prea mult de vorbă cu dumneata într-o chestiune care pentru mine e viața, și pentru dumneata o simplă formalitate.

MATEI: Simplă formalitate? *(Surîde amar.)* O! Dacă aș fi știut atunci cînd ai intrat umil în biroul meu... că într-o zi, după ce îmi vei fi necinstit casa, ai să găsești... simplă formalitate să mi-o spui! Un om venit de pe drumuri... Ah, dacă mi-ai fi falsificat semnătura, îți punea poliția mîna în gît; dacă intrai noaptea pe fereastră și luai cîteva boarfe, legea te-ar fi lovit; dacă mi-ai fi luat cei cîțiva ani pe care-i voi mai trăi de prisos, te aruncau

în fiare, însemnat cu cleștele infamiei. Dar dacă într-o noapte vii și-mi iei fata, floarea cea din urmă a sîngelui meu sfîrșit, nu dai nici o socoteală nimănui! *(Amar ca un scuipat:)* Legi făcute de negustori!

ANDREI: Pentru că nu înțelegi... Pentru că închizi ochii la tot ce e în jurul dumitale.

MATEI: Ce vrei să înțeleg altceva decît ceea ce e? La deal, cînd o casă de gospodari îndură o astfel de rușine e mînjită cu păcură de flăcăii din sat... Să înțeleg! *(Frînt în el însuși:)* Acum șapte ani băiatul... Nici n-am apucat să-i spălăm oasele, și acum moare de vie fata.

ANDREI *(îngrozit)*: Pentru dumneata Ioana poate fi moartă. Ai vorbit adineauri de vînătoarea de zestre. Te rog să mă crezi măcar atîta lucru: că nici nu m-am gîndit la asta.

MATEI: Vrei să te cred? Ți se pare puțin lucru să-mi ceri să te cred?...

ANDREI: Poți s-o dezmoștenești.

MATEI: S-o dezmoștenesc? Și ce să fac cu cu averea asta moartă? Aș da azi tot ce am pentru ochii curați ai fetei mele de dinainte. Nu vezi, domnule, că intri într-o lume pe care nu o înțelegi? Nu, n-o dezmoștenesc, nu-ți fie teamă... Tot ce am aci rămîne al ei. O să vă simțiți foarte bine. O să te simți bine mai cu seamă dumneata...

ANDREI: Domnule Boiu, oricît mă uimește durerea dumitale pentru o rană închipuită, te rog să crezi că o înțeleg... și sînt convins că într-o zi...

MATEI *(îl privește cu un neînduplecat dispreț din prag și apoi iese)*.

SCENA 6

ANDREI, apoi ELENA

ANDREI *(rămas singur, îndoaie nervos o carte şi urmăreşte concentrat gînduri contradictorii. E o tărie intensă, dar fără bucurie evidentă, mult prelungită).*

ELENA *(cu obrajii palizi, adînc tulburată, intră fără să spună o vorbă, cu o servietă dublă, şi începe să strîngă lucruri din birou, fără să se uite la Andrei. Mapa cu acte, cărţi, ochelarii etc.).*

ANDREI *(simte, bănuieşte de ce Elena nu-l poate privi. Îi urmăreşte el preocupat mişcările).*

ELENA *(are un gest din care se vede că nu ştie ce să mai ia şi, nedumerită, iese, cu intenţia evidentă să întrebe pe Boiu).*

ANDREI *(ştie răul pe care i l-a făcut acestei fete şi e destul de trist din cauza asta).*

ELENA *(rezină, vrea să ştie ce dorise să afle, şovăie, totuşi întreabă)*: Cu el nu se mai poate vorbi, eşti bun să spui unde e cheia de la casetă?...

ANDREI: Ce nevoie e de cheia de la casetă?...

ELENA: Acolo sînt actele personale, nu?

ANDREI: Crezi că are nevoie de ele la Bechea-Mare?

ELENA: Nu mai pleacă la Bechea-Mare... M-a rugat să telefonez la Cîineni să se trimită un om călare la Dorcani, ca să vie trăsura mîine dimineaţă la gară... Mi se pare că ăsta e locul lui, nu?

ANDREI *(îngîndurat)*: Uite cheia de la caseta cu acte. Ţi-a spus că pleacă pentru mult timp?

ELENA: Cred că pentru totdeauna... Bietul bătrîn...

ANDREI *(o priveşte puţin mirat)*: Dar...

ELENA: Am auzit totul... Am vrut să intru și am auzit vocea dumitale... De altfel strigai așa de groaznic, că se auzea în toată casa.

ANDREI: Domnișoara Ioana ce face?

ELENA: Nu știu... S-a închis sus la ea... *(Ia dintre două portrete de pe inasă, ori chiar de pe un raft, întîi pe al lui Boiu, pe urmă șovăie lung și-l ia și pe al Ioanei.)* Am să iau și cutia de peniță, el nu scrie decît cu peniță Brause, și poate că nu sînt la Dorcani... Va lucra mult probabil.

ANDREI *(mișcat)*: Ce bună ești... Cînd te preocupă cineva la toate te gîndești...

ELENA *(glumind)*: Așa e soiul meu... *(Mai caută cu privirea, nu mai are nimic de luat.)* La revedere, domnule Andrei...

ANDREI *(surprins)*: Cum, ce-i asta?

ELENA *(cu o durere simplă)*: Plec.

ANDREI: Cum pleci? Unde pleci?

ELENA: La Dorcani... Plec cu el.

ANDREI *(uimit, tulburat)*: Nu pricep nimic... de ce pleci?

ELENA: Ce vrei să fac?

ANDREI: De ce nu rămîi mai departe aici? Cu Ioana?

ELENA *(răspunde vag, încurcată, dar se simte că n-ar primi în nici un caz)*: Să rămîn aci?

ANDREI *(așteaptă un răspuns)*: Sigur... Rămîi cu noi aci.

ELENA *(cu o dureroasă hotărîre)*: Domnule Andrei, nu pot rămînc cu dumneavoastră.

ANDREI: Rămîi totuși în București... în sfîrșit, în oricare alt oraș...

ELENA *(clatină din cap)*: Nu.

ANDREI: Te-ai gîndit bine la ce te așteaptă acolo? Dorcani nu e nici măcar un sat, e doar o culă mucegăită... o fortărcață... un soi de mormînt între munți...

ELENA: Am fost la Dorcani...

ANDREI: Ei bine, ce-ai să faci acolo?

ELENA: Nimic, am să ţiu de urît bătrînului... După cît se vede, o să devină şi mai ursuz...

ANDREI *(o priveşte înduioşat, stăruitor, tocmai fiindcă simte că ea caută să vorbească numai ca să-şi ascundă tulburarea)*: ?!

ELENA *(surîzînd)*: Acum ne cam potrivim... La ce te gîndeşti?

ANDREI: La nimic.

ELENA: Pe urmă, ştiu eu?... Am să citesc... Am să cos... Am să privesc poate cum trece timpul... Ce-o fi, om vedea...

ANDREI: Domnişoară... domnişoară Elena, rămîi aici... Trebuie să trăieşti cu adevărat... să-ţi refaci viaţa...

ELENA *(uşor mirată)*: Să-mi refac viaţa?... Domnule Andrei, viaţa nu-i un tricotaj, dacă ai greşit, să deşiri totul şi s-o iei de la început...

ANDREI *(e întors în el însuşi, abătut)*: Da... da...

ELENA: Şi pe urmă, nu-ţi mai face griji de prisos... Eu sînt fată de ţărani, şi oamenii de la noi ştiu să se împace cu ceea ce li se cuvine... *(După un timp:)* Pe linia satului trece uneori cîte un automobil... Ai noştri ştiu că maşina aceea ajunge pînă seara nu numai la Focşani, unde ajung ei cu carul abia în trei zile, dar chiar la Bucureşti, unde ei n-au fost niciodată... Se uită lung... se scarpină în cap a mirare şi-şi văd de treburile lor mai departe. Aşa e viaţa... Unii nimeresc mai bine... alţii mai rău...

ANDREI *(trist, o priveşte nesfîrşit de înduioşat)*.

ELENA: Ei, ce-ai rămas aşa pe gînduri? Mai bine ţi-ai nota să-mi trimiţi la Dorcani plăci noi de patefon, ca să nu uiţi cumva.

ANDREI *(o privește mustrător, îndurerat, o îngînă):* Ca să nu uit...

ELENA: Mai ascultăm seara puțină muzică.

ANDREI *(pe gînduri):* N-am să uit.

ELENA *(cînd îl vede trist, cu o emoție care nu se poate ascunde decît greu):* Totuși, eu n-am să uit niciodată că ai fost cîteva clipe atît de îngîndurat și trist din pricina mea.

ANDREI *(vrea să spuie ceva, șovăie, mișcat):* Domnișoară...

ELENA *(îl întrerupe):* Ce e? *(Rîzînd:)* Nimic... La revedere... *(Îl privește drept, cald, vorbește fără să ridice vocea.)* Și să nu te ocolească norocul niciodată.

ANDREI *(vine la ea, îi ia mîinile, o privește cald):* Domnișoară... pleci... aș vrea... *(enervat, caută)* nu știu... nu găsesc în sufletul meu decît sfaturi... sfaturi stupide. *(Ironic cu el însuși:)* Parvenitul din mine nu poate da decît sfaturi și vorbe. Hotărît lucru, există și un parvenitism în dragoste. *(Glumind melancolic:)* Și eu de acum sînt un parvenit... Mi-am împlinit dintr-o dată gîndul... Dar aș vrea să-mi răscolesc în suflet și să scot din adîncul lui... din amintirea mea de copil... o vorbă, o singură vorbă... care să nu fie ca acestea pe care ți le spun acum și care să merite sufletul dumitale. La revedere, domnișoară, îți mulțumesc pentru tot. *(Îi sărută lung mîna. Pe urmă, văzînd-o atît de pierdută de emoție, dintr-un sentiment de frățietate și în același timp de îndepărtare în destin, se frînge în el însuși, o trage spre pieptul lui și o sărută, cu o duioșie transcendentă propriului ei obiect. Ușa s-a deschis, și Ioana surprinde scena. Elena, tulburată și zăpăcită, se smulge repede cu o exclamație*

și fuge, dar fuga ei compromite totul. Andrei, vădit surprins de întorsătura lucrurilor, aleargă spre Ioana, care a rămas în ușă.)

SCENA 7

ANDREI, IOANA

IOANA *(în prada unei dureri groaznice, nu poate vorbi, apoi cu oroare):* Cu slugile din casă! *(Întrece tot ce și-a închipuit ea. Ar vrea să spună ceva, dar, crispată, trebuie să se sprijine; această crispare convulsivă, aproape continuă de aci încolo, o va împiedica să asculte, să judece, să vadă chiar, crisparea ei provocînd o crispare corespunzătoare, ca printr-un proces de inducție, în el. În sfîrșit, scîncește ca un copil bolnav:)* Tată...

ANDREI *(nervos, neregăsindu-se de altminteri pînă la sfîrșitul scenei):* Ioana... Ioana... nu-i nimic, ascultă-mă, nu-i nimic.

IOANA *(zdrobită, gîndind într-o clipă la toată întinderea sacrificiului făcut de ea):* Tată, iartă-mă... Tu ai știut...

ANDREI *(aleargă la ea, nu știe ce să mai facă, vrea s-o cuprindă în brațe, dar, ca și cînd atingerea lui ar fi murdărit-o, tresare din toată sălbatica ei mîndrie... se ridică în picioare, nu-l lasă s-o atingă):* Ioana, ascultă-mă... ascultă-mă... îți voi explica totul... totul... E fără noimă să nu asculți o explicație.

IOANA *(nu ascultă; trupul și sufletul ei au ceva, în tot timpul certei, din crisparea meduzelor întărîtate):* Să-mi explici? *(Rîde isteric.)* Iar să-mi

explici? Mi-ai explicat o seară întreagă... și-mi ajunge.

ANDREI *(îngrozit, simte că pierde totul):* Ei, da, am să-ți explic și ai să mă înțelegi... tu trebuie să mă înțelegi...

IOANA *(cu mîinile încleștate):* Vrei să-mi explici ce înseamnă un vînător de zestre?... *(Cu un gest de oroare:)* Înțeleg fără explicații de ce între mine și o servitoare complice te simți mai bine cu ea... De ce o vrei și pe ea și banii tatălui meu. Dar ceea ce nu pricep e cum de am putut să văd în dumneata... o seară întreagă, un om întreg... *(iar hohotind isteric)* un erou... *(Pleacă smucit spre fereastră.)*

ANDREI *(a pierdut scîndura de sub picioare):* Dar nu-i adevărat, nu-i adevărat! *(Urlă răscolitor, îndurerat.)* Ioană, nu-i adevărat! *(Aleargă spre ea, însă ea nu stă în loc să-l asculte, ci, după ce îi trîntește în obraz cuvintele grele pe care el le ascultă năucit, se smulge din loc; el aleargă iar după ea, o ia în brațe ca s-o silească să-l asculte, dar ea se apără cu scîrbă, înnebunindu-l.)*

IOANA *(cu un rînjet năprasnic):* Vreo nouă coincidență? Nu-i așa? Vreo nouă coincidență?... E prea mult... S-ar zice că ai pariat pe coincidențe numai! Ei bine, acum e ziuă... nu mai seamănă cîinii cu lupii...

ANDREI *(halucinat):* N-am cuvinte... n-am ce să-ți spun. Dar, Ioană, crede-mă...

IOANA *(ca un gîrbaci):* Ești dezgustător!

ANDREI *(aproape năucit, se năpustește cu furie asupra ei. Vrea să-i ia mîinile revoltat, ea se ferește, vocea lui e aproape răgușită):* Ascultă... crede-mă... crede-mă... Dă-ți seama pe cine ai în fața ta.

IOANA *(cu o privire de platină, cu o grimasă, un dispreț care desparte două lumi)*: Dar te văd întreg... suflet de slugă...

ANDREI *(plesnit în plin de replica ei, de-a lineica nebun, smucindu-i brațele ca s-o facă să-l asculte, fără să respire)*: Cum? Iar de la început totul? Mereu de la început pentru orice nimic? Vederea ta despre oameni se înmoiește la fiecare ceas, ca buruienile fără rădăcini în fiecare anotimp?

IOANA *(însemnîndu-l cu un fier roșu)*: O, nu, acum știu ce înseamnă un suflet de slugă.

ANDREI *(năucit)*: Crede-mă! Ascultă, ce dovadă vrei să-ți dau, ca să crezi? *(Dar întrebarea asta l-a pierdut.)*

IOANA *(cu aluzie la seara de dragoste, rîde tăios)*: Vrei să știi ce dovadă să-mi dai? Iar dovezi? În toate buzunarele dovezi... Zi și noapte dovezi! Veșnic dovezi!...

ANDREI *(înnebunit, palid, descompus)*: Da, ce dovadă?

IOANA *(cu umerii drepți)*: Iar dovezi? *(Cu dispreț amar:)* „Dovezile" dumitale...

ANDREI *(furios și deznădăjduit, dintr-o respirație:)* O dovadă albă... de dincolo de lucruri, asemenea cu cerul unui fulger... la un pas de tine care să-ți ardă privirea asta uscată... O dovadă definitivă!

IOANA *(cu o voce seacă, biciuitoare, rîzînd isteric)*: Iată cineva care crede că se poate dovedi orice!

ANDREI *(afirmînd înfrigurat, încleștat)*: Da... da... *(Înnebunit pînă la incandescență, a pierdut cu desăvîrșire simțul realității. Îi e totul indiferent, afară de propria lui loialitate.)* Ascultă, dacă m-aș omorî m-ai crede?

IOANA *(într-un hohot de dispreț, tot cu aluzie la scena din iatac):* Să te omori? Iaar *(„iar" a spus cu o ucigătoare batjocură)* să te omori?

ANDREI *(cu o privire de nebun, cu pumnii încleștați, cu părul vîlvoi, îi prinde și îi zguduie mîna):* Da, dacă m-aș omorî... *(sarcastic)* dacă, în sfîrșit, m-aș omorî?

IOANA *(cu dispreț, din altă lume):* Dumneata vorbești de moarte?... Ca atunci... Crezi că...?

ANDREI *(aproape în genunchi):* Ioana, n-am mințit niciodată... Dacă m-aș omorî?... dacă m-aș omorî... ai crede?...

IOANA *(cu o privire care arde, cu un neînduplecat dispreț):* Oameni ca dumneata nu se omoară... domnule...

ANDREI *(mecanismul dinăuntru a fost atins, rămîne o clipă pierit, apoi, cu figura pustiită, străin de el însuși, cel de pînă acum, a scos revolverul din sertarul biroului, îl simte în mînă și are un spasm de oroare).*

IOANA *(înfuriată de acest gest):* Domnule, sfîrșește odată cu amenințările!...Ajunge cu șantajul acesta de prost gust... A putut să prindă o dată...

ANDREI *(din prag, s-a calmat brusc, calmul fals, palid, de moarte; răspunde disprețului ei cu un dispreț dincolo de tot ceea ce a fost și ar fi putut fi între ei):* Asta-i tot ce ai înțeles? Simți că m-ai prins în capcana cuvîntului... *(Cu o grimasă de furie instantanee, crispat:)* Ah, cineva trebuie pedepsit!

IOANA *(pornită, exaltată):* Chiar dacă aș auzi revolverul dincolo, tot n-aș crede.

ANDREI *(cu un zîmbet alb, cu o liniște de mort):* Nu mai e nevoie să crezi... Fac acest lucru

ca să fiu eu însumi... Plătesc cuvîntul smuls cu un preț pe care cred că în felul acesta nu l-au plătit niciodată strămoșii dumitale. *(A dat cîțiva pași înapoi, și cînd ajunge aproape de ușa camerei lui, brusc îndîrjit, într-o convulsie aprig voluntară, se întoarce cu spatele și trage în dreptul inimii.)*

IOANA *(năucită, desperată cînd îl vede îngenuncheat)*: Andrei! *(Apoi:)* Elena!... Jean... Jean!...

ANDREI *(îngenuncheat, istovit, cu o liniște de mort, o privește lung)*: Pe dumneata te-am ucis în mine... Ești moartă... mai moartă decît dacă n-ai fi existat niciodată... *(Cade mai mult.)*

(Jean, Elena, Stanca au apărut speriați, auzind și ei detunătura. Culai a deschis fereastra foarte joasă și privește înăuntru.)

ELENA *(e în genunchi, lîngă Andrei, și în timpul acesta spune servitorului)*: Telefonează repede doctorului. *(Apoi la fereastră, lui Culai:)* Vino repede.

IOANA *(a rămas o clipă năucită, împietrită, sprijinită de bibliotecă; gîngăvit, nu se aude)*: Andrei...

CULAI *(intrînd nedumerit, vede surprins)*: Nu-l mișca... Nu e nevoie să telefonezi... Doctorul e aci... *(Spune ceva grădinarului; se aude.)* Repede! *(Elenei:)* Arată-i doctorului cum să ajungă aci... *(Pune ceva sub căpătîiul rănitului.)*

ANDREI *(o clipă absent, deschide ochii)*: Culai...

CULAI: Știi că mă cheamă Culai? Atunci, e bine...

ANDREI: Culai, unde sînt?

CULAI: Acum ești aici... Ai fost puțin spre capătul lumii, dar te-ai întors, că ești soi rău! *(Intră Elena și doctorul.)* Ăsta-i doctorul cu „rabla". Te drege el...

DOCTORUL *(l-a cercetat uşor, vede că nu are gura însîngerată):* Nu e atinsă inima... Un pansament. Să-l luăm la noi la spital...

IOANA: Andrei! *(E cu totul năucită, nu pricepe nimic.)*

CULAI *(către ea):* Ce mai vreţi? Andrei al dumneavoastră a murit... *(Către Elena:)* Îţi place să te scoli de dimineaţă? Adună-ţi repede ce ai pe aci, că mergi cu noi la Văleni...

(Elena încremeneşte, apoi surîde, tot cu tristeţe.)

JOCUL IELELOR

PERSOANELE

GELU RUSCANU	AGENTUL SECRET
ŞERBAN SARU-SINEŞTI	GARDIANUL
FR. PRAIDA	PRIMUL-GARDIAN
PENCIULESCU D.	MOŞ DUMITRACHE
M. VASILIU	MIHAI
PETRE BORUGA	TOMA
SACHE DUMITRESCU	MARIA SINEŞTI
DAŞCU MITICĂ	IRENA ROMESCU
UN LUCRĂTOR	ROXANA
RESPONSABILUL (KIRIAC)	ELENA BORUGA
PRIMUL-PROCUROR	NORA
MEDICUL	O SERVITOARE

N o t ă. Lucrarea care urmează nu vrea să fie decît acest lucru contradictoriu, o „dramă a absolutului", şi, deci, se înţelege că toate referinţele aparent istorice nu corespund datelor ştiute. Astfel, personajele principale şi partidele socialist, liberal şi conservator citate sînt aci personaje şi partide de ficţiune. Sînt însă în anume sens substanţial reale datele cadrului, menite să fixeze momentul: mai 1914.

ACTUL I

TABLOUL I

Redacţia ziarului *Dreptatea socială*, biroul directorului. E colţul spre Parcul Otetelişeanu al unei vechi clădiri, la etajul întîi... Ferestre multe, ziduri groase, simplu văruite, o accentuată asimetrie. Un birou mare, demodat, cu două fotolii de piele în faţă, multe dosare, cărţi, ziare, telefon. Canapeaua corespunzătoare celor două fotolii e la perete. Două-trei biblioteci. Pereţii sînt acoperiţi cu placate colorate, franţuzeşti, reprezentînd afişe de lansare ale cotidianelor socialiste franceze. Între ferestre, înspre fund, o panoplie de scrimă: măşti, florete, mănuşi. Deasupra ei — o fotografie cu un portret: capul unui bărbat ca de patruzeci de ani, frumos, cu o mustaţă franţuzească mătăsoasă şi moale. Un afiş în romînește anunţă pentru 1 Mai petreceri şi mari serbări la grădina Bordei. Afişe cu *Dreptatea socială*, cîteva placarde cu lozinci: *Proletari din toate ţările, uniţi-vă!...* sau: *Fapte, nu vorbe!* Teancuri de ziare, colecţii de reviste ilustrate sau satirice. O cartonieră dublă. Două uşi în dreapta: una din vestibul, alta dă la secretariat. Încă o uşă în stînga.

SCENA 1

SACHE, DAŞCU, apoi TOMA

(La început, Sache, singur în scenă, răscoleşte în toate părţile, căutînd manuscrise... Încearcă dulapuri şi sertare închise. Îngenunche, căutînd jos în sertarele biroului... E paginatorul

Dreptății sociale *în vîrstă cade patruzeci, patruzeci și cinci de ani, dar părînd mult mai bătrîn... E îmbrăcat într-o bluză albastră, foarte veche, de lucru. Poartă mustață mare și ochelari legați cu un șnur. În mîini — șfoară neagră de măsurat coloanele. Dașcu, bărbat voinic, negricios, foarte dîrz cînd e nevoie, este mașinistul-șef. Intră și el foarte îngrijorat, ca și Sache, tocmai cînd acesta este în genunchi.)*

DAȘCU: Ei, ai găsit ceva?

SACHE *(arată cu dispreț cîteva foi de hîrtie)*: Un articol al profesorului ăla gros, pus pe masă ca să i-l dea înapoi, și două desene...

DAȘCU: Tovarășe, dacă toată redacția lipsește de patru zile, cum să mai scoatem atunci gazeta?

SACHE: Duminică a mai mers, că era în parte făcută de sîmbătă... Ieri, luni, am pus tot ce am găsit în tipografie: rămășițe, reclame, clișee. Azi, marți, ai văzut că m-am descurcat iar. N-am avut decît articolul directorului dat înainte... pentru mîine însă n-am decît atît... *(Arată șfoara de paginație, un capăt mic.)*

DAȘCU: Și tovarășul director unde e?

SACHE: Trebuie să vie astă-seară...A fost la Iași, să pledeze în procesul celeriștilor de la Pașcani. Vine cu trenul de nouă și jumătate.

DAȘCU *(iritat)*: Dar ăilalți?

SACHE: Eu știu unde sînt? Cum dau căldurile, se răspîndesc toți în toate părțile... Mai ales acum, cînd au permise de tren... Nu mai dau cu zilele pe la redacție... Se lasă unul în nădejdea celuilalt...

DAȘCU *(amărît)*: Și ăștia sînt socialiști?... Sînt tovarăși, ai?... Asta-i gazetă socialistă? Ascultă, nene Sache, cînd văd intelectualii *(a apăsat, cu dispreț)* ăștia din mișcare, mi-e silă... silă, înțelegi?...

SACHE *(gospodar cumsecade):* Dacă nu sînt plătiți cu lunile, ce vrei să facă?... Se învîrtesc și ei cum pot... Dumneata ești mașinist...Dacă sîmbătă nu primești salariul, nu mai lucrezi... Eu sînt paginator; dacă sîmbătă nu-mi primesc cei treizeci de lei ai mei, nu lucrez...

DAȘCU: Dar pe mine nu mă plătește gazeta, nici pe dumneata... Ne plătește patronul tipografiei, care nici nu e măcar socialist.

SACHE: Dar el ia tot de la gazetă, nu? Ei, atunci nu mai rămîne pentru redactori. Că, vezi, gazeta de-abia o duce de azi pe mîine. E mulțumire aci cînd se scoate tiparul și hîrtia...

TOMA *(un flăcăiaș ca de șaptesprezece-optsprezece ani intră puțin speriat):* Iar e tipul ăla cu mustăți la cîrciuma de peste drum... Pîndește mereu...

(Toți trei se privesc neliniștiți și se duc la fereastră.)

DAȘCU *(privind cu oarecare ferealâ):* Care e?... că văd și alții în fereastră...

TOMA: Ăla care e cu pălăria în cap, cu burlane la mîini...*(stăruie)* în stînga, acolo, unul negru, cu mustața tunsă.

(Se întorc de la fereastră. Toma iese. Sache mai caută mereu.)

DAȘCU: Ai mai găsit ceva?...

SACHE: Tot mai credeam că are directorul ceva pus deoparte.

TOMA *(se întoarce, oarecum speriat):* Tovarășe Dașcu, e jos responsabilul Internaționalei a doua...

DAȘCU *(a încremenit):* Cine?... Unde e?

SACHE *(caută sprijin):* Ce ne facem, că nu-i nimeni din redacție să-l primească?

TOMA *(agitat):* E pe coridorul de la tipografie... Nu se urcă niciodată sus pînă nu se încuie

toate ușile cu cheia și nu se pun cheile pe masă. Eu trebuie să păzesc la intrare...

DAȘCU: Ce facem?

SACHE *(prietenos)*: Nu te speria. Așa e regula. *(Se frămîntă și el totuși.)* Primește-l dumneata, că ești secretarul sindicatului, și nu admite martori.

DAȘCU: Bine, îl primesc eu. Tovarășe, închide ușile și cheamă-l sus...

TOMA *(închide cu cheile cele două uși, și după ce Sache a intrat la secretariat, iese și el)*.

SCENA 2

DAȘCU, TOMA, RESPONSABILUL, apoi AGENTUL

RESPONSABILUL *(e un bărbat ca de șaizeci de ani, îndesat, cu capul pătrat, ochii apropiați, maxilare puternice și nasul încovoiat. Are totuși o finețe a liniilor neașteptată și ceva neliniștit și tulbure în privirea ades prea fixă. Controlează cheile pe care Toma le arată pe birou)*: Unde este tovarășul director?

DAȘCU: Este plecat la Iași... Pledează în procesul greviștilor de la Pașcani... Trebuie să vină chiar acum, cu trenul de astă-seară.

RESPONSABILUL: Unde este tovarășul administrator?

DAȘCU: Tovarășul Praida este la depozitul de hîrtie... Vine numaidecît.

RESPONSABILUL: *(extrem de nervos, extrem de nemulțumit)*: Unde este tovarășul secretar de redacție?...

DAȘCU: Domnul Penciulescu, secretarul de zi, nu poate fi găsit... Tovarășul Lotar, secretar de noapte, este plecat din București.

RESPONSABILUL *(dur, neîncrezător):* Și dumneata cine ești?

DAȘCU: Sînt mașinistul-șef și secretarul Sindicatului lucrătorilor tipografi.

RESPONSABILUL *(se plimbă doi pași prin cameră):* Tovarășe, este de neînchipuit ceea ce se întîmplă... Întreaga redacție a singurului cotidian socialist e absentă în momentul culminant al istoriei socialiste... *(Fața i se frînge dezolată.)* Cum e cu putință atîta lipsă de înțelegere? Cum vreți ca muncitorii să mai aibă încredere în intelectualii din mișcare?

DAȘCU *(dezamăgit):* Tovarășe, aveți dreptate, și eu am aceeași părere despre intelectualii din mișcare...

RESPONSABILUL: Tocmai astă-seară! *(Frămîntîndu-se îngrijorat:)* Tocmai astă-seară...

DAȘCU *(neliniștit):* Dar ce se întîmplă astă-seară, tovarășe?

RESPONSABILUL *(cu fervoare, îndurerat):* Cui comunic eu astă-noapte ordinele Internaționalei?

DAȘCU *(tulburat, plin de inimă):* Tovarășe, v-am spus că sînt secretarul Sindicatului lucrătorilor tipografi...

RESPONSABILUL *(cu oarecare îndoială, nervos):* Pot avea încredere în dumneata?

DAȘCU *(speriat de încrederea pe care o solicită):* Cum credeți, tovarășe.

RESPONSABILUL *(concentrat, luptînd mult cu el însuși, îl privește lung și solemn):* Tovarășe, la noapte izbucnește războiul imperialist...

DAȘCU *(încremenit, nu știe ce să creadă):* La noapte, tovarășe?

RESPONSABILUL *(copleşit, concentrat, în şoaptă):* La noapte...

DAŞCU *(nu se poate regăsi, caută să se convingă parcă)*: Dar... nu ştiu... N-am auzit nimic... Nu s-a vorbit nimic... Ziarele n-au scris nici un rînd... În sfîrşit...

RESPONSABILUL *(cu aceeaşi emoţie liturgică):* Tovarăşe, astă-seară e seara cea mare... La ora asta, şaizeci de divizii germane s-au pus în mişcare în secret şi vor trece la miezul nopţii frontiera franceză... La noapte, 18 mai 1914... În zorii zilei, la ora patru şi treizeci, se va proclama revoluţia socialistă mondială...

DAŞCU *(nu mai poate respira)*: Se proclamă revoluţia socialistă mondială?

RESPONSABILUL *(granitic):* La ora patru şi treizeci dimineaţa, drept răspuns provocării capitaliste... *(Apoi, destins, melancolic şi mulţumit:)* Cine ar fi crezut asta acum cîteva săptămîni?... Germania, Franţa, Austro-Ungaria, Anglia, Rusia în plină revoluţie proletară?

DAŞCU *(agitat, instabil):* Şeful de atelier pretindea că nici într-o mie de ani nu va mai fi revoluţie socialistă... Da noi?... Noi ce facem?...

RESPONSABILUL *(solemn şi uimit):* Mai întrebi? De ce sînt eu aici? Mîine la patru şi treizeci, proletariatul romînesc, în acelaşi timp cu muncitorimea din lumea întreagă, va declanşa revoluţia...Te rog să comunici direcţiei ziarului socialist următoarele dispoziţii. Vrei să iei un toc? *(Dictează:)* „Deschideţi după ora douăsprezece plicul galben din caseta de fier, cu numărul 14.367, şi vă conformaţi imediat dispoziţiunilor de acolo...La opt dimineaţa deschideţi un alt plic galben, numerotat 7.634. Cuprinde o proclamaţie către muncitorime,

pe care o afișați și o tipăriți și în gazetă." Oameni de șoc aveți între muncitorii dumneavoastră?...

DAȘCU *(ascultînd tumultul din el):* Sîntem aci noi, doi dintre mașiniști, și mai sînt trei linotipiști...

RESPONSABILUL: Aveți instrucțiuni speciale secrete, comunicate individual, raportate la obiective precise: Poșta, Uzina de gaz și electricitate, Arsenalul, principalele ministere...

DAȘCU: Se va face întocmai... *(Tot mai întreabă, năucit:)* Astă-seară? *(Se mișcă nervos.)* Cine ar fi crezut?... *(Foarte tulburat.)*

RESPONSABILUL: Da... de mîine începe să se învîrtească iar scrînciobul ruginit al lumii. Milioane de oameni se vor ridica deasupra norilor și vor fi striviți apoi de pămînt...

DAȘCU *(adînc tulburat):* Va fi atît de greu, tovarășe?

RESPONSABILUL: Hei, tinere... la roata lumii vor învîrti mulți nebuni pînă se va opri mașinăria ei cum trebuie... vor suna cît cerul tobele poftelor... se vor încăleca mereu trăsnetele turbării...

DAȘCU *(speriat):* Credeți că nu va reuși revoluția?...

RESPONSABILUL: Nici o grijă... Revoluția va merge ca Isus pe ape...

DAȘCU *(nedumerit):* Ca Isus pe ape? Tovarășe, credeți în minuni?

RESPONSABILUL *(încurcat):* Puțin, nu mult... Nici chiar unei revoluții nu-i strică oleacă de minune...

DAȘCU: Crezi că am să am timp să-mi mai îmbrățișez nevasta și copilul?

RESPONSABILUL *(înduioșat):* Copilul? *(Pătruns de gîndul acesta, obsedat, emoționat:)* Ceea ce mă tulbură pe mine este rolul jucat de data de

optsprezece în viaţa mea. Sînt născut la optsprezece iulie, m-am însurat la optsprezece ianuarie, nevastă-mea era şi ea născută la optsprezece martie...

DAŞCU *(ca în faţa unei porţi spre alt tărîm):* Revoluţie proletară...

RESPONSABILUL: Nu uitaţi... ordine clare, energie în execuţie... Secret pentru surpriză... *(Scoate un plic albastru şi i-l dă lui Daşcu.)* Aveţi aci fondurile necesare pentru tipărirea proclamaţiei... La revedere... şi fiţi cu grijă... Mîine, optsprezece mai 1914, e ziua cea mare...

DAŞCU: La revedere, tovarăşe... aveţi încredere în noi...

(Responsabilul iese.)

DAŞCU *(se duce la uşa secretariatului, deschide cu cheia. Apar intrigaţi Sache şi Toma. Mereu tulburat):* Tovarăşe... *(Dar, de emoţie, nu poate vorbi.)*

SACHE *(grăbit):* A lăsat plicul?

TOMA *(răsuflînd bucuros):* Uf... m-am speriat cînd l-am văzut... *(Justificîndu-se:)* Agentul era jos şi pîndea.

DAŞCU *(încruntat):* A fost foarte supărat că n-a găsit pe nimeni din redacţie.

AGENTUL *(intră parcă pe furiş, vorbeşte puţin cam încurcat):* Nu vă supăraţi... nu era nimeni afară ca să mă anunţe, şi am intrat aşa...

(Toţi rămîn încremeniţi, se uită unii la alţii... Agentul îşi învîrteşte mereu pălăria, făcîndu-se că nu se uită la ei.)

TOMA *(a trecut în spatele agentului şi arată speriat, în şoaptă, dar net):* Siguranţa...

SACHE: Nu face nimic... dar ce vrei dumneata?

AGENTUL *(încurcat)*: Aş vrea să vorbesc cu domnul director...

SACHE *(neliniştit)*: Domnul director nu e aici... Vino mai tîrziu.

AGENTUL *(vrea să iasă, dar se răzgîndeşte)*: Nu pot să-l aştept aci pe domnul director?

PRAIDA *(care intrase, pricepe situaţia)*: Dar cine eşti dumneata şi ce treabă ai cu domnul director? *(Praida e un bărbat voinic, frumos, ca de treizeci şi cinci, patruzeci de ani, cu o barbă pătrată blondă, îngrijită. Fire de un calm episcopal, cu gesturi foarte legate, are o autoritate sigură, fără să ridice niciodată tonul. Fumează sau cel puţin ţine necontenit în colţul gurii o pipă dreaptă franţuzească.)*

AGENTUL *(modest, mîngîindu-şi parcă mîinile)*: Sînt un mic cîsornicar de pe strada Sfinţilor... L-am rugat pe domnul Ruscanu să-mi pledeze într-un proces şi mi-a spus să-l caut la redacţie...

PRAIDA *(care şi-a confirmat impresia că e vorba de un agent al Siguranţei, foarte blajin)*: Foarte bine... atunci, aşteaptă-l. *(Către Sache:)* Ei, ce facem, l-aţi găsit pe Lotar?

SACHE *(cu sfoara în mînă)*: Iată tot ce avem... Nici pomeneală nici de tovarăşul Lotar, nici de tovarăşul Vasiliu...

AGENTUL: Nu vă supăraţi, am întîlnit pe scară un domn... Nu era domnul Kiriac, fostul proprietar al Uzinelor Unite? *(Aşteaptă interesat răspunsul. Nimeni nu ştie ce să răspundă, schimbă între ei priviri, care confirmă sentimentul tuturor că au în faţă un poliţist. Agentul, foarte încurcat:)* L-am cunoscut mai demult, aveam cîsornicăria lîngă magazinele lui.

PRAIDA *(îl întrerupe fulgerător):* Ascultă, domnule, spune limpede ce vrei să afli despre acest domn...

AGENTUL *(mereu încurcat):* Nimic, întrebam și eu așa...

PRAIDA *(surîde, apoi, blînd de tot, cum l-ar întreba ce țigări fumează):* Ce nume ai dumneata la Siguranță?

AGENTUL *(o clipă zăpăcit):* Eu, de la Siguranță? *(Apoi înțelege că e de prisos să tăgăduiască.)* Văd că sînteți informați...

PRAIDA: Noi te știam de mult, acum spune-ne ce vrei să afli despre domnul Kiriac...

AGENTUL *(foarte firesc):* Nimic, am vrut numai să-mi verific părerea. Cazul lui ne e perfect cunoscut la Siguranță... E un om foarte cumsecade... dar are o țicneală... vede numai războaie și revoluții!... Aci vine de vreo șapte ani, dar înainte de *Dreptatea socială*, timp de vreo zece-unsprezece ani, se ducea la optsprezece ale fiecărei luni la *Torța*. Lăsa și acolo cîte un plic... La Siguranță avea un cazier pînă acum vreo doi ani, la zi... Acum rîd toți inspectorii de nebunia lui. *(Sigur:)* Nu va fi niciodată nici război, nici revoluție, din cauza armamentului teribil de azi. Așa spune domnul director general, și toți inspectorii sînt de aceeași părere... Spunea domnul inspector Georgescu, ieri, de pildă: „Dați-mi trei mitraliere de astea noi de trag șase sute de focuri pe minut, și nu-mi mai e teamă nici de o adunare de zece mii de oameni de pe stradă... Ei, zicea dumnealui, altceva era pe vremea revoluției aceleia franceze... Atunci, pînă încărca un soldat o pușcă cu cremene și îndesa cu vergeaua, îi spărgea lelița capul cu

sticla de lapte"... De aia, cînd aud de revoluţii şi războaie, azi rîd toţi de se prăpădesc. Toţi îl ştiu pe Kiriac.

PRAIDA: Ei, atunci rîd ca nişte proşti... O să vedeţi şi războaie, şi revoluţii, să vă săturaţi, dacă nu peste zece ani, peste cincizeci, atunci cînd societatea de azi va fi coaptă pentru război şi revoluţie... Poţi să pleci, dacă e vorba numai de asta.

AGENTUL *(hotărît):* Nu vă supăraţi, dar eu tot am să-l aştept pe domnul director. Am de vorbit cu el.

PRAIDA *(priveşte încurcat):* Dar nu aci. Vino cu mine.

AGENTUL *(şovăie, neliniştit):* Unde? Vreau să rămîn aci.

PRAIDA *(energic):* Vino cu mine! *(Îl împinge.)*

TOMA *(speriat, dar nu nemulţumit):* Să ştii că tovarăşul Praida îl împuşcă. Ai văzut cum l-a înşfăcat?

SACHE: Ei, şi dumneata, tovarăşe... Nu se ucid oamenii ca puii de găină... Am auzit şi eu că inginerul acesta e iute de revolver... Multe se spune că a mai făcut prin străinătate, pe acolo. Dar ce anume şi cine e, nu ştie nimeni.

PRAIDA *(se întoarce):* L-am închis la expediţie pînă vine directorul... Prea vrea să-şi vîre nasul în toate.

TOMA *(sfios, dar pasionat):* E adevărat, tovarăşe inginer, că aveţi muşchi de oţel? *(Ar vrea parcă să pipăie.)*

PRAIDA *(surîde prietenos):* Chiar de oţel n-or fi ei, dar nu mă lasă la nevoie...

TOMA: Floroiu pretinde că aţi sărit, în Austria, de pe un pod pe acoperişul unui tren în plin mers... Se poate asta?

PRAIDA *(surîzînd mereu cu simpatie):* De, se cam poate, cînd eşti încolţit de poliţie... De aceea, tovarăşe, trebuie să faci gimnastică multă... să fii tare... *(Îl bate pe obraz pe Toma, care iese apoi, fericit.)*

SCENA 3

ACEIAŞI, PRAIDA, PENCIULESCU

PENCIULESCU *(bărbat de cincizeci-cincizeci şi cinci de ani, faţă neagră de senator roman trăit în mizerie, nebărbierit de cîteva zile, sprîncenele stufoase):* Ce-i, domnule, iar au dispărut derbedeii aceia de redactori?

DAŞCU *(răsuflînd în sfîrşit):* Bine că aţi venit, domnule Penciulescu... De trei zile vă căutăm... Nu poate apărea gazeta... Nu e nici un redactor aci...

SACHE: Nu e nici un redactor şi... şi... ne cam caută de la Siguranţă.

PENCIULESCU *(speriat, gata să plece):* De la Siguranţă? Ce mai e şi asta? *(Spre uşă:)* Am plecat...

TOMA *(copilăreşte, pătimaş):* L-a închis tovarăşul Praida la expediţie. Ne-am speriat... că tocmai venise şi responsabilul de la Internaţionala a doua...

PENCIULESCU *(bucuros, din prag):* A venit nebunul de Kiriac?... unde e plicul? Repede...

PRAIDA *(îl arată neglijent):* E pe masă...

PENCIULESCU *(desface plicul febril):* Două mii opt sute de lei... Avem asigurată chenzina salariilor. Eu îmi reţin trei sute de lei. E unul din farmecele vieţii să ai de-a face cu nebunii.

E adevărat că dintre toți nebunii pe care i-am văzut în viața mea, nici unul nu mi s-a părut mai iremediabil decît ăsta. De cîți ani vine el așa convins să anunțe noaptea revoluției?

SACHE: De șapte ani, săracul... Și-o să mai vină încă vreo șapte de aci încolo, dac-o mai trăi. În ajun de optsprezece ale lunii, e ceasornic.

PENCIULESCU: Dar ce spuneați de agent?... Că de bucuria banilor și uitasem... Ce e cu Siguranța?

DAȘCU: ...E un agent care așteaptă pe tovarășul director... L-a închis tovarășul Praida la expediție...

PENCIULESCU *(stă cîtva timp pe gînduri, apoi își bate fruntea cu vîrful degetelor și spune lui Praida):* Acum înțeleg... E o notă în oficiosul guvernului de azi... *(Se caută în buzunare.)*

PRAIDA: Ce notă?

PENCIULESCU *(neliniștit):* E gravă... Drept să-ți spun, nu-mi prea place să fiu amestecat în chestiuni de felul acesta... Ascultă. „O gazetă dintre cele care trăiesc din fonduri suspecte — *(surîzînd)* ăsta-i titlul nostru în paginile oficiosului — își atribuie în mod ridicol un merit din faptul că conducerea — cacofonia e a lor — partidului a chemat într-alt post de mare importanță pe distinsul nostru prieten, domnul Nicolae Hariton, fost ministru al justiției. Îngîmfată fără motiv, numita foaie, care trăiește din fonduri suspecte, a dezlănțuit o nouă campanie împotriva actualului titular al Justiției, insinuînd că va veni cu documente misterioase care există numai în fantezia acestor domni. Ceea ce acești pescuitori în apă tulbure trebuie să știe neapărat e că guvernul este hotărît să intervie energic, ca

să taie pe viitor cheful unor indivizi certați cu morala să agite imprudent opinia publică. Se vor lua măsuri drastice ca pe viitor să piară pofta și altora de a mai recurge la asemenea procedee." *(Către Praida:)* Ai înțeles? Măsuri drastice! Cu ăștia nu e de glumit.

PRAIDA: Nu... nu... Penciule... exagerezi... Nota nu vine de sus... e scrisă de vreun reporteraș...

PENCIULESCU *(cercetează atent):* Bloc doisprezece la ultimele informații? Astea sînt scrise totdeauna de membrii guvernului sau de alții de la conducerea partidului. Au căpătat febră sus la cap, la conducere.

(Se aud pe fereastră măsuri din Văduva veselă.*)*

SACHE: E ora nouă, a început spectacolul la parc. *(Închide fereastra. Sună telefonul.)*

PRAIDA: Dacă e Lotar, cheamă-l imediat la redacție.

PENCIULESCU *(după ce ascultă, neagă cu capul, apoi vorbește la telefon):* Da... da... *Dreptatea socială. (Ironic:)* Sigur... continuă... Și mîine, în fiecare zi. Da, domnule, continuă în chestia cu Sinești... Bine... Nouă sute de foi?... S-a făcut... *(Lui Dașcu:)* Craiova întreabă dacă mai continuă cu Sinești și cere nouă sute de foi, în loc de cinci sute.

SACHE: Azi-dimineață a telefonat și Constanța... Aseară Galații și Brăila. Toți cer foi mereu... Tovarășe Praida, trebuie ridicat tirajul.

PRAIDA: Nu-i decît o amețeală de cîteva zile...

DAȘCU: Pînă să ridicăm tirajul, nici nu putem apărea... Nu e aici nici un redactor... Uite ce fac intelectualii din mișcare!

PRAIDA: ...Vom apărea, tovarășe Dașcu, vom apărea... De ce te agiți atîta?... Nu știi că așa

se întîmplă cu toate gazetele bucureștene cum vine luna mai?

PENCIULESCU: Dașcu e un dobitoc rar, care crede că gazetele sînt scrise de redactori... Dașcule, ziarele se scriu singure, dacă ai un secretar de redacție ca mine și un bun paginator, cum e de pildă bestia capitalistă de Sache.

PRAIDA: Dacă ar fi venit ziarele franțuzești am fi putut să mai reproducem articolele lui Calmette împotriva lui Caillaux. Anunța vineri alte scrisori ale doamnei Caillaux.

PENCIULESCU: A, nu, asta nu... Ceea ce face Calmette e inadmisibil. Nu se publică scrisorile de dragoste primite de o femeie sau adresate ei, sub nici un motiv... Cum puteți fi voi acum de partea unui reacționar ca acest Calmette?...

PRAIDA: De ce nu?... Ceea ce ne interesează este să înregistrăm marea putreziciune a claselor burgheze. N-o să ne împiedicăm acum de asemenea prejudecăți. Dar de cînd ai devenit apărătorul femeilor îndrăgostite?

PENCIULESCU: De ce să nu le apăr, sărăcuțele?... Numai bine mi-au adus în viață... Nici un rău.

PRAIDA: Oricum, dacă ar fi Lotar aci, ne-am descurca mai ușor.

DAȘCU: De ce nu scrieți dumneavoastră un articol, domnule Penciulescu?

PENCIULESCU *(indignat):* Eu să scriu? Niciodată... Am principiile mele, băiete. Scrisul pervertește inteligența. Căutați-vă pe Lotar.

SACHE: Nu l-am văzut de alaltăieri, ba nu, de sîmbătă la prînz... Vă căuta, tovarășe administrator, ca să ia un acont, că și Costache era plecat în provincie după încasări... L-am

împrumutat eu cu cinci lei, şi de atunci nu l-am mai văzut...

PENCIULESCU *(ridică telefonul, care sună):* Ei, Lotar, tu eşti... Vino repede la redacţie, că şi-a pierdut Daşcu intelectualul... *(Repară:)* A, tu eşti, Fănică?... Ei da... Eu, Penciu... spune... *(Inconsecvent ca de obicei, indignat:)* Fugi de aci, nu vă mai luaţi după toţi proştii... Reproduceţi fără grijă articolele mai departe... Cum o să înceteze campania?... Gregoriade e un dobitoc! *(Sarcastic, echivoc:)* Pînă într-o săptămînă avem şi capul lui Sineşti... retezat, îl punem în balconul redacţiei, alături de al lui Hariton... Păi sigur... Aşa făceau turcii cu învinşii lor... Cum? Cînd vine directorul? Trebuie să sosească, vine cu accceleratul de Iaşi... Cine?... Cine? A, Nacianu... Îi spun... *(Către Praida:)* Dobitocul de Gregoriade a vrut să împiedice oficiosul conservator să mai reproducă articolele noastre despre Sineşti... Pretinde că documentul pe care îl tot anunţăm de opt zile este un... bluf...

DAŞCU: Bluf?...

PENCIULESCU: Cacealma, puiule, cacialma pe turceşte. *(Către Praida:)* Auzi, că urmărim doar să ne ridicăm tirajul... Ascultă, vine aci mîine Nacianu, fostul ministru, să vorbească în chestia asta cu directorul...

PRAIDA: Vine Nacianu într-o redacţie socialistă?...

PENCIULESCU: De cînd am devenit prezentabili... Ce vrei?... *(Ridică telefonul.)* Alo... da... *(Către ceilalţi:)* Lotar... *(Apoi:)* Hai, domnule, vino imediat la redacţie... *(Tresare.)* Ce? Lasă glumele şi aleargă încoace... *(Face un gest iritat, apoi, făcînd semn că Lotar e nebun:)* Zice că e la Paris... *(Către Lotar:)* Domnule,

încă o dată, înțelege, te așteptăm la redacție! *(Face un gest de exasperare, apoi, către cei din redacție:)* Căldurile astea... *(Lui Lotar:)* Nu mai umbla cu prostii... Pune o compresă cu apă rece la cap, și într-un sfert de oră să fii aci. *(Nu mai știe ce să facă, se întoarce spre redacție.)* O ține una și bună că e la Paris...

PRAIDA *(trece el la aparat):* Da... da... aci Praida... Chiar la Paris? Adevărat? Vasiliu nu ne-a spus nimic... De altminteri, nici el n-a mai dat de sîmbătă pe aci... Bine... bine... Stai să iau un creion... Dictează... Da... *(Praida ascultă la telefon și scrie.)* Cum? *(Nu-i vine să creadă.)* Cum? L-a ucis? Sst... *(Ceilalți fac semne că nu pricep sau gesturi întrebătoare, el îi îndeamnă la liniște.)* Uite că scriu! *(Și scrie, repetînd ce i se dictează.)* „Azi, la ora unu, doamna Caillaux a ucis în biroul lui de la *Le Figaro* pe Albert Calmette... A venit la redacție la ora zece dimineața și a așteptat trei ore pînă cînd a fost primită. În clipa în care a intrat în birou, a descărcat șase focuri în directorul ziarului, care a fost ucis pe loc. Doamna Caillaux a fost imediat arestată. Soțul ei, ministrul justiției, și-a dat demisia. E probabilcăderea întregului guvern. Ascară, *Le Figaro* publicase o nouă scrisoare a doamnei Caillaux din vremea cînd era amanta actualului său soț." Da, da, am scris. Dictează mai departe... *(Continuă să scrie cele ce urmează, dar toată redacția e copleșită de prima telegramă.)* Da... alta... „Aviatorul Pegoud a executat ieri în fața unei mulțimi imense, la mitingul de la Vincennes, douăzeci și trei de lupinguri la rînd." Alta... „S-a hotărît defi-

nitiv ca Poincaré[1] și țarul să se întîlnească în apele Mării Baltice la zece iulie." *(Acum ascultă altceva.)* Bine... am să-i spun tovarășului Ruscanu... Care ți-e adresa? *Rue Sainte-Beuve 33*... Bine, la revedere. *(Se întoarce și explică celorlalți, care au urmărit scena stupefiați:)* E la Paris. A sosit azi de dimineață... Astea sînt știrile din gazetele de astă-seară. Mîine, *Dreptatea socială* este gazeta cea mai informată din Romînia...

PENCIULESCU *(obsedat de amănuntul acesta):* L-a așteptat trei ore cu revolverul în manșon... Teribilă voință de a ucide...

PRAIDA: Această burghezie abuzează de dramele pasionale...

PENCIULESCU *(cu un zîmbet greoi):* Dramele pasionale au început o dată cu mitologia... În orice caz, eu îți spun un lucru... Nu se va găsi în Franța curte cu juri care s-o condamne pe doamna Caillaux pentru că a ucis pe cel care s-a folosit într-o campanie de presă de scrisorile ei de dragoste, publicîndu-le... Acolo nu se glumește cu asemenea lucruri.

DAȘCU: Crezi că *Dimineața* nu o să aibă știrile?

PRAIDA: Nu, e sigur, fiindcă ei le primesc retransmise mai tîrziu, de la Viena... la noapte... Vom fi singuri... Zicea că să cerem amănunte despre plecarea lui la Paris lui Vasiliu și să-i trimitem cartea de corespondent.

PENCIULESCU: Ei, dar acum ce facem? *(Către Dașcu:)* Ce-ai acolo, articolul lui Saint-Just?

DAȘCU *(nu pricepe și se uită la articolul pe care-l are în mînă):* Sejust?

---

[1] Raymond Poincaré (1860—1934) — om politic francez.

PENCIULESCU *(iritat):* Saint-Just, Dașcule, „Sfîntul-Dreptate"! Toată ziua te învîrtești prin redacție, și nu știi măcar cine e Saint-Just... A fost un revoluționar teribil, Dașcule. *(Cu un lirism afectat:)* Abia trecuse de douăzeci de ani și era frumos ca un înger, tăios ca un palos, pur ca zăpada... Deoarece văzuse jocul ielelor a dirijat teroarea și a trimis pe Danton la ghilotină... Instruiește-te, Dașcule... *(Amănunt neglijabil.)* I-au retezat și lui capul, tocmai cînd împlinise douăzeci și șase de ani.

SACHE *(lui Dașcu):* Scjust l-a botezat domnul Penciulescu pe domnul director, tovarășe.

PENCIULESCU *(indignat, îl corectează):* Of, Saint-Just... Saint-Just... M-am canonit degeaba cu tine, Sache... Zi-i, dacă nu poți așa, arhanghelul *Dreptății sociale.*

DAȘCU: Și de ce ziceți că a văzut jocul ielelor?

PENCIULESCU: Ajunge... Prea multă instrucție strică. Lasă asta pe mîine, Dașcule.

TOMA *(apare, abia răsuflînd):* A venit și domnul corector...

PENCIULESCU *(grăbit)*: Cine, mă?...

TOMA: Domnul Vasiliu...

VASILIU *(adolescent întîrziat, cade douăzeci și cinci, douăzeci și șapte de ani, destul de modest îmbrăcat, lavalieră, pretenții intelectuale).*

SACHE: Tovarășe Vasiliu, hai să facem numărul mai repede... Te căutăm de trei zile...

VASILIU: Am fost la țară, la un prieten... M-am refăcut și eu puțin...

PENCIULESCU: Vrei să spui că ai fost la sanatoriu cu bietul Lotar.

VASILIU: Ce sanatoriu? Lotar e la Paris...

SACHE: Cum a plecat, domnule, la Paris, că n-avea un ban...

VASILIU: Avea cinci lei, împrumutați de la dumneata. Eu n-aveam nici atît... Am plecat amîndoi cu accelerатul de Sinaia.

PENCIULESCU: Nu cumva ai și dumneata permis?

VASILIU *(șiret):* Am... permis natural... A jucat la ruletă...

PENCIULESCU *(nedumerit):* Ce-a jucat?

VASILIU: Ăia cinci lei i-a jucat la ruletă, și pînă la zece seara a făcut șaizeci de lei... La zece ne-am dus la Nae, vizavi de Palace, și i-am ars o masă strașnică. Doi pui fripți, brînză nouă, căpșuni, o sticlă de Nicorești. A costat aproape patru lei... Bineînțeles, cafelele turcești, cîte un pachet de „Intime". Mi-a dat și mie cinci lei...

PENCIULESCU: Ei bine, și cu cincizeci de lei a plecat la Paris?

VASILIU: Stai să vezi. Pe la unsprezece și jumătate ne-am întors la Cazinou, că n-aveam unde dormi — așteptam trenul de cinci dimineața. Lotar s-a așezat la o masă de bacara și a pierdut toți banii...

PENCIULESCU: Păi atunci?

VASILIU: Am mai stat vreo două ceasuri, și pe urmă m-a întrebat dacă mai am cei cinci lei. Mi i-a luat și a început să joace în picioare, cînd la o masă, cînd la alta. Așa a cîștigat vreo cinci sute treizeci de lei pînă la șase dimineața. Ne-am dus la gară, am luat cîte o cafea cu lapte, el și-a făcut socoteala pe hîrtie și-a plecat la Paris. Mi-a dat și mie zece lei. *(Lui Sache:)* Uite și datoria lui de cinci lei...

PENCIULESCU: Și cum a plecat? Așa, fără pașaport, fără viză?

VASILIU: Avea el un pașaport vechi, perimat... A spus că n-are nevoie de nici o viză.

PENCIULESCU: Bagaj material, dacă nu bagaj intelectual?

VASILIU: Ce bagaj? Parcă el avea bagaj? Cînd s-a mutat la mine și-a adus tot bagajul în jurnal. Mi l-a lăsat mie. Spunea că tot stă trenul la Viena două ore. Cu treizeci de lei își cumpără un geamantan bun de piele, apoi își ia două costume de haine și rufărie, ghete... Nu dă mai mult de două sute de lei cu totul. Ajunge la Paris cu minimum o sută optzeci de lei. Prima lună, asigurată; pe urmă zice că se descurcă el. Vrea să ne devie corespondent la Paris... Spune să-i trimitem imediat o carte, să se înscrie acolo în Asociația corespondenților străini de presă.

PENCIULESCU: Deocamdată trebuie să facem gazeta pentru mîine... Ce-a telefonat el nu e prea rău. Ascultă, știi să scrii?...

VASILIU *(nebun de fericire)*: Sigur, am fost coleg cu Lotar la o revistă modernistă.

PENCIULESCU: Atunci, o să te am și pe dumneata pe conștiință. Te fac gazetar. Uite telegrama asta telefonată de la Paris. O asezonezi și o dăm pe toată pagina a patra. Descrie pe larg scena de la redacție, așteptarea femeii...

VASILIU: Într-un sfert de oră sînt gata...

PENCIULESCU: Dar faci și corecturi la noapte, pînă găsești pe cineva... și nu uita... titlu pe trei coloane... „L-a așteptat în hol trei ore."

VASILIU: Fără nici o grijă.

GELU *(intră cu o mică valiză în mînă)*: Bună seara, tovarăși, cum stăm cu numărul de mîine?... *(Gelu e un bărbat ca de douăzeci și șapte, douăzeci și opt de ani, de o frumusețe mai*

curînd feminină, cu un soi de melancolie în privire chiar cînd face acte de energie. Are nervozitatea instabilă a animalelor de rasă. Privește întotdeauna drept în ochi pe cel cu care vorbește, și asta-i dă o autoritate neobișnuită. Destul de elegant îmbrăcat, deși fără preocupări anume.)

PENCIULESCU: E lată rău... campania împotriva lui Sinești a alarmat guvernul. Ai văzut oficiosul de azi?... Anunță măsuri drastice...

SACHE *(cam speriat totuși):* Vă așteaptă un agent de la Siguranță.

GELU *(nedumerit):* Ce agent? Unde e?...

DAȘCU: L-a închis tovarășul Praida la expediție.

GELU *(mereu nedumerit, dar fără să fie îngrijorat totuși):* Să vie încoace.

(Dașcu se duce să-l aducă pe agent.)

PENCIULESCU *(enervat):* V-am spus eu... Sinești nu e un ministru de justiție ca Hariton, să se lase demis de o gazetă... Ăsta-i mînă tare... O să ne însceneze procese peste procese... Toată ziua o să fim cu procurorul pe capul nostru... Nu-mi place să fiu cercetat la Siguranță... Eu am fost totdeauna de părere că o gazetă socialistă nu trebuie să se încurce cu miniștrii de interne sau de justiție... A... ministrul instrucției, ministrul domeniilor, al lucrărilor publice cît vrei... nu e nici un pericol... Dar ministrul justiției?... Hm... Hm...

(Intră Dașcu cu agentul.)

GELU *(începe să surîdă de cum îl vede):* A, domnul Ștefănescu... Scuză-mă, te rog. Să treci la mine să aranjăm chestia aceea... *(Îi arată ușa din stînga, și agentul intră acolo.)* Tovarăși,

domnul Ştefănescu are însărcinarea să mă fileze, dar, cum e în fond un om destul de cumsecade, am căzut amîndoi la învoială. Decît să se ţie degeaba trei zile după mine în provincie, dumnealui îşi ia un mic concediu şi se duce pe şoseaua Colentina, unde are un fel de viişoară. Îşi vede omul de lucru, iar cînd mă întorc, îi dictez cu raportul despre deplasările mele şi despre întrevederile pe care le-am avut. *(Cei de faţă se privesc uimiţi.)* Tovarăşe Vasiliu...

PENCIULESCU *(în zigzag):* Mai dai şi azi vreo casetă?

GELU: Nu pricep, cum poţi întreba asta?

PENCIULESCU *(mestecînd parcă gumă):* Să-ţi spun sincer... Mai fac eu pe convinsul şi grozavul, că aşa mă ia temperamentul... dar sînt sigur că această campanie nu va fi decît o furtună într-un lighean cu apă... Ca toate campaniile politice din ţara romînească! *(Mestecă iar în gol.)* Aci, nimic nu face impresie... nimic nu e luat în serios. Cazul Hariton e cu totul altceva... Acolo au fost lucrături de culise. *(Mestecă într-alt sens.)* În schimb riscăm enorm: suspendarea gazetei şi implicarea noastră a tuturor în vreun proces de falsificare de monede, sau în cine ştie ce fraudă vamală. Cu liberalii în genere, dar mai ales cu Sineşti, nu e de glumit... *(Cu buzele strînse:)* Şi toate acestea pentru ce? Pentru o campanie sortită să rămînă o lovitură în apă...

GELU *(pătruns de ceea ce spune, cu vorbele încet aşezate):* Ştiu că sîntem aci în răspărul Balcanilor, pe la periferia Bizanţului, unde tot ceea ce se întîmplă este obicei de glumă... dacă se întîmplă vecinului. Dar ceea ce a săvîrşit Sineşti e ceva atît de nelegiuit, încît

se va cutremura chiar această societate, în care escrocii sînt acostaţi cu familiaritate şi tandreţe.

PENCIULESCU *(se încruntă, căci nu pricepe):* Ei, ce putea să săvîrşească? Nu ai putea să ne spui şi nouă?

GELU *(încurcat):* Deocamdată nu...

PENCIULESCU *(nedumerit şi sceptic):* Nu prea văd ce ar putea fi chiar atît de grav...

GELU: Pot să-ţi spun acum doar atît: că pentru fapta lui, în Franţa Sineşti ar fi fost dus la ghilotină... în Anglia ar fi fost spînzurat.

PENCIULESCU *(vînturînd mîna):* În Franţa... în Anglia...

GELU: Ei bine, şi aci la noi va tresări orice conştiinţă. Vom cresta opinia publică, răsturnînd cu fierul plugului.

PENCIULESCU *(cu un zîmbet acru):* Conştiinţele de aci? Să nu mai vorbim de ele... sînt goale şi noduroase ca trunchiurile de sălcii pe baltă. Totul e aci mascaradă şi impostură...

GELU *(care luase o floretă din panoplie şi se juca cu ea, arată o mască de scrimă):* Mascaradă? Iată singura mască pe care am pus-o în viaţa mea. Am putut greşi, dar mască n-am purtat niciodată.

PENCIULESCU: Şi pe urmă, îţi repet... Sineşti nu e Hariton... Are o reputaţie de mînă de fier bine stabilită, din guvernarea trecută, cînd a fost secretar general la Interne.

GELU: Nu uita că nici eu nu sînt singur... Am în jurul meu atîţia oameni...

PENCIULESCU *(mestecă în gol ironic, priveşte de jos în sus):* „Tovarăşii" dumitale?

GELU *(îndîrjit):* Da, „tovarăşii" mei. Sînt puţini, dar sînt cei mai buni... Sînt cei de la început.

PENCIULESCU *(cu un rînjet cinic):* Înţeleg, înţeleg... „tovarăşii" dumitale... *(Mestecă în gol.)* „Tovarăşi" în sfîrşit.

GELU: Ei bine, aş vrea să ştii un lucru... Abia de cînd am devenit eu însumi „tovarăş" simt că îmi pot spune privindu-mă în oglindă: „Domnule Gelu Ruscanu"... *(Strigă spre secretariat:)* Tovarăşe Vasiliu! *(Iar cînd acesta apare:)* Ia te rog un toc şi scrie...

VASILIU *(s-a aşezat la birou):* Da...

GELU: Scrie, te rog... *(Iar Vasiliu scrie apoi ceea ce dictează el.)* „Cu o îngîmfare, explicabilă numai prin faptul că nu are simţul realităţii *(într-o parantează, către Penciulescu)* să folosim, nu-i aşa? propriul lor stil... *(reia)*, oficiosul guvernului se preface că nu crede în existenţa unui document compromiţător pentru ministrul justiţiei, şi ne sfidează, ameninţîndu-ne cu măsuri poliţieneşti. Ca să facem plăcere oficiosului, precizăm că este vorba de un astfel de document, încît la apariţia lui ministrul justiţiei va trece probabil de pe banca ministerială pe banca justiţiei pur şi simplu, firește în cazul cînd nu-şi prezintă neîntîrziat demisia. Aşteptăm deci încă o zi." Ai scris?... O dai bloc, casetă dublă, în pagina întîia, coloanele şase-şapte în cap. *(Către Penciulescu:)* Ca să vadă acum cît sîntem de hotărîţi.

TABLOUL II

O încăpere cu totul întunecată. Sineşti c acum bărbat ca la patruzeci şi şase de ani, înalt, lat în umeri, cu oase tari, şi totuşi cu aspect uscat, avînd, aşa cum s-a mai arătat, ceva dintr-un taur negru, ciolănos şi slab, cu privirea neadormită.

Stă gînditor într-un fotoliu, lîngă o măsuță cu o lampă cu abajur verde-întunecat, care nu lasă decît un con de lumină, puternic, dar îngust. Pe măsuță — un telefon, o cutie de țigări, un dosar. Nu se poate spune ce oră din noapte e. Omul fumcază și gîndește aproape nemișcat, dînd o impresie de concentrare grea ca o carapace. În conul de lumină cu reflexe verzui, trăsăturile feței lui înguste, lunguiețe, au o duritate de gravură. Umerii obrajilor, nasul și bărbia îi sînt ascuțite. Poartă o mustață neagră, tunsă scurt, aspră ca o perie. În orbitele rotunde, mari, sub sprîncenele stufoase ca sub o streașină, ochii au o fixitate lucioasă, agravată de cuta permanentă dintre sprîncene. Cînd întoarce capul, profilul lui are o anomalie tulburătoare, fiindcă este — de la occiput la bărbie — rotund și foarte mare, ca și cînd craniul, aproape denudat, ar fi fost turtit pe planurile urechilor late, lipite, și ar fi crescut astfel în dauna feței, îngustată. În cabinetul lui, doar bănuit omul e ca într-o celulă singuratică, luminată, pe o mare întunecoasă, plecat peste un hău în care ascultă, tăcut... După cîtva timp — soneria telefonului. Abstras, îl lasă un timp să sune, fără să răspundă. Apoi ridică receptorul și, cu o voce gravă și adîncă: *Ministrul justiției!* Ascultă îndelung ce i se spune, foarte atent, dar fără nici un fel de mimică, apoi spune liniștit și plin: *Nu!* Închide telefonul și rămîne iar pe gînduri, ca și cum ar continua să asculte în el însuși. Perdeaua se lasă încet.

TABLOUL III

SCENA 1

GELU, PRAIDA, ELENA BORUGA

ELENA BORUGA *(femeie tînără, frumoasă, voinică):* V-am spus de rîndul trecut că este ultima dată... Nu mai pot lungi comedia asta fără noimă... S-a sfîrșit, s-a sfîrșit. *(Cei de față o privesc uimiți, consternați.)* Ce vreți? Să-mi distrug viața, și-a mea, și-a copilului? Nici o femeie

nu poate să aştepte un bărbat cincisprezece ani... *(Praida o priveşte cu milă dispreţuitoare.)* Am treizeci de ani... De şapte ani sînt singură, iar peste opt ani, cînd Petre va ieşi din temniţă, voi avea treizeci şi opt de ani... Viaţa mea va fi distrusă... Cu ce am greşit şi cu, să fiu atît de greu condamnată? Vă rog să-mi răspundeţi dumneavoastră, care sînteţi atît de severi cu mine... *(Toţi tac apăsător, ca aşteaptă un răspuns, care întîrzie.)*

PRAIDA: Doamnă, nu vi se cere atît de mult... Vi se cere numai să mai întreţineţi cîtva timp iluziile unui om înmormîntat de viu... Un om care vă iubeşte deznădăjduit.

ELENA BORUGA: Şi eu l-am iubit... Mă uitam la el ca la un luccafăr.

PRAIDA: Vi se cere numai să mergeţi încă o dată la temniţă şi să-i ascundeţi că sînteţi într-o nouă căsnicie...

ELENA BORUGA *(brusc potolită, dar încruntată)*: Nu pot... Mircea are şi el mîndria lui... Nu pot să-l umilesc... După ce are şi grija copilului...

PRAIDA *(izbit de precizia cu care ea îşi numeşte amantul bărbat)*: Doamnă, vă repet că partidul va avea grija copilului... Vom îndoi, dacă este nevoie, ajutorul nostru. Omul accla, care s-a sacrificat şi mucezeşte într-o celulă pentru cei mulţi, nu merită să fie atît de crîncen lovit...

ELENA BORUGA: ...De altfel, totul e de prisos... Părinţii mă obligă, şi va trebui să divorţez, ca să se termine toată povestea... Acasă mi-au mai dat termen pînă în toamnă... Tata spune că aşa a trebuit să păţesc dacă n-am ascultat de sfaturile lui şi m-am măritat din dragoste cu un student sărac şi socialist...

PRAIDA: Nici nu ştiţi cît vă iubeşte Boruga. Dacă ar afla adevărul, s-ar desprinde carnea de pe el...

ELENA BORUGA: Şi eu l-am iubit... Din cauza lui mi-am părăsit şcoala şi m-am mutat cu el într-o cămăruţă. Toată tinereţea mea a fost pentru el şi pentru copilul nostru. Are dreptate şi mama cînd spune că dacă se gîndea la nevastă şi copil, i s-ar fi oprit singură mîna şi nu-l lovea pe procuror... Erau destui cei cinci ani pentru grevă... Aşa, i-au mai dat încă zece...

PRAIDA: Din pricina bestialităţii directorului ocnei, viaţa deţinuţilor devenise un iad... S-au închis toţi în salină şi au declarat că nu ies pînă cînd nu vine procurorul. Acesta a venit şi a cerut să i se prezinte o delegaţie care să arate motivele grevei. Cum s-au înfăţişat, cei trei au fost luaţi la bătaie, torturaţi. La ce se mai putea gîndi Boruga în clipa cînd era pălmuit de procuror?... L-a pălmuit şi el. Omul i-a înscenat apoi o pretinsă revoltă în închisoare, l-a declarat capul rebeliunii şi l-a acuzat de încercare de asasinat.

ELENA BORUGA: Nu era mai bine să rabde o palmă? Acum era liber, lîngă copilul lui...

PRAIDA: Sînt uneori pe lume bărbaţi care nu rabdă să fie pălmuiţi fără să plătească pe loc, chiar dacă i-ar costa viaţa. Un astfel de bărbat ai dumneata, şi un asemenea bărbat nu se părăseşte.

ELENA BORUGA: Nu se mai poate... V-am spus încă de rîndul trecut că e ultima dată cînd mai merg la temniţă ca nevasta lui.

PRAIDA: Atunci, avem o altă rugăminte... Lăsaţi copilul să meargă cu noi mîine... Trebuie

să-şi vadă copilul... Daţi-ne voie să-i spunem că nu aţi putut veni fiindcă sînteţi bolnavă... Vom sfătui copilul cum să vorbească.

ELENA BORUGA *(se gîndeşte o clipă):* Şi asta-i foarte greu. Copilul suferă foarte mult de cîte ori se întoarce de acolo, dar, ca să nu ziceţi că sînt rea, îl las să meargă... Ştiu că dumneavoastră nu mă înţelegeţi... Că partidul mă judecă rău...

PRAIDA *(cu ceva pontifical în calmul său):* Partidul nu vă judecă, doamnă, fiindcă nu sînteţi a partidului, iar partidul nu judecă decît pe cei care îi aparţin. *(Cu o linişte amară:)* Dar dacă vreţi să ştiţi ce credem noi, omeneşte vorbind, atunci aflaţi că sînteţi demnă de lumea din care faceţi parte şi nu meritaţi iubirea din mormînt a lui Petre Boruga. *(Ea nu ştie ce să mai spuie şi iese stînjenită.)* Mă gîndesc cu groază la privirea năucită, la faţa pustiită a lui Petre Boruga, mîine, cînd, după trei luni de aşteptare, ne va vedea venind fără nevastă-sa. Ar fi murit de mult, dacă gîndul nevestei nu l-ar fi susţinut, cum susţine morfina pe unii bolnavi...

GELU *(tulburat):* Pot să merg şi eu mîine cu dumneata, tovarăşe Praida? Nu l-am văzut încă niciodată pe Petre Boruga, deşi am scris atîtea articole despre el.

PRAIDA: Cred că da. Voi schimba aprobarea la Ministerul Justiţiei. Mi-a dat-o secretarul general foarte greu, şi fără ştirea lui Sineşti, bineînţeles. Mă duc mîine dimineaţă să mi-o schimbe.

TOMA *(intră şi anunţă):* Domnul cu care aţi vorbit la telefon, aşa mi-a spus să spun, e afară...

GELU *(tresare, stă pe gînduri):* E Nacianu...

PRAIDA *(uimit):* Fostul ministru conservator?
GELU: Nu știu ce vrea să-mi spuie.
PRAIDA: Atunci, te las...
GELU: Nu, te rog rămîi.

SCENA 2

GELU, PRAIDA, NACIANU

NACIANU *(arătos, barbă tunsă scurt, ascuțit, spre cincizeci de ani; după ce a dat mîna cu Gelu, se așază în fotoliu, așteptînd ostentativ să plece Praida).*
GELU: Este o chestiune personală?
NACIANU *(face un gest echivoc):* Personală nu, dar...
GELU: Atunci, dați-mi voie să vă prezint pe domnul Praida, administratorul ziarului, care poate lua parte la discuție.
NACIANU *(cu o distincție măsurată și condescendentă):* Dacă așa sînt obiceiurile pe aci... *(Dă mîna cu Praida — ridică din umeri, se uită lung la panoplia de scrimă.)* Iată încă un lucru pe care nu m-așteptam să-l întîlnesc într-o redacție socialistă, unde, în paranteză fie zis, viu întîia oară în viața mea. Cum se împacă ideea medievală a duelului cu principiile dumneavoastră progresiste? De altfel, o altă surpriză e, drept să-ți spun, chiar portretul tatălui dumitale, întîlnit aci. Nu mă așteptam la acest spirit de familie.
GELU: Ne cunoașteți greșit... Socialismul nu e potrivnic sentimentelor familiale... Iar în ceea ce privește panoplia de scrimă, nu e decît continuarea unui exercițiu fizic, cu care m-a deprins de mic mătușă-mea.

NACIANU *(surîzînd):* Nu a fost decît dorința tatălui dumitale... Cînd am venit o dată prin anii aceia în vizită, l-am găsit învățîndu-te să fandezi cu o sabie de păpuși. Aveai numai vreo patru ani. *(A rămas pe gînduri.)* A fost în vremea lui cea mai bună spadă din București. *(Arată o tăietură pe antebraț.)* E de la el. Era foarte orgolios și foarte irascibil. În partid era și foarte temut, și foarte „lucrat". *(Se uită lung la portret și compară.)* Acum îmi dau seama, cînd te văd bărbat, cît de mult îi semeni.

GELU *(melancolic):* Aveam numai șase ani cînd a murit în acel accident de vînătoare...

NACIANU *(revenind grav la obiectul vizitei):* S-a discutat ieri într-una din secțiile de la Cameră campania pe care o duceți împotriva lui Sinești... Mărturisesc că în toate cercurile, chiar cele guvernamentale, impresia este profundă... Tonul dumneavoastră este atît de grav și de categoric, încît toată lumea este mai curînd stupefiată... De opt zile publicați în fiece număr cîte un avertisment, amenințînd cu publicarea unui document, dar fără să dați cea mai mică indicație despre acel document. Pare să fie ceva de o importanță excepțională, dar, iartă-mă, pentru moment nu e nimic... Firește, toată lumea e de acord că această lungă introducere este ceea ce se numește o extraordinară punere în scenă...

GELU: Nu, aceste avertismente nu sînt o punere în scenă, domnule Nacianu, sînt absolut sincere, pentru că dorința noastră reală este ca să nu ne servim de acest document...

NACIANU *(surîzînd cu privirea):* Dacă este așa, mă întreb dacă ați mai putea să renunțați la

publicarea documentului, chiar dacă aţi dori dumneavoastră... Cu sistemul „urmarea senzaţională pe mîine", opinia publică este foarte aţîţată... Multă lume se îndoieşte de existenţa vreunui document real...

GELU: Se va vedea...

NACIANU: Domnule Ruscanu, bagă de seamă... este vorba de un document care va aduce pe Sineşti de pe banca ministerială pe banca acuzaţilor... Nu?

GELU: Întocmai...

NACIANU: Te întreb încă o dată... Nu e aci (*surîde altoit*) o figură stilistică?

GELU: Nu...

NACIANU *(ca orice politician oriental, s-a exercitat din tinereţe să nu fie spontan, ca să nu treacă drept naiv):* Atunci, pot să-ţi spun precis scopul vizitei mele... Părerea opoziţiei, şi îndeosebi a şefului, este că ar putea fi cazul să plece nu numai Sineşti, ci tot guvernul... Pentru asta este necesară însă nu o campanie într-un ziar, ci o interpelare serioasă la Cameră. Au căzut toţi de acord ca să fac eu această interpelare... *(Aşteaptă, cu sentimentul oblic al rolului său. Gelu rămîne rece, se uită la Praida.)* Pentru asta este nevoie să-mi pui la dispoziţie tot materialul pe care îl ai. Altceva este un articol de gazetă, şi altceva o interpelare. Guvernul nu poate schimba doi miniştri ai justiţiei fără să fie el însuşi schimbat... Pentru asta, încă o dată... trebuie să-mi pui materialul tot la dispoziţie...

GELU *(se uită liniştit la Praida):* Nu... *(Reconfirmînd:)* Nu, domnule Nacianu...

NACIANU: Nu înţeleg, nu ţineţi ca să aveţi succes în campania dumneavoastră?

PRAIDA: Dacă îmi permiteţi să intervin cu un cuvînt, cred că tovarăşul Ruscanu, spunînd nu, vrea să înţeleagă faptul că el nu convine să se facă din această împrejurare o afacere internă a regimului, să slujească drept instrument al unui partid împotriva celuilalt. Preferă să se lipsească de acest amestec şi să fie stăpîn, ca socialist, pe propriile sale mişcări.

GELU *(îi surîde ca unui reuşit la examenul de psihologie).*

NACIANU *(obsecvios*[1]*):* Este singurul motiv? *(Cu o privire de îndoială:)* Sînteţi siguri că acel document există?

GELU: Da, există...

NACIANU *(cu măsură şi gravitate):* Atunci, să nu mai lungim discuţia... să considerăm demersul meu eşuat *(se scoală, se scoală şi ceilalţi)* şi să-mi daţi voie să consider această vizită ca neavenită... Văd că nu e chip să ne înţelegem.

GELU: Sîntem două lumi diferite. Nu e de conceput o înţelegere între noi şi această Europă capitalistă. Ar fi să devenim complicii ei. Acum nu se poate deosebi între buni şi răi. Mai întîi să piară această Europă.

NACIANU *(cu o indulgenţă astrală):* Nu ştiu dacă această Europă din mai 1914 este atît de rea... Nu ştiu dacă această societate este într-adevăr bună... Poate că mă înşel... Tare mi-e teamă însă că, dacă printr-o întîmplare nenorocită această Europă din mai 1914 s-ar prăbuşi... lumea de mîine ar regreta-o ca pe un paradis pierdut... Ar avea zi şi noapte nostalgia ei.

GELU *(lucid, ca dungile unui fotospectru analitic):* Nu ar fi cu neputinţă... Sînt chiar de acord cu dumneata în ceea ce priveşte lumea capita-

[1] Servil.

listă de azi... Europa din 1914 va fi pentru ea într-adevăr un paradis pierdut. Dar numai ca va regreta... Cînd transatlanticul, după ce a traversat oceanul, intră în port, cei din saloanele de lux, care au dansat și au petrecut, regretă că voiajul a durat prea puțin... Ani de zile au nostalgia nopților de pe punte... le povestesc copiilor și nepoților... Dar miile de oameni de la căldări și din echipaj sînt fericiți că s-a sfîrșit... Pentru ei traversarea oceanului e azi un blestem. În orice caz, nu vor regreta această Europă — căci nu a fost paradisul lor — milioanele de muncitori exploatați, poeții care mor în ospicii, savanții adevărați fără laboratoare și artiștii care nu s-au comercializat.

NACIANU *(ridică din umeri, salută rece. I se răspunde la fel. Iese.)*.

SCENA 3

GELU, PRAIDA

GELU: Tovarășe Praida, rămîi, te rog, puțin...

PRAIDA: La dispoziția dumitale...

GELU *(scoate* portefeuille-*ul, din el o scrisoare)*: Iată „documentul"!

PRAIDA *(cu liniștea lui de totdeauna, îl privește lung, apoi, fără nici un gest, fără să ia deci documentul de pe masă, întreabă încet)*: Despre ce e vorba?

GELU: Este o scrisoare care dovedește că Sinești a distrus un testament și a asasinat apoi pe bătrîna care se încăpățîna să mai trăiască... Vrei s-o citești?

PRAIDA: Nu e nevoie... Dacă vrei, poți să-mi spui despre ce e vorba. Dar, încă o dată, nu este nevoie nici de asta... Cred că publicarea acestei scrisori nu e un lucru care să pună probleme...

GELU: Evident că voi lua hotărîrea după propria mea judecată. Ca prieten, aș voi totuși sfatul dumitale... Sau nu sfatul propriu-zis... E poate altceva... Simt nevoia ca un om ca dumneata să cunoască această împrejurare intimă a mea...

PRAIDA *(intim, și totuși cu o ușoară rezervă, ca de statuie):* Cine semnează scrisoarea?

GELU *(după o lungă pauză, deși tulburat, într-un act de voință):* Doamna Maria *(o imperceptibilă șovăire)* Sinești...

PRAIDA *(pe a cărui figură și din a cărui atitudine nu se poate citi nici o impresie, cu aceeași voce egală):* Cui îi este adresată?

GELU *(concentrat, cu toate liniile lui interioare voit înnodate):* Mic...

(A căzut o cariatidă în hău. E un răstimp de tăcere densă.)

PRAIDA *(egal ca o spadă):* O scrisoare de dragoste?

GELU *(se joacă stînjenit cu un* presse-papier*):* Da...

PRAIDA *(consimte cu delicatețe la această nevoie de confidență):* Spune...

GELU *(cu tremurul ușor al unei plase de păianjen):* Acum vreo șapte-opt ani, doamna Sinești, căsătorită abia de doi ani, a adăpostit în casa ei — o casă mare, „boierească", în care stă și acum — pe o bătrînă prietenă a bunicii ei, de altminteri și a mamei ei apoi, o doamnă oarecare Manitti, care, îmbolnăvindu-se, n-a mai putut și nici n-a mai vrut să trăiască la o moșie unde-și petrecuse toată viața, pentru

că se simțea și singură, și avea nevoie de oarecare supraveghere medicală... O iubea foarte mult pe Maria Sinești, și a primit fericită invitația ei de a veni la București... Locuia în două camere de la parter, cu fereastra spre grădină... Familia Sinești locuia la etaj, jos fiind numai biroul, biroul secretarei lor și sufrageria... în afară de vestibul, hol, coridoare. Recunoscătoare, această doamnă Manitti a făcut un testament prin care, după ce arată că își lasă toată averea făcută lichidă în aur — căci sperase la început să plece din țară, și era aproape un milion de lei în napoleoni de aur — pentru ca să se facă un nou pavilion cu treizeci de paturi la spitalul din Turnu-Măgurele, fiindcă nu avea moștenitori, lăsa în același timp și toate bijuteriile ei doamnei Maria Sinești, căreia i-a și citit testamentul. Toate acestea erau într-o casetă de oțel... adică aur, bijuterii și testamentul... iar caseta era închisă și ea într-un scrin de stejar. Cu vreo cîteva săptămîni înainte de moarte, bănuind că are un cancer la rinichi, își scosese pașaportul să plece din țară. A murit datorită unui atac de angină pectorală, singur Sinești fiind de față, căci sora de caritate plecase în noaptea aceea în oraș. E mai probabil că a fost înăbușită cu perna... Cîteva clipe după asta, Sinești a cerut soției lui cheia de la casetă... i-o încredințase ei bolnava... și cum aceasta a refuzat, vrînd să predea cheia autorităților, a devenit bestial, a brutalizat-o, de altfel de prisos. Atunci, în grabă, a luat caseta cu totul și-a adus alta de-a lui în locul ei, punînd înăuntru alte bijuterii, puține, unele acțiuni și cîteva zeci

de mii de lei. Testamentul l-a rupt. Din toate acestea, el s-a ales cu aproape un milion de lei aur...

PRAIDA *(pe linia lui, neclintit):* Povestește ea asta tot în scrisoare?

GELU: Da.

PRAIDA *(liniștit):* De ce n-ai denunțat cazul din primul ceas?

GELU *(cu un gest evaziv):* Nu era atunci decît un simplu fapt divers... O chestiune mai mult personală... Atunci m-am gîndit mai mult cum să salvez această femeie. Vream s-o despart și s-o iau de soție...

PRAIDA *(mereu liniștit):* De ce n-ai făcut-o...?

GELU *(încurcat, cu privirea întoarsă înăuntru):* N-aș putea să-ți spun acum. *(Reia.)* Ceea ce este esențial este că Sinești este acum ministrul justiției. De asemenea, eu sînt, după cum știi, altul.

PRAIDA: Pot să-ntreb dacă te-a iubit?

GELU: Cred că mai curînd l-a urît pe el... Nici n-a vrut să mai primească bijuteriile care i se cuveneau...

PRAIDA: De ce nu l-a părăsit?...

GELU: Bănuiesc că din cauza copiilor... Dar nici n-a mai existat pentru ea. *(Citește din scrisoare:)* „Cînd te-am întîlnit... după acest demon... am întîlnit un stîlp de lumină... O față de arhanghel... El era în viața mea o noapte grea, tu erai un răsărit nou de soare... Înțelegi de ce te-am iubit? Înțelegi de ce m-am dăruit întreagă, fără să mai privesc înapoi? Dacă îți scriu acum totul, e ca să simt că n-a mai rămas nimic în mine din acest trecut, să știu că toată ființa mea își începe o

viață nouă... cum își începe viața iarăși o fîntînă sfințită din nou"...

TABLOUL IV

Un gang sub o temniță... Ziduri vechi, groase, umede, scorojite, cu tencuială căzută de umezeală, ciment plesnit pe jos. Gratii groase despart pe deținuți de vizitatori. O bară de lemn de o parte și de alta împiedică să se apropie la mai mult de un metru cei care își vorbesc.

SCENA 1

GELU, PRAIDA, MIHAI, GARDIANUL

GARDIANUL: Să nu vă speriați... O să vie cu lanțuri la picioare... Nu e pentru multă vreme... E acum procuror general cel pe care l-a lovit el acum șapte ani. A telefonat la închisoare că are informații că se pregătește evadarea lui Boruga... Directorul n-a crezut, dar de! Nu poate să-și ia răspunderea... Vreo cîtăva vreme. Încă vreo cîteva luni măcar îl mai ține în celulă, izolat...

GELU: Cum e celula?

GARDIANUL *(țăran blajin și sfătos)*: De... la celulă e mai greu, firește... E cam umed și cam strîmt... dar patul are loc...

PRAIDA: Are pat...

GARDIANUL: Are; e cam îngust, dar are. N-are așternut... doarme pe scînduri și fără pernă. Acum vara mai merge, dar iarna e greu de

tot. Pătură are... E cam veche ea, dar poate că o să i-o schimbe directorul... Ştiţi, directorului îi e milă şi lui, însă nu poate face nimic. Îi e frică şi lui... Acum cu procurorul ăsta general...

PRAIDA: Cum îl scoate de acolo?...

GARDIANUL: Păi din celulă nu-l scoate decît o oră pe zi, că aşa e regulamentul... Mîncarea i-o dă pe ferestruică...

PRAIDA *(cu înţeles)*: Şi pentru alte nevoi...

GARDIANUL: Are un hîrdău în celulă acolo. Îl schimbă o dată pe săptămînă. *(Stînjenit şi el:)* Deh! ocna e ocnă, ce să-i faci... Parcă viaţa noastră e mult mai bună?... Nici ziua, nici noaptea nu avem odihnă, se poartă cu noi mai rău decît cu vitele. Vai de pîinea pe care o mîncăm aci, să n-o aibă nici duşmanii noştri... Domnule, văd eu că dumneavoastră aveţi multă trecere, de ce nu faceţi ceva să-l scoateţi de aci? Celula l-a cam slăbit... Să-l ducă înapoi la ocnă. Mi-e teamă că n-o mai duce pînă la Crăciun. Omul e om, nu e fier.

MIHAI *(fraged, îşi muşcă buzele să nu plîngă)*.

PRAIDA: De unde ştii dumneata că noi avem trecere?

GARDIANUL: Ei, ce-aţi obţinut dumneavoastră e mare lucru... Vizită de trei persoane, cărţi de citit... toc şi hîrtie... mare lucru...

PRAIDA: Dar acum de ce întîrzie atît?

GARDIANUL: S-a dus primul-gardian să-l aducă... aveţi răbdare... durează puţin... Pînă deschide trei lacăte la uşă...

GELU *(care tot timpul ascultă, zguduit de fiece vorbă a gardianului, tăcut, abătut)*: Trei lacăte?

GARDIANUL: Trei lacăte şi o bară de fier... Ce vreţi? Regim celular... Pe urmă, adineauri directorul a dat ordin să-l aducă la vorbitor în lanţuri... Ştiţi, nu prea se admit la vizită trei persoane odată... Directorul are şi el mare răspundere... Cum vă spun... Ocnă e ocnă... Bine ar fi să faceţi ceva să-l scoateţi de aci... Cel puţin să-l ducă înapoi la Ocnele-Mari... Celula e un fel de mormînt muced.

MIHAI *(a izbucnit în plîns).*

PRAIDA *(îl bate uşor pe obraz):* Mihai, aşa ne-a fost vorba? Ne-ai promis că n-ai să plîngi... Vrei să te vadă tăticul cu obrajii plînşi? Acum eşti mare, ai împlinit unsprezece ani... Tatăl tău nu e la ocnă fiindcă a făcut cuiva vreun rău... Trebuie să fii mîndru că e un luptător... E cel mai bun dintre noi toţi... Nu a luptat pentru el însuşi. El avea tot ce-i trebuia ca să fie fericit. Dar s-a sacrificat pentru ca şi alţii să fie fericiţi.

MIHAI *(îşi muşcă buzele, face sforţări să nu plîngă).*

PRAIDA: Ai înţeles? Nu trebuie să plîngi.

MIHAI: Dar nu se poate să-i dea drumul măcar trei zile de Crăciun acasă? E aşa de greu la Crăciun fără tăticu!

PRAIDA: Sperăm că o să-l scoatem de aci curînd. Dar acum nu uita ce am vorbit... Tăticu nu trebuie să ştie că mama s-a măritat din nou. Ai să-i spui că ar fi vrut să vie, dar că e bolnavă, în pat... Că a plîns mult că n-a putut să vie... ai înţeles?

MIHAI *(de-abia îşi ţine plînsul):* Da... e bolnavă...

SCENA 2

PETRE, GELU, PRAIDA, GARDIANUL, PRIMUL-GARDIAN, MIHAI

(Intră, de partea cealaltă, Petre, însoţit de primul-gardian, care duce în afară de chei şi pachetul, format cutie de zahăr, adus de cei trei, şi care e desfăcut, căci a fost percheziţionat la direcţie. Petre Boruga e de o paloare cadaverică, ras în cap, şi peste tot are faciesul acela teribil care stigmatizează pe ocnaşi. E puţin încovoiat.)

PETRE *(vorbind greu, cu o voce obosită, palidă, inactuală):* Dar Elena, de ce nu a venit Elena?... Mihai, de ce n-a venit mamă-ta?

MIHAI *(cu greutate):* E bolnavă...

PETRE *(agitat, speriat şi totuşi nepământesc):* E bolnavă? *(E în el o clipă cuţitul amintirii.)* Dragostea mea, dragoste, e bolnavă...

PRAIDA: Nu e nimic grav... O criză de ficat... va trebui să stea în pat vreo săptămînă...

PETRE *(abătut mereu, însă iar depărtat, căci toate resorturile sînt de mult sfărîmate în el):* Şi i-am spus să fie cu grijă... Cît e de mare şi de voinică, e foarte slabă de ficat... Şi nu se îngrijeşte de loc... *(Către copil:)* Aţi adus doctorul?...

PRAIDA: A fost un tovarăş doctor şi a văzut-o... A spus că nu-i nimic grav... *(Ca să schimbe vorba:)* Ştii că Mihai a terminat şcoala? A luat premiul al treilea... Are medalie de bronz... Arată-i medalia, Mihai... *(Mihai i-arată automat medalia pe piept.)* A avut medie mare. Cît ai avut, Mihai?

MIHAI *(abia îşi ţine plînsul):* Am avut media 9,06...

PRAIDA: Uite, 9,06... Ar fi trebuit să ia premiul întîi, dar au fost înaintea lui doi cu protecţie...

MIHAI *(muşcîndu-şi de durere buzele):* Tată, vrei tu medalia? *(O scoate şi vrea să i-o dea.)*

PRIMUL-GARDIAN: Băiete, nu se poate, nu a fost văzută la direcţie... Nu se poate...

PETRE *(îl priveşte lung, înduioşat, coborînd parcă din altă lume):* Băiatul tatii băiat... *(Ar vrea parcă să-l mîngîie, dar e prea departe, iar mîna greu întinsă, care de ani de zile nu a avut voie să mîngîie, parcă nu îndrăzneşte.)* Păstreaz-o tu...

PRAIDA: Cerem noi voie la direcţie şi ţi-o trimitem. Am venit, tovarăşe, şi ca să te întrebăm... ce facem acum cu băiatul?...

MIHAI: Mama zice ca să intru la nenea Pavel, la croitorie.

PRAIDA: Tovarăşe, noi ne-am gîndit că dacă ne dai aprobarea, ar fi bine să-l înscriem pe Mihai la liceu...

PETRE *(din ceaţa amintirii):* Dar de unde bani pentru cărţi, căci biata femeie trebuie s-o ducă foarte greu...

PRAIDA: N-avea nici o teamă... vom îngriji noi...

PETRE: Care noi?

PRAIDA *(încurcat, căci noi însemnă de fapt el):* Noi... partidul...

PETRE *(de faţă şi parcă într-alt timp):* Vă mulţumesc, tovarăşi. *(Caută în pachetul pe care-l întinde primul-gardian.)* Cărţi... toc şi hîrtie... *(Cu o fericire sleită:)* I-au dat voie... *(Caută.)* Uite, asta parcă-i şocolată, zahăr, salam... *(Clatină din cap.)* Mi-au rupt toţi dinţii... Tutun? Uite cît tutun mi-a trimis... biata femeie.. A uitat că eu nu fumez.

PRAIDA *(încurcat):* Sigur, ştie că nu fumezi... dar mai tratezi şi dumneata pe gardieni ou cîte o ţigară... mai faci cîte un schimb...

PETRE *(caută şi nu găseşte):* Dar uite... uite, mi-a trimis cărţi şi nu mi-a trimis ochelari... i-am spus mereu că mi-a slăbit vederea de tot... Îmi promisese că mi-aduce ochelari... *(Priveşte consternat cărţile. Cei doi sînt şi ei consternaţi de această întîmplare.)*

PRAIDA *(încurcat):* Poate că nu i-ai spus ce ochelari să-ţi ia. Tăvarăşe, ochelarii se iau pe încercate... Viu eu poimîine aci din nou, cu mai multe perechi de ochelari, să-ţi alegi... Chiar dacă nu mă lasă să viu să te văd, uite, îl rog pe dumnealui să ţi-i aducă, parc un om foarte cumsecade...

PETRE *(îl priveşte lung pe gardian):* E foarte cumsecade... E milos şi are trei copii... dar cînd zbiară directorul prin curtea închisorii, devine şi el fiară. . Loveşte cu ce are la îndemînă. Spaima de răspundere îi înnebuneşte pe toţi... *(Ca o negură care întîrzie în el, aproape, jos:)* Ascultă, Mihai, să aduceţi doctorul şi să spui mamă-ti să nu mai bea apa nefiartă, că avem pe acolo o apă tare proastă...

PRAIDA *(iar ca să schimbe vorba):* Dumnealui e tovarăşul Gelu Ruscanu.

PETRE: Nu l-am văzut niciodată...

PRAIDA: E în mişcare numai de cinci ani... E om de nădejde... A vrut să te cunoască... E directorul *Dreptăţii sociale...*

PETRE *(cu o privire liniştită peste timp):* Mulţumesc...

PRAIDA: Spune-mi, ce necazuri ai pe aci...? Ce-ţi mai trebuie?

PETRE *(rămîne pe gînduri, trăsăturile feţii i au devenit o clipă de tuci, apoi, sfîrşit, cu vocea închisă, întoarsă în el însuşi):* Nu-mi trebuie nimic...

PRAIDA: Tovarăşe Boruga, nu se poate să fii atît de abătut... ştii că facem tot ce e omeneşte cu putinţă să te scoatem de aci. Pînă atunci, spune-ne ce-ţi lipseşte...

PETRE *(îngîndurat, istovit, ca de pe targa amintirii):* Cînd m-au adus aci în celulă îmi lipseau toate... Înnebuneam ziua, iar noaptea nu puteam dormi, în celula goală şi umedă ca un mormînt de ciment. Scîndurile erau prea tari, fără pernă îmi înţepenea gîtul, răcnetele, urletele, loviturile de ciocane în uşi, noaptea, mă făceau să sar speriat... Mi-era scîrbă de şoareci, de ploşniţe, de lingura de lemn tocită. Mi-era greaţă de zeama cu care mă hrăneam... Mi-era silă de zdrenţele astea murdare, care nici măcar nu ţin de frig iarna... Săream la uşă cînd îmi vîra mîncarea pe ferestruică, numai ca să văd o faţă de om, fie şi de gardian... *(A devenit iar nepămîntesc.)* Dar de cînd au început să-mi putrezească oasele de viu, de cînd mi s-au chircit plămînii, nu mai doresc nimic. Nu-mi mai lipseşte nimic. Vă mulţumesc, tovarăşi... dar e de prisos orice...

PRIMUL-GARDIAN: S-a terminat... Au trecut cele zece minute... Haide, Boruga...

PRAIDA: La revedere, tovarăşe... Ai încredere în noi... Nu te uităm...

GELU: La revedere, tovarăşe...

PETRE *(dus de primul-gardian):* Mulţumesc... la revedere... *(Totuşi, desfăcut de lume:)* Mihai, ai grijă de mamă-ta... Vezi că eşti mare acum...

MIHAI *(strigă după el):* Tată, tată...

(După ieşirea lui Boruga e o lungă şi grea tăcere. Mihai plînge încet.)

GARDIANUL *(cu oarecare complicitate):* Cereți să-l ducă înapoi la sare, la Ocnele-Mari... Acolo s-ar mai putea întrema...

GELU *(după o nouă tăcere):* Tovarășe Praida, ai avut totdeauna dreptate spunînd că oamenii sînt răi din ignoranță... Că n-au imaginație... Nu știam cît mi se potrivea mie însumi acest lucru... E ora prînzului, tovarășe... Oamenii sînt încă la masă pretutindeni... Pot să mănînce liniștiți... pot să rîdă și să se felicite pentru înaintări, pot să-și mîngîie duios copiii și fameile, pentru că nu văd suferința din lume... raza orizontului lor e cît ajung cu mîna. Oamenii pot fi fericiți fiindcă n-au imaginație. *(Rînjind amar:)* E ora prînzului, tovarășe.

PRAIDA *(surîde pentru el, căci știe de ce l-a adus aci, apoi, încet):* Aș mai adăuga un lucru, tovarășe Gelu... Mulți nici nu vor să vadă... Închid ochii anume, din prudență, ca să nu fie obligați să vadă... Nu vor să fie propuși ca martori... la ceea ce se întîmplă... nu le convine nici să afle... De altfel, se vînd pe piață tot felul de alifii bune pentru lubrefiat conștiințele.

GELU *(gîndindu-se mereu la el):* Sîntem complici din lipsă de imaginație. Ah! viața nu merită... să fie trăită cu astfel de preț.

TABLOUL V

Ca în tabloul II, încăperea este scufundată în întuneric. În biroul bănuit, din care nu se vede nimic, e același fotoliu, luminat restrîns de o lampă cu abajur puternic și îngust, pe măsuță — tot un telefon, cutia cu țigări și o scrumieră. În

conul de lumină cu reflexe verzui, Şerban Saru-Sineşti fumează şi acum gînditor, nervos şi preocupat. Are acelaşi profil prea mare de la occiput la bărbia ascuţită cînd întoarce neliniştit capul, aceeaşi faţă îngustă, de o duritate de gravură, dar îl simţi cu toată inteligenţa, neliniştit la pîndă, ca un animal care adulmecă încolţit. E mai mult ca oricînd, în faţa primejdiei, inteligenţa pe care colegii din barou ori cei din partid o socotesc luciferică şi cu soluţii neaşteptate, dar e vădit că încă nu vede nimic. Deşi e foarte obosit, dă, chiar aşa, o impresie de forţă concentrată. Pare să fie mult după miezul nopţii, căci restul celor vii se simte prăbuşit în somn. După un timp, intră o servitoare tînără.

SINEŞTI *(nervos, dar mai reţinut decît ar fi părut după oboseala lui):* Ce face?

SERVITOAREA *(pare şi ea obosită de ora tîrzie, de această împrejurare):* De aseară citeşte sau se preumblă prin cameră...

SINEŞTI: A mîncat?

SERVITOAREA: Nu s-a atins nici de masa de seară, dar mi-a spus să-i las tava pe măsuţa rotundă. A cerut Cointreau.

SINEŞTI: I-ai spus că vreau să-i vorbesc?

SERVITOAREA: Vă roagă să nu veniţi...

SINEŞTI: Cît e ceasul?

SERVITOAREA: E trei şi jumătate...

SINEŞTI: Mulţumesc... Poţi să pleci. *(A rămas singur, îşi strînge ca obsedat mîna dreaptă, mare, cu pumnul stîng, într-o acţiune aprig urmărită şi întreruptă în gînd. Parcă ar asculta în galeriile săpate în el însuşi. Aprinde o altă ţigară nouă. Perdeaua se lasă încet.)*

TABLOUL VI

Un budoar, nu lipsit de stil. Înstînga — o canapea mare de tot, cu spătar trilobat., ca şi cum ar fi făcută din fotolii imense, acoperită cu o mătase brodată cu flori *gris-perle*, alt fotoliu în faţa ei. Oglinda mare, de asemenea trilobată, deasupra unei măsuţe lungi, înguste, cu obiecte de toaletă, cutii de porţelan, cupe de cristal... Masă mare, joasă, rotundă în mijloc... Uşă în dreapta spre dormitor, uşă în fund, ferestre în dreapta. Tablouri numeroase, cărţi multe, neaşteptat de multe, flori de asemeni. Pe masă — un dejun abia început, un serviciu de cafea, altul de lichior. Maria, într-un *deshabillé*, în pantofi de casă, fără ciorapi, citeşte o gazetă, pe jos — un teanc de ziare... Intră Roxana, prin surprindere oarecum... Maria abia are timp să ascundă gazetele...

SCENA 1

MARIA, ROXANA

ROXANA *(extrem de mondenă, extrem de aferată, jucînd un rol, a stăruit în mod evident să intre)*: Ce e cu tine? Eşti bolnavă? Toată lumea e foarte îngrijorată...

MARIA *(încercînd să zîmbească):* N-am nimic, sînt puţin obosită. *(E o frumuseţe tulbure, şi tocmai prin asta tulburătoare, pe bază de nostalgie, profil suav şi nervozitate. Neliniştitoare de asemenea, nu numai din pricina reacţiilor ei bruşte şi excesive, dar şi prin sensurile fulgurante ale acestor reacţii. Şi asta e un chin pentru cei din jurul ei. Cînd priveşte, adeseori fix, are un freamăt abia perceptibil al buzelor, care-i dă o tensiune patetică obrajilor. Hiperemotivă, cu imaginaţie dezordonată, are spaimele şi bucuriile deopotrivă de copilăroase. Văzută în treacăt, pare o frumuseţe mistuită de secrete grele, pradă tuturor obsesiilor, cu dorinţe neîmpăcate, deviate. În intimitate, o senzualitate de copil şi de sălbăticiune, fiindcă are un corp proporţionat şi molatic, de felină. E fără măsură însă în tot ce face. Acum e în ea o teroare de vietate încolţită şi istovirea cîtorva nopţi de insomnie.)*

ROXANA *(arătînd masa):* N-ai mîncat nimic de alaltăseară....

MARIA *(rîzînd în silă):* N-am absolut nimic, dragă... Mă odihnesc puţin...

ROXANA *(trece în dormitor, revine):* E adevărat că n-ai dormit toată noaptea?

MARIA *(tace cu încăpăţînare).*

ROXANA: Ascultă, ce e cu tine?... Toţi sînt îngrijoraţi... De ce nu vrei să vezi pe nimeni?

MARIA *(întărîtată, dar stăpînindu-se):* Roxana, te rog du-te, lasă-mă singură... Nu pot vorbi... Nu pot să ascult pe nimeni... Te rog, du-te. E şi o zi imposibilă azi. Uite, cerul ăsta ca plumbul mă apasă... E mai bine să fiu singură...

ROXANA: După ce ai citit toate cărţile din lume, ai început acum gazetele? *Dreptatea socială?* Ce poţi găsi într-o gazetă ca asta?

MARIA *(ascunde gazeta, cu privirea sperioasă, copleşită):* Nimic, nimic altceva decît moartea...

ROXANA *(fără să se gîndească mai departe):* Eu n-am citit de doi ani o gazetă... Hai, îmbracă-te să mergem în oraş... Vino cu mine să probez o rochie. Sîmbătă după masă e o mare bătaie de flori la Şosea... Transformăm maşina în lebădă.O îmbrăcăm în crini şi trandafiri albi. Îmi fac şi o rochie albă... Ce zici? Vrei să mergi şi tu cu noi?...

MARIA *(obosită, dezarticulată, surprinsă):* Eu? Mă vezi pe mine într-o maşină transformată în lebădă?

ROXANA *(se aşază pe scaun, îşi toarnă un păhăruţ de lichior):* Ai să ajungi de poveste cu nervii ăştia ai tăi... Toată lumea te crede nevropată... *(Gustă de pe masă fursecuri.)* Bine e, dragă, să fie cineva egoistă ca tine... Toţi nu mai ştiu ce să facă, numai să-ţi intre în voie. Vai de bărbatu-tău! *(Surîde cu tîlc.)* Sînt ani de cînd nu-i mai permiţi să intre în camera ta. Dar aşa-i trebuie dacă s-a însurat cu o bibliotecă şi cu un pian!

MARIA *(exasperată cînd vede că Roxana s-a aşezat):* Roxana, te rog, te implor, pleacă, lasă-mă singură...

ROXANA *(se ridică şi, în fine, se explică):* Dragă, bărbatul tău mi-a telefonat să viu să văd ce e cu tine. Ce vrei? Obligaţii de verişoară. E bolnav bietul om de îngrijorare... Ai speriat toată casa... A vrut să vie la tine şi n-ai vrut să deschizi uşa. Nimeni nu înţelege nimic...

MARIA *(cu un freamăt nervos):* Bine, atunci spune-i bărbatului meu să vie... dar tu du-te, lasă-mă... du-te te rog...

ROXANA: Ei, dragă, numai o clipă, să-mi iau Cointreau-ul.

MARIA: Ia tot ce vrei, Roxana, dar pleacă imediat.

ROXANA: Of, sucită eşti, dragă! *(Se uită la ea cu intensă curiozitate.)* Stau şi mă întreb ce naiba găsesc la tine bărbaţii ăştia de-şi picrd capul din cauza ta. Că mai sînt şi altele frumoase.

MARIA *(tace cu încăpăţînare).*

ROXANA: Păcat că nu mergi la probă... Acum, imediat după masă, e lume puţină şi se ocupă Clarisse de noi mai mult...

MARIA *(întărîtată):* Păcat că n-ai o soră geamănă, Roxana! Ar fi fost mai în siguranţă originalul.

ROXANA *(o sărută):* Nu mai fi aşa nervoasă... Uite, îţi trimit pe bărbatul tău... *(Iese.)*

MARIA *(ia repede gazetele, le ascunde mai bine).*

SERVITOAREA *(în taină, grăbită):* A telefonat mătuşa domnului Gelu Ruscanu.

MARIA *(cu un soi de licărire în deznădejde):* Ei, i-a vorbit?

SERVITOAREA: Nu l-a putut prinde la telefon. Se fereşte de dînsa... L-a căutat şi acasă. De trei zile îl caută mereu.

MARIA *(abătută):* Bine, Dora.

(Servitoarea iese.)

SCENA 2

MARIA, SINEŞTI

MARIA *(mereu obosită, nervoasă):* Pentru ce mi-ai trimis-o pe gaiţa aceea imposibilă aci pe cap?...

SINEŞTI *(oţărît):* Pentru că ai speriat toată casa. Te-ai închis aci la tine de alaltăieri de dimi-

neață și nu vrei să vezi pe nimeni. Cînd mi-a spus Dora că ai plîns toată noaptea, ce era să fac?

MARIA *(gîndește un timp, e ispitită de cele abia întrevăzute)*: Ai fost atît de îngrijorat? Într-adevăr?

SINEȘTI *(mocnit)*: De ce te surprinde asta? Crezi că e liniștitor lucru să ai pe cineva în casă care-ți ascunde totul?... Care nu are încredere în nimeni?...

MARIA: De ce ești supărat, Șerbane?...

SINEȘTI *(cu o mînie înnăbușită)*: Pentru că am și așa destule griji ca să mai am și grija altora, care se mai și ascund pe deasupra, ca să te puie în situații fără ieșire. Cînd e cineva bolnav, are datoria de a ține seama și de sensibilitatea celorlalți...

MARIA *(mereu pe gînduri, insistînd în ceea ce întrevede)*: Dacă aș muri, Șerbane?...

SINEȘTI: Obsesii de nevropată...

MARIA *(arzînd, cu un zîmbet intens)*: Dacă totuși aș muri, Șerbane?

SINEȘTI: Ai trăit numai după norii minții tale... Ți-ai dus pînă la capăt toate capriciile, toate... Împlinești douăzeci și șapte de ani... Nu mai ești o fată de școală, care vrea să trăiască toate fumurile cărților... Nu mai poți fi mereu o „neînțeleasă"... E timpul să te dezmeticești.

MARIA *(descurajată, cu ochii rătăciți)*: Așa gîndești tu despre mine? Asta e tot ceea ce ai să-mi spui cînd eu te întreb... ceea ce te întreb? *(Surîde abătută.)* Capricii... nervi...

SINEȘTI *(fierbînd, dar stăpînindu-se)*: Ce vrei să gîndesc?... De multă vreme am renunțat să mai gîndesc în legătură cu tine... Ți-ai ascuns viața de mine, de noi toți... Nu te-ai simțit

niciodată îndatorată să te explici... Nu te crezi obligată să dai socoteală de motivele tale intime nimănui... Tu crezi că te poţi închide în camera ta zi şi noapte, că poţi refuza masa şi poţi plînge pînă în zori, cînd ai doi copii?... Cînd ai un soţ?... Cînd e o lume în jurul tău, atît de legată de tine?... Nu-ţi dai seama ce greu o jigneşti?...

MARIA *(cu o întîrziere nervoasă):* Poate că într-adevăr am fost... bolnavă.

SINEŞTI *(cu o mînie seacă):* Cu atît mai mult, un bolnav nu poate avea grosolănia să ignoreze cu dispreţ pe cei care îi pîndesc noaptea, alarmaţi, somnul şi respiraţia... Ai trăit prea mult pentru tine... Te complaci prea mult în toanele astea egoiste.

MARIA *(tremurînd de indignare):* Cum poţi să-mi spui astea, cînd ştii cît îmi iubesc copiii, cînd ştii ce am sacrificat pentru ei, cînd ştii că ei sînt toată viaţa mea?...

SINEŞTI *(cu asprime):* Chiar copiii ţi i-ai iubit cu egoism şi orbire... I-ai acaparat cu un soi de dragoste deşucheată... Fără lumină şi fără să vezi mai departe... Altfel, cum ai putea să pui întrebarea pe care ai pus-o adineauri? Crezi că o mamă poate să moară cînd vrea ea?...

MARIA *(o clipă derutată, nu ştie ce să creadă. Ar vrea să ştie totuşi cît de angajat este el în această indignare. Rămîne îndelung pe gînduri... Se ridică după un timp, căutînd parcă fără să ştie ce):* Şerbane... *(Şi nu ştie ce să mai spuie.)*

SINEŞTI *(tace cu un fel de iritare amară şi concentrată ca o drojdie):* A fost o vreme...

MARIA: A fost o vreme?...

SINEŞTI *(cu toate că ocolise chiar să-l privească, hotărît să reziste, e dintr-o dată acut preocupat de*

interiorul lînced al budoarului acesta, care l-a obsedat, tocmai din pricina interdicției, ani de zile. Simte prezența dospită a femeii, în dezordinea închisă de două zile): De ce nu lași femeia să strîngă prin casă? *(I-arată toropit ciorapii — unul pe jos, altul pe scaun.)* Uite ciorapii unde au ajuns... *(Ocolește cu privirea rochia mătăsoasă, puțină și molatică, de pe fotoliu, care-l amețește ca un vin.)* Ai încercat să te îmbraci? *(Își aruncă privirea din prag în dormitor și simte în el, la vederea acestui culcuș cald al voluptății, arsura unui gînd.)* Uite, nici patul nu e făcut.

MARIA *(l-a urmărit tăcută și pîndind mustirea dorinței în el):* Am să fac eu singură ordine...

SINEȘTI *(nu răspunde imediat, se vede că îi e greu să plece, luptă):* Trebuie să mă duc, e azi ședință grea la Cameră...

MARIA *(ca și cînd nu ar fi auzit, s-a jucat cu sticla de lichior).*

SINEȘTI *(privind ocolit):* Mai bei și acum?

MARIA *(cu privirea rătăcită):* Foarte rar...

SINEȘTI: Ai băut aproape jumătate sticla... *(Își abate iar privirea.)* Ce te frămîntă atîta?...

MARIA *(cu o căutătură grea):* Am vrut să adorm... am vrut să mă amețesc...

SINEȘTI *(se înroșește brusc, are un spasm convulsiv):* Să te amețești? *(O viziune de voluptate îi joacă în privire și, lovit, se frînge.)*

MARIA *(îl simte în lupta lui):* Vrei să bei și tu un pahar de Cointreau? *(Toarnă încet, cu intenție, cum ar distila o mîngîiere.)*

SINEȘTI *(moale, dospește în el dorința):* Nu... *(Privește, crîncen ispitit.)*

MARIA *(nu-l ascultă și toarnă):* Ba da.

SINEȘTI *(brusc, strident, răstoarnă paharul pe tavă):* Ce vrei?

MARIA *(fără să pară prea surprinsă, ridică o privire angelică spre el):* De ce nu vrei să bei?...

SINEȘTI *(fierbînd tot):* Ce urmărești? Ce mai vrei?... *(Iasmele amintirii se-ncheagă-n el și-l răscolesc.)* Erai încă o fată în uniformă de pension, cu o coadă pe spate înnodată cu panglică, atunci cînd mi-ai ieșit în cale, și erai încă o fată de pension cînd mi-ai devenit nevastă, cînd mi-ai dat copii, dar atunci am înțeles ce iad poate fi în sufletul unei fete de pension... Nu mai vreau... privirea asta a ta, blestemată.

MARIA *(îl privește ușor):* Nu vrei să iei un pahar de Cointreau cu mine...

SINEȘTI *(desperat, simte cum crește-n el iureșul patimei, se zbate încleștat):* Nu... *(Face doi pași spre oglindă, ars de amintire, apoi se întoarce amar spre ea.)* Ce-ai făcut din viața mea?

MARIA *(cu o privire dezolată):* Cine a fost de vină? Cum ai putut să devii dintr-o dată alt om decît cel cu care fusesem măritată? Altul decît cel pe care îl știam?

SINEȘTI *(zbuciumat):* Tu ai făcut din căsnicia asta o luptă întoarsă, crîncenă. Am îndurat ani de zile îngenuncherea mîndriei mele de bărbat... Te-am iubit cu o voință smintită, și iubirea mea a fost arma cu care m-ai lovit. A trebuit să învăț că nimic nu întrece în cruzime hotărîrea unei femei care se știe aprig dorită de a se refuza... cu dinții strînși de silă. Ascultă, cum să uit că ani de zile, ca să fii a mea, eram nevoit să te amețesc mai întîi cu alcool? *(Cu o furie sufocată:)* Că îmbrățișarea mea, ca pe-o doctorie, n-o puteai suporta decît narcotizată?...

MARIA *(întunecată cu totul, plutind):* N-am fost eu de vină... Eram desperată. Totul sta răsturnat în mintea mea.

SINEȘTI *(într-o legănare amară):* Ceea ce nu știu cei iubiți, însă, este ce atroce voluptate poate fi să ții în brațe, abandonat ca morții înseși, trupul unei femei iubite... *(Cu un rînjet, îndurerat:)* Și otrava asta am încercat-o... Era și ea tot un fel de alcool...

MARIA *(își frînge mîinele albe, apoi, cu o dezolare care trece de clipă):* Nimic nu se întîmplă în lumea asta cum vrem noi... Nimic nu are culorile pe care credem noi că le are... *(Se gîndește la Gelu.)*

SINEȘTI *(adînc tulburat de umbra de regret care a trecut peste fața ei):* La ce te gîndești?...

MARIA *(chinuită de tumultul amintirii, al îndoielilor):* Nu e frumusețe pe lume... Nu e nici un sprijin... Simți că ai rămas deasupra unui gol... Nu e nici un sprijin...

SINEȘTI *(a luat un fel de hotărîre, mereu cu ochii ațintiți asupra ei. Îndreaptă paharul și își toarnă Cointreau. Maria îl urmărește ca hipnotizată):* Nu e nimic ireparabil, Maria...

MARIA *(zguduită, copleșită, ca din vis):* Crezi?...

SINEȘTI *(cu umeri puternci):* Ai încredere în mine...

MARIA *(cu un fel de deznădejde):* Șerbane, pot avea încredere în tine? Ah, dacă aș putea avea încredere în cineva pe lume!

SINEȘTI *(aprins puțin, dar concentrat, o îndeamnă să bea, dîndu-i paharul):* Maria.

MARIA *(refuză brusc să bea):* Nu... nu... nu asta...

SINEȘTI *(contrazis, zăpăcit):* Maria, bea...

MARIA *(cu vocea înlăcrimată, cu inima topită):* Dacă tot ceea ce este ar putea să nu mai fie... Să

bei şi să te deştepţi alta, într-altă lume, fără legătură, ca după somnul cloroformului...

SINEŞTI: De ce te mistui atît?...

MARIA *(revenind, copilăroasă):* Şerbane, pot avea încredere în tine?... Mai însemn eu pentru tine ceva?...

SINEŞTI *(se desface în el vederea interioară a unui paradis pierdut):* Am căzut cîndva prost... M-am încurcat în propria mea nebunie... Ah! fata de pension cu părul pieptănat pe spate, la fereastra unei case mari, cu lachei mulţi, care ieşea cu bunica ei într-un landou deschis la plimbare. Pe fata asta am dorit-o dement pînă a fost soţia mea, dar niciodată n-am avut-o cu adevărat. Cum nu poţi să bei cu adevărat cînd ţi-e sete în vis. Totdeauna se întîmplă ceva care-ţi ia cupa de la gură.

MARIA *(dorind deznădăjduită):* Şerbane... să lăsăm totul aci şi să plecăm...

SINEŞTI *(nedumerit):* Unde să plecăm?... De ce să plecăm?...

MARIA *(cu ochii măriţi, cu sete):* Oriunde, mîine nu e mîine cel de aici... M-au năvălit toate rîmele urîciunii...

SINEŞTI *(îndurerat):* Femeie, dezmeticeşte-te odată... Ieşi din ceaţa asta fierbinte care-ţi întunecă judecata... Unde vrei să plecăm?

MARIA: Trebuie să plecăm... Oriunde vrei...

SINEŞTI: Oricum, nu putem pleca mîine... Sînt membru al guvernului, am obligaţii...

MARIA: Nu mă înţelegi... Nu poţi să mă înţelegi... Nu mai vreau să ai nici un fel de obligaţii... Nu mă mai interesează să fii, cum spui tu atît de mîndru, membru al guvernului...

SINEŞTI: Maria, ce vrei să spui?... Iar nu mai trăieşti pe pămînt...

MARIA: Şi e atît de bine să trăieşti „pe pămînt"?... Ţii atît de mult să fii, să rămîi ministru?...

SINEŞTI *(a căzut pe gînduri, bănuitor, nu ştie cum să interpreteze dorinţa ei):* Nu pot să renunţ la minister... E absurd ceea ce îmi ceri...

MARIA: De ce este absurd? Am oroare de politica asta care dezlănţuie toate poftele, *(gîndindu-se la Gelu)* care calcă în picioare totul, duce la toate trădările... Nu mai recunoşti oamenii. Ah! ce poate face politica asta dintr-un suflet curat! Pînă la ce josnicie se poate coborî un om din patimă politică... Fără milă, fără o privire omenească, fără amintire... Am oroare de această politică... Nu mai vreau nici un fel de politică... Nu mai vreau...

SINEŞTI *(vînjos, cu gît de lup):* Aşa judecă femeile... Firește, are şi politica mizeriile şi greutăţile ei... dar nu mă sperii de ele... Mi-a şi dat satisfacţii destul de mari... Nu e puţin lucru să vezi că ai ajuns prin propriile tale mijloace să te faci ascultat de oamenii de frunte ai ţării, să fie cuvîntul tău hotărîtor în orînduirea statului... Maria, nu e o vorbă goală... Uite, cu mîna asta pot semna un act care răsuceşte destinul oamenilor. Pot crea situaţii care să facă fericite sute de familii, pot numi funcţionari, pot dărui sume mari. Pot propune scoaterea din fundul ocnei a unor oameni uitaţi de semenii lor şi de Dumnezeu acolo şi pot deschide acţiuni care să trimită în fundul ocnei alţii, nimicind astfel familii întregi, distrugînd fericirea soţiilor şi a copiilor...

MARIA *(cu un cheag în inimă, strigă înnebunită):* Taci... Taci... Nu vreau asta... Nu vreau să semnezi nimic.

SINEȘTI *(surîzînd înțelegător, ca unui bolnav):* Tot adolescentă ai rămas. Mereu imaginația ta bolnăvicioasă. De la cuvînt la faptă nu e la tine nici o deosebire, nici o trecere. Cuvîntul la tine e strigoiul realității. Ai și văzut familiile, cu adevărat distruse... soțiile nefericite, copiii dezonorați...

MARIA *(într-un soi de paroxism):* Nu vreau să mai semnezi nimic... Oamenii nu trebuie să aibă astfel de puteri de viață și de moarte... *(Se frînge desperată.)*

SINEȘTI *(o mîngîie pe obraji, pe brațe, ea se lasă mîngîiată):* Ai rămas cu o minte de copil... Ai fel de fel de spaime. Te înnebunesc cuvintele... Din toate fleacurile îți pierzi judecata.

MARIA *(aproape agățîndu-se de brațele lui, cu privirea sperioasă):* Nu mai vreau să semnezi nimic... Nu mai vreau să fii ministru... Vreau să plecăm... Nici la capătul lumii nu vom fi destul de departe de răutatea omenească. *(Ghemuită ca o pasăre speriată:)* Ah... și cerul ăsta cu plumbul lui... Auzi cum țipă pe stradă aceia cu jurnalele... *(Uitînd:)* Aci femeia n-a strîns măcar masa... *(Tresare sub arsura unui gînd.)* Să fim undeva în tren... cînd aș deschide ochii, să văd munți și ape pe geam... Să văd cum fuge totul în urmă...

SINEȘTI: Ai rămas tot școlărița de atunci... Îți mai aduci aminte cum țineai să pleci?... Lungită pe divan, zi și noapte visai nu mai gări mari și vapoare. *(Dorind sincer să fie așa:)* Te regăsesc... nu mai speram să te revăd ca atunci... *(Îi mîngîie lacom și timid brațele.)*

MARIA *(fără judecată, cu spaimă):* Ascultă, Șerbane, nici nu știi tu cît de mult pot fi ca atunci. Dar trebuie să plecăm...

SINEȘTI *(mustește în el mereu dorința):* Vom pleca... Facem o croazieră spre Capul Nord. Peste două-trei săptămîni sîntem pe un transatlantic. Vom lua un apartament de lux. *(Amețit de fățăduială:)* Vom începe viața de la început... Ești singura femeie din viața mea. Ars de o sete smintită, ți-am căutat sosii în toate casele viciului. Am cercetat crispat albumele lor cu fotografii... Am încercat în neștire. Nu te-am putut regăsi în nici o altă femeie... *(A prins-o puternic în brațe.)*

MARIA *(se smulge, cu o încăpățînare copilăroasă):* Nu, nu așa... nu m-ai înțeles. Nu vreau peste două săptămîni, nu vreau nici o amînare... Vreau mîine... Nu mai vreau să faci politică... pentru că nu mai vreau să fii atacat...

SINEȘTI: Ah!... ce copil ești... Ai citit ziarele?... Am văzut cu că Dora îți cară aci teancuri de gazete... *(O mîngîie recunoscător.)* Copiii nu au voie să citească gazete. De ce citești gazete?...

MARIA *(cu respirația tăiată și parcă inadecvat exasperată):* Te atacă, te atacă în fiecare zi... Nu mai vreau...

SINEȘTI *(surîzînd):* Asta e? *(Mirat:)* De aceea nu mai dormi nopțile?... Ești o fetiță caraghioasă... Iei atacurile din ziare în serios. Te martirizează furia lor verbală.

MARIA: În fiecare zi... Nu pot îndura atacurile din gazete.

SINEȘTI *(bărbătește, grav):* Ascultă, Maria, știu cu o vorbă de la tata: cîți cîini m-au lătrat, toți au turbat. Nu mă sperie atacurile... Știu să primesc lovituri, dar mai ales știu să dau... Și cel lovit de mine nu se mai ridică... *(O ia puternic în brațe.)*

MARIA *(se deprinde iar, dezarticulată):* Nu, nu-mi pasă... Nu mai vreau eu să faci politică... Dacă mai faci politică, nu-ţi mai dau voie să-mi atingi nici măcar mîna. Alege: ori ministru, ori împreună... Pe vremuri nici nu aşteptai să exprim o dorinţă, o ghiceai şi mi-o îndeplineai...

SINEŞTI *(toropit de dogoarea amintirii):* Pe atunci erai o fetiţă de optsprezece ani, nici nu ieşeai încă în lume... Erau cincisprezece ani diferenţă de vîrstă între noi... *(I se crispează umerii.)* Cînd te ţineam în braţe şi te vînzoleai îndîrjită, suia flacăra unei băuturi tari în mine... Nu puteam rezista nici unui capriciu al tău...

MARIA *(răsfăţîndu-se, ca un aparat detracat):* Vreau ca nici azi să nu poţi spune nu cînd îţi cer ceva. Crezi că nu mai pot avea optsprezece ani?... E pierdut tot ce a fost?...

SINEŞTI *(a luat-o în braţe lacom):* Tu niciodată n-ai să fii alta, Maria... Ca şi mintea, ţi-e sîngele veşnic fierbinte. *(Îşi muşcă buza.)* Cred că tot mintea îţi înfierbîntă şi sîngele... Ah, prin tăria sîngelui tău vreau să ajung la mintea asta, care mă exasperează, fiindcă îmi scapă mereu... *(Maria rîde cu ochii strălucitori.)* Intru aci în interiorul ăsta dospit de făptura ta şi ameţesc. Mereu am simţit în tine o femeie nouă... mereu te-am descoperit alta...

MARIA *(îşi pierde capul, îl priveşte rîzînd mereu):* Nu mă cunoşti?... Nu-i aşa?... Nu mă cunoşti încă... *(Se desface puţin din îmbrăţişarea lui.)* A, nu... nu... Trebuie să-mi promiţi... că nu vei mai fi ministru...

SINEŞTI *(dus de mărul dorinţei):* Şi dacă îţi promit?... Dacă îţi promit că nu voi mai fi ministru?...

MARIA *(cu o credinţă copilărească naiv înduioşată):* M-ai face fericită! *(Grăbit:)* Promite-mi acum asta... *(Se lăsă mîngîiată pe braţe, crezînd că a obţinut ceea ce vrea.)*

SINEŞTI *(cu ochii tulburi):* Îţi promit...

MARIA *(parcă trezită dintr-un vis, delirînd aproape):* E adevărat? Nu e părere? Ah!...

SINEŞTI *(a prins-o cu furie în braţe, a muşcat-o cu răutate reţinută şi silă, o cuprinde apoi sălbatic cu amîndouă mîinile de gît, aproape s-o sugrume).*

MARIA *(dezmeticită, simte că s-a schimbat ceva, se smulge, îşi acoperă cu oroare umărul însîngerat şi gîtul, întreabă buimăcită):* Dar?... Ce?...

SINEŞTI *(încleştat, batjocoritor):* Am vrut să te sărut, şi m-am trezit cu dinţii în carnea ta...

MARIA *(îl priveşte frîntă, năucită):* Dar...

SINEŞTI *(surîzînd crîncen):* Cine ţi-a cerut să joci comedia asta? *(Cu o aprigă brutalitate.)* Şi cum te plăteşte?...

MARIA *(a rămas ca o iederă fără sprijin):* Ce vrei să spui?

SINEŞTI *(silnic, dîrz):* Repede... pentru cine joci comedia asta, şi cum te plăteşte?...

MARIA *(buimăcită):* Dar...

SINEŞTI *(cu privirea de fier):* Amantul tău?...

MARIA *(încremenită):* Ce vrei să spui?... *(Îşi frînge mîinile.)*

SINEŞTI *(cu o grabă de oţel):* Răspunde: amantul tău?... E de prisos să tăgăduieşti... Ai să te convingi numaidecît...

MARIA *(e mereu năucită, nu ştie ce să spuie):* Ştiai?...

SINEŞTI *(fără prea multe ocoluri, precizează):* V-aţi întîlnit întîia dată la Zürich, la Dolder Grand Hotel. Ţi-a ieşit înainte în gară.

MARIA *(înnebunită că a fost văzută, fără să ştie că e văzută, cînd nu bănuia că e privită, reacţionează*

cu pîngărită pudoare sentimentală; vocea îi e înghețată): Ce vrei să spui? Că de trei ani știai?

SINEȘTI *(crîncen):* Da...

MARIA *(nu se poate regăsi, respiră greu, apoi, cu o nemărginită uimire):* Și ai tăcut?... De ce ai tăcut?...

SINEȘTI *(și-a cuprins pieptul, direct pe vestă, cu amîndouă mîinile, gest familiar oratorilor, dar cu privirea apăsată în podea):* A... asta-i socoteala mea...

MARIA *(îngrozită):* De ce ai tăcut?...

SINEȘTI: M-a ispitit un gust amar să fac puțină filozofie... Vream să văd pînă unde merge perversitatea unei fete de optsprezece ani, care abia renunțase la părul pieptănat pe spate... Ah! Ce teatru știu să joace fetițele astea!... Dar se poate trăi și lîngă o panteră, dacă știi și nu uiți niciodată că e o panteră...

MARIA *(arsă mereu de gîndul că era calm observată fără să știe, ca o vietate de laborator, destinată experiențelor):* Nu... nu... Dacă ai fi știut ai fi izbucnit... ai fi strigat...

SINEȘTI *(încleștat):* Dacă strigam, riscam să te pierd cu totul, și nu puteam îndura gîndul ăsta... Și pe urmă am descoperit acea voluptate mai amară decît toate... acea noimă care fără loc te duce, neajunsă niciodată. Am descoperit ce haină bucurie, ca o drojdie, poate să-ți dea corpul unei femei care ți se refuză... Care e a ta numai după ce se narcotizează...

MARIA *(neputînd totuși să creadă):* Nu, nu-i adevărat... Dacă ai fi știut, ai fi dat drumul fiarei

din tine... N-ai ştiut. *(Cu respiraţia tăiată, vine lîngă el, cere şoptit:)* Dă-mi o dovadă...

SINEŞTI *(acum parcă răcorit prin furie, descărcat de năpasta dorinţei, liniştit ca şi cînd ar vorbi de altul, îşi aprinde o ţigară):* E de prisos să mai facem acum anchete asupra trecutului... Am să-ţi spun doar o mică întîmplare, care te va potoli... Cînd stam pe Rue de Rivoli la Paris, într-o noapte cînd mă credeai plecat la Londra, m-am întors pe neaşteptate acasă. Eraţi amîndoi în camera ta... Desperată, l-ai vîrît în camera de baie şi, tremurînd, m-ai ajutat să mă schimb pentru club... Mi-am dat seama că în camera de baie amicul tremura şi el. *(Cu ochii strălucitori:)* Sau poate că era altfel?... Nu doream totuşi să împing lucrurile prea departe. Îmbrăcîndu-mă, m-am prefăcut că vreau să intru în camera de baie... Ai sărit ca arsă... Ţi-ai pierdut capul şi atunci, ca şi acum... ai recurs la farmecele tale ca să mă reţii. Ce teatru jucai, dar mai ales ce teatru jucam eu, care mai şi rîdeam pe deasupra! N-a mai fost nevoie atunci de nici un fel de narcotic... Bineînţeles că n-am avut nici un motiv să fiu discret, cînd îl ştiam pe amicul Gelu Ruscanu alături... N-am împins răutatea prea departe... Am trecut mai tîrziu două minute la mine, ca să-i dau timp să iasă şi să dispară cum o putea... Ei!... Acuma crezi că am ştiut?...

MARIA *(fără reazim, clătinîndu-se):* Eşti hidos... mereu te descopăr tot mai hidos...

SINEŞTI: Are şi situaţia de soţ înşelat tristele, dar realele ei satisfacţii, dacă ştii să-ţi stăpîneşti nervii şi să-ţi transformi picătură cu picătură

furia în voluptate, cum se schimbă otrava în doctorie...

MARIA *(caută mereu și nu găsește nici un sprijin gîndului):* Așa cum te știu, nu pricep cum de n-ai încercat să ucizi.

SINEȘTI *(mereu liniștit și sigur, discutînd parcă un caz străin):* Vezi că mă cunoști prost?... De ce să ucid?... Să lipsesc țara de un viitor moralist? Să pierd un subiect, și cu tine două, de filozofie? Nu, nu mă cunoști... Nu știi ce puternic este sentimentul superiorității tale cînd știi lucruri pe care cei interesați cred că nu le știi... Firește, și această satisfacție se plătește... Vezi că moralistul n-a uitat seara de atunci... Dovadă, campania de azi... Are memorie bună...

MARIA *(ca marea frămîntată de hulă):* Dacă ai făcut tot ceea ce spui... și așa cum spui... și acum înțeleg că ai fost în stare să faci așa... nu ai fost decît ceea ce te-am știut, ceea ce te-am descoperit îngrozită într-o bună zi: un monstru... Asta ești, un monstru... Tu ești de vină pentru toate rătăcirile mele... că mă zbat fără să găsesc liman... că tot ceea ce încerc mă duce la rușine și la durere... Totul e fiindcă am întîlnit în calea mea un monstru...

SINEȘTI *(crescînd amar):* Vorbești cu aproximație și te depășesc propriile tale vorbe... Monstru?... Ce este atunci o femeie care luptă alături de amant împotriva propriilor ei copii? Care nu ține socoteală că, din nebunia sa, ei sînt cei mai rău loviți, că asupra lor se răsfrînge totul?... Uită-te la mine cu ochii care-ți străluceau adineauri, cînd mă îmbiai cu propriul tău trup, urmărind ceea ce urmărcai, și spune-mi dacă nu am dreptul să te consider o

nevropată. O sclavă dementă a simţurilor şi o zvăpăiată a poftelor?...

MARIA *(tremurînd de indignare, căci vorbele lui au atins un punct nevralgic):* Să nu vorbeşti de copii... Să nu pomeneşti în clipa asta de copii... Nu ai dreptul în clipa asta să loveşti în mine prin ei... Dacă am încercat nebunia să te conving... ah! mi-e silă mie însămi de această rătăcire... a fost numai cu gîndul la copii... Pe ei am vrut să-i ţin deasupra cu orice preţ, chiar cu preţul dezgustător de adineauri... Pentru ei şi numai pentru ei m-am zbătut nopţi întregi, ca o fiară înnebunită în cuşcă.

SINEŞTI *(acum izbit în plin, nu mai ştie ce să creadă... se clatină):* Să-i salvezi?... Aşa credeai tu că-i poţi salva?... De la ce să-i salvezi?... *(Caută nedumerit.)*

MARIA: Pentru că dacă atacurile te vor nărui pe tine... pe bieţii de ei îi vor sfărîma...

SINEŞTI *(cercetînd lung în gînd, întreabă):* Gazetele? Lasă-le să mă atace cît vor.

MARIA *(fulgerată de un spasm, la gîndul unei prăbuşiri):* Nu... nu, niciodată, ar fi o nenorocire... Tu nu ştii totul... *(Cade în fotoliu.)*

SINEŞTI *(nemaiştiind ce să creadă, clătinat în presupunerile lui, gîndindu-se şi el la copii, se plimbă concentrat cîţiva paşi prin casă. Vine apoi la ea, îi pune mîna pe frunte, o priveşte lung în ochi):* Ce se petrece în capul acesta?... Ce fantasme îi tulbură mintea?... Cum poţi să fii în aşa hal de sperioasă?... Eşti bolnavă de nervi... *(Brusc, violent:)* Uită-te la mine... Uită-te la umerii mei... Eşti o neroadă dacă-ţi închipui că e în stare să mă doboare cineva... Vai de prostănacul acela care îşi închipuie

că poate lupta cu mine... e un om pierdut...
(Iese cu un masiv dispreț.)

TABLOUL VII

În același cadru fix cu redacția, jos la subsol, un birou mic de corectură, separat prin pereți de scîndură și sticlă de una din încăperile tipografiei... O masă mai mare de lemn, acoperită cu hîrtie albă de tipar... Șpalturi-corectură teanc... O lampă atîrnată din tavan, cu abajur de postav verde, o canapea de mușama veche, trei-patru scaune... Un ceas de perete.. O sobă de tuci... Hîrtie de tipar aruncată pe jos... O ceașcă de cafea turcească... Un pahar de apă... O farfurie cu mucuri pe ea.

SCENA 1

VASILIU, SACHE, apoi DAȘCU

SACHE *(frămîntîndu-se):* Domnule, ce facem, că uite, e ora trei și jumătate și nu putem încheia gazeta... Pierdem vînzarca de mîine...

VASILIU: Directorul a telefonat din nou adineauri din oraș să nu încheiem pagina fără el... Trebuie să dea caseta cu Sinești.

SACHE: N-are a face... Mai amînăm o zi... Azi nu se mai poate... Ținem oamenii de două ceasuri, au obosit și ei... I-așteaptă acasă nevestele și copiii...

VASILU: Nene Sache, nu se poate... Uite ce scrie în *Dreptatea* noastră de ieri, cu litere de-o palmă: „Oficiosul guvernului și-a pierdut cu totul capul... În loc să anunțe pur și simplu de-

misia domnului *(încă)* Saru-Sineşti, ne sfidează pe noi să publicăm «documentul misterios», menit să treacă pe ministrul «justiţiei» de pe banca ministerială pe banca acuzaţilor... Foarte bine. O vom face chiar în numărul de mîine."

SACHE *(adunînd şpalturi):* Azi?... Unde să fie, domnule, de n-a venit încă pînă acum? Îl aşteaptă sus mătuşa lui, de aseară, şi acum e două noaptea.

VASILIU: Trebuie să vie să ne dea scrisoarea sau ce naiba e... Şi ce face sus acolo singură?

SACHE: Moţăie într-un fotoliu... Să ştii că dacă nu vine într-o jumătate de oră, nu-şi mai poate ţine Daşcu oamenii.

MOŞ DUMITRACHE: Daţi revizia? Că ne cere jos pagina, la stereotipie. Nu mai are timp să toarne pagina...

VASILIU: Uite-o, gata.

SCENA 2

VASILIU, SACHE, DAŞCU, MOŞ DUMITRACHE

DAŞCU *(intrînd, ia el revizia):* Hai, domnilor, daţi o dată şi pagina aceea întîi? O să-mi plece oamenii.

VASILIU: Încă un sfert de oră... aşteptăm pe director. *(Face cu ochiul celorlalţi, arătînd că vrea să necăjească pe bătrîn, vorbeşte rîzînd.)* Moş Dumitrache, ştii ce a spus patronul? Că de la 1 iulie să nu mai vii... că aduce alt rotar, tînăr, în locul dumitale...

DUMITRACHE *(speriat):* Cînd a spus asta?... Nu se poate... Moare fata acasă...

SACHE *(îl priveşte lung):* Bietul moş Dumitrache, ce zeţar strașnic a fost... Numai el putea să descifreze scrisul lui Mille...

VASILIU: A fost şi el la *Adevărul?*

SACHE: A fost la *Adevărul* — strașnic lucrător... acum nici nu mai vede ca lumea și abia mai aude...

VASILIU: E bătrîn rău? Cîţi ani are?...

SACHE: Păi e destul de bătrîn... Cred că are cincizeci de ani... Vreo zece mai mult decît mine... L-au omorît literele astea de plumb...

VASILIU: Dar bine, ce fac lucrătorii tipografi cînd îmbătrînesc?

DAŞCU: În meseria noastră nu prea îmbătrînesc oamenii... Unul de patruzeci și cinci de ani e o raritate... Îi omoară pe toţi plumbul şi cerneala asta... Pe strada noastră sînt în zece case douăzeci de oficoși... Mai toţi tipografi...

VASILIU: Ar trebui să fie asiguraţi toţi lucrătorii, să să se poată odihni la bătrîneţe...

DAŞCU: Ce să asiguri? Nu ţi-am spus? Lucrător bătrîn azi e o raritate...

VASILIU: Dar nenea Sache?... *(Surîde cu înţeles.)* Mi se pare mie că nenea Sache e un infam burghez!

DAŞCU: Asta-i cam adevărat... Ştiţi ce zgîrcit este? De cîte ori ai luat tramvaiul, nene Sache, de la înfiinţarea lui? Niciodată... Stă tocmai pe lîngă lacul Fundeni... şi cînd noi plecăm de la lucru dimineaţa, obosiţi prăpădiţi, el o porneşte pe jos, hai-hai, un ceas și ceva face pînă acasă... E teribil de zgîrcit! Are bani la Casa de depuneri...

SACHE *(furios):* Nu e adevărat, nu sînt zgîrcit... dar nu vreau să ajung la bătrîneţe ca moş Dumitrache, nu vreau să mi se prăpădească la boală

copiii. Un ban pe zi... economisit la tramvai face trei lei pe lună... Dumneata știi să socotești? Trei lei pe lună fac treizeci de lei pe an... În zece ani...

VASILIU *(rîzînd, uimit):* Ai mers pe jos zece ani?

SACHE *(convins):* Am mers pe jos zece ani, dar fiu-meu are azi, în iunie 1914, la Casa de depuneri trei sute de lei... Și-am să continui... În 1924 va avea șase sute de lei...

VASILIU *(vesel mereu):* Dacă mai mergi zece ani pe jos, bineînțeles.

SACHE *(grav, mînios că nu e înțeles):* Da, am făcut toate socotelile. În 1934, dacă și el va continua, va avea opt sute de lei, în 1944... o mie două sute de lei, iar cînd va avea cincizeci de ani, vîrsta lui moș Dumitrache, nu va veni să muncească toată noaptea pentru doi lei, bolnav... Va avea în buzunar în 1954... o mie cinci sute de lei... Și multe va putea să facă în 1954 cu o mie cinci sute de lei...

DAȘCU: Proastă socoteală... Dacă îți rupi mîna înainte de 1954? Nu-i mai bine să vii în sindicat... să obținem asigurare de boală și de bătrînețe prin organizație? pentru toată lumea? Îți asiguri copiii nu punînd zece bani pe zi economisiți de la tramvai... ci luptînd pentru viitorul lor alături de noi... Luptînd pentru minimum de salariu, pentru fixarea orelor de muncă... Nu zece ore pe zi — ca acum, fără drept la concediu, fără salarii plătite... Să luptăm pentru interzicerea lucrului pentru copii, mai ales noaptea... Pentru asigurarea de boală și de bătrînețe... Pentru toate astea... Că ducem o viață de cîini... Sîntem mai jos decît sclavii din antichitate...

VASILIU *(corectînd mereu)*: Tovarăşe Daşcu, asta-i prea de la secţia de propagandă...

DAŞCU: Asigurarea trebuie să fie asigurare adevărată... Nu trebuie să vie de la puşculiţa de pămînt, ci din însăşi munca ta... Să-ţi spui drept... Mi-e ruşine de camarazii ăştia ai mei... Nici culegătorii de la o gazetă socialistă nu sînt toţi în sindicat! Nu avem decît ceea ce meritäm.

SCENA 3

ACEIAŞI, GELU, apoi IRENA

GELU *(intră foarte îngîndurat, după ce a intrat rămîne un timp pe gînduri, în picioare. Toţi s-au ridicat şi îl privesc, dar nimeni nu întreabă nimic, pare stînjenit)*: E gata gazeta?...

VASILIU: E şi turnată, afară de pagina întîia...

GELU *(scoate din buzunar două file)*: Dă şi astea la culeş... *(Dar a rămas cu filele în mînă, căci a intrat Irena.)*

IRENA *(femeie ca de cincizeci de ani, îmbrăcată sobru ca o guvernantă, dar „cucoană", merge sprijinită într-un baston, acum şchiopătînd parcă mai mult, de emoţie şi enervare, s-a oprit şi-l priveşte lung)*: Te ascunzi de mine?... Te ascunzi de mătuşa ta?

GELU: Mamă... Este foarte greu să ne înţelegem... Şi aş fi vrut sincer să te cruţ...

IRENA: Nu, lasă-mă să rămîn azi doar mătuşa dumitale... Cînd am văzut că te ascunzi de mine la telefon şi acasă, am venit aici... Te aştept de aseară sus în redacţie şi... Te-aş fi aşteptat trei zile şi trei nopţi...

GELU: E de prisos...

IRENA: Dacă ai bănui ce am să-ți spun, ai înțelege că nu e de prisos... Ai să-mi fii recunoscător... Haide sus, să vorbim...

GELU: Am fost așteptat aci... oamenii aceștia au treabă cu mine...

IRENA: Vreau atunci să rămînem singuri pentru cîteva minute...

GELU *(șovăie, privind lung pe cei din birou, care ies).*

SCENA 4

GELU, IRENA

IRENA *(încet, hotărît):* Ce ai de gînd?

GELU *(la fel):* Să duc pînă la capăt ceea ce am început...

IRENA: Ai putea să-mi spui și mie ce ți-a făcut ție personal omul acesta, de te îndîrjești atîta împotriva lui? *(Nu poate respira.)* Dar pentru numele lui Dumnezeu, deschideți ferestrele, nu vedeți că vă sufocați?... Cum puteți trăi în duhoarea asta?

GELU: Nu sînt ferestre, doamnă... aci sîntem la subsol...

IRENA: Dar bine, aci nu se aerisește niciodată?... E un miros pestilențial...

GELU *(explicîndu-i cu o ironie amară):* Clei de lipit, cerneală, hîrtie putredă, plumb, benzină, sudoare stătută de oameni care nu prea au timp să se spele, dar greul vine dinspre capătul din stînga, de la niște mici dependințe cu alt miros și mai neplăcut, extrem de neplăcut. Dar fii fără grijă, un sfert de oră se poate respira,

greu dar fără pericol... Nici eu nu stau de obicei aci mai mult de un sfert de oră...

IRENA: Şi de ce este tipografia asta în subsol?... De ce nu o pune la aer?...

GELU: O tipografie este rentabilă, doamnă, numai dacă este situată în centru, în plin centru, unde sînt şi ziarele etc... Iar patronul acestei tipografii vrea să cîştige cît mai mult, ca toţi patronii tipografi...

IRENA: Atunci, şi dumneavoastră socialiştii exploataţi pe muncitori?

GELU: Tipografia nu este a noastră, a socialiştilor... Tipărim doar ziarul nostru aci... Şi plătim scump... cuiva care nu vrea să audă de socialism...

IRENA *(se aşază)*: Nici nu m-ai poftit să stau jos... Şi de ce faci toate astea?

GELU *(îi oferă loc)*: Pentru ca să fie puţină dreptate pe lumea asta...

IRENA: Te-ai găsit tocmai tu care să îndrepţi lumea?... Eşti tu mai cu moţ decît toţi ceilalţi?... Cît sînt de fericită că Paul e un artist... Că declară că vrea să rămîie singur cu pictura lui... Că vrea să rămîie deasupra...

GELU *(o priveşte cu o brutală precizie)*: Se simte deasupra?... Este atît de mîndru de izolarea lui? Dar în lumea asta, aşa cum e alcătuită ea, nu te poţi izola decît cu îngăduinţa celor răi... Lumea asta din care îţi tragi hrana este atît de abjectă, încît nu te acceptă şi nu te tolerează decît cu preţul complicităţii... A te izola este întotdeauna a fi sperjur prin tăcere... Aştepţi, cu ochii într-altă parte, să ţi se trimită în plic închis, la domiciliu, cota cuvenită... Ce puţin ne înţelegem, mătuşă... Cum e cu putinţă ca ideea unei nedreptăţi să nu

găsească un pic de îndemn la bine nici măcar într-un suflet de femeie?... Cît de jos trebuie să stea neamul acesta romînesc...

IRENA *(iritată):* Fleacuri... fraze de prin cărţile cu care ţi-ai umplut capul...

GELU *(izbucnind indignat):* Cum fleacuri?... Cum fraze?... De unde asta că un gînd scris frumos şi curat e de dispreţuit? Fraze? Dar cărţile s-au scris pentru proşti şi nebuni? De ce înţelepciunea celorlalţi practică şi cinică e singura atotştiutoare? Da... eu am crezut şi cred în cărţi mai mult decît în practica dumneavoastră.

IRENA: Atunci, se vede că în cărţile dumitale ai învăţat să nu mai respecţi nici perii albi. *(Gelu vrea să protesteze.)* Lasă, că de la tine nici la asta nu mai ţin măcar... Nu... Din cărţile acelea ai învăţat să calomniezi şi să batjocoreşti lumea?

GELU: Eu calomniez? Aş vrea să ştiu pe cine calomniez.

IRENA *(îndurerată):* Dar atunci cum poţi să scrii ceea ce scrii despre Sineşti?...

GELU *(încremenit):* Dar Sineşti este un asasin, mamă... Un asasin, înţelegi dumneata asta?

IRENA *(fără să creadă):* Un asasin? Hm... asta nu o crezi nici tu.

GELU *(uimit):* Dar atunci de ce socoţi dumneata că fac ceea ce fac?

IRENA: Mă întreb şi eu. Din dorinţa de a provoca scandal... *(Întoarsă în ea însăşi:)* Face asta copilul căruia i-am ţinut loc de mamă... Mă pune pe drumuri cu spaimă zile şi nopţi...

GELU *(dezolat):* Ascultă, mătuşă, agitaţia asta nu are nici un sens... Dacă Sineşti e vinovat, nu

are rost să-i iei apărarea. Dacă nu e vinovat, e de prisos.

IRENA: Ți se pare că e puțin să-l tîrăști așa în discuția lumii? O dată, la teatru, o cucoană căreia i se furase poșeta, lîngă mine, m-a acuzat că i-am luat-o eu... Îmi venea să înnebunesc de rușine acolo, deși nu eram vinovată. Că și-a și găsit-o apoi pe sub bănci... Șantajezi bizuindu-te pe spaima de scandal a oamenilor.

GELU *(uluit)*: M-ai crescut de mic, mi-ai ținut loc de mamă, și poți să crezi asta despre mine?

IRENA: Nu mai știu nici eu ce să cred. *(Foarte stînjenită:)* Tu știi de ce te-am căutat toată ziua? De ce te-am așteptat pînă la două noaptea pe scaun, sus în redacție?... Ca să te împiedic să faci o mare prostie...

GELU *(privește întrebător)*: Nu înțeleg unde vrei să ajungi...

IRENA: Ca că afli și tu cine este Sineşti... *(Începe să plîngă.)*

GELU *(foarte încurcat)*: Mamă...

IRENA: Uite... *(Dar nu poate, plînge cu scîncete puternice, amintindu-și întîmplarea, stînjenită că e silită să vorbească.)* Ah, știam că n-am să pot.. Te-am crescut altfel... N-aș fi vrut să știi tot ce s-a întîmplat. Nu m-am gîndit niciodată că va trebui să vorbim despre anumite întîmplări noi doi... Ți-am scris o scrisoare... mi s-a părut mai ușor... *(Scoate din poșetă o scrisoare, i-o întinde cu sfială.)*

GELU *(citește, nedumerit la început, scrisoarea)*.

IRENA *(în timp ce el citește, plînge sec și convulsiv)*.

GELU *(a terminat de citit, e copleșit, rămîne pe gînduri, se pare că nici vorbă nu mai poate fi să mai continue campania)*: De ce nu mi-ai spus asta niciodată pînă acum?

IRENA *(nemîngîiată):* Ce sens ar fi avut?... Afară de mine și de Sinești nu a știut nimeni niciodată... Nici Paul nu știe... I-am înapoiat cu banii lui Sinești, după vreo doi ani...

GELU *(simplu, scăzut):* La cît se ridică suma delapidată?

IRENA *(gata să izbucnească iar):* Cum poți vorbi astfel de tatăl tău?...

GELU: În definitiv, a fost o delapidare, nu?

IRENA *(plînge).*

GELU *(pustiit sufletește):* Tata... avea mîinile atît de albe și fruntea atît de palidă...

IRENA *(îndurerată de suferința lui):* Uite, de aceea n-am putut să vorbesc niciodată cu tine despre...

GELU: Cum a putut să pună mîna pe bani străini?...

IRENA *(cu o veche amărăciune):* Jocul de cărți... era bolnav... Nopți întregi rămînea la club... Din cauza asta, el, fiul ministrului, n-a ajuns decît simplu deputat... Cîteodată copiii se nimeresc tocmai pe dos... El avea o fire și chiar o înfățișare de femeie... iar eu sînt nefericită că n-am fost bărbat... Aș fi dus numele nostru departe... N-avea pic de voință, deși în Parlament trecea drept un strălucit orator... Ca avocat era foarte reputat, dar pleda rar... Era un om superior... Înțelegi?... Dar...

GELU: Înțeleg... *(Se scoală, se plimbă doi pași.)* Știi ce-a mai rămas în mine, mătușă? Atît cît trebuie dintr-un măr pe care l-a bătut grindina... În lumea asta, care mă dezgustă, amintirea lui era totuși un punct de sprijin. Din ce-mi spuneai, din fotografii, aveam altă imagine despre el... Acum știu de ce purta mustața ca a prințului de Sagan. Nu trebuie

să crezi în fotografii. *(După un timp:)* Sineşti şi-a primit toţi banii?

IRENA: Toţi... cam greu, dar i-a primit. De la moartea lui rămăsese, căci astea au fost în preajma morţii lui, numai nişte case pe Şerban Vodă, pe care le-am vîndut. Dar Sineşti a fost şi destul de răbdător... M-a aşteptat... Ce am luat de pe recoltă... chiria de la casele din Brăila... Chestiunea era destul de gravă... căci suma era dată în depozit ca să se depună la licitaţie pentru societate... societatea la care era el avocat... Am avut noroc că Sineşti — care îi era secretar şi care e foarte strîngător — a avut bani la îndemînă... Altfel... ar fi fost dezonorat bietul tatăl tău şi-l nenorocea şi pe el...

GELU *(abătut)*: Cum a putut tata să ia bani străini?... Cum a putut să-i ceară unui secretar al lui să facă un asemenea gest?

IRENA: Nu vă mai socotiţi judecători... Nu mai cere socoteală nimănui, căci fiecare are motivele lui neştiute. Numai Dumnezeu poate judeca, fiindcă numai el cunoaşte urzeala pricinilor şi ştie cum a fost cu de-amănuntul, totdeauna... Noi oamenii dibuim... nu ştim nimic...

SCENA 5

GELU, IRENA, DAŞCU, MOŞ DUMITRACHE, SACHE, VASILIU

(Se produce rumoare în atelier.)

GELU *(aleargă şi el... revine apoi, destul de tulburat)*: Faceţi loc! *(Către Irena:)* Un accident... mi

se pare că un lucrător și-a zdrobit piciorul... *(Către Dașcu și lucrătorul care-l aduc pe rănit:)* Încet, nu-i atingeți piciorul...

(Rănitul, moș Dumitrache, este așezat pe canapeaua de mușama neagră.)

IRENA *(săritoare și impresionată):* Încet... încet... *(Către lucrători:)* Dar cum s-a întîmplat?

DAȘCU *(descurajat):* I-a scăpat forma de plumb pe picior...

IRENA *(care s-a uitat și a văzut ce e, cu durere):* I-a rupt piciorul... pentru numele lui Dumnezeu, de ce e pus un om atît de bătrîn să ridice greutăți?... Un bătrîn trebuie să stea acasă...

DAȘCU *(amar):* Acasă? Acasă are o noră bolnavă de oftică... Nu mai are nici aia mult de trăit... Mai are doi nepoți la școala primară, atacați și ei... El, așa de bătrîn, îi ține pe toți...

IRENA *(soră de caritate):* N-aveți niște cîrpe curate... două șipci mici... Trebuie dus la spital undeva...

UN LUCRĂTOR: Vai de ei... din ce or să trăiască de-acum?

IRENA: Nu vă supărați dumneavoastră... dar, uite, acum se vede cît de bine e să puie omul un ban deoparte... E bine, cît ești în putere, să faci puțină economie pentru zile grele... Să nu fii nevoit să muncești la vîrsta asta...

DAȘCU *(cu o ușoară amărăciune):* Economie? De unde economie?... Ce bruma o fi avut și el, a cheltuit cu boala feciorului și cu înmormîntările... Că i-a murit nu demult și un nepot...

GELU *(exasperat):* Mătușă... nu mai vorbi... nu mai întreba nimic... Nu știi cît de greu lovești... Ce economii vrei să facă oamenii aceștia? Salariul le e socotit atît cît să nu moară

de foame. Muncesc cel puțin zece ore pe zi... adeseori douăsprezece, în duhoarea asta de aci... N-au sărbătoare cu adevărat decît două zile: la Paște și două la Crăciun... N-au în toată viața lor o săptămînă de vacanță... Odihna nu o cunosc decît lungiți între patru scînduri... Dacă sînt bolnavi și lipsesc, nu sînt plătiți... Deci nu au voie să fie bolnavi... Umblă cu răni pe ei, cu bube în cap... N-au timp să se spele, n-au voie să gîndească la nimic altceva decît la lucrul acesta îndobitocitor și, ca niște animale, la hrana celor de acasă... Dorm cîte cinci-șase într-o odaie igrasioasă, părinți și băieți, fete mari la un loc. Și sînt încă bucuroși să poată munci așa... Bătrînul acesta era ținut, vezi dumneata, de milă, nu mai muncea ca lucrător, a implorat dreptul de a-și sfărîma piciorul aci în atelier, era un „rotar", robotea și el toată noaptea pe aci...

(Între timp s-a adus o cîrpă și două scînduțele, Irena face un bandaj.)

IRENA *(potrivind șipcile, tulburată):* N-am știut cît e de greu lucrul în tipografii...

GELU *(uimit, cu un rînjet greu):* N-ai știut cît e de grea munca în tipografii?... Ei, Praida are dreptate... Oamenii sînt, cei mai mulți, răi fiindcă n-au imaginație... Îi cutremură doar cazul la care sînt de față... Nu văd decît ceea ce pipăie cu ochii lor de melc... E grea munca în tipografii? Dar crezi că munca prăfuroasă din fabricile de dărăcit lînă e mai ușoară? Știi dumneata în ce duhoare se lucrează în tăbăcării? Te-ai întrebat vreodată cum conduc mecanicii și fochiștii trenurile pe arșiță și

pe vifor? În fundul vreunei mine te-ai coborît vreodată, să vezi oamenii în picioarele goale în apă, lovind zece ore pe zi din greu cu tîrnăcoapele?... Pretutindeni, aceeași trudă de robi osîndiți la muncă silnică pe viață, pînă se rupe ceva în ei și cad în genunchi, ca vitele... ca bătrînul acesta... Sînt hrăniți numai cît să nu moară... ca să nu-și întrerupă lucrul... Vezi dumneata pe moș Dumitrache ăsta?... În treizeci de ani nu s-a odihnit niciodată trei zile la rînd. Treizeci de ani a citit litera, literă cît un purice, neagră, murdară, nu numai pe hîrtie, ci de-a dreptul pe plumb, pînă și-a pierdut vederea... în duhoarea asta de aci...

IRENA: N-am știut... n-am bănuit... *(A terminat pansamentul.)* Am să mă ocup eu de acest bătrîn și de familia lui... Sînt la o societate de binefacere...

DAȘCU: Doamnă... nu vă supărați, n-avem nevoie de nici o societate de binefacere... O să punem noi mînă de la mînă și o să-l ajutăm din ce putem și noi, cum am mai făcut și cu alții...

IRENA: Dar bine, oameni buni, de ce să nu primiți ajutorul unei societăți, dat creștinește, din toată inima?... Acesta este rostul acestor societăți de binefacere...

GELU *(stînjenit, dezolat):* Mătușă, iar nu înțelegi... Nu le face plăcere muncitorilor să le vorbești despre aceste societăți de binefacere... Ei le privesc, nu te supăra, cu oarecare dușmănie... Nu vor binefacere... Nu le plac duioșii și filantropii... Ce-ai zice dumneata dacă ți s-ar lua casa, și apoi, de milă, să fii lăsată să locuiești la mansardă sau în subsol?... Ei cred că pentru munca lor au dreptul — dreptul, înțelegi?

— la o viață omenească și chiar la puțină fericire... Nu mai vor să fie exploatați... Nu vor mila nimănui...

IRENA *(respirînd greu, devenind nervoasă):* Dar pentru Dumnezeu, deschideți măcar ușile toate, nu se poate trăi aci... *(Se așază).*

GELU: De toate acestea, de exploatarea nemiloasă, ei cred că vor fi mîntuiți numai dacă vor fi organizați... Ei nu așteaptă îndreptare decît prin luptă, prin sindicatul lor. Muncitorii apuseni, mai înaintați decît ai noștri, au dobîndit mari îmbunătățiri, ore mai puține și condiții de lucru igienice numai pentru că sînt organizați... În douăzeci de ani de organizație au dobîndit mai mult decît în două mii de ani de milostenie...

UN LUCRĂTOR: Hai pînă la o trăsură, să-l duc la spital...

(Rănitul e scos, sprijinit de doi inși.)

GELU *(după o scurtă și evidentă luptă interioară):* Sache, fă tot posibilul și mai așteaptă scrisoarea pe care ți-o voi da. *(Cu înțeles:)* Sinești nu va rămîne ministru...

IRENA *(deprimată):* Sinești nu va rămîne ministru? Cum, te bate gîndul să continui? După cele ce ți-am arătat? De ce atîta înverșunare împotriva lui? Ce va cîștiga muncitorimea dacă Sinești nu va mai rămîne ministru? Gelule, de ce toată nebunia asta?

GELU *(cu o convingere de neclintit):* Luptînd ca Sinești să nu mai rămîie ministru, muncitorimea luptă pentru ideea de justiție absolută... Numai ideea de justiție absolută poate susține și închega conștiințele într-o luptă atît de grea ca a noastră...

IRENA *(exasperată):* Ascultă, ai putea să-mi spui și mie ce anume a făcut Sinești? Ai putea să-mi spui și mie ce document este acela?

GELU: Mîine dimineață îl vei vedea. Este vorba de o scrisoare a doamnei Maria Sinești...

IRENA: O scrisoare a Mariei Sineşti? Ce scrisoare poate fi asta și cum a ajuns în mîna ta?

GELU: O scrisoare pe care mi-a trimis-o mie...

IRENA *(îngrozită):* Ca s-o publici?

GELU *(încurcat):* Nu ca s-o public... Este o scrisoare personală... *(tot mai încurcat)* o scrisoare intimă...

IRENA *(bolnavă):* Şi dumneata publici o asemenea scrisoare? Un Ruscanu face asta? Să știi că dacă nu se găseşte nici un bărbat să te pălmuiască în stradă, o voi face eu, în cazul cînd făptuieşti asemenea ticăloşie...

GELU *(primeşte drept în obraz insulta, şovăie, și pe urmă, hotărît):* Mătușă, facem parte azi din două lumi deosebite, și orice lămurire între noi este de prisos... Se va întîmpla... ceea ce va fi să se întîmple... Vei face ce vei crede de cuviință... iar eu voi răspunde faptei dumitale cum voi putea.

IRENA *(jignită, crispată, merge spre ieşire):* Noapte bună... *(Dar din prag se întoarce brusc, ca și cum ceva s-ar fi frînt în ea, desperată.)* Nu e cu putință să plec... Trebuie să-ți explic, trebuie totuși să pricepi... E vorba de tatăl tău, e vorba de numele... Aş fi o criminală, o denaturată, dacă nu aş încerca totul... Ascultă, Gelule, iartă-mi modul nesocotit în care ți-am vorbit adineauri. Îmi pierdusem capul... Dar înțelege că nu mai poți ataca pe Sinești, acum, cînd știi ceea ce știi...

GELU: De ce nu?

IRENA *(exasperată oarecum):* Nu înțelegi că omul acesta are să facă și el scandal? Are să dezgroape cele ce ți-am povestit? Are în buzunar scrisoarea tatălui tău prin care îi cere să ia bani din depozit. Are să vînture totul la gazetă... Numele părinților noștri, numele tău vor fi nume de scandal...

GELU *(amar):* Adică să acoperim fărădelegile trecute cu una nouă?... *(Frînt în el, după un timp:)* Lasă, mătușă, acolo în groapă să-și primească tata pedeapsa și să îndure memoria lui, dacă e nevoie, ca un pic de adevăr să iasă deasupra... *(Surîzînd îndurerat:)* Nu e nimic dacă suferă puțin fotografia lui.

IRENA *(copleșită de spaimă):* Te-ai gîndit bine la rușinea de care ne acoperi, de care te acoperi? N-ai să îndrepți tu lumea.

GELU: M-am gîndit... Nu știu dacă am să îndrept lumea, dar dacă n-aș abate omenirea din calea răului decît atît cît abate un bob de nisip albia unui fluviu, și totuși datoria mea e limpede... precisă... M-am gîndit... nici nu știi cît mă gîndesc și cît mă doare. Mătușă, l-am iubit pe tata chiar așa, fără să-l cunosc. Și am regretat totdeauna că fiind atît de sportiv a trebuit să piară într-un accident de vînătoare... dar scrisoarea trebuie să apară mîine.

IRENA *(învinsă, ridică spre el o privire întunecată):* Atunci, dacă nu se poate, mai am o singură rugăminte, și-ți cer să mi-o îndeplinești, pentru tot ceea ce am făcut pentru tine. *(Cu fața albă, pierită:)* Lasă încă o singură zi. Poate că te răzgîndești totuși, poate Sinești are un gînd. Poate că se întîmplă o minune. Lasă o zi norocului.

GELU *(prins sub zodia umbrelor şi a contrazicerilor, pe gînduri):* Da.

IRENA: Mulţumesc. *(Iese fără să mai adauge nici un cuvînt).*

TABLOUL VIII

Biroul lui Gelu la redacţie. Ora nouă fără un sfert, seara.

SCENA 1

GELU, PRAIDA, PENCIULESCU, VASILIU, SACHE, TOMA, apoi PRIMUL-PROCUROR

PENCIULESCU *(cu un teanc de manuscrise în mînă):* Atunci, rămîne stabilit aşa. Ne-am înţeles... Pentru poimîine, dai dumneata *(lui Gelu)* editorialul şi cursivul, din pagina întîi, punem 5-6, articolul profesorului ăla. *(Către Vasiliu:)* Dumneata dai foiletonul şi cursivul de pagina doua... Reportajul din Galaţi merge în pagina întîi, cu continuare într-a treia...

SACHE: Dar pînă atunci îmi trebuie pagina întîi de mîine. Uite, e ora nouă seara şi nu am pînă acum caseta aceea bloc, cu chestia Sineşti...

GELU *(vinovat):* Într-o oră ai jos caseta.

SACHE *(teroarea redacţiei):* Aşa ziceţi, domnule director, şi pe urmă iar vine o vizită la redacţie... şi iar o vizită... şi încă zece, pînă se face miezul nopţii... Că aci vine lumea ca la spital...

PENCIULESCU *(preparîndu-şi şvarţul):* Păi spital e aici, Sache, procopsitule, spital pentru suflete rănite...

SACHE *(arătînd un capăt de sfoară neagră):* Nu ştiu, dar îmi trebuie o coloană.

TOMA *(anunţînd lui Gelu):* Domnul prim-procuror Vlădi... Vlă... Vlădicescu...

(Toţi se privesc miraţi, destul de neliniştiţi... Trece un timp.)

PENCIULESCU *(exasperat):* Asta-i acum...

VASILIU *(încolţit):* Ce facem?

PRAIDA *(liniştit, dar după o tresărire ageră):* Tovarăşe, ai înţeles bine, chiar primul-procuror?...

TOMA *(nedumerit):* Da... da, aşa a spus...

GELU *(se frămîntă nedumerit):* Dar...

PRAIDA *(repede):* Numai cîteva clipe. *(Scoate febril o hîrtie dintr-un sertar, o pune în afara ferestrei, dedesubt, într-un loc pregătit.)*

PENCIULESCU *(speriat, dezarticulat):* V-am spus eu, vine în chestia Sineşti, *(amintind)* „mîna forte" a guvernului. *(Se ridică.)* Am plecat... Redactor la o gazetă socialistă nu e un post indicat pentru cine suferă de inimă; aici vizitele astea mă omoară. *(Lui Gelu:)* Pot să trec prin apartamentul dumitale? *(Dar, speriat, se întoarce şi caută şi el într-un sertar, pripit, ca să-şi ia nişte hîrtii pe care el le crede periculoase.)*

GELU *(băiatului):* Spune-i să poftească. *(Către ceilalţi, mereu nedumerit:)* Dacă ar fi fost ceva, ar fi venit „în numele legii" etc. ...

(Intră primul-procuror, bărbat înalt, ca de treizeci şi cinci de ani, elegant, cu monoclu... Chiar după intrarea lui, stînjenirea continuă... iar Penciulescu nici n-a putut ieşi.)

PRIMUL-PROCUROR *(după un minut de incertitudine, dă mîna cu Gelu):* Vlădicescu, cred că ne-am cunoscut...

GELU: Da, domnule prim-procuror... ne-am cunoscut... fără voia noastră, ca să zic aşa...

PRIMUL-PROCUROR: Ei, ce să-i faci, datoria... Aş dori să vă vorbesc...

GELU *(îi arată un fotoliu):* Da... luaţi loc...

PRIMUL-PROCUROR *(se uită întîi la toată lumea aceea, care priveşte tulbure, şi pe urmă începe):* Dumneavoastră duceţi de vreo săptămînă o campanie foarte violentă împotriva Regiei Monopolurilor Statului şi îndeosebi împotriva unui şef de serviciu, Constantinescu, pe care-l acuzaţi de fraude?...

GELU *(altfel nedumerit, confirmă):* Da...

TOŢI *(se privesc buimăciţi, neştiind ce să creadă).*

PRIMUL-PROCUROR: Şi cereţi să se facă imediat o anchetă severă?...

GELU *(tot mai nedumerit, nu găseşte capătul firului):* Da...

PRIMUL-PROCUROR *(cu mult accent):* Dumneavoastră ştiţi cine este acest Vasile Constantinescu?...

GELU: Dar?!...

PRIMUL-PROCUROR: Este marele poet Ion Zaprea...

GELU *(uimit):* Vasile Constantinescu de la Regie este poetul Ion Zaprea?...

PRIMUL-PROCUROR *(cu un gest care spune:* n-aţi fi crezut? *joacă pe surpriza lor):* Da, Ion Zaprea...

PENCIULESCU *(după ce s-a privit lung cu ceilalţi, şi-a recăpătat curajul):* Bine, o fi el Ion Zaprea... dar de unde pînă unde mare poet?...

PRIMUL-PROCUROR *(indulgent):* Eu ştiu că dumneavoastră, oamenii condeiului, vă cam mîncaţi între dumneavoastră... dar daţi-ne voie nouă cititorilor să ştim care este poet şi care nu. Cine a scris poezia *Inimi lîngă pămînt* sau *Femei de alabastru* e un mare poet.

PENCIULESCU: Şi de unde pînă unde Ion Zaprea la Regie?...

PRIMUL-PROCUROR: Este șef de serviciu la economat... L-a numit acolo Maiorescu mi se pare... în orice caz, conservatorii. Mergea, cred, și pe la Junimea...

PENCIULESCU: Mă rog, așa, în paranteză, fraude a făcut?...

PRIMUL-PROCUROR *(urcat, cu vocea scăzută):* A cam făcut... Vi se pare grav?

PENCIULESCU: Dimpotrivă. Mai ales că în cazul acesta s-ar putea spune corespunzător că e „cam cinstit"... De altfel, cum vrei să fie cînd se amestecă cifrele cu rimele?

PRIMUL-PROCUROR: Situația este asta... Directorul Regiei m-a rugat să viu la el și mi-a arătat dosarul... Dacă veți continua să cereți să se facă anchetă, el va fi nevoit să ceară anchetă oficială și firește să înainteze apoi dosarul, Parchetului... Iar eu cînd voi fi sesizat oficial, va trebui să dau curs afacerii... Fără trei ani, nu scapă... *(Urmează o liniște apăsătoare.)* Soarta lui e în mîna dumneavoastră...

GELU *(cu linii interioare drepte):* Dați-mi voie să vă întreb încă o dată: e vinovat?...

PRIMUL-PROCUROR: Da... dar va fi socotit mîine un mare poet... Este Ion Zaprea. Adaug că nu-l cunosc personal și nu l-am văzut niciodată. Cu toate că trece drept modernist, eu îl apreciez foarte mult.

GELU *(liniștit, dar neînduplecat):* În fața legii nu stă Ion Zaprea, stă Vasile Constantinescu.

PRIMUL-PROCUROR *(uimit):* Dumneavoastră vorbiți în numele legii? Mie îmi vorbiți așa? Iată o situație paradoxală...

GELU: Nu e de loc paradoxală... Nu e vorba de legea dumneavoastră, pentru care nu avem prea

multă stimă, cum nu e vorba despre dreptatea dumneavoastră, pe care o cunoaștem... Este vorba cu totul de altceva, mai de deasupra. Situația vi se pare paradoxală, fiindcă nu ne cunoașteți și deci nu ne înțelegeți... Legile pe care le știți și dreptatea aceea sînt după chipul și asemănarea dumneavoastră... sînt omenești... Noi urmărim legea pură și ideea de dreptate însăși... Legea asta este în noi... Dreptatea asta nu are privilegiați...

PRIMUL-PROCUROR: Poate că tot ar trebui să aibă... Vă luați o grea răspundere trimițînd un poet la temniță...

GELU: Nu depinde de noi. Dreptatea este deasupra noastră și este una pentru toată lumea și toate timpurile. De altfel, dați-mi voie să vă atrag luarea-aminte asupra faptului că termenul „dreptate" nici nu are plural... Nu se poate spune „dreptăți"... Curios este că nedreptatea are plural: nedreptățile pe care le suferă muncitorimea, de pildă... Toată puterea noastră de a spune ceea ce spunem vine din conștiința acestei dreptăți absolute... Un singur caz de excepție ar anula-o, precum dacă o singură dată doi și cu unu ar face patru toată matematica ar fi nulă...

PRIMUL-PROCUROR *(se scoală dezamăgit, cu gesturi largi):* Atunci... *(Așteaptă încă.)* Atunci, îmi pare rău că nu am găsit la dumneavoastră înțelegerea la care mă așteptam. Credeam că sînteți mai umani. *(S-a întrerupt și dă bună ziua oarecum la toată lumea.)* Bună seara...

GELU *(îl oprește în prag):* N-am spus niciodată că sîntem umani. Dreptatea este inumană. *(Ridică din umeri.)* Bună seara.

(Primul-procuror a ascultat, se înclină și iese.)

SCENA 2

GELU, PRAIDA, PENCIULESCU, VASILIU, SACHE

PENCIULESCU: Saint-Just, maică... Nu-mi închipuiam sabia dreptății atît de rece și de tăioasă. Zăpezile ei alpine m-au înghețat... Ce mai încolo și încolo, m-ai aiurit...

PRAIDA *(dezaxat, gînditor)*: Îmi dai voie, tovarășe Ruscanu, să-ți exprim un sentiment al meu?... Cred că ești prea sever, aproape nedrept cu poetul Ion Zaprca. Nu merită morala burgheză să-i sacrifici un poet.

GELU *(încremenit)*: Dumneata spui asta, tovarășe?

PRAIDA: Nu mă împac în totul cu felul dumitale de a concepe dreptatea. Vorbești despre această dreptate într-un mod foarte neașteptat, nu știu cum să-ți spun... În sfîrșit... O dreptate inumană?... Dreptatea dumitale este cel puțin prea abstractă...

GELU *(are un gest moale de nedumerire, ridicînd ușor ambele mîini)*: Cum ar putea să fie altfel?...

PRAIDA *(surprins)*: O dreptate absolută?

GELU *(cu o privire liniară)*: Cum ar putea să fie dreptatea dacă nu absolută? *(Se închide cu un soi de îndîrjire în el însuși, nu mai ascultă nimic, parcă ar trece pe alt tărîm.)*

PRAIDA: Dumneata pari obsedat de ideea de lege, de idcea de dreptate, așa, pură... O dreptate absolut pură, ca o geometrie?...

PENCIULESCU: Praida, tot nu înțelegi ceea ce ți-am spus de atîtea ori? Sînt oameni care au nevoie de absolut cum ai dumneata nevoie de aer ori eu de șvarț.

PRAIDA: Vorbe... Crezi că această necesitate e cu adevărat reală? Corespunde vreunui sentiment?

PENCIULESCU: Sînt convins că există sentimente pe care nu le încearcă toată lumea... Şi senzaţii... Eu sau dumneata, dacă găsim o muscă în varză cu carne, o scoatem, o aruncăm, şi mîncăm mai departe. Dar am văzut oameni care atunci cînd descoperă musca moartă în sosul acela gras... devin cadaverici la faţă şi nu se mai ating de varză cu carne o jumătate de an.

PRAIDA: Hm... cazuri rare... nevoi artificial create...

PENCIULESCU: Toată civilizaţia este artificial creată, dar cred că nu mai putem fără ea... Şi pe urmă, să-ţi spun un lucru... Poate că în istoria omenirii tocmai asemenea cazuri rare contează... Cînd supravieţuiesc... Căci în genere dispar de timpuriu, ucise de climatul vitreg. Florile rezistă mai puţin decît buruienile care se... adaptează...

PRAIDA: Suferinţe imaginare...

PENCIULESCU: Spune-mi din ce cauze suferi şi-ţi voi spune cine eşti. E cazul prietenului nostru Saint-Just, care nu e obsedat decît de idei... Ce vrei? Dacă a descoperit într-o noapte cu lună jocul ielelor!...

GELU *(care a stat mereu pe gînduri, căutînd)*: Mărturisesc totuşi că nu văd ce ar fi o altfel de dreptate care s-ar da după toate vînturile, ca o giruetă... Care mai e atunci criteriul?...

PRAIDA: Criteriul este totdeauna o cauză... Este drept numai şi tot ceea ce slujeşte cauza pentru care luptăm... cauza muncitorească... Numai cauza e mare...

GELU *(întîi nu ştie ce să creadă. Parcă s-ar fi răsturnat în el dimensiunea unui orizont. Se scoală şi face cîţiva paşi, ameţit. Mîinile parcă nu ştiu ce să mai facă, se mîngîie, se frămîntă una pe*

alta. Se ridică, ia o floretă din panoplie, o îndoaie gînditor, loveşte cu ea, concentrat. Pe urmă vine iar la locul lui, palid, înmărmurit, extenuat): Tovarăşe Praida. Am descoperit pe neaşteptate un continent nou, cu alte fluvii, alţi munţi nebănuiţi, cu populaţii necunoscute. *(Neted, dur:)* Dumneata aşezi partidul deasupra dreptăţii... *(A rămas încremenit.)*

PRAIDA: Altfel, de unde o să ştiu ce e dreptatea?...

GELU *(ca un ecou, într-o complicată arhitectură ulterioară):* Aşezi partidul deasupra dreptăţii?

PRAIDA: Îţi repet: altfel, de unde o să ştiu ce e dreptatea?

GELU: Cu alte cuvinte, pentru dumneata dreptatea e în funcţie de interesele muncitorilor?...

PRAIDA: Dacă nu e aşa, atunci ce poate fi dreptatea? O simplă abstracţie?...

GELU: Nu... nu... tovarăşe... Eu lupt pentru cauza muncitorească şi îi sînt devotat atît de mult... numai şi anume fiindcă socot că dreptatea este cu ea. Mi-aş da viaţa pentru muncitorime, numai şi numai fiindcă ea este sub steagul dreptăţii şi nu dimpotrivă... Am socotit totdeauna că dreptatea e absolută. Dacă lupt pentru o cauză, aceasta este dreptatea însăşi.

PRAIDA: Periculos mod de a vedea... şi de altfel fals... cu totul fals... plin de riscuri... Dă-mi voie, tovarăşe, să-ţi spun un lucru. Înainte de a studia ingineria, am vrut să studiez în Germania matematicile pure. Dar am căzut peste noile teorii matematice, ale antinomiilor, şi m-am îngrozit. Logica asta pură sfîrşeşte iremediabil în marasmul incertitudinilor. Dreptatea asta formală, abstractă, are să te lase odată suspendat în gol... tocmai cînd îi vei

căuta mai desperat conținutul... Și atunci n-aș vrea să fiu în locul dumitale... Ideile? Hm... hm... E ceva mai sigur materialismul istoric...

GELU *(cu o ardere interioară):* Sînt surprins că nu mă înțelegi.

PRAIDA *(își scutură pipa):* Periculos mod de a vedea lucrurile!

PENCIULESCU: Dar nu înțelegi, Franzisek, că Gelu nu „vede lucruri", că vede numai idei?

GELU: La urma urmelor, e adevărat... Eu văd ideile...

PENCIULESCU *(îl privește lung):* Ideile?... Ideile... Hm! Saint-Just, maică... uite... cîtă vreme le vezi... totul e în ordine... Cînd au dispărut... după ce le-ai văzut, abia atunci e grav... Începe drama... Aici are dreptate Franzisek.

PRAIDA *(examinîndu-și pipa, răspunde lui Gelu):* Nu te supăra, tovarășe. E pentru întîia dată cînd parcă s-a întors pe dos în mine ceva, ca o umbrelă răsucită de vînt... Caut și nu găsesc ce ar putea fi o dreptate „inumană".

PENCIULESCU: Dar tocmai asta e... Cine a văzut ideile devine neom, ce vrei?... Trece flăcăul prin pădure, aude o muzică nepămînteasă și vede în luminiș, în lumina lunii, ielele goale și despletite, jucînd hora. Rămîne înmărmurit, pironit pămîntului, cu ochii la ele. Ele dispar, și el rămîne neom. Ori cu fața strîmbă, ori cu piciorul paralizat, ori cu mintea aiurea. Sau, mai rar, cu nostalgia absolutului. Nu mai poate coborî pe pămînt. Așa sînt ielele... pedepsesc... Nu le place să fie văzute goale de muritori. A mai fost odată un grec, unul Platon, care pretindea că a văzut ideile pure, și de la grecul acesta au venit toate nenorocirile din lume. A fost și un francuz, Robespierre...

GELU *(cu o ardere interioară):* Atunci, e foarte simplu... Ideile n-au să dispară niciodată...

PENCIULESCU: Amin!...

VASILIU *(care fierbea tot timpul):* Domnule director, daţi-mi voie, vă rog, să vă spun şi eu un cuvînt... Un poet nu trebuie să meargă la închisoare...

GELU: Dar şi dumneata îmi dai voie să spun că un poet nu trebuie să fure...

VASILIU: Şi François Villon?...

GELU: Ştii dumneata după patru sute de ani cum a fost? O legendă literară...

PENCIULESCU *(îl caută pe Vasiliu în buzunar, găseşte versurile):* M-am lămurit... *(Cu alt ton, către Gelu:)* Nu-i mai puţin adevărat că situaţia e paradoxală... Primul-procuror solicită şi nu obţine de la un particular ca un vinovat să fie iertat! *(Ridică din umeri, încurcat şi amuzat.)* Asta-i societatea romînească... N-are ordine socială... n-are început şi sfîrşit... O frază din prefaţă se rupe, şi se leagă tocmai la pagina cincizeci pe verso, jos, iar pasajul din primele rînduri se continuă, trunchiat, în partea doua.... E o încîlcitură de nu se poate descurca nimeni... Toţi sînt rînd pe rînd victime şi călăi... Toţi sînt legaţi între ei, toţi sînt dacă nu fraţi, veri, ori au stat pe aceeaşi stradă, sau au învăţat la aceeaşi şcoală... sau, şi mai obişnuit... au făcut afaceri împreună... Partidele politice romîneşti nu au aderenţi, ci aderenţe.

GELU *(cu dezgust):* Nu prea eşti departe de adevăr...

PENCIULESCU: Aderenţe, numai aderenţe... Organismele greşite, bolnave au astfel de aderenţe, pe care dacă nu izbutesc să le rupă mor cu

totul. De aceea sînt necesare revoluţiile... ele *(taie cu mîna)* tranşează...

VASILIU *(luîndu-şi inima în dinţi):* Dar nu vă e teamă că s-ar putea ca revoluţia să vă tranşeze şi pe dumneavoastră?... *(Speriat de îndrăzneala lui:)* Aşa, din greşeală...

PENCIULESCU: Ba... bine că nu... Am zis necesară, nu de dorit... E singura soluţie... ca să se îndrepte răul... Dar ce nevoie am eu *(apasă)* să se îndrepte lucrurile? Unde aş mai găsi eu alţi proşti de pe urma cărora să trăiesc? Şi în definitiv aş vrea să ştiu cine dintre noi cei care avem azi cuvînt are vreun interes să se îndrepte lucrurile. Ce ne-am face toţi în cazul acesta? Ascultă-mă pe mine. Nimeni nu are interes să se îndrepte lucrurile în ţara romînească... *(Se apleacă şi îi spune la ureche, dar destul de tare.)* În afară de ţară însăşi...

BĂIATUL DE REDACŢIE *(dă o carte de vizită lui Gelu):* Doamna aceasta vrea să vă vorbească...

GELU *(ia cartea de vizită şi tresare):* Unde e?...

BĂIATUL: Aşteaptă pe culoarul de jos.

PENCIULESCU *(surprins):* Iar vizite... Cine mai e?...

GELU *(prins cu totul, tulburat, încurcat):* Doamna Maria Sineşti.

PRAIDA *(tresare şi el, toţi se gîndesc la acelaşi lucru):* Doamna Sineşti?

PENCIULESCU: De cînd cu doamna Caillaux şi cu Calmette, nu-mi prea plac nevestele astea de miniştri care vin în vizită la directorii de gazetă... *(Ca un secret grav:)* Aceea l-a aşteptat trei ore... *(Mestecă în gol, apoi, şi mai explicit:)* A tras şase focuri...

PRAIDA: Drept să-ţi spun, nici mie nu-mi prea place vizita asta... Poate că ar fi mai bine să n-o primeşti...

GELU *(profund îngîndurat, luptînd cu el însuşi, resemnîndu-se):* Toma, poftește pe doamna înăuntru, cînd voi suna eu...

PRAIDA *(alarmat, oprește pe Toma)*: Stai... stai cîteva clipe... *(Pentru întîia dată profund neliniştit.)* N-are nici un sens să primești această doamnă...

GELU: Nu se poate să n-o primesc.

PRAIDA *(nervos, neştiind ce să mai facă):* Îmi dai voie să rămîn şi eu?...

GELU *(încuviințează obosit, din cap).*

SCENA 3

GELU, MARIA, PRAIDA

MARIA *(după ce a intrat, îl fixează cu ochii arzători, cu un freamăt nervos al buzelor; devine şi mai stînjenită, şi mai palidă cînd vede că Gelu nu o primeşte singur):* Aş vrea să-ţi vorbesc numai dumitale...

GELU *(cu o liniştе de casă de spital):* Doamnă, nu aveţi ce să-mi spuneți numai mie... Nu am nici un secret faţă de camarazii mei şi faţă de nimeni...

MARIA *(înfrigurată):* E o chestie care nu privește pe camarazii dumitale... e ceva cu totul personal... privește viața dumitale intimă...

GELU *(îngheţat):* Vă repet, doamnă, că eu nu mai am o viață intimă...

MARIA *(arzînd):* Ce vrei să spui cu asta?...

GELU *(fără nici un gest, cu privirea absentă):* Că m-am dăruit cu totul unei cauze... unei cauze care depăşeşte orice preocupări domestice...

MARIA *(închide o clipă ochii de durere, apoi, căutînd parcă să se dezmeticească):* Uită-te la mine, fă un pas, du mîna la frunte, fă un gest, ca să mai cred că eşti un om, şi nu o cauză.

GELU *(tace un timp, încăpăţînat)*: Doamnă, spuneţi-mi ce aveţi de spus...

MARIA *(priveşte spre Praida, nu poate vorbi, caută totuşi. Tot ceea ce era să-i spună era întemeiat pe gîndul că va vorbi numai cu el; exasperată):* Nu pot să-ţi spun „Gelule" faţă de altcineva.

GELU *(dur):* Nu-mi spuneţi...

MARIA *(întoarsă asupra ei înseşi, cu o crispare de milă şi dezgust):* Din ce petice sînt peticită, ca să sper în mod stupid, aşa cum am sperat, că se va putea vorbi cu un om care de două săptămîni nu mai are numele cu care l-a mîngîiat mama lui şi... femeia care... *(Se frînge.)*

GELU *(egal ca două linii paralele)*: Aşa cum sînt împrejurările, ar fi poate mai indicat să vorbiţi cu soţul dumneavoastră.

MARIA *(cu oroare):* Soţul meu? Cu el într-adevăr nu se poate vorbi. *(Cu o bruscă lumină de nădejde:)* Ascultă... *(Vrea să-i spună numele... şovăie.)* Nu se poate să te fi schimbat într-atîta... Trebuie să mai ajungă un cuvînt pînă la inima aceea de altădată. E vorba aci şi de fericirea mea...

GELU: Fericirea nimănui, individual, nu interesează aci...

MARIA *(izbucnind cu o furie de sălbăticiune, încolţită, exasperată):* Dar crezi că am să pot răbda multă vreme să-mi vorbeşti ca unei condamnate? Socotiţi că n-am şi eu un cuvînt de spus în toată împrejurarea asta?... Ei bine,

n-am murit încă... Nu pot fi atît de rău lovită, fără să lovesc și eu...

GELU *(calm ca un anesteziat):* Așa e mai limpede, doamnă... Loviți... Scoateți revolverul și trageți.

MARIA *(cu o strîmbătură de dispreț, a dus mîna la poșetă):* Te crezi la adăpost fiindcă e altcineva de față...

GELU *(cu aceeași liniște de moarte):* Chiar dacă în altă împrejurare este cert că voi putea fi găsit singur... în stradă, de pildă... este preferabil pentru dumneavoastră să trageți acum... Nu vă va împiedica nimeni...

MARIA *(înmărmurită):* Aș putea să trag... *(În timp ce Praida pîndea în lături cu o încordare de vînător, după o clipă de șovăire ea scoate brusc revolverul și-l trîntește pe masă, cu pe-o unealtă netrebuincioasă.)* Ah, nu se poate lupta cu voi... *(gîndindu-se limpede la Sinești, căci pe Praida pare că l-a uitat)* sînteți prea puternici, prea răi, prea crînceni amîndoi... Trebuie să fiu sfărîmată între voințele voastre... Nu se poate lupta cu voi... O inimă e prea puțin lucru între două blocuri de răutate... *(Gelu și Praida schimbă priviri obosite, cu înțeles; revolverul cu prăsele albe a rămas zvîrlit departe, pe masă. Maria s-a lăsat istovită în fotoliu, ca o pasăre rănită, cu ochii în gol.):*

GELU *(se apropie tulburat, nedumerit totuși, o mîngîie cu privirea și îi spune cu o nesfîrșită duioșie):* Ai vrut să mă ucizi, Maria?

MARIA *(fără să-l privească):* Nu m-am gîndit să te ucid niciodată.

GELU: Dar revolverul?... *(I-l arată cu un surîs întrebător. Praida iese neobservat.)*

MARIA: Nu-l purtam la mine ca să te omor...

GELU: M-ai amenințat totuși...

MARIA *(cu fața întinsă, palidă):* În clipa aceea, poate te-aș fi ucis... Nu mi-am închipuit niciodată că ai putea să-mi ceri să-ți vorbesc cu martori...

GELU *(se gîndește că ea s-ar fi putut sinucide, se uită la revolver gînditor):* Ai vrut să te sinucizi?... *(Îl zvîrle într-un sertar al biroului.)*

MARIA *(aproape scîncit, ca o fetiță, cu o elementară durere):* Mi-a luat amîndoi copiii... i-a dus la mătușă-mea, care mă urăște... mai rău ca o străină.

GELU: El nu va putea păstra în nici un caz copiii... Justiția ți-i va înapoia...

MARIA *(îndoindu-se):* Sînt și copiii lui...

GELU *(ca un ecou interior, întîrziat):* Ai vrut să te sinucizi?...

MARIA: Nu știu... Nu mai cred nici asta... Nu pricep nimic...

GELU: De ce ai venit?

MARIA *(cu reflexe sleite):* Nu știu... Am plecat de acasă fără să mă gîndesc... Am privit gîndul morții atît de fix, că nu mai văd nimic. La pension, o fată dintr-a opta pretinda că sînt un mediu bun, și într-o seară m-a hipnotizat în dormitor. M-a pus să privesc fix un nasture de metal lucios. Mi s-a spus că pe urmă am adormit, m-am ridicat din pat și am umblat prin dormitor la porunca ei. De două săptămîni mă gîndesc numai la moarte. Am privit-o prea mult fix, și tot ce e real a dispărut pentru mine. De azi de dimineață merg ca o somnambulă pe stradă.

GELU: Cred că totuși tu singură ai putea să mă înțelegi. E o lege deasupra noastră, inumană.

MARIA *(adînc descurajată, istovită):* Eu nu înţeleg prea mult, dar dacă tu crezi că e nevoie să fiu zdrobită, nu şovăi... loveşte, înfige pumnalul într-o inimă care şi aşa nu era decît a ta.

GELU *(nervos, bănuitor):* Ai venit anume ca să-mi spui asta?

MARIA: Nu... Ştiam că acum totul e de prisos şi nimic nu te abate de la nebunia ta. Dar cred că paşii m-au purtat aproape singuri încoace... Nu ştiu de ce... poate fiindcă totuşi aş fi vrut să aflu ceva.

GELU *(o priveşte neliniştit).*

MARJA: Prezentul e pierdut... ştiu asta. Dar spune-mi dacă *(apasă cuvîntul, se frînge deznădăjduit)* atunci m-ai iubit... Un singur ceas măcar...

GELU: De ce te îndoieşti?

MARIA: Felul în care m-ai părăsit m-a aruncat în vîltoarea tuturor îndoielilor... Poţi face orice din prezent, dar e dreptul meu să ştiu dacă m-ai iubit...

GELU: De ce vrei să ştii asta acum?

MARIA: E o nevoie de viaţă şi de moarte pentru mine să ştiu dacă trecutul însuşi a existat... dacă am fost cu adevărat iubită. Poate să se întîmple orice acum, dar ceea ce a fost nu poate să fie cumva anulat ca o socoteală greşită.

GELU: Ce ar putea să mai însemne acum trecutul?...

MARIA: Ce vrei? Voi credeţi în ideile voastre, prietenele mele, unele, se duc la biserică. Au copii care sînt ai lor, care nu pot fi luaţi... Mie nimic nu mi-a izbutit cu adevărat. Viaţa mea a fost toată zadarnică... Pe nimic nu m-am putut sprijini sigur. Nu mi-a rămas decît amintirea iubirii...

GELU *(tot mai îngîndurat, chinuit de nedumeriri și întrebări, tace îndelung; se duce la fereastră, ia o carte din raft, ca un alibi al îndoielii, pe urmă vine din nou la ea și-i spune cu o stranie indulgență, cu un zîmbet melancolic):* Și totuși, Maria, tu m-ai înșelat...

MARIA *(se frînge tăcută):* Nu, nu-i adevărat... De altfel, ce sens mai are să mai vorbim despre asta?... Nu, orice... orice... dar nu vreau să mai vorbim despre asta acum... A fost o vreme cînd un cuvînt de al tău ar fi refăcut lumea din nou... O explicație atunci...

GELU *(cu o duritate de diamant):* Nu ți-am cerut nici acum nici o explicație. Am spus numai „și totuși"... Exprimam doar o nedumerire.

MARIA *(după o lungă tăcere, zdrobită de voința lui, într-un ton de ultimă renunțare, ca într-o agonie lucidă):* Nu este ce ai spus tu, dar nu e mai puțin adevărat că uneori nu mă mai înțeleg nici eu. Alaltăieri... Sinești... *(Se întrerupe cu silă.)* Sînt clipe în viața mea pe care cînd mi le amintesc mă îngheață un fior din cap pînă în picioare... *(Cu oroare crescîndă:)* Rătăcirile astea din viața mea... cîtă josnicie inutilă... Mi-e silă de mine... Gîndesc uneori că sînt în mine două ființe: una josnică, mărginită și lașă, care a primit să i se dea de bărbat un om pe care nu-l iubea, care a putut să creadă că Gaian... *(Se întrerupe cu silă, apoi, aducîndu-și aminte, mai aproape, brusc, povestește scăzut, de parcă ar curea gura coclită.)* Adineauri, cu mințile duse, lovindu-mă de toți pereții desperării, am mers pînă acolo că am făcut încercarea meschină, dezgustătoare, ca să-l seduc pe Sinești... Oh! mi-e scîrbă de tot... de tot... *(După un timp:)* Și

totuşi, e în mine o fiinţă care suferă, care plînge... care sîngerează pentru toate josniciile celeilalte... *(Surîde trist, apoi explică firesc:)* Ştii că Vădulenii au în afară de Marta încă o fată, Rida, idioată şi gîngavă, pe care o ţin mai mult ascunsă, de durere şi de ruşine. Dar care din cînd în cînd tot scapă în salonul plin de lume... Dacă ai vedea atunci cît de penibilă le e suferinţa... cum ghicesc în ochii tuturor o întrebare la care ei, umiliţi şi dezolaţi, nu pot răspunde... *(Cu un nesfîrşit dezgust şi părere de rău:)* Ei bine, este în mine o Rida care de cîte ori mi-a scăpat m-a abătut din calea norocului... M-a făcut să-mi muşc buzele de silă şi de durere...

GELU *(neliniştit, a rămas pe gînduri, ridică privirea nervos):* Nu văd lămurit ce vrei tu acum.

MARIA: Aş dori, firește, să nu publici scrisoarea.

GELU *(egal cu el însuşi):* Scrisoarea nu mai are nici o importanţă în ca însăşi... Crima lui Sineşti e în conştiinţa mea ca un astru negru rătăcit pe cer în plină zi... Alte legi îl pot scoate de acolo decît propria noastră voinţă.

MARIA *(resemnată):* Da... ştiu şi că totul e de prisos... Tot ceea ce ţi-am spus n-avea nici un rost, nici eu nu-mi dau seama de ce am venit. Poate că aş fi vrut să ştiu nu ce ai de gînd să faci, dar ce simţi acum, cum ţi-e fruntea în ceasul cînd iei o asemenea hotărîre... Mi-era teamă să nu fie ură... Şi dacă mai caut în pustiul din mine de acum, poate că aş găsi dorinţa ca şi tu să ştii ceea ce simt eu acum, cînd am renunţat la tot... Cînd eram mică şi eram bolnavă, tremuram de frica doctorului şi îmi făcea bine să ţin mîna mamei sau a tatei.

GELU *(iritat, bănuitor):* Ce vrei? Nu te mai bizui pe mine... Stăm astăzi fiecare sub altă stea... decît atunci cînd s-a întîmplat ceea ce tu vrei să rămîie neschimbat... Am văzut după aceea şi am înţeles alte lucruri decît le vedeam împreună... Am văzut un joc jucat numai pentru mine însumi, şi de atunci am alţi ochi, mintea mi-e alta...

MARIA: Am să-ţi arăt că nu vreau nimic... Vezi cutia aceasta?... *(Se miră.)* Nu mai recunoşti mîţişorii de ulm?

GELU *(clatină din cap neprecis):* Spune.

MARIA: Vreau să-i iei înapoi. *(I se înnegureză privirea.)* Plecaserăm amîndoi, într-o duminică în care eram liberă, pe lîngă pădurea de la Fontainebleau, unde am rămas şi la prînz... Fusese o primăvară tare tîrzie, înverzirea dumbrăvilor întîrziase foarte mult, şi pe urmă parcă intrasem de-a dreptul în vară. Era de o săptămînă vremea foarte călduroasă, şi toţi copacii plesneau de sevă, grăbiţi să înmugurească şi să înverzească. Ai fost tot timpul neastîmpărat, ai glumit cu localnicii, ai vîslit. Pe urmă a venit un grup de studenţi, care au crezut că şi eu sînt studentă ca voi, ne-au luat cu ei, şi eu muşcam din bucuria asta ca dintr-un măr, eu, care mă măritasem din clasa a şaptea de liceu, smulsă de pe băncile şcolii... Au fost fel de fel de jocuri şi de farse... *(Privirea ei, întoarsă în trecut, actualizează totul.)* Mi-ai făcut semn. Ne-am despărţit apoi de toţi... Mergeam alături prin crîng şi era un verde sfios şi fraged. Mereu neastîmpărat, mă necăjeai... Mi-ai umplut buzunarele cu mîţişori de ulm. *(Zîmbind:)* Aceştia sînt mîţişorii de atunci. Uite-i. Lucrurile astea

crezi că le-ai uitat, pentru că te preocupă altceva, dar, închise în fundul sufletului, ele își păstrează frumusețea, cum păstrează pămîntul strălucirea sculelor de aur. *(Îi cad brațele moi.)* Pe urmă ai devenit tăcut, serios... comic de serios... Am început să te necăjesc cu... Mi-ai prins deodată mîinile și, cu o voce care parcă venea de dincolo de tine... de unde lucrurile sînt fără cauză... „Maria, în clipa asta te iubesc atît de mult... că mă doare iubirea asta îngrămădită în sufletul meu, care nu se poate exterioriza, așa cum irumpe seva copacilor în desfacerea mugurilor“... Te necăjeam încă, spuneam că nu cred... M-ai privit, liniștit mereu, m-ai oprit lîngă trunchiul negru al unui ulm și m-ai apropiat mult de tine... „Maria, iubirea mea este sub altă constelație decît celelalte iubiri...“ *(Lasă capul în jos.)* Vorbele tale sunau în mine ca într-o vioară... *(Rîz.)* „Aș vrea să fac pentru tine un sacrificiu nemărginit, un sacrificiu absolut, prin care viața mea să fie alta, sau să nu mai fie... Ca să gîndești cîndva altfel, ceea ce acum nu sînt decît vorbe, rușinate că nu sînt decît vorbe... să-ți spui odată «cît de mult m-ai iubit».“ *(Maria s-a sculat, face un pas, vrea să plece, sau numai fiindcă e foarte tulburată.)* Așa mi-ai spus.

GELU *(cu spaimă, ca pe o plută luată de șuvoi)*: Maria, ce vrei de la mine?...

MARIA *(liniștită, obosită)*: Nimic... sacrificiul acesta ți-am spus că nu ți-l cer... *(Gîndește adînc, liniștit, toată ființa ei se pierde întinsă.)* Poate, totuși, aș vrea să știu ce crezi azi, ca o mărturie de foc, despre clipa de atunci...

GELU *(are o răsucire în el însuși, convulsivă)*: Maria...

MARIA *(cu aceeași voce gravă, obosită, inactuală, îndurerată):* Altădată, Gelule, eram în odaia ta de student... Erai ca de obicei neastîmpărat, vorbeai cu fervoare, ca dintr-un preaplin sufletesc... Erai pe covor și te jucai cu buclele pantofilor mei... Aveai parcă ochii în lacrimi: „Ce nefirească este prezența unei femei ca tine, Maria, în această odaie săracă și plină de cărți... Cînd mă gîndesc la femeile din viața colegilor mei... Te privesc și știu că tinerețea mea săracă nu s-a irosit zadarnică și fără frumusețe... Ar fi fost o moarte neștiută..." Spuneai în lacrimi... „N-ai să regreți niciodată cît de mult dăruiești?" Îmi strîngeai fierbinte mîinile... „Maria, spune-mi că orice s-ar întîmpla — orice s-ar întîmpla, înțelegi? — niciodată n-ai să regreți că te-ai dăruit atît de mult, că m-ai iubit atît..." *(S-a oprit îndelung, murmură pentru ea însăși.)* Niciodată...

GELU *(la capătul puterilor lui):* Ce vrei?

MARIA *(îl privește sigur, puternic, și îi spune apoi, liniștită):* Vreau să știi că azi de dimineață, simțind revolverul, pe care-l plimbam rece, lipit de piept... n-am regretat... Și acum, fiindcă am putut să te văd în ceasul acesta, și mai puțin. *(Pleacă brusc.)*

SCENA 4

GELU, după un timp PRAIDA, apoi VASILIU

GELU *(s-a trîntit în fotoliu foarte nervos, îngîndurat, abătut. Așa îl găsește Praida. Îi pare că nici n-a observat intrarea lui. Începe apoi să se*

plimbe agitat prin încăpere. Praida îl observă foarte concentrat).

PRAIDA: Ţi-a cerut să nu publici scrisoarea?

GELU *(chinuit):* Nu...

PRAIDA: Prin urmare, scrisoarea apare... Dar în definitiv, ce-a vrut atunci?...

GELU: Nimic... Sau, dacă vrei, cam acelaşi lucru: o mărturisire...

PRAIDA *(zîmbind):* Asta tot?

GELU *(abătut):* Atîta tot. *(Cu o duioşie şovăitoare:)* Ar fi vrut să ştie dacă a fost iubită cu adevărat măcar în zilele acelea trecute... Nu vrea nimic de la prezent. Renunţă la tot... Dar, ca să sufere mai puţin, ar vrea să ştie măcar atîta lucru: dacă a fost iubită cu adevărat...

PRAIDA: „Cu adevărat"? Dacă ar fi Penciu aci, ar spune că e şi ea însetată după absolut... A văzut şi ea jocul ielelor...

VASILIU *(intră agitat)*: Tovarăşe director, s-a întîmplat o mare nenorocire...

GELU *(speriat):* În tipografie?

VASILIU: Nu... sus la mansardă, pianistul Lipovici s-a sinucis azi-noapte cu toată familia... Acum i-a descoperit o vecină.

TABLOUL IX

E către orele nouă şi un sfert seara. Pe un soi de terasă leproasă, pe care dă uşa unui culoar îngust şi ferestrele unei camere, altfel mari ca un pod, de la ultimul etaj al unei clădiri vechi, dărăpănate, dintre cele care înconjurau pe vremuri Parcul Oteteleşeanu, pe atunci consacrat spectacolelor estivale de operetă. Întrările sînt, firește, pe străzile înconjurătoare, spre parc dînd numai curţile interioare. De pe această terasă rudimentară nu se vede decît — departe — o

singură altă clădire, cea mai înaltă, cu firme luminoase, orașul fiind jos, sub orizont, trădat numai de imensa reverberație serală, cu jocurile ei, ca o respirație a cetății. Ferestrele joase, luminate, ale odăii în care zac cei șase morți sînt larg deschise spre terasă... Balustrada înconjurătoare e cînd de zid lepros, cînd de fier strîmb. Se ghicesc în interiorul clădirii vechi, la etajul ultim mai ales, scări, înguste, deșelate, culoare murdare și prost luminate, ca în casele vechi de raport de prin porturi... Cerul apare înalt în seara plină de mai, și pe el, printre stele mici, palide, se proiectează fulgurant reclama operetei *Văduva veselă.*

La VIENA, PARIS, LONDRA, BERLIN, ROMA, în toată Europa, se joacă:

VĂDUVA VESELĂ

O mie de spectacole în trei ani!

Literele din rîndul întîi se aprind defectuos.

Siluete negre de dansatori și dansatoare de cabaret sînt proiectate transparent peste text, în ritmul măsurilor din operetă, care răzbat de jos din parc. În timpul primelor replici, și proiecția, și muzica sînt mai atenuate.

GELU, VASILIU, PRIMUL-PROCUROR, MEDICUL, UN GARDIAN

GELU *(foarte tulburat, copleșit de nenorocire, se plimbă pe terasă, și cînd apare Vasiliu, îl întreabă nervos)*: Ei?...

VASILIU *(abătut, agitat)*: Am vorbit cu vecina. E o sinucidere în masă. Au aprins două lighene cu mangal... Au murit probabil azi de dimineață. Locuiau toți în camera asta mare, de mansardă.

GELU *(arată ferestrele joase, larg deschise, luminate)*: Se văd pe fereastră șapte cadavre pe jos.

VASILIU: A sosit chiar acum medicul și primul-procuror. Vecina de la ultimul etaj a descoperit nenorocirea.

MEDICUL *(vine purtînd pe brațe o fetiță ca de cincișase ani, caută unde s-o așeze pe terasă, după el vecina și primul-procuror, urmat de gardian)*: Fetița nu e încă moartă... S-ar putea să scape.

PRIMUL-PROCUROR *(dă ordin gardianului)*: Nu intră nimeni în casa asta. Faceți cordon jos, în stradă. *(Către cei doi:)* Dumneavoastră?

GELU *(scăzut)*: Noi sîntem locatari în aceeași clădire.

PRIMUL-PROCUROR *(îl recunoaște pe Gelu)*: A, dumneavoastră... *(Se salută ușor.)*

GELU *(obosit)*: Au lăsat vreo scrisoare?

PRIMUL-PROCUROR *(explicînd)*: Din pricina mizeriei. De luni de zile nu mai aveau ce mînca. De trei zile n-aveau nici pîine. Bunica era bolnavă de cancer.

GELU: Mi se pare că el era profesor de pian...

PRIMUL-PROCUROR: A dat lecții, iar în ultima vreme cînta la un cinematograf. Era și el tuberculos în ultimul grad.

MEDICUL *(se apropie de grup)*: Fetița va scăpa. *(Nu se poate regăsi.)* Trei generații împreună moarte: bunicul, tatăl și mama, trei copii, în afară de fetiță. Cel mai mare avea treisprezece ani... Cea dintîi a murit bunica.

Se accentuează intens, cîteva clipe, muzica și mișcarea reclamei, cu siluetele de dansatori de cabaret.)

PRIMUL-PROCUROR *(cînd pulsația muzicii a scăzut, amar)*: Fericită această Europă din 1914, care poate petrece cînd sînt cu putință asemenea drame!

MEDICUL *(cu o silă nesfîrșită, din toată ființa lui)*: Nu, lumea asta nu e cea mai bună cu putință.

(Din jocul luminilor între litere rupte, necitețe, pe ecranul cerului, asemeni unui fulgurant Mane, tekel, fares[1] *au rămas întregi doar aceste cuvinte:*

E u r o p a

VĂDUVA VESELĂ

Parcă din neant, sus, în partea stîngă a cerului, a apărut o uriașă crizantemă de lumină, un luceafăr arzînd puternic, în cea mai apropiată fază de pămînt, ca stelele fatidice din legendele popoarelor.)

GELU *(cu o tristețe fără margini, grea de compătimire):* Lăsați-i să se îmbete, devorați de propria lor frenezie... Lăsați-i să petreacă... să se amețească. Nu vedeți că deasupra lor s-a și ridicat steaua morții?

(Reclama ciuntită, deformată, fulgeră mereu: ...Europa *VĂDUVA VESELĂ... pe cerul înalt de mai, sub floarea albă a luceafărului care privește fatidic.)*

[1] *Cîntărit, socotit, împărțit.* După legendă: amenințare profetică scrisă de o mînă nevăzută pe pereții sălii în care petrecea Balthazar, ultimul rege babiloneau (cca. 554—538 î.e.n.). În aceeași noapte regele persan Cirus a cucerit orașul și l-a ucis pe Balthazar.

TABLOUL X

Biroul lui Gelu la redacție

SCENA 1

PENCIULESCU, VASILIU, KIRIAC

(La ridicarea cortinei, Penciulescu citește, scoțînd mereu ochelarii de oboseală, manuscrise, acum pe al lui Vasiliu, și soarbe din ceașca de șvarț.)

PENCIULESCU *(citește):* „Crima doamnei Caillaux, în redacția ziarului *Le Figaro* e semnificativă. Simplul fapt că publicarea unor scrisori de dragoste poate să provoace asemenea drame și stîrni asemenea furtuni își dă măsura frivolității și sensibleriei acestei burghezii, coapte pentru lichidare.“ *(Zvîrle foaia cu dispreț.)* Eah! Fleacuri...

VASILIU: Acesta-i adevărul... De altfel, scriitorii burghezi abuzează de dramele din amor. Tragedii din amor din astea superficiale fac numai cei care trăiesc parazitar.

PENCIULESCU: Mare lucru n-ai rezolvat... La asta, ei ți-ar putea răspunde că nici dramele și

furtunile iscate din nevoile stomacului nu trebuie exagerate. Că nici ele nu sînt de un nivel mai ridicat... Ai să afli într-o zi în ce constă esența dramei. Fugi de-aici! *(Aruncă plictisit manuscrisul între cele acceptate.)*

(Vasiliu iese.)

PENCIULESCU *(înmărmurit, lui Kiriac, care intră)*: Ce, e război și revoluție la noapte?... *(I-arată calendarul pe perete.)* Kiriac, azi nu suntem decît în douăzeci și opt mai 1914... Pînă la optsprezece iunie mai e aproape o lună... Ce te-a găsit?

KIRIAC *(cu maxilarele accentuate, grav și convins)*: S-a sfîrșit... Nu va mai fi niciodată război și nici revoluție...

PENCIULESCU *(cu o teatrală emoție)*: Kiriac, ce vrei să spui?

KIRIAC *(cu profilul de vultur scăzut)*: Nu va mai fi război. Nici acum și niciodată. Nu va fi nici revoluție.

PENCIULESCU *(cu fața lui negricioasă, rasă, de senator roman, tot mai teatral și uluit)*: Vino încoace. Întoarce-te... la dreapta... la stînga... *(Îl întoarce ca pe o păpușă.)* Ascultă, glasurile tale secrete nu-ți mai spun nimic?... Negrii pun urechea la pămînt și aud un cal în galop la șapte kilometri... Urechea ta nu mai aude nici o furtună viitoare?...

KIRIAC *(de neclintit)*: Am citit un articol în *Dreptatea socială* care demonstrează că nu va mai fi niciodată război...

PENCIULESCU *(fierbînd)*: La noi în gazetă? Kiriac, fiindcă trebuie să-ți spun totuși pe nume, optsprezece ani ai ascultat glasurile tale, și acum te iei după *Dreptatea socială*?

KIRIAC *(pătruns):* Era un articol foarte bine lămurit și vreau să-l cunosc pe redactorul care l-a scris. Era semnat Gh. Vasiliu...

PENCIULESCU *(izbucnește scandalizat):* Vasiliu?... Dar ăsta nici n-a avut timp să devie un gazetar... *(Strigă:)* Vasiliu!... Vasiliu! *(Acesta vine de la secretariat.)* Ai scris dumneata un articol prin care demonstrezi că nu vor mai fi războaie? Cînd a apărut? Fără știrea mea?

VASILIU *(intimidat):* Acum trei zile, nu ați venit în ajun la redacție... Am comentat articolul unui savant francez, care demonstrează că războiul e o formă depășită.

PENCIULESCU *(nu pricepe):* O formă depășită?

VASILIU: El arată că sensibilitatea prea dezvoltată a omului civilizat îl face impropriu pentru război...

KIRIAC *(aprobă și va aproba mereu, convins, fiecare argument).*

VASILIU: Nervii omului de azi nu sînt nervii bestici antice ori medievale, nu mai e nici chiar omul de acum o sută de ani. Am progresat în cincizeci de ani mai mult decît în veacuri întregi. Un occidental cultivat nu va putea ucide și nu va putea suporta ororile și atrocitățile unui război... Se opune psihologia modernă. *(Penciulescu se strîmbă.)* Mai ales cu ravagiile armamentului modern...

KIRIAC *(aprobă, tot mai convins):* Da, da...

PENCIULESCU *(cu o falsă admirație):* Măi... măi...

VASILIU *(devotat ideii):* Toți economiștii de altfel sînt de acord că nicio economie națională nu va putea suporta un nou război... Un *dreadnought* englez de douăzeci și șase de mii de tone, care poate fi scufundat de o torpilă, costă aproape un sfert din bugetul unei țări

mici... Francezii au tunuri de cîmp cu tragere rapidă care bat la cinci kilometri și jumătate, iar o mitralieră germană trage șase sute de focuri pe minut... Un stat nici nu poate fabrica și nici nu poate plăti atîtea muniţiuni... Savantul englez afirmă de altfel că, chiar dacă ar izbucni un război, l-ar opri bancherii, epuizaţi după trei săptămîni... Economiștii sînt în această privinţă de acord...

PENCIULESCU *(furios):* Ei bine, economiștii tăi sînt niște dobitoci, celebrul savant e un bou, iar tu eşti un idiot. Să nu mai pui articole fără să mi le arăţi... *(Se întoarce îndurerat spre Kiriac.)* Iar tu, Kiriac, pentru că nu pot să-ți spun acum decît pe nume, m-ai dezamăgit... M-ai dezamăgit, Kiriac... Nu eşti un filozof... M-ai făcut chiar să înţeleg deosebirea dintre un nebun și un filozof... Filozoful este un nebun consecvent... *(Solemn:)* Nu mai avem nevoie de serviciile dumitale. *(Îi întoarce spatele.)*

KIRIAC *(iese jignit):* Bună ziua...

VASILIU *(cu ochii în lacrimi):* Domnule Penciulescu, este ușor să faci toată lumea tîmpită... Dar mai e nevoie să mai și argumentezi.

PENCIULESCU: Nu plînge, băiete, că mi se rupe inima şi mă sileşti să-ţi spun, acum pe un ton duios, că eşti idiot... Cum o să argumentez că *(apasă)* va fi război?...

VASILIU *(îndurerat):* Aşa cum ei argumentează că nu va fi, dumneata trebuie să le răspunzi, arătînd cu argumente, că va fi. După regulile logicei... Nu cu invective.

PENCIULESCU: Măi băieţaș dragă, mă, cazi din prostie în prostie... Dacă ei sînt atît de im-

becili ca să pretindă că demonstrează că nu va fi război, eu nu pot fi tot atît de idiot ca să aduc și eu argumente, fie și contra... Aci este prostia, să aduci argumente, pricepi? Așa, băiețaș, să nu te mai prind cu logică prin toate buzunarele! *(Soarbe.)* Strici chiar gustul șvarțului!

(Intră Gelu, întovărășit de Praida, venind de la mașini, de jos, în capul gol.)

GELU: Stai să-ți arăt, că am procesul-verbal aci... *(Caută în sertar. Între timp, către Penciulescu:)* La ce oră a telefonat secretarul că vine Sinești?

PENCIULESCU: Trece pe la Interne întîi, și pe urmă vine aci. *(Către Vasiliu:)* Așa... să știi că trebuie să-mi dai toate articolele să le văd mai întîi... la arată-mi, ce-ai acolo?... Aaa... s-a terminat! *(I-a luat articolul din mînă.)* Ăsta-i 5-6 de mîine?... Nu-ți mai dau drumul așa ușor... *(Citește și e indignat.)* Ei, nu... asta-i bună! *(Către Gelu:)* Băiatul ăsta scrie cu șira spinării, nu cu capul. Își bate joc de cititori...

VASILIU: Domnule Penciulescu, vă rog...

(Gelu nu mai caută în sertar și ascultă.)

PENCIULESCU *(fierbînd)*: Ce mă rogi? Cum poți dumneata să scrii că țara romînească este condusă de escroci, de șarlatani și de hoți? Cum? Dumneata crezi sincer că Take Ionescu, Marghiloman, ori frații Brătieni sînt niște escroci? Ei nu, zău... Te pomenești că ți-ar fi frică să călătorești cu Take Ionescu în compartiment! Vrei să-ți spun cinstit?... Dacă ar fi să călătoriți împreună, mai curînd m-aș aștepta ca dumneata să-i bagi lui mîna în buzunar...

să-i subtilizezi portmoneul... cînd ar privi visător pe fereastră... Domnule, oamenii politici nu sînt escroci... Escroci sîntem noi, care sîntem siliţi să trăim de azi pe mîine. Escroc eşti dumneata, care iei leafă pentru o meserie pe care nu o cunoşti... Escroc sînt cu, care în fiecare an iau bani de la minister ca să scriu o carte pe care toată lumea ştie că n-am s-o scriu niciodată. *(Se întoarce către Gelu şi Praida.)* Auzi cine vorbeşte... şi cum vorbeşte despre oamenii politici romîni... *(Către Vasiliu:)* Ai cunoscut dumneata vreun om politic romîn?... Află că adevăraţii oameni politici la noi sînt nişte delicaţi şi nişte visători... Tocmai visînd treji, agonisesc ei palate şi moşii... Cu gîndurile în sfere suave, iscălesc aprobînd o dată la cinci-şase ani, o dată, nu mai mult, un contract de furnituri pentru stat, fără să bage de seamă că s-a strecurat acolo un cuvînt mai mult sau mai puţin. Am cunoscut unul care, la un contract de bocanci pentru armată, visător, n-a observat într-o frază acolo termenul „la vîrtej". Asta i-a adus, tot fără să se trezească şi nici cînd a primit-o, o vie de patruzeci de pogoane... Fără să calce legea. Poţi azi să călătoreşti cu el liniştit în tren... Îţi va plăti amabil şi masa, în vagonul restaurant... E de o cinste rară, de o distincţie totală în raporturile lui cu lumea... Nici nu are nevoie azi să fie altfel... Acum cinstea îi rentează ea însăşi. Află, tinere nesăbuit, că politicianul romîn dansează cu legea elegant, fără să o calce pe picioare...

PRAIDA *(surîde amuzat)*: Şi că în genere, chiar la cinci ani o dată, obosit de cinste, el nu dansează decît pe contul statului.

TOMA: Domnul pe care-l așteptați...
GELU: El e... Praida, dumneata rămîi.
(Ceilalți se duc.)

SCENA 2

GELU, PRAIDA, intră SINEȘTI

SINEȘTI *(cu o abilitate voită, are înadins mîinile ocupate, cu pălăria și bastonul, ca să pară firesc că nu poate da mîna, în realitate fiindcă îi e teamă că s-ar putea să rămîie cu mîna întinsă)*: Ești desigur surprins că șeful meu de cabinet a insistat atît de mult, arătînd că vreau să te văd astă-seară. *(S-a așezat jos, se așază și cei doi care îl primiseră înadins în picioare.)* Mi s-a spus la club azi după amiază că sînt atacat de o foaie oarecare; la început n-am dat nici o importanță numelui gazetei... Înțelegi? Un ministru nu o să stea să citească toate gazetele care îl înjură... Unde am ajunge?... Și personal, din principiu nu citesc foile care mă atacă. Așa că habar nu aveam de acest atac din... *(Caută titlul gazetei.)*
GELU *(concentrat)*: *Dreptatea socială.*
SINEȘTI *(precis)*: Întocmai... *(Reluînd:)* Zic, nu aveam habar, cînd mi-au căzut ochii sub titlu... A... dar aci e director bunul meu prieten Gelu Ruscanu... probabil că nici nu știe omul despre ce e vorba. Se vede că vreun redactor zelos, în criză de subiecte, acum pe căldurile acestea, a vrut să mai animeze foaia și... *(Rupînd fraza, ca să descopere pe Praida:)* Domnul e desigur vreun prieten de al dumitale.

GELU *(calm)*: Da... *(Reia și el ideea.)* Cred că v-ați înșelat. Pot să vă spun chiar că toate aceste articole —și cele pe care le-ați citit, și cele pe care din principiu nu le-ați citit — sînt scrise chiar de mine...

SINEȘTI *(cu un soi de cordialitate ciudată)*: Nu se poate... Atunci, tot eu am dreptate... Într-adevăr nu știi despre ce e vorba...

GELU *(brusc, grav)*: Socoteam... că ați reflectat adînc și că tocmai pentru ca să evitați un pas ireparabil și pentru noi, și pentru dumneavoastră... ați venit aci... Cel puțin în modul acesta am interpretat noi telefonul care ne anunța vizita dumneavoastră...

SINEȘTI: Noi?... Care noi?...

GELU *(puțin încurcat)*: Noi... să zicem eu și prietenii mei... Să zicem eu și domnul Praida... *(Îl arată.)*

SINEȘTI: Sînt foarte încîntat să cunosc pe domnul Praida, însă eu nu înțeleg să am de-a face cu nici unul din prietenii dumitale. Nu mă interesează nici măcar directorul *Dreptății sociale*. Eu am venit aci să stau cîteva minute de vorbă cu vechiul meu prieten, domnul Gelu Ruscanu.

GELU *(cu un ton mai precis)*: Domnule Sinești, dumneavoastră știți că la ora aceasta *(se uită la ceas)* scrisoarea e gata să intre în pagină? Și dacă știți aceasta, de ce atîta vorbărie fără folos?...

SINEȘTI *(candid)*: Scrisoarea? Ce scrisoare?...

GELU *(stupefiat)*: Credeam că sînteți în curent... Credeam...

SINEȘTI *(surprins)*: Ce tot spui dumneata?... Cum? Cine să mă pună în curent? Am citit și eu ca oricine amenințarea din ziar...

GELU: Din ziar?...

SINEȘTI: Altminteri de unde?...

GELU: Domnule Sineşti, de ce ţineţi atît de mult să rămîneți în acest minister?... Ar fi mai bine și pentru dumneavoastră, și pentru noi.

SINEȘTI *(tăios)*: N-am nevoie de sfaturile dumitale. Ce scrisoare e asta?

GELU *(e în prada unui chin vizibil. Sineşti observă și capătă mai multă siguranță).*

SINEȘTI: Ai pus cumva vreun detectiv de mi-a umblat prin sertare?...

GELU *(cu voce slabă)*: O scrisoare... *(stînjenit totuşi)* o scrisoare a doamnei Sineşti...

SINEȘTI *(mirat)*: O scrisoare a nevesti-mi! Dar nu văd legătura cu politica... cu Ministerul Justiției. Ori e și ea o infamă de burgheză? *(Dintr-o dată dur:)* Iartă-mă, dar trebuie să-ţi spun: ar fi o ticăloșie!

GELU *(se stăpînește greu)*: Dumneavoastră nu aveți dreptul să întrebuinţaţi acest cuvînt.

SINEȘTI *(ca o lamă de stilet)*: Nu e rău spus... chiar în clipa cînd anunţi că vei publica scrisoarea unei femei. În fine, pentru că e vorba de o scrisoare, dă-mi-o s-o văd şi eu... Ce scrisoare? După cîte ştiu, nevastă-mea n-a făcut niciodată politică, nici ocultă chiar... Atunci?...

GELU *(încurcat)*: Da!...

SINEȘTI *(ca un cleşte)*: Ei, da... ce fel de scrisoare?...

GELU *(obosit, enervat)*: O scrisoare... în sfîrşit... o scrisoare de dragoste...

SINEȘTI *(se ridică, face un pas, cu o detentă dură, se frînge, se răsuceşte în el însuşi și întreabă apoi cu voce scăzută)*: Către cine este adresată?...

GELU *(mereu încurcat):* Domnule Sineşti, de cîte neplăceri am fi scutiţi amîndoi dacă aţi renunţa la Ministerul Justiţiei!

SINEŞTI *(îndîrjit):* Înainte de minister şi de toate, mă interesează acum ce scrisoare e asta. Către cine e adresată?

GELU *(şovăitor):* Veţi vedea mîine, cînd o veţi citi... Nu asta interesează acum.

SINEŞTI *(îl priveşte sălbatic):* Ba da. *(Se stăpîneşte cu un gest sec, îşi revine.)* Dar nu e adevărat!... Maria?... *(Apoi, parcă neputînd să treacă peste un obstacol, resemnîndu-se, surîzînd:)* E o născocire... o plăsmuire... Ascultă, dragul meu... mă obişnuisem să te cred un tînăr cam naiv, dacă vrei, şi iartă-mă că ţi-o spun... dar de bună-credinţă. Ei bine, e probabil că ai fost indus în eroare.

GELU *(s-a trîntit crispat în fotoliu):* Am motive să cred că nu am fost indus în eroare...

SINEŞTI *(fără să apese):* L-ai privit drept în ochi pe cel care ţi-a adus-o? Ai învîrtit în mînă peticul acela de hîrtie?... Te-ai îndoit o clipă de autenticitatea lui?... O cunoşti pe Maria, tot atît de bine ca şi mine. Ei bine, atunci cum ai putut crede una ca asta?...

GELU *(nesigur):* Domnule Sineşti...

SINEŞTI: Ce caraghioslîcuri... *(Rîzînd insinuant):* Şi pe urmă, cu cine ar fi putut să mă înşele?... Dar în sfîrşit... dă-mi scrisoarea... S-o cercetăm împreună. Să-ţi dovedesc, dacă e nevoie, ce infamie s-a încercat.

GELU *(cu oarecare hotărîre):* Dacă mai aveţi un petic uitat de conştiinţă, veţi înţelege că nu puteţi rămîne ministru al justiţiei... *(crispat)* al justiţiei...

SINEȘTI *(dur, totuși având aerul că nu crede):* Deocamdată, dă-mi să văd scrisoarea... *(Rînjind:)* Vreau și eu să aflu cu cine m-a înșelat. *(Stă pe gînduri, caută, apoi, parcă uimit:)* Dacă n-oi fi cumva chiar dumneata. Mai știi drăcie?!... *(Amuzat parcă:)* Te pomenești că-i făceai curte cu piciorul pe sub masă! Și de aceea găseai mîncărurile delicioase! *(Din ce în ce tonul de bonom se transformă în zeflemea ageră.)* Maria te invita cam des cînd erai student. „Restaurantele sînt așa de proaste și murdare... bietul băiat"... Poate că de aceea îmi găseai discursurile frumoase... admirabile... cînd le comentam seara la colțul căminului... pe cînd Maria ne turna ceaiul... *(Gelu devine din ce în ce mai palid.)* Și pe urmă seara, cînd ieșeam împreună fumînd, îți aduci aminte ce țigări minúnate aveam?... Eu la club, dumneata acasă... Să-ți prepari examenele... Ori te pomenești că după ce ne despărțeam o luai pe bulevard la dreapta, la mine acasă?... Și eu te credeam cu ochii pe carte! E drept că servitorii, oameni de încredere, nu mi-au spus nimic... Dar mai știi, poate că dumneata, luptătorul pentru adevăr, pentru dreptatea absolută, înflăcăratul reformator... campionul luptei împotriva corupției... „fie ea de sus, fie de jos", cum scrie *Dreptatea socială*, ai debutat prin a corupe pe Lina și Vasile?... Poate că atunci cînd eu intram pe ușă, dumneata escaladai... cum puteai, fereastra. *(Rîde gros.)* Fleacuri... fleacuri... *(Cu o șerpuitoare ironie:)* Dumneata mă iubești, domnule. Da, da, mai mult decît ai crede poate... cu toată graba inexplicabilă de a publica scrisoarea asta! *(Dus pe gînduri:)* Mi-aduc aminte, și

n-am să uit niciodată, cînd eram bolnav de pneumonie, cu patruzeci de grade temperatură, cît devotament mi-ai arătat... Înfrigurarea cu care alergai după doctor... Ceasurile pe care le vegheai cu Maria la căpătîiul meu... De cîte ori nu te apuca dimineaţa la mine acasă...

GELU *(e cu desăvîrşire abătut, nu scoate o vorbă, în timp ce Sineşti îl priveşte apăsător, ironic. După un timp):* V-am spus că veţi vedea mîine cui îi e adresată scrisoarea şi cum înţelege cel care a primit-o şi a publicat-o să tragă consecinţele acestui act.

SINEŞTI *(îl ţine cu o privire de oţel):* Sînt convins că o vei opri dumneata, chiar dacă va fi cumva pusă în maşină.

GELU *(obosit):* Nu cred că se va întîmpla acest lucru...

SINEŞTI *(rămîne mult timp pe gînduri, îşi frămîntă pumnii strînşi, îşi muşcă buzele, apoi, cu gestul de a trece mai departe):* Dar să admitem că va apărea această scrisoare... Ce vreţi să dovediţi cu ea?...

GELU *(face o sforţare grea, apoi, cu destulă energie):* Scrisoarea aceasta aduce dovada că aţi jefuit şi aţi asasinat pe... bătrîna Manitti.

SINEŞTI *(a rămas încremenit, apoi, după o lungă pauză, nespus de calm):* Eu am jefuit, am asasinat? Afirmă aceasta nevastă-mea în scrisoarea ei? *(Ţine umerii ridicaţi într-o lungă întrebare.)*

GELU *(hotărît):* Da, dînd şi amănuntele împrejurării...

SINEŞTI *(priveşte nedumerit, apoi, foarte neliniştit):* În cazul acesta, desigur că această scrisoare dovedeşte ceva...

GELU *(scăzut, subliniind cu mîna sensul):* A, prin urmare...

SINEȘTI *(continuîndu-și ideea):* Dovedește fără putință de tăgadă că nevastă-mea este o mitomană... *(completînd, mai sever)* o mitomană erotică...

GELU *(cu totul surprins, rămîne așa, năucit):* Cum o mitomană erotică?

SINEȘTI *(voit obiectiv):* Foarte simplu... O femeie care, ca să devie interesantă și să-și atîțe amanții, brodează cele mai abracadabrante năzbîtii... Cazuri foarte des studiate de medicină și de psihologia patologică...

GELU *(scos din sărite, trîntește cu pumnul în masă):* Ce vreți să spuneți?...

SINEȘTI *(privind ceasul):* Că în delirul lor erotic, unele femei detractate născocesc cu frenezie tot ceea ce poate face plăcere amantului lor, tot ceea ce le arată pe ele ca pe niște ființe excepționale, ca pe niște victime. Mai ales liturghii negre împotriva bărbatului, ca să-și justifice adulterul. În genere, amantul este prost și crede orice... crede nu numai că este singurul care se împărtășește din farmecele doamnei, dar că este și cel dintîi... și desigur cel din urmă. Așa e orice amant: credul... Dar dacă amantul este în genere credul, justiția e mult mai puțin credulă... Ea pretinde probe... și mai ales pretinde probe tocmai unei femei fără scrupule și fără demnitate, care-și trădează soțul și-și necinstește căminul.

GELU *(uluit de această întorsătură, nu găsește alt argument):* Eu sînt absolut convins că nu acesta este cazul aci și că această scrisoare conține purul adevăr.

SINEȘTI *(s-a ridicat masiv, îl privește aspru, apăsat):* Crezi că e adevărat că eu am ucis și am jefuit?...

GELU *(scăzut):* Da...

SINEȘTI *(se stăpînește cu un gest convulsiv, răsucește apăsat o carte, apoi, după un timp, respirînd puternic):* Te privește... Să admitem, dacă vrei, pentru ușurința discuției, și această *(apasă)* absurdă afirmație. Dar sînt avocat. Discutăm strict juridic... Ce valoare probantă poate să aibă această scrisoare pe care vrei s-o publici și în care autorul ei face afirmații care îl privesc ca valoare de adevăr, despre un terț?...

GELU *(cu privirea vagă, dar neclintit):* Depinde de împrejurări... Dacă aduce verosimilitate...

SINEȘTI *(cu o voită obiectivitate):* De acord... Dar atunci sînt judecate împrejurările... Se vor judeca deci împrejurările. De altfel, dacă scrisoarea există totuși, e probabil că în fața instanței, dezmeticită, o va retracta femeia însăși.

GELU: Rămîne gravitatea condițiilor obiective, a prezumțiilor.

SINEȘTI *(continuînd ostentația juridică):* Pentru aceasta nici nu e nevoie de scrisoare... Atunci?...

GELU: Pentru ca justiția să se pună în mișcare, are nevoie de un început de dovadă.

SINEȘTI *(cu o stră îmbătură de dispreț, cu umerii drepți, privindu-l iscoditor):* Înțeleg, e nevoie de scandal.

GELU *(chinuit, fără sprijin, iritat de argumentarea lui Sinești):* Repet încă o dată și voi repeta la nesfîrșit convingerea mea profundă că aici nu e vorba de o născocire, că nu e vorba mai ales de o mitomană.

SINEȘTI *(liniștit, ca de piatră):* Nu mă interesează convingerea dumitale personală și sînt sigur că nu interesează pe nimeni... Dar din punctul dumitale de vedere, dacă ești într-adevăr convins că această femeie merită să fie crezută, și așa e, de vreme ce afirmația ei ți se pare de nediscutat, atunci ceea ce faci este nu numai inutil, dar și abominabil... Nu vei putea să atingi pe nimeni, căci nu e nici o probă... decît pe ea însăși! *(Se consultă, o clipă, cu el însuși.)* Spune-mi un lucru... Crezi că ea e vinovată? Nu față de mine, căci aci nu încape îndoială... Dar asta mă privește numai pe mine. Față de dumneata, față de justiție.

GELU *(precis):* Nu...

SINEȘTI *(în continuare):* Care ar putea în definitiv să-i fie vina?

GELU *(mereu precis):* Nu e vinovată.

SINEȘTI *(pironindu-l lung cu privirea):* Atunci, începi cu un asasinat. *(A încleștat pumnul.)* Nu vei lovi decît tot în această nenorocită, căci vei da pradă opiniei publice nu numai purtarea ei de soție nedemnă și de mamă denaturată, care nu-și va mai putea păstra copiii, dar vei etala și tarele ei intime de femeie bolnavă... Vorbiți în numele dreptății la această *Dreptate socială*, dar începeți, dacă aceasta e începutul, printr-o bestială, criminală nedreptate, căci asasinați în mod deliberat o femeie care din punctul dumneavoastră de vedere nu are nici o vină, distrugîndu-i căsnicia și terfelind-o, nimicind-o în stima semenilor ei.

GELU *(de neclintit):* Dreptatea individuală nu poate trece înaintea dreptății tuturor. E o nenoro-

cire, o mare nenorocire, că această biată femeie trebuie să fie sacrificată, dar nu poate să fie altfel. Am văzut sacrificii și mai grele.

SINEȘTI: Te întreb precis... Ea consimte la acest sacrificiu?

GELU *(după o lungă șovăire concentrată):* Mai curînd nu.

SINEȘTI *(stăruind mult):* Te întreb din nou... E vinovată?

GELU *(cu un calm impersonal):* Nu.

SINEȘTI: Așadar sacrifici, liniștit ca o mașină, o femeie și copiii ei, pentru o cauză care e a oricui, dar nu e a ei... *(Scurt:)* Nici o lege nu-ți dă acest drept.

GELU *(cu privirea absentă):* Nu se poate altfel.

SINEȘTI *(cu privirea dură, încleștat):* Mentalitate bestială... Îmi pare rău că trebuie să-ți amintesc încă o dată lucruri pe care credeam că le știi... Văd că n-ai priceput nimic din tot caracterul civilizației occidentale. Baza, esența acestei civilizații nu e știința, căci știința poate fi asimilată și de alte continente... Este moștenirea romană a dreptului... Este supremația absolută a legii juridice. *Pereat mundus, fiat justitia... (Parcă el ar fi însuși vocea justiției milenare, s-a ridicat în picioare.)* Să piară lumea, dar să se facă dreptatea legală celui care o are, chiar dacă e singur și neînsemnat. Aceasta-i puterea și gloria civilizației europene... De aceea mentalitatea occidentală cucerește celelalte continente, și nu dimpotrivă...

GELU *(într-o fierbere amară, cu ironie grea):* Bine ai nimerit vorbindu-ne nouă, socialiștilor, de dreptatea și omenia societății moderne... Ah, legile de asuprire și secătuire ale exploată-

torilor... Cînd vezi ce ticăloşii tolerează această societate capitalistă şi cum îşi trage luxul şi desfrîul tocmai din nedreptate, asemenea ciupercilor care îşi trag culorile frumoase tocmai din putregai, e savuros să vorbeşti de spiritul de dreptate al societăţii occidentale.

SINEŞTI *(ştie ce spune):* Nu tăgăduiesc că e adevărat ceea ce spui. Desigur că legile sînt în mare parte nedrepte... Dar sînt legi... se pot face altele mai bune fără îndoială... Justiţia însăşi poate greşi în aplicare... Dar ceea ce nu poate admite conştiinţa apuseană este nedreptatea legală... executată lucid, deliberat, indiferent scopul. Şi, pentru că vorbeşti de absolut, e aci singurul absolut posibil, cel juridic, pentru că vine din voinţă, acel principiu de foc, *pereat mundus, fiat justitia.*

GELU *(cu un dispreţ de metal pur):* Legile juridice sînt făcute de oameni, deci nu sînt legi adevărate. Noi le dispreţuim. Legile adevărate sînt în conştiinţă... *(Sarcastic.)* Dar continuaţi...

SINEŞTI: Nu există dreptate pentru cei mulţi, acolo unde nu există pentru unul singur. Pentru un asemenea caz, cazul Dreyfuss[1], Franţa a fost frămîntată aproape un deceniu şi a ajuns pînă în pragul războiului civil. De altfel această Franţă regretă şi acum ororile morale

1 *Alfred Dreyfuss* — căpitan francez de stat-major. Acuzat, în 1894, că ar fi vîndut Germaniei importante acte militare, a fost exilat pe viaţă. În 1906, Curtea de casaţie pronunţîndu-se că sentinţa era neîntemeiată, a fost reintegrat în armată şi decorat cu Legiunea de onoare. Procesul lui Dreyfuss a făcut mare vîlvă în toată lumea şi a rămas cunoscut sub numele de „Cazul Dreyfuss".

ale revoluției... ilegalitățile tribunalului revoluționar, teroarea...

GELU *(liniștit):* Au fost totuși necesare.

SINEȘTI: Greu de dovedit. Pot să-ți spun altceva... Dacă azi un corp de savanți, în căutarea unui leac, ar inocula deliberat cancerul, unui individ, fără știrea și fără voința lui, mulțimea, în Apus, ar da foc institutului lor. Și dumneata vrei să sacrifici reputația unei mame, și poate viața ei și a copiilor ei, chiar pentru o experiență socială? Presupunînd că ești de bună-credință.

GELU *(îl privește uluit, se frămîntă enervat, parcă nu știe ce să mai facă, apoi împinge furios scrumiera de bronz, care se rostogolește pe jos):* Este atît de nemaipomenit ce se întîmplă în clipa asta, încît ar trebui ca evenimentul să fie întovărășit de semne cosmice, așa cum a fost la nașterea personajelor legendare. *(Cu tot corpul crispat:)* Un criminal pledează și afirmă sublimul legii. Ar trebui ca în această clipă să se frîngă instantaneu toate liniile drepte din abecedare, ar fi de așteptat ca oamenii să înceapă toți deodată să pronunțe cuvintele de-a-ndăratelea de la coadă spre început! *(Violent, cu ochii de foc:)* Dar bătrîna Manitti, în clipa în care era sufocată cu perna, ce vină avea? Pe ea n-o apăra legea al cărei elogiu sublim îl faci?... Ei bine, răspund eu: o va răzbuna, deși prea tîrziu, conștiința dreptății absolute!

SINEȘTI *(se răsucește într-un salt de tigru, gata să sară, respiră greu, apoi, aproape livid, stăpînindu-se):* Cînd eu, ministrul justiției, am venit aci, mi-am dat seama cît risc și cît de imposibilă este orice reacție pe loc, așa cum ai

merita, din partea mea. Mi-am spus că trebuie să fiu calm, orice s-ar întîmpla. Mi-am spus că trebuie să viu pentru că o nenorocire amenință pe fiul singurului om superior pe care l-am întîlnit în viața mea și, doar în anume sens, amenință și familia mea. Dar cum? Pentru că dumneata crezi asta, dumneata, în definitiv un oarecare, mă și socoți condamnat... și mă execuți pe temeiul mărturiilor unei mitomane erotice care de mult ar fi trebuit să fie internată într-o casă de sănătate? Nu găsești că treci dincolo de limitele discuției convenite? Căci am convenit faptul în discuție numai în nădejdea că voi împiedica o nenorocire iscată din demență. Dacă n-ar fi fost amintirea fierbinte a lui Grigore Ruscanu și dorința unei lămuriri...

GELU *(îl întrerupe surîzînd ironic):* Invoci amintirea tatălui meu ca introducere la șantajul pe care-l pregătești?... *(Cu un gest moale:)* Nu se va prinde. Știu că ai în portvizit scrisoarea imprudentă a tatălui meu... Ai păstrat-o și...

SINEȘTI *(duce mîna la portvizit):* Da, o am la mine, o port totdeauna la mine. Uite-o! *(A scos-o, vrea să i-o arate, Gelu face un gest de refuz, și atunci o citește el însuși.)* „Dragă Sinești, te rog dă neapărat aducătorului douăzeci de mii de lei din depozitul Societății forestiere... N-avea nici o grijă, mîine dimineață, luni, la ora opt, pun toată suma la loc.“ E pe hîrtie, cu antetul clubului.

GELU *(îngrozit, pune fără să vrea mîna la gît):* Cum a putut să scrie în asemenea termeni? *(Nu pricepe.)* O scrisoare de sinucigaș... *(A rămas cîteva clipe înghețat.)* Ce chilipir în mîna unui om fără scrupule... Înțeleg de ce ai

păstrat-o cu atîta grijă, de ce o ai acum la dumneata.

SINEȘTI *(cu scăzută brutalitate):* „Înțelegi" fiindcă judeci toată lumea după mentalitatea dumitale și a complicilor dumitale.

GELU *(surprins cu totul):* Ce vreți să spuneți?

SINEȘTI: Un lucru foarte simplu... Dar mai întîi o lămurire... De ce nu l-ai întrebat tocmai pe acel ticălos care a primit scrisoarea, de ce a păstrat-o ani de zile și abia acum ți-a adus-o ca s-o publici? *(Așteaptă, aspru.)* De curiozitate, pe el l-ai întrebat oare de ce a păstrat-o?

GELU *(înroșindu-se, sufocat, cu un act de încleștată voință, apoi ridică privirea cu hotărîre, calm):* Eu am primit scrisoarea! *(După un lung răstimp, cu privirea absentă, cu o neomenească liniște:)* Și voi trage toate consecințele.

SINEȘTI *(ascultă încremenit, respiră greu, ca și cînd ar aprecia ceva în adînc, apoi, foarte simplu, ca o linie pe tablă):* Știam...

GELU *(parcă lunecînd fără sprijin):* Știai?

SINEȘTI *(masiv):* Știam... Am știut totul de atunci. *(Urmează un lung răstimp stînjenitor, în care fiecare caută parcă în el însuși, apoi Sinești vine sfidător; sînt acum amîndoi față-n față.)* Pot să te întreb eu acum, de-a dreptul, cu ce gînduri ai păstrat atît de grijuliu această scrisoare, ani de zile?

GELU *(neted ca platina):* Cu gîndul că trebuie publicată. *(De-a dreptul:)* Din clipa în care o primisem, ca făcuse din mine, automat, un complice. *(Cu un fior scăzut:)* Pînă la denunțare nu mai eram decît complicele asasinului. Nu mai puteam distruge o mărturie care nu-mi mai aparținea mie, ci justiției. În conștiința mea era din prima clipă ceva care se desprin-

sesc de mine și nu mai putea fi schimbat de mine. Dumneata n-ai cum să mă înțelegi.

SINEȘTI *(stă un lung răstimp cu privirea în pământ. Se plimbă puțin prin cameră, apoi, schimbat cu totul, de nerecunoscut, fără nimic din dîrzenia de pînă acum, parcă obosit, parcă descurajat, cu un fel de tristețe neașteptată):* Te înțeleg... din nefericire, te înțeleg. Poate că dacă nu aș fi cunoscut atît de aproape pe tatăl dumitale, mi s-ar fi părut totul de necrezut. Dar acum recunosc aceeași sete cu neputință de astîmpărat, aceeași nebunie a absolutului. E ceea ce m-a îngrozit, dar și ceea ce am iubit mai mult la acest om. Prin asta am fost nedespărțit de el pînă în ceasul morții. *(S-a așezat iar, întîrzie în gînd, apoi continuă cu voce moale:)* A fost nu numai maestrul în profesia pe care mi-am ales-o, dar am avut prin el și norocul de a trăi lîngă un om neasemănat... un om lîngă care viața e frumoasă și adîncă... *(Privește tocul cu care se joacă.)* Era de o înspăimîntătoare inteligență. O inteligență sterilă, pretindeau dușmanii lui... Dar eu știu de ce era așa... Vedea parcă prin lucruri... Din cauza asta era incapabil de acțiune. Dorea totul cu sete și patimă, dar cînd judeca mai de aproape, orice îi apărea mărunt și ridicol... Preamarea lui inteligență îl paraliza. Avea un fel de boierie a minții și un fel de silă de cei din jurul lui, care l-a făcut să renunțe la rolul care i se cuvenea în advocatură și în politică.

GELU *(nedumerit, oarecum neliniștit, aproape sacadat):* Mi se pare nespus de nefiresc să te aud pe dumneata așa cum vorbești.

SINEȘTI *(cu copleșitoare omenie):* Știu. Ai socotit că am păstrat scrisoarea cu aceleași intenții

ca dumneata. Pe dumneata te-a uimit chiar că ea a putut să scrie o scrisoare atît de „imprudentă". Eu am găsit asta firesc și sînt mîndru că un astfel de om mi-a scris o asemenea scrisoare, tocmai fiindcă ea constituie o dovadă de încredere absolută. *(Cucerit în amintire:)* Totul era la el absolut... Fă ce vrei cu această scrisoare! *(O aruncă pe masă.)*

GELU *(rămîne încremenit):* Totuși, mi se pare ciudat.

SINEȘTI: Am păstrat douăzeci de ani această scrisoare pentru că ea constituia o mărturie, o clipă sfîșietoare din drama ultimelor lui ceasuri înainte de sinucidere.

GELU *(abia poate vorbi, i se răstoarnă toată vederea despre lume ca un decor întors de teatru):* Sinucidere? Cum înainte de sinucidere?

SINEȘTI *(rămîne perplex, cu privirea fără sprijin):* Dar parcă... Adineauri ai vorbit de o scrisoare de sinucigaș.

GELU *(sufocat aproape, s-a ridicat):* Ce vrei să spui? Cum, tata n-a murit într-un accident de vînătoare?

SINEȘTI *(nedumerit, într-o revenire oarecum):* Am fost de altfel foarte mirat că știi... Erai numai un copil de cinci ani și luaserăm măsuri să nu se răspîndească adevărul despre întîmplare... Chiar procurorul a convenit la versiunea unui accident cu o pușcă pe care o cerceta în birou... Numai mătușa dumitale, eu, medicul legist și procurorul am știut întîmplarea... Tatăl dumitate s-a sinucis cu revolverul pe care i l-a trimis iubita lui anume.

GELU *(pierit cu totul, abia poate întreba, după un timp):* Cine era acea femeie?

SINEȘTI *(ca o paranteză dezolată):* O actriță, Nora Ionescu... Joacă și acum la o grădină, cred.

GELU *(încremenit):* Tata s-a sinucis pentru actrița aceea vulgară și fără talent? *(Se frînge, cade iar în fotoliu.)*

SINEȘTI *(cu o voce moale, inactuală):* Asta s-a întîmplat cam acum douăzeci de ani... Pe vremea aceea ea avea vreo douăzeci și cinci de ani și era frumoasă... Nu se prea observa nici că e vulgară, nici că n-are talent. A avut epoca ei. Toată săptămîna încercase s-o vadă, fără să izbutească. Îi lipsea ca morfina unui bolnav... Pretindea că e supărată că o făcusc să-și comande niște toalete și nu avea acum bani să le scoată... Biletul mi l-a scris duminică în zorii zilei. Pînă pe la zece dimineața pierduse și acești douăzeci de mii de lei. A vrut s-o vadă neapărat, și ea nu l-a primit. I-a scris după masă o scrisoare că se sinucide dacă nu-l primește cîteva clipe. A așteptat pînă seara răspunsul ei. Pe la opt ea i-a trimis un bilețel batjocoritor și revolverul, spunînd că i-l face cadou de despărțire. *(Cu un tîlc amar:)* Atunci am înțeles pentru toată viața că de la o femeie te poți aștepta la orice. Am stat cu el pînă pe la ora unu noaptea, neîndrăznind să-i iau revolverul. Nu vorbea nimic, ședea lungit pe divan... Dimineața am fost chemat în grabă, era încă în agonie...

GELU *(nu-și mai poate reveni, totul e răsturnat în el):* Așadar, tata s-a sinucis... A stat lucid în fața morții... A ales într-un act de conștiință...

SINEȘTI *(cu o admirație îndurerată):* Era prea pătimaș, dar patima asta, setea asta de „tot", devîase la el într-o legătură stupidă și în jocul de cărți. Nopți întregi vrea să biruie

cu logica lui exasperată absurditatea hazardului. Așa s-a ruinat. Cum vezi, te înțeleg cînd te privesc copleșit de această împrejurare dureroasă din viața dumitale...

GELU *(se reface, ca adunat din sfărîmături):* Durerea mea pentru soarta crîncenă a tatălui meu nu are nici o legătură cu judecata mea. Și nimic nu se schimbă din ceea ce credeam. *(Se ridică drept, palid.)* Dumneata ai putea suporta ideea unui cerc pătrat?... Sau gîndul că doi și cu trei fac șase? Ei bine, așa nu pot eu suporta faptul că dumneata, *(crescînd amar)* dumneata *(exasperat)* ești ministrul justiției! *(Îi cad brațele moi.)* Al justiției însăși.

SINEȘTI *(cu un calm întins):* Să ne înțelegem... Nu poți suporta ideea că eu sînt ministrul justiției. *(Surîde.)* Cine e de vină că iei fumurile dumitale drept realitate? A, dacă printr-o inexplicabilă eroare eu aș fi găsit vinovat legal, atunci desigur că ar fi cazul unui cerc pătrat. Dar numai fiindcă dumneata singur m-ai condamnat, să iei în serios această condamnare, e absurd, e ridicol... Pentru astfel de fumuri să sacrifici o femeie?

GELU *(din toate rădăcinile ființei lui):* Nu va fi niciodată dreptate reală în lume pînă cînd ideea de dreptate nu va rămîne intangibilă, absolută.

SINEȘTI *(îl privește lung, nedumerit, ridică din umeri):* Pot să iau scrisoarea? *(În prag își aduce aminte, se oprește.)* A, tocmai era să uit... *(Încet.)* Acum vreo două zile, secretarul general mi-a supus spre aprobare cererea cîtorva membri ai partidului dumneavoastră de a li se îngădui să viziteze pe deținutul Petre Boruga și să-i ducă vreo cîteva cărți...

Am telefonat cu însumi la temniță, cerînd lămuriri, și am aprobat această cerere... Ieri, deoarece deținutul se pare că e bolnav, am telegrafiat să fie imediat transportat la spitalul închisorii Văcărești... Nu va mai purta uniforma, va putea fi vizitat de oricine și va putea fi alimentat din oraș... Voi cere dosarul lui și, dacă va fi cazul, îl voi propune pentru grațiere... *(Foarte rigid:)* Bună seara. *(Se îndreaptă spre ușă, încet.)*

PRAIDA *(care a urmărit cu o mare încordare toată discuția, intervine brusc):* Dați-mi voie să spun și eu un cuvînt... Nu știu ce hotărîre va lua tovarășul Ruscanu, în orice caz sînt convins că o va lua pe cea mai bună... Dar ați vorbit despre dreptate, despre puterea legii și ați citat un dicton roman. Pot să vă spun însă că deasupra legii și dreptății chiar, și romanii puneau politicul... Căci tot ei spuneau: *Salus rei publicæ, suprema lex*; sau, tradus, cum vă place dumneavoastră... Mîntuirea cauzei obștești este suprema lege. *(Net:)* Asta este tot ceea ce aveam de spus...

SINEȘTI *(îl privește lung):* Atunci, bună seara...

PRAIDA: Bună seara...

(Sinești ieșe.)

SCENA 3

GELU, PRAIDA

PRAIDA *(tulburat):* Nu mai știu ce s-a întîmplat atunci, dar acest Sinești este sigur una dintre cele mai infernale canalii din cîte am întîlnit.

GELU *(absent, istovit, a ridicat receptorul):* Nouă pe doisprezece. Da... Dumneata eşti, mamă? Vreau să-mi lămureşti un lucru... Este adevărat că tata *(îi tremură vocea, îi vine greu)*... s-a sinucis? *(Nervos:)* Da... atît am vrut să ştiu... *(Se frînge.)* Ai vrut să mă cruţi, înţeleg... Nu... Altceva... De ce m-ai lăsat să-mi fac despre el o imagine atît de falsă? Cum ai putut să-mi ascunzi atîta vreme faptul acesta, care dă acum alte rădăcini gîndirii mele şi care-mi răstoarnă tot cerul vieţii?...

PRAIDA *(mereu cu gîndul la Sineşti, surîzînd):* Crîncen jucător.

GELU *(a rămas mult timp nemişcat, apoi, ca halucinat, se duce la portretul tatălui lui):* Tovarăşe Praida, pînă astă-seară, tatăl meu, pe care abia l-am cunoscut... era o abstracţie... Nu l-am văzut bine decît în fotografie, căci eram prea mic, şi el lipsea mult de acasă.

PRAIDA *(obsedat mereu):* Crezi că doamna Sineşti ar fi putut născoci totul?

GELU *(net ca platina):* E peste putinţă! *(Cade iar pe gînduri).*

PRAIDA: Nu am date suficiente ca să judec, dar, firește, doi amanţi au avantajul şi dezavantajul privirii directe. Văd ce nu pot vedea alţii. Oricum, indiferent dacă a făptuit sau nu acea crimă, el e o infernală canalie.

GELU *(obsedat de portret, îl priveşte lung, tîrît pe alte căi de viaţă şi de moarte):* Ascultă, mă vezi pe mine cu mustaţă galică... pălăric înaltă şi monoclu cu şnur? *(Înfiorat, într-un soi de răsturnare detracată:)* Aşa eram atunci... Acum el creşte în mine dinăuntru... Ştiu

cum a aşteptat şi toate gesturile lui din seara în care s-a sinucis, fiindcă erau nerăbdarea şi gesturile mele. Tot ce s-a întîmplat în noaptea aceea cînd a rămas singur, întocmai cum s-a întîmplat, numai eu pot să ştiu. *(Se apropie tot mai mult de portret, ars de propriile amintiri.)*

PRAIDA: Drăcească abilitate!

GELU *(vine de la portret, se aşază la birou, scoate scrisoarea din* portefeuille — *un scris mare, aplecat spre dreapta, pe o hîrtie albă, frumoasă ca înfăţişare — o priveşte lung şi apoi se decide s-o transcrie).*

PRAIDA *(nedumerit):* Ce vrei să faci?

GELU: Nu pot da acest text într-o mînă străină... Îl transcriu pentru tipar...

PRAIDA *(hotărît):* Nu găseşti că nu mai poţi face acest lucru?

GELU *(uimit):* Să nu mai apară scrisoarea?

PRAIDA:... Nu ştiu... vom vedea... Oricum, hotărîrea nu o mai poate lua decît Comitetul.

GELU *(simplu, moale, uimit):* De ce să nu apară scrisoarea? Şi ce amestec poate avea aci Comitetul?

PRAIDA *(cu privire sigură):* Fiindcă deocamdată Sineşti ne-a pus într-o situaţie nouă, care ne depăşeşte pe noi doi...

GELU: Nu înţeleg ce vrei să spui.

PRAIDA *(cu gîndul pe o lamă de fier):* A pus în discuţie eliberarea lui Petre Boruga, şi aci nu mai putem hotărî noi doi... Mă duc să iau părerea membrilor din Comitet. Te regăsesc într-o oră.

GELU *(năucit):* Da. *(Se duce iar la portret.)*

TABLOUL XI

O încăpere cît o celulă de scînduri, cabina Norei la Parcul Oteteleşanu. Un lighean, două scaune de cîrciumă, o măsuţă cu oglindă pentru grimă. Rochii atîrnate într-un cuier, prosoape mizere, lumină săracă.

GELU, NORA

NORA *(pe scaunul de la măsuţa de toaletă, îmbrăcată în costum de servitoare de operetă):* Ce să-ţi spun, a fost un chef, să nu-l mai uiţi... Era aproape de închiderea stagiunii, şi după spectacol ne-am dus întîi la Covaci... că eram mai mulţi. Era şi Aurica Vulpoiu cu noi, că jucam amîndouă în *Aventuriera.* Pe urmă ne-am dus la Herăstrău. *(Rîde şmecheră.)* Avea Fronescu nişte pavilioane cu camere separate, chiar în malul lacului. De-acolo se pleca numai către zece-unsprezece dimineaţa.

GELU *(pîndind spre culise):* Dar ascultă, te rog, să nu pierzi intrarea...

NORA *(cu o mutră de dezgust):* Nu, că nici în actul ăsta n-am decît o replică în final, cînd aduc o scrisoare. De altminteri, mai că-mi vine să-l dau dracului de teatru. Ce, astea sînt roluri de mine, eu, care am jucat la Naţional numai roluri de cochetă? S-ajung să joc servitoare şi să mă uit la nespălatele astea care vin cu toalete ca să sperie lumea, şi n-au talent... Lasă, că dacă izbuteşte Titi să ia concesia bufetului la Modern, să mă picuri cu ceară dacă mă mai prinzi pe scenă, că la bufet se cîştigă mai bine decît în turneu.

Dar ce-ai zice dacă am comanda încă două coniacuri?

GELU *(după un timp, cu un surîs):* Dacă vrei, şi încă două cafele.

NORA: Ţigări ai?

GELU *(accentuînd surîsul):* Nu fumez, dar spune să vie şi cu un pachet de ţigări...

NORA *(iese o secundă, apoi se întoarce):* Şi cum îţi spuneam, frumoase timpuri acum douăzeci de ani... Ei, ce, se compară bărbaţii de atunci cu fleacurile de azi?... Prin '94 un bărbat nu trimitea flori de ziua unei femei, ca azi... Îi trimitea o bijuterie, sau o trăsură cu doi cai focoşi, cadou... Ăia ştiau să iubească!

GELU *(cu tîlc amar):* Şi dumneata făceai uneori cadouri frumoase.

NORA *(cu vervă):* Ei, dacă ai şti ce frumos ceas de aur, cu breloc, i-am făcut cadou o dată de ziua lui, lui Titi... Hei, alte vremuri... Mi-aduc aminte de Ruscanu, ruda asta a dumitale de care vorbim... Foarte distins... aşa înalt, umbla numai în haină neagră, vesta cu pichet alb, purta o bărbuţă blondă şi baston cu mîner de aur; cînd venea să mă ia de la teatru crăpau tîrfele de invidie. Ba într-o zi am avut un scandal şi cu nevastă-sa, care l-a întîlnit o dată cu mine pe stradă.

GELU *(uimit):* Dacă nu mă înşel, prin anii aceia nevastă-sa nu mai trăia... *(Cu un surîs crispat:)* Şi nu cred că era blond...

NORA: Bată-te să te bată, că bine zici... Acuma ştiu, îl confundasem cu Dodo Arghiropol... Şi ăla era bine... Erau prieteni, de altfel. *(Îşi lipeşte palma de obraz, emfatic.)* Şi geloşi, domnule, geloşi... Dar eu nu-l iubeam pe nici unul dintre ei, îl iubeam pe Titi...

GELU *(deprimat, parcă ar pluti dus de șuvoi):* Așadar, l-ai confundat. *(Îi pipăie gîndurile.)* Eu știam că el te-a iubit foarte mult.

NORA *(firesc, sigură de ea):* M-o fi iubit, dragă, de ce să nu mă iubească?... Parcă numai el m-a iubit?

GELU *(contemplînd-o cu o curiozitate amară; în clipa cînd ea, în picioare, pune o rochie în cuier, spune ca într-un aparte îndurerat):* Ce mormînt au căutat toți în șoldurile acestea făloase?...

NORA *(n-a înțeles prea bine și mai ales îi convine):* Pe vremea aceea o femeie era o femeie...

GELU *(ca un ecou, pentru el):* „Femeie"! *(Privindu-i intens brațele goale:)* Or mai fi în brațele astea esențele tari și amare care-i amețeau pe ei?...

NORA *(simte și joacă ocolit comedia ancestrală, făcîndu-și de lucru cu rochia în cuier):* Într-o zi, Ruscanu ăsta mi-a spus că am o piele mătăsoasă ca un sîn de mamă tînără... *(Zîmbește șiretă și vulgară pe nuanță.)* Auzi? ca un sîn de mamă tînără...

GELU *(retractil):* Și crezi că nu-l confunzi iar?...

NORA: Ei asta-i... Ce crezi acum despre mine?... Goriță Ruscanu, frate, avocatul! Nu? A fost și deputat cred.

GELU *(dezarticulat, cu privirea obosită):* Zădărnicie a zădărniciilor... *(Bea tot paharul.)* Și Titi cine era?

NORA *(cu mîndrie conjugală):* Actualul meu bărbat... De-abia terminase Conservatorul... Era stagiar la Național... Ar fi făcut mare carieră de prim-amorez. Dar n-a avut nici el noroc... S-a certat cu directorul, tot o chestie de femei, și l-a dat afară. Atunci am plecat și eu de la

Național. Am făcut o trupă și am început să jucăm în turnee... Dar am pierdut tot, că Titi s-a încăpățînat să joace roluri care nu i se potriveau. *(Face gestul cu palmele ca două talgere.)* Am tocat casa, bijuteriile, via... Dar acum sper că dacă luăm bufetul de la Modern ne refacem, că mi l-a promis Alecu.

GELU *(cu o bruscă furie interioară, cu o grimasă)*: Ascultă, ești fericită?

NORA: Sigur că da... *(Legănat, cîntat:)* E el cam crai... că la patruzeci și ceva de ani se ține bine... Eh... mai calcă el și pe de lături... *(Arată strîngînd pumnul:)* Da-l țin. *(E în picioare, ca o combatantă.)*

GELU *(descompus, cu gîndirea în zigzag, bea din nou din paharele aduse, reține și sticla)*: Cît a putut să dorească... și cît a putut să fie de nefericit! *(Îi mîngîie grumazul alb, pe gînduri.)*

NORA: Cine?

GELU *(nostalgic, ca un refren)*: Un om pe care nu l-am cunoscut nici eu... și pe care nu l-a cunoscut bine decît un asasin. *(O mîngîie, și ea se lasă mîngîiată.)* Ascultă, ești atît de fericită? *(E un vin tulbure în privirea lui.)*

NORA: Dacă-ți spun că iubesc...

GELU *(un freamăt mocnit, un gînd fulgerat răscolește drojdii din el, îi înfierbîntă sîngele ca o otravă. Se apropie mai mult de ea și-i spune aprig)*: Vrei să vii mîinc seară să ici masa și să dormi la mine?

NORA *(îi joacă ochii)*: Să dorm la tine?...

GELU *(cu furie)*: Toată noaptea... Te vreau goală din cap pînă-n picioare...

NORA *(clatină din cap)*: Scîrboși mai sînteți voi bărbații... Pentru că ți-am spus că-l iubesc pe Titi?... *(E totuși foarte ispitită.)*

GELU *(cu o anumită duritate amară de stăpîn):* Vii?

NORA *(concesivă):* Trebuie să-mi anunț o prietenă să știe că dorm la ea, că așa am eu o vorbă. *(Cînd el e în prag:)* Am să văd... Trec eu pe sus, la gazetă.

TABLOUL XII

La redacție, către miezul nopții.

SCENA 1

GELU, PRAIDA, apoi SACHE, VASILIU

(Intră Gelu și Praida, care întoarce comutatorul.)

PRAIDA: Dacă nu mi-ar fi spus Colaru că ai intrat la Capșa, n-aș fi crezut. Știu că nu mergeai acolo niciodată. Vream să te caut în grădină.

GELU *(răsucit în el):* Avea un loc al lui favorit, pe canapea în colț, unde-și lua totdeauna șvarțul cu rom și paharul de coniac seara, înainte de a se duce s-o ia de la teatru. Mi-a povestit multe un chelner bătrîn, care l-a servit ani de zile.

PRAIDA *(îl apasă pe umeri ca să stea în fotoliu, căci Gelu rămăsese dezorientat în picioare):* Tovarășe Ruscanu, afară de dumneata, tot Comitetul e de părere că trebuie să obținem eliberarea lui Boruga, renunțînd să publicăm scrisoarea.

GELU *(cu un soi de indiferență din oboseală):* De ce afară de mine? Sînt și eu de aceeași părere...

PRAIDA *(îl privește încurcat):* Atunci?...

GELU *(ridică din umeri):* Atunci... *(Cu mîna moale, scoate portvizitul, scoate din el scrisoarea, aprinde un chibrit de pe masă, o flutură și îi dă foc).* Ia seama, tovarășe Praida. *(Cu un fel de solemnitate:)* În clipa asta sîntem *(irevocabil)* definitiv complicii lui Sinești. Eu, dumneata, cei care am luat cunoștință de această scrisoare. Prin urmare, să fim bine înțeleși: am devenit complicii lui Sinești! *(Arată un cap de bronz al lui Voltaire, îl privește cu o nervoasă fixitate.)* Uite cum surîde bătrîna Manitti, parcă e un țap ironic. *(Sună telefonul.)* Da... da... Eu... Da, mătușă, acest domn a fost pe aici... Acuma a plecat... știai și dumneata că vine aci? Nu... Nu cred, nu apare... Nu... nu știu... Nu, nu încetează campania... Mătușă, ce sînt de vină dacă dumitale îți plac lucrurile clare?... Vorbele limpezi... Nu știu... Uite, am descoperit și eu acum că în viață nu există nimic limpede, cum o să fim deci noi limpezi și categorici? *(Enervat:)* Nu, scrisoarea nu se mai publică... Iartă-mă. *(Închide telefonul.)* Ei nu înțeleg că nu e nicăieri început și sfîrșit clar... Lucrurile se nasc și mor unele în miezul celorlalte...

PRAIDA *(îl privește lung, își scutură pipa):* Tovarășe Ruscanu, te supără că partidul ți-a impus eliberarea lui Petre Boruga? Crezi că a pus un om deasupra cauzei comune? Atunci, dă-mi voie să-ți spun că nu ai înțeles despre ce e vorba... Ei bine, stă în interesul cauzei noastre *(repetă)* în interesul cauzei noastre, ca Boruga să fie liber... trebuie să vadă toți șovăielnicii

din partid că sîntem nu numai solidari... ci și tari... Să fie un avertisment!

GELU *(zîmbind istovit):* Tovarășe Praida, dumneata greșești... E într-adevăr ceva prăbușit în mine, dar nu e din pricina acestei hotărîri... Atît cît mai pot eu să fiu fericit acum, sînt fericit că Boruga e liber... Ai spus, cînd l-am văzut în temniță, o frază care atunci m-a zguduit și n-o pot uita. Îi vorbeai copilului. „El avea tot ce-i trebuia ca să fie fericit, dar s-a jertfit pentru ca și alții să fie fericiți..." Ei bine, nimic din ceea ce e în orizontul omenesc nu poate sta în cumpănă cu asemenea om. Dreptatea însăși cere să-l scoatem de acolo. *(Are buzele uscate, gesturile crispate.)* Cred că apăsarea asta inexplicabilă s-a produs ceva mai devreme, din timpul convorbirii cu Sinești, dar i-am simțit efectul abia acum, cum sînt unele otrăvuri cu întîrziere. *(Frînt iarăși:)* Dacă o fi într-adevăr așa, căci s-ar putea să fie și altfel...

PRAIDA: Te-au zdruncinat atît de rău revelațiile lui Sinești despre nenorocirea întîmplată tatălui dumitale?... E posibil să dai atîta importanță unui fapt întîmplat acum douăzeci de ani?

GELU: Nu descoperirea faptului însuși, că tatăl meu s-a sinucis fiindcă n-a putut să puie la loc banii pe care i-a pierdut la cărți... Acesta-i un fapt trecut, și faptele trecute sînt trecute... Am descoperit însă dintr-o dată altceva... *(Cu ochii mari, cu gîtul moale:)* Că sînt fiul tatălui meu. Și ăsta nu e un fapt trecut... Nu e trecut încă...

PRAIDA *(cu totul nedumerit):* Te-a tulburat, anume, descoperirea că tatăl dumitale s-a sinucis?

Că n-a fost un simplu accident, așa cum credeai? Iartă-mă, dar nu văd nici o deosebire.

GELU: E descoperirea de la trăire la conștiință... Adică totul... drama... Cîtă luciditate, atîta existență și deci atîta dramă. Viața lui a fost o dramă. De unde știu asta? Fiindcă o trăiesc eu din nou acum.

(Vine de alături, de la secretarul de redacție, Sache, urmat de Vasiliu, care e vădit nemulțumit.)

SACHE *(insistent, grăbit):* Domnule director, nu vă supărați, doar două cuvinte, știu că sînteți ocupat.

GELU *(îl încuviințează absent):* Da...

SACHE *(nemulțumit):* Uite, s-a dat un articol — și e la cules — împotriva intendentului cimitirului nou...

VASILIU *(revoltat):* Domnule director, Rîpoi ăla este un pezevenghi, o bestie... Adună florile depuse pe morminte și le vinde... Fură untdelemnul din candele și lumînările de pe morminte...

GELU *(ascultă cu o bunăvoință absentă):* Da... da...

SACHE *(iritat, către Vasiliu):* Domnule director, Rîpoi mi-e cumnat. Are cinci copii, toți la școală... Vai de capul lui... Dacă apare articolul, îl dă afară... Are copii în școală... Nu se poate să apară...

GELU *(mereu absent, obosit, ridică evaziv din umeri):* Ăsta cel puțin îi fură pe morți...

SACHE: Domnule director, nu se face gaură în cer dacă nu-l dați la gazetă pe bietul Rîpoi...

GELU: Dacă ideile lui Platon sînt într-adevăr în cer, atunci gaura s-a și făcut, Sache. *(Concesiv:)* Hai, pe unde a trecut guzganul poate trece acum și șoricelul... Devii și dumneata

complice beneficiar cu noi... *(Cu aluzie ironică:)* Căpătăm aderenţe.

VASILIU *(uimit):* Opresc reportajul, tovarăşe director? *(Revoltat:)* Atunci, ce facem cu poetul Ion Zaprea?

GELU: Foarte bine, să profite şi el de breşa făcută în sfera pură a conştiinţei noastre şi să intre cu toţii... la grămadă!

(Vasiliu şi Sache ies nedumeriţi.)

PRAIDA *(îl priveşte pe Gelu lung, liniar, ar vrea să-l întrebe ceva, pe urmă renunţă şi preferă să treacă la fapte):* Tovarăşe Ruscanu, va fi, cred, necesar să găsim o formulă de transformare a campaniei, carear putea continua de altfel, dar ocolind problema acelei scrisori... Pentru mîine s-ar putea relua caseta de azi, puţin atenuată.

GELU *(aprobă cu un soi de indiferenţă de bolnav aproape îngînat):* Da... nu e rău... da... puţin atenuată...

PRAIDA: Vrei s-o scrii acum, că şi aşa e tîrziu...

GELU *(ca un ecou):* Da... da... e tîrziu. *(În timp ce Praida îşi aprinde luleaua şi se duce la fereastră, el încearcă să scrie... După ce a aşternut pe hîrtie două rînduri, o mototoleşte şi o aruncă la coş... Încearcă o alta, tot fără succes... Pe urmă, după ce caută un timp, renunţă.)* Nu merge.

PRAIDA: Ce?

GELU *(topit):* Nu pot să mai scriu.

PRAIDA: Ce vrei să spui?... Eşti atît de obosit?

GELU *(îşi frămîntă mîna şi o priveşte ca pe un obiect străin):* Mi-e teamă că în viaţa mea nu voi mai putea să pun mîna pe toc...

PRAIDA *(după un timp, puţin nedumerit, se aşază la masă):* Vrei să-mi dictezi mie, că, uite, e tîrziu şi trebuie să toarne pagina...

GELU *(zîmbește)*: Tovarășe Praida... nu e vorba de asta... Resortul mîinii e la mine în creier... Acolo s-a rupt ceva... Eu nu sînt un gazetar propriu-zis... eu nu pot să scriu decît ceea ce gîndesc. Eu valorez cu condeiul atît cît valorează convingerile mele.

PRAIDA: Au fost zile cînd ai scris singur gazeta întregă...

GELU: Da... Mergeamîna singură... *(Se uită ca la un obiect străin la propria lui mînă.)* Nu mai merge. S-a rupt resortul.

PRAIDA: Are să treacă și asta.

GELU: Mi-e teamă că trebuie găsit alt director la *Dreptatea socială... (Își privește mîinile cu interes medical.)* Începînd chiar de astă-seară. *(S-a ridicat de la masă.)*

PRAIDA: Nu, vorbești serios?

GELU *(măcinat în adînc, surîzînd)*: Crezi că n-am știut pînă adineauri că tatăl meu s-a sinucis?... Știam de accidentul de vînătoare, așa cum s-a anunțat chiar și în gazetele timpului. Aflasem acum cîteva seri de la mătușa mea și despre întîmplarea cu jocul de cărți, dar abia acum văd toată jucăria destinului montată și în funcțiune...

PRAIDA *(foarte calm încă)*: Tovarășe Ruscanu, dă-mi voie să nu mai pricep această ciudată dislocare psihologică... Ce a intervenit anume de te-a schimbat în modul acesta?... Ce ai aflat nou ca să-ți schimbi hotărîrea?... Ai știut de la început că publicarea acestei scrisori va provoca scandal... și ai decis totuși s-o publici. Ai știut că vei distruge viața Mariei Sinești și ți-ai menținut hotărîrea... Mi-ai arătat că mătușa dumitale ți-a explicat greșeala tatălui dumitale, de asemenea spri-

jinul lui Sinești, și ai rămas neclintit... Am impresia că alte fapte nu ai aflat de la Sinești, căci am fost de față, nu?... Mi s-a părut chiar în cea dintîi clipă că reacțiunea dumitale e tocmai din pricină că partidul te-a obligat să renunți la publicarea scrisorii. Aceleași fapte... Atunci?... De ce această inexplicabilă și adîncă dislocare psihologică?...

GELU: Știu și eu, tovarășe Praida?... Uite, cinci litere scrise una lîngă alta — uneori nu spun nimic, alteori scriu un cuvînt. Aceleași litere... *(La telefonul, care sună.)* Da, cu... un serviciu? Îmi pare rău, dar nu mai sînt directorul *Dreptății sociale*. Nu, nu... e adevărat... Începînd de cînd?... Știu și eu?... Începînd chiar de acum... de astă-seară... *(Închide telefonul.)*

PRAIDA *(îngîndurat)*: Chestiunea e mai gravă decît o bănuisem... *(După un timp.)* Demisia dumitale, tovarășe, este o complicație care trebuie adusă la cunoștința Comitetului... E o răspundere pe care nu pot să mi-o iau singur. S-ar putea reveni eventual asupra hotărîrii Sinești, și deci ai reveni și dumneata asupra demisiei... *(Pune mîna pe telefon.)*

GELU *(oprindu-i mîna)*: Dar n-am demisionat, ca să pot reveni... Nu mai sînt director, pur și simplu... Nici n-am măcar cum să revin... Nu numai atît, dar dacă acum s-ar pune din nou hotărîrea la vot, aș vota mereu „pentru". Mă îngrozesc că Petre Boruga ar mai putea sta la ocnă... Nu se poate lua altă hotărîre... Acum, acum, mă îngrozesc sincer că Ion Zaprea ar putea fi arestat.

PENCIULESCU *(intrînd, anunță tulburat)*: Transportă cadavrele celor șase... E din nou scara blocată... *(Se duce la fereastră, și după un timp își*

scoate pălăria. Vine de dincolo Vasiliu, ca să vadă mai bine; Praida s-a dus și el la fereastră, urmărind ce se întîmplă jos.)

VASILIU: Sînt înțepeniți toți și nu mai pot fi așezați pe tărgi.

GELU *(privește lung biblioteca, parcurge cu privirea rafturile):* Aci dormitează tot adevărul... și dreptatea... Tot adevărul... tot binele pe care vrem să-l turnăm în arterele vieții... Ieri am cumpărat pentru băiatul lui Petre tot cărți... Fumuri... mătușă... *(Ia o carte din pachetul de pe masă, citește coperta:)* *Cuore — Inimă de copil...* Dragul meu Enrico, și eu, ca și tine... am dăruit un tren lui Precosi... Toată drama este că morala pe care o proclamăm nu e pe măsura noastră... Specia încape în ea ca un braț de crăci într-un sac... Acum știu ce ne-ar trebui... Să născocim o nouă morală, mai omenească... Să urcăm un nou Moise... pe alt Sinai... Să ne aducă alte table de legi... Mai largi... mai înțelegătoare... mai aproape de viața noastră... Ceva cu codiciluri și excepții... Legile fără excepții sînt îngrozitoare... Nu ne trebuie... Ne sufocă... Să căutăm un nou Moise, mai psiholog... că dacă nu, Europa noastră dă faliment.

PENCIULESCU *(absorbit, la fereastră):* De ce i-o mai fi purtînd degeaba pe la morgă? *(Mai atent:)* Ăla pe care-l coboară acum e băiețașul?

VASILIU: Nu, e o fetiță acoperită cu pînză... *(Zîmbind dezolat:)* Se pare că băiețașul avea mare talent la pian... Unii vorbeau ca de un copil minune.

PENCIULESCU: Era să fie și n-a mai fost. Uite-l acum și pe el pe targă.

GELU *(se așază în fața măștii lui Voltaire și discută cu ea):* Dar dacă s-ar întîmpla... și acum mi se pare că nimic nu e imposibil, să mă întîlnesc... la capătul pămîntului, sau dincolo, cu mine însumi, sau mai exact cu cel care a plecat o dată cu mine și pe care-l credeam pierdut pe drum... Ei, dacă s-ar întîmpla să mă întîlnesc cu acest uitat *alter ego* pornit spre toate răfuielile, mă întreb ce i-aș putea spune... Sau i-aș explica prea multe... Da, în atotputernicia lui Dumnezeu nu am crezut... Cutezanța mea a fost fără margini... Memoria părinților nu mi-am cinstit-o... Am dorit femeia aproapelui și am mințit... am mințit mult... am silit și pe alții la minciună... Cuvîntul dat mi l-am călcat... Am mîhnit adînc pe cei care m-au iubit... purtarea mea a stîrnit mînia celor din jurul meu... Iertare nu am știut ce este... am lovit crîncen... fără îndurare... Dar cine îmi poate pretinde umilința de a cere iertare? Tu știi cît de limpede a fost conștiința mea. Totul era atît de limpede, de cristal, în trecut...

PRAIDA *(a plecat de la fereastră o dată cu ceilalți):* Ce importanță are trecutul dumitale?

GELU: Pentru că mecanismul acțiunii e la mine în conștiință. De acolo îi venea autoritatea.

PRAIDA *(nemulțumit):* Vanitate individuală... Autoritatea noastră de luptători nu vine din conștiința noastră... Vine din măreția cauzei. Cauza singură ne arată care fapte sînt bune și care sînt rele.

GELU: Parc-se că într-adevăr înainte vedeam fapte bune și vedeam fapte rele... Azi le-aș putea deslușI numai dacă mi s-ar vopsi în alb cele mai bune, și în negru cele rele. Ceasul minții mele s-a detracat, merge anapoda. Și pe urmă...

(privindu-l în ochi) oricine poate pune mîna pe sabia dreptăţii?... Oricine are dreptul să facă să triumfe adevărul şi dreptatea?... Oricine?

PRAIDA: Oricine vrea sincer binele omenirii...

GELU: Uite, asta mi se părea limpede pînă acum o jumătate de oră. Acum... *(Surîde cu o ironie moale.)* Ţi-am spus... S-au schimbat literele între ele. Sar vorbele în toate părţile!

PRAIDA *(foarte grav, dar foarte liniştit)*: Tovarăşe Ruscanu, ia seama... dezmeticeşte-te... nu te lăsa dus de şuvoiul întrebărilor şi răspunsurilor fără sens... E aci o mentalitate individualistă... Delirul acesta ideologic este foarte periculos... Nu părăsi terenul solid al camaraderiei... Nu te aventura pe apele tulburi ale întrebărilor fără răspuns... Ai vanitatea de a pricepe şi de a hotărî... E grav, tovarăşe... Nu e scăpare decît în gîndirea laolaltă... Te pierzi dacă te depărtezi de organizaţie... În mocirla asta a îndoielii, cu cît te zbaţi mai mult, cu atît te duci mai afund... Simte umărul, tovarăşe, şi vei vedea cum se limpezesc toate. Adevărul şi dreptatea sînt acolo unde sînt în bloc cei asemenea dumitale...

GELU *(mustesc în el toate cele menite răbufnirii)*: Dar pot să nu mai pun întrebări, tovarăşe Praida? Că e în mine acum o foială de îndoieli... Iar întrebările ţîşnesc din toate părţile, ca focurile de armă într-un sat în care se dau prin surprindere lupte de noapte... S-a dat alarma, şi din toate părţile piuie întrebări.

PRAIDA *(pentru întîia dată tulburat, se ridică în picioare, şovăie, parcă nu mai ştie ce e de făcut, pe urmă ridică din umeri, cu sentimentul că şi-a făcut datoria)*: Tovarăşe, prietene, dez-

meticește-te... Altfel, ești pierdut... *(Trece spre fereastră și se uită spre cer o bucată de vreme.)*

PENCIULESCU *(care a privit tăcut și mirat tot timpul)*: Nu mai e nimic de făcut cu el. S-a destrămat hora ielelor. *(Misterios:)* E omul care a văzut idei.

GELU: Jocul ielelor?... Un joc... un joc... și eu sînt victima acestui joc... Victima acestui negoț cu idei! *(A privit cărțile, azvîrle una, luată în mînă, pe masă.)*

PRAIDA *(întristat)*: Înțelegeți acum de ce nu au încredere muncitorii în intelectuali? Pentru că de două mii de ani intelectualii sînt incapabili să se descurce din iețele ideilor... Nu aș vrea să mă înțelegeți greșit... Și noi prețuim ideile... Dar le cunoaștem înțelesul... Ideile sînt așa ca Steaua Polară... să meargă oamenii spre ele cînd au un cîrmaci bun... Dar nimeni nu s-a gîndit vreodată să ancoreze în Steaua Polară...

VASILIU *(care totuși trecuse la secretariat, intră și anunță impresionant)*: Vine doamna Maria Sinești... *(Toți se privesc. Praida și Penciulescu se scoală să plece.)*

PRAIDA *(îl privește nervos)*: E ora unsprezece și jumătate...

PENCIULESCU: S-a destrămat de mult hora ielelor!

(Bătăi în ușă, toți sînt nedumeriți. Intră, fără să aștepte răspunsul, Maria; ceilalți ies.)

SCENA 2

GELU, MARIA

MARIA *(cu un soi de elan înnăbușit)*: Ah, nu m-am îndoit niciodată de tine... *(Îi ia mîinile.)*

GELU *(uimit de contradicția ei aparentă)*: Nu te-ai îndoit niciodată... *(Zîmbește nemulțumit.)*

MARIA *(indiferentă la logică):* Nu știu, poate că m-am îndoit, dar cînd mă gîndeam mai mult... cînd scotoceam în mine, atunci te găseam, acolo, mai adînc, și îmi ziceam că tu nu poți publica acea scrisoare.

GELU *(obosit, după o pauză):* Dar cum de ai venit la ora asta aci?

MARIA: Mătușa ta i-a telefonat lui Sinești... M-am ridicat parcă fără să vreau, toată, cum se ridică iar cel care a căzut în neștire... și căruia i se dau cîteva picături de apă... Nu aveam decît un singur gînd... Să te văd... să te văd numai-decît...

GELU: Și bărbatul tău...

MARIA *(ca și cînd nu ar pricepe, ca și cînd a uitat cu totul):* Bărbatul meu? Nici o lege omenească nu mă poate sili să stau alături de el... *(Cu un nou val de fericire:)* Ah, știam că nu ai să publici scrisoarea...

GELU *(o privește bănuitor):* Pari sinceră... *(Cu o bănuială amară:)* Nu ai venit alaltăieri aci să-mi spui că pot publica scrisoarea?... Erai și atunci sinceră?

MARIA: Dacă tu erai în stare s-o publici fără să tresară nimic în tine ca să te împiedice... restul motivelor mi-era indiferent. Aș fi suferit mai mult să știu că altceva... milă, considerații sociale... te pot opri... acolo unde iubirea nu te-a putut opri...

GELU *(liniștit, obosit, dezorientat):* Și acum?

MARIA *(ca o apă adîncă, luminată scăzut):* Acum sînt fericită că te-am regăsit...

GELU *(brusc, violent, îi ia mîna):* Și totuși, tu m-ai înșelat...

MARIA *(strigînd):* Nu, nu-i adevărat, nu te-am înșelat...

GELU *(năucit oarecum):* Cum nu m-ai înșelat?

MARIA: Nu mai știu ce sens are acest cuvînt „înșelat"... dacă tu poți spune că te-am înșelat... De tot ceea ce s-a întîmplat, tu singur porți întreaga vină.

GELU *(cu capul în piept):* Dacă nu aș fi atît de obosit, aș rîde, Maria.

MARIA *(fierbinte):* Ei bine, da... Încăpățînarea ta, refuzul acela înghețat de a asculta orice explicație... Dacă încercam să-ți vorbesc, îmi zîmbeai rece și calm, ca unui bolnav incurabil... Aș fi preferat orice: *(crescînd)* să te mînii, să strigi, să-mi arunci în față cuvinte grele, să mă lovești... Hotărîrea asta a ta rece m-a făcut să-mi pierd capul... Ai venit a doua zi degajat și familiar, ca un vecin amabil în vizită... și iarăși nici o explicație... Eram desperată... ți-am luat mîinile... am plîns... te-am implorat! *(Într-o întoarcere:)* Te desprindeai din brațele mele neînduplecat: „Știi tot atît de bine ca și mine" — și cu nu știam nimic... *(Cu un fior:)* Nici azi nu știu nimic...

GELU *(zîmbind amar):* În ziua aceea sosisem de la Paris, înnebunit de depărtarea dintre noi.

MARIA *(zguduită):* Acum îmi spui acest lucru... N-ai avut un surîs pentru mine nici măcar în clipa în care m-ai văzut.

GELU *(cu o frîngere în glas):* Niciodată nu te-am iubit mai mult ca în timpul acelor zile cînd am fost departe de tine. La început mi se părea firesc să fii nevasta lui Sinești, căci trecutul și chiar viitorul nu mă interesau, cît mă preocupa prezentul. Cu vremea începuse însă să mă obsedezc ființa ta peste loc și timp. Sufeream din pricină că fusese o vreme cînd nu te cunoscusem, fiindcă nici în trecut nu te mai puteam

gîndi de la o vreme fără mine... Veneam de la Paris hotărît să te iau înapoi numai a mea, pentru eternitate.

MARIA *(uluită, se ridică în picioare):* Ai vrut tu asta? *(Privește năucită, nu știe ce să mai creadă, își frînge mîinile.)* Ai venit tu atunci, cu acest gînd?

GELU: Îmi scriseseși scrisoare după scrisoare, în care te arătai nemîngîiată de singurătatea ta, de absență, fără înclinare pentru nimic din jurul tău, sortită unei pieiri încete... Asta era imaginea către care alergam năuc, ca o jumătate către cealaltă jumătate, fără de care nu mai e decît moartea. Lăsasem totul ca să viu... să te smulg de acolo de unde îmi cereai să te văd ca într-o agonie...

MARIA *(care nu se mai poate regăsi):* Dar atunci... dar atunci... ce s-a întîmplat, de n-a mai fost nimic din ceea ce trebuia să fie?

GELU *(nemișcat, cu o nedumerire îndepărtată, o privește lung, apoi, cu o ușoară afectare naratică):* Ne-am înțeles la telefon ca să ne vedem la unchiul tău, unde spuneai că trebuie să te duci neapărat. Cînd am trecut din salon în bibliotecă, unde credeam că nu e nimeni... erai totuși tu, la fereastră, în picioare, iar lîngă tine, apropiat, acel Gaian, care-ți săruta mîinile, și tu rîdeai...

MARIA *(grăbit):* Ei da, asta a fost totul. *(Cu o arzătoare părere de rău, exasperată:)* Ah, dacă ai fi vrut să mă asculți, cine știe... căci, ți-o jur, nu te înșelasem...

GELU: Nu mă înșelaseși? *(Surîzînd:)* Vrei să spui că încă nu fuseseși amanta lui?...

MARIA *(stînjenită, îndurerată):* Nu se întîmplase încă nimic...

GELU *(clatină din cap cu un soi de dezolare):* Nu se întîmplase nimic!

MARIA: A fost apoi o răzbunare stupidă... A sîngerat toată mîndria mea atunci cînd am văzut că nu sînt crezută pe cuvînt... Mă umilisem în toate modurile... Nu-mi acordai nici măcar dreptul de a ști de ce mă învinuiești, dreptul de a mă apăra. Iată. Azi abia, după trei ani, știu de ce mă învinuiai... Ah, dacă ai fi vrut să mă asculți... Nimic ireparabil nu se întîmplase! *(S-a ridicat, în prada unui chin crîncen.)*

GELU *(cu tristețe):* Dar ce, mai vrei să se întîmple ceva? *(De neînduplecat:)* Se întîmplase totul. Că ai fost apoi metresa lui, nu mai avea nici o importanță.

MARIA *(istovită ca după o catastrofă):* Că mi-a sărutat mîinile?... Că am rîs?...

GELU: Rîsul tău alături de un bărbat străin nu exista pe lume, iar de atunci încoace există... L-ai creat tu acest rîs, străin de mine, în biblioteca lui Mîrza...

MARIA *(cu un fel de recapitulare înfioratâ, retrospectivă):* Pentru asta a trebuit să sufăr atît? Pentru asta acele rătăciri? Pentru asta am stat ani de zile singură, uitată între munți?... Îmi sînt pumnii prea sleiți, dar ar trebui să sfărîm totul. Dacă anii și faptele au putut să se așeze ca niște ziduri peste o asemenea întîmplare, atunci totul e orbire, numai orbire! *(Arsă în amintire:)* Ah, dacă mi-ai fi spus, dacă mi-ai fi cerut explicații...

GELU: Da?... vroiai explicații?... Vroiai și tocmeli probabil?... Vroiai să fixăm zilele din săptămînă cînd era permis delirul?... Cînd era în cumpănă eternitatea: totul sau nimic.

MARIA: Ei-bine, nu pot gîndi că totul e pentru totdeauna pierdut. *(Înnebunită de un val de deznădejde:)* Va fi iar cum a fost...

GELU: Cum ar putea să mai fie iar?... Cum aș putea crede acum că nu pot trăi fără tine... cînd am văzut că totuși se poate trăi fără tine... timp de trei ani?... Tu, imprudentă, m-ai învățat să exist fără tine... O iubire adevărată înseamnă să nu poți gîndi contrariu ei... Cînd te iubeam, nu-mi puteam închipui viața mea fără tine nici măcar pe lumea cealaltă... Nu pot gîndi că trei și cu patru să nu facă șapte nici măcar într-un mod ipotetic. Nu numai că nu concepeam că ar putea veni o zi în care să nu te mai iubesc, dar nu concepeam măcar că s-ar putea să nu fii iubită de toți bărbații din lume... Eu nu eram decît un privilegiat al norocului... singurul iubit de tine. În fața lui Dumnezeu însuși, te vedeam tot cu atributele unei ființe iubite. *(Cu ochii întorși spre altă lume:)* O iubire care nu este eternă nu este nimic... Eu însă am văzut că pot fi zile, săptămîni, pot fi ani, în care tu să nu fii iubită.

MARIA *(îndîrjită):* Ce vrei să mă convingi?... Ce vrei să te convingi?... Că iubirea noastră nu există?... Dar nu simți că peste toate încercările ea durează?... Peste spațiu și timp, ca este și acum... Au trecut trei ani de încercări și ocoluri, și totuși noi sîntem azi față-n față, căci între noi este tot iubirea de atunci. Zic „noi", și „noi" acesta este adevărat cum nu este altul pe lume... Ce pot să însemne cîteva clipe d rătăcire?... O neînțelegere trecătoare... Cînd viața întreagă este înaintea noastră?...

GELU *(tulburat de această dăruire exaltată a ei, o privește totuși cu un zîmbet neînduplecat):* A

fost un vas scump dintr-un cristal „fără pată", fără pereche, și vasul acesta stă înaintea noastră, în cioburi. Știu că adeseori și cioburile pot să fie reunite la un loc, dar nu mai e vasul dintîi...

MARIA: Sîntem oameni... putem greși... Ne iubim, dar sîntem oameni.

GELU: Doi inși care se iubesc cu adevărat nu mai sînt oameni...

MARIA: Ba da... ba da... sînt bieții oameni care-și caută un pic de fericire... atît cît e cu putință aci pe pămînt... Cu zile bune și cu zile rele, înălțați de speranță ca de o vijelie, sau prăbușiți de deznădejde ca de un crivăț... Fii om, pentru numele lui Dumnzeu, căci nu sîntem decît oameni, chiar cînd iubim...

GELU: Ceea ce oamenii numesc iubire nu mă mulțumește... Cum?... O contabilitate de zile cînd iubești și zile cînd nu iubești, ca pe urmă să închei bilanțul și să vezi dacă în total ai iubit sau nu?...

MARIA: Ei bine, am greșit, am greșit... iartă-mă... Nu poți să uiți o clipă de rătăcire?...

GELU: Maria, sînt nemîngîiat eu însumi, dar aci nu poate fi greșeală... Aci nu se poate „repara" nimic... Faptul însuși că nu înțelegi că iubirea nu poate admite greșeală îmi explică și ceea ce ne-a adus unde sîntem... Ți-am spus că iubirea e un tot sau nu e nimic... O greșeală nu are sens aci... Dacă într-o pagină întreagă de calcul un inginer a zis o singură dată trei și cu patru fac opt, tot calculul este nul, și podul se prăbușește...

MARIA: Ah, mintea asta drăcească mi-a fost necontenit dușmană... Ce-ți pasă de ce a fost, dacă eu

te iubesc acum? Dacă îți jur că te iubesc?... *(Ingenuă și nefericită:)* Îți jur cît vrei...

GELU *(acceptînd gluma):* Cît vreau?... Și rîndul trecut mi-ai jurat puțin?...

MARIA: Nu știu ce a fost... dar îți jur acum... îți jură toată ființa mea...

GELU: Și ce mă poate face pe mine că cred că jurămintele ai să le ții?...

MARIA *(jignită):* De ce aș spune-o acum?... Ce fel de interes aș avea în clipa aceasta?... Te îndoiești de sinceritatea mea?...

GELU: Atunci n-ai fost sinceră?... Niciodată nu m-am îndoit de sinceritatea ta... Cum ești acum sinceră, așa ai fost și atunci... Și constatarea asta anulează totul în mine... Ce înseamnă sinceritatea unei femei? Sinceritatea ta, Mario?

MARIA *(îl imploră palidă):* Taci... taci...

GELU: Să revenim?... *(Surîde și ridică dezolat din umeri.)* Într-o zi are să se întîmple iar ceea ce s-a mai întmplat... E un lucru împotriva căruia nici eu, nici tu nu putem face nimic... Și ce ne-ar împiedica s-o luăm de la început?... Ce ne-ar împiedica să jucăm comedia asta de zeci de ori... toată viața?... Am ajunge o zi cînd ne-am urî, dîndu-ne seama cît de strîns legați sîntem unul de altul, doar prin simțuri, și tocmai prin ura noastră însăși, fără să mai știm cine e vinovat și cine nu... În Abisinia, îmi pare, debitorul este legat cu un lanț de piciorul creditorului zi și noapte, și așa se tîrăsc unul pe altul în tot locul pînă la plata datorici... Cam așa ceva este ceea ce oamenii de care vorbeai adineauri înțeleg prin iubire. Asta-i ceea ce îmi oferi?...

MARIA *(exasperată):* Iar socoteli? Iar probabilităţi?... Ah, între inima ta şi inima mea simt mereu, mereu, lama rece a minţii tale...

GELU: Şi pe urmă, azi e altceva... Mi-a murit credinţa în mine însumi... Cînd m-ai înşelat rîndul trecut a fost o lovitură în plin... M-a clătinat pînă la pămînt, dar am suportat-o. Aveam rădăcini adînci... Eram altul... În după-amiaza aceea, şi pe urmă toată seara, şi încă toată noaptea apoi, era în mine jarul unui foc mistuitor. Alergam pe străzi, cu groaza că dacă stau o clipă în loc, să gîndesc, aş putea înnebuni... Am venit acasă tîrziu de tot... mi-am luat fruntea în mîini, pînă cînd am căzut într-un soi de ameţeală şi nesimţire. Dar cînd în zorii zilei, după noaptea aceea plină de iasme, în care fusesem pînă la capătul lumii, am deschis larg ferestrele, şi răcoarea dimineţii mi-a năvălit în odaie... mi-am umezit buzele... mi-am înviorat tîmplele... Am respirat adînc sufletul tînăr al zorilor şi am înţeles atunci că totul e trecător în iubire... că mă cheamă o viaţă nouă... altă viaţă... un ideal care nu te înşală ca o simplă pereche de buze... Şi în dimineaţa aceea n-am venit să-ţi cerşesc iubirea... căci mă simţeam un pisc rece de piatră... Azi unde aş mai putea găsi sprijin şi refugiu dacă iubirea ta mi-ar da o nouă lovitură?... Evident, fără voia ta... Azi nu sînt decît o biată epavă... toate resorturile sînt rupte în mine...

MARIA: Trebuie să ici viaţa aşa cum e... Dacă priveşti în jos, nu mai poţi trece peste prăpastie... Ce e în jurul nostru ne depăşeşte în toate modurile...

GELU: Răul e în noi... Totul în lume este coruptibil... Nimic nu e întreg și frumos... și nici nu poate deveni... Toate se îndeplinesc numai pînă la o palmă de pămînt. Totul e altfel de cum era așteptat... Cel mai frumos măr are viermele în el... Mai merită viața asta să fie trăită, dacă totul ți se dă atît de cîrpit și de îndoielnic?

MARIA: Totuși, trebuie să trăiești...

GELU: De ce?

MARIA: Fiindcă te-ai născut!

GELU *(surîzînd amar)*: E un argument?

MARIA *(știe ce spune)*: Teribil argument! Gîndurile acestea le-am vînturat toate.

GELU: Trebuie să poți să te ridici de la masa vieții... *(Copleșit:)* Așa cum a făcut tata...

MARIA: El a mai încercat totuși...

GELU: Dar nu în iubire, unde probabil că, avînd aceeași minte și aceiași nervi ca mine, văzuse aceeași urîciune. Ci acolo unde iluzia mai putea fi mediocru îngăduită. La jocul de cărți și în posesiunea fizică a femeii. Și tot acolo a ajuns... Ceea ce voia el, ceea ce vreau eu, înțeleg acum, nu e cu putință... Totul e ca un calcul matematic, fără de prisos... Nici o martingală nu poate ajuta în jocul meschin al vieții... A pierdut... A plătit... Astă-seară am aflat asta de la Sinești.

(Se întunecă încet-încet, pînă cînd scena e cu totul în întuneric. Apoi se luminează un singur colț din biroul tatălui în 1894... O canapea, pe care el e culcat, o etajeră scurtă, scundă, pătrată ca o măsuță, cu cîteva cărți și o cutie cu țigări jos, iar deasupra o fotografie, serviciul de cafea, un revolver. Un fotoliu alături. Grigore Ruscanu e îmbrăcat într-o haină de casă, figura este aceea arătată de portretul din redacție. E adîncit pe gînduri,

nervos. În tot timpul cît dialogul dintre cei doi continuă în întuneric, Grigore Ruscanu va trăi din nou în mintea lui Gelu ultimele sale clipe. Sînt aproape aceeaşi fiinţă cu trăsături şi ca gesturi, cu deosebirea uşoară a vîrstei şi a mustăţii noi şi mătăsoase. După cîtva timp, se scoală de pe acea canapea joasă, îşi toarnă cafea din cana filtrului, se aşază în fotoliu şi încearcă să citească o bucată de vreme, dar se vede că mai mult aşteaptă, pîndind cu urechea adîncul nopţii. E nervos, are strîmbături de sarcasm şi dezgust. Nu poate să citească, şi azvîrle cartea. Priveşte cu oarecare duioşie fotografia... Rămîne iar pe gînduri... Toată viziunea este paralelă în structura ei cu dialogul de aci pînă la indicaţia ulterioară.)

MARIA *(atunci cînd Grigore Ruscanu e încă pe canapea):* Ah, a fost o crimă a lui Sineşti că ţi-a vorbit de tatăl tău... Dar tu nu înţelegi că nu trebuie să te mai gîndeşti la asta?... A avut probabil o clipă de slăbiciune atunci cînd a privit revolverul, şi asta l-a costat viaţa...

GELU *(cu un fior prelung):* Slăbiciune?... *(Rîde sarcastic.)* Abia prin asta a dovedit cît era încă de puternic... Nu se sinucid decît cei care sînt încă foarte puternici... Sinuciderea este o demonstraţie de forţă...

MARIA: Ah, nu, sinuciderea este o laşitate... Trebuie să ai curajul să duci totul pînă la capăt...

GELU: Nu-i adevărat... Se sinucid tocmai cei curajoşi, care văd limpede şi nu vor să meargă pînă la descompunerea totală şi inevitabilă. Cei bolnavi incurabil se sinucid în prima fază, cînd sînt încă tari, sau nu se mai sinucid de loc... Toată lumea spune: „Mai bine moartea decît să-mi pierd o mînă sau un picior“... Sau cînd află că într-un accident un cunoscut a fost grav mutilat, adaugă:

„Mai bine pentru el că a murit decît să fi scăpat cine știe cum"... Și totuși, cazurile de sinucidere la infirmi sînt cu totul rare...

MARIA *(mereu frenetică, își acoperă ochii cu oroare):* Taci... taci...

GELU: Dacă îți place un exemplu mai puțin tragic, adu-ți aminte că toate actrițele cînd sînt tinere încă și în plină strălucire, privesc cu groază pe cele bătrîne și ridicole, care se cramponează să joace mereu și făgăduiesc că ele vor ști să se retragă la timp. Și ai văzut că nu se pot retrage niciodată...

MARIA: Ce sînt bietele de ele de vină?

GELU: Cînd am terminat liceul, un grup de camarazi, văzînd la ce se pretcază înaintașii noștri, contemplînd spectacolul în care ei își trădează zi de zi idealurile tinereții, ne sufocam de dezgust... Urmăream cum cu fiece amurg ucideau în ei cîte ceva din ceea ce ar fi vrut să fie în viață. Ne umpluse de silă spectacolul degradării lor an cu an, mai ales cînd ne închipuiam cît de frumoși și cît de mîndri trebuie să fi fost la pornire... Într-o zi ne-am spus că noi niciodată nu vom semăna cu ei... că noi nu ne vom descompune de vii... Ne-am jurat că vom avea tăria să ne sinucidem la cel dintîi semn al capitulării viitoare... *(Cu admirație:)* Doar tata a găsit în el puterea ca într-o dimineață să ducă revolverul la piept...

MARIA: A fost o nebunie... Totul se putea aranja... cum s-a și aranjat... Datoria a și fost plătită...

GELU *(cu un nemăsurat orgoliu):* Era prea inteligent ca să nu-și dea seama că o asemenea datorie se poate plăti, de altfel a lăsat și din

cc să fie plătită... ultima lui avere. Știa deci că „totul s-ar putea aranja“... Dar tocmai pentru că era atît de inteligent, a înțeles și cu ce jalnic preț... și mai ales a avut viziunea viitorului care-l aștepta... Să fie salvat de la închisoare de Sinești?... Să fie pus sub tutelă de familie?... Să accepte compromisuri cu femeia pe care o iubea?...

(Grigore Ruscanu în timpul ultimelor fraze a ascultat în inima nopții, pîndind; are o nouă strîmbătură de dezgust și dispreț, renunță definitiv, respiră greu, apoi lipește parcă visător și anesteziat revolverul de pieptul desfăcut. O convulsie ușoară. A tras și s-a prăbușit între canapea și fotoliu.)

MARIA: Era ceva și mai simplu: să renunțe la jocul de cărți... Ar fi putut să-și refacă viața...

(S-a făcut lumină, dar Grigore Ruscanu va rămîne pînă la sfîrșit așa, prăbușit.)

GELU *(se aud aplauze, el se duce spre fereastră)*: S-a terminat spectacolul la Parc, se poate deschide acum fereastra. *(Deschide fereastra dinspre parc, privește cerul, respiră, și pe urmă cu privirea fixată, cu o intensă emoție, asupra cerului.)*

MARIA *(vine lîngă el, îi urmărește privirea intensă)*: Ce privești atît de tulburat?

GELU: Vino să vezi... Luccafărul...

MARIA *(cu teamă)*: Nu... mi-e frică... E prea mare și prea amenințător... pe Bulevard, lumea-l privea încă înainte de apusul soarelui, comentînd speriată... Vestește nenorociri.

GELU *(ca o melodie lăuntrică)*: „Domnul care a trecut adineauri, întrebînd prin vecini, chiar pe dumneavoastră vă căuta... s-a întors și e la poartă“...

MARIA *(neliniştită):* Ce vrei să spui?

GELU *(preocupat):* Nimic, refrenul unui cîntec vechi... *(Surîde moale.)* Avea un cheag de moarte în inimă.

SCENA 3

GELU, MARIA, NORA

(Bătăi în uşă, pe care cei doi nu le aud. Intră Nora, foarte fardată, cu pălărie excesivă, cu o rochie prea colorată, de femeie tînără, care o face grotesc... E un moment stînjenitor. Gelu se scuză cu privirea, Maria răspunde cu o privire înţelegătoare şi se întoarce cu spatele, privind pe fereastră: în timpul acesta el vine către Nora, care e foarte încurcată şi ea că nu l-a găsit singur.)

NORA *(intimidată, cu un zîmbet ridicol, oarecum în şoaptă):* Am vrut să-ţi fac o surpriză, chiar... chiar astă-seară...

GELU *(amar):* Da... da... *(O prezintă numai pe ea, eschivîndu-se să pronunţe limpede numele Mariei.)* Doamna... *(Mormăie, apoi:)* Doamna Nora Ionescu, cunoscuta actriţă, joacă jos, la Parc...

NORA *(vrea să pară femeie de lume, dă mîna cu alură şi îl sileşte pe Gelu să repete numele Mariei):* Doamna?...

MARIA *(cu multă rezervă, cu o amabilitate de ocazie, îşi dă numele de fată):* Maria Boiu...

GELU *(tresare cînd aude numele ei de fată):* Maria Boiu! *(Uitase parcă asta.)*

MARIA *(fără să dea importanţă noii-venite, voind să fie amabilă, dar fără nici o dorinţă de a lega conversaţia):* Cred că am avut prilejul să vă văd jucînd, doamnă, dar nu-mi aduc aminte

unde, fiindcă la Parc n-am fost niciodată. Mi se pare că...

NORA *(porneşte pe explicaţii):* Să vedeţi... Eu...

GELU *(în stînga, în faţă, mîngîie pe Grigore cu o nesfîrşită tristeţe):* A venit cu douăzeci de ani şi un minut întîrziere... *(repede)* şi neaşteptată! *(Sarcastic:)* Dacă mai poţi, priveşte acest spectacol... *(Le contemplă — pe Nora vorbind volubil şi pe Maria ascultînd silită, dar binevoitoare.)* Nu trebuia să te grăbeşti, căci soluţia venea de la sine... Dar ce să-ţi fac?... Cel mai frumos măr poartă în miezul lui viermele care îl va roade şi-l va închirci...

MARIA *(care totuşi nu prea ascultase, are un gest de nerăbdare):* Da, doamnă...

GELU *(vine către Nora):* Voi trece cu pe la Parc mîine seară, doamnă. *(Aproape că o conduce spre uşă.)*

NORA *(cu alură, din nou):* Oh... da, da... *Bonsoir*, doamnă... foarte încîntată de cunoştinţă...

MARIA *(de foarte departe):* Bună seara, doamnă...

NORA *(către Gelu, încurcată):* Atunci... bună seara.

GELU *(o conduce cu o veselie iritată):* Bună seara... Şi dacă întîlniţi în cale în noaptea asta vreun popă, e de prisos să faceţi nod la batistă... *(Au rămas iar singuri, el s-a aşezat abătut în fotoliu.)*

SCENA 4

GELU, MARIA

MARIA *(revenind obsedată):* Cum îţi explici că tatăl tău nu s-a putut dezbăra de patima jocului de cărţi, deşi socoţi că era destul de tare...

GELU: Chiar atît de tare nu era, desigur... Jocul de cărți e o formă foarte perfidă a descompunerii... Toți cei care pierd mereu se jură că nu vor mai juca, dar nu sînt decît foarte rare cazurile de rezistență, și numai la cei care-și descoperă altă pasiune... Desigur că tata s-a gîndit la asta, dar și-a dat seama ce puțin sigură este această perspectivă... Ca să ia calea aceasta plină de riscuri, îi trebuia o certitudine, altfel pierdea orice șansă de a se putea sinucide mai tîrziu...

MARIA: Și ce nevoie avea de certitudine?...

GELU: Fără certitudine nu există adevăr și nu există frumusețe pe lume... Fericirea care nu durează nu e fericire, e un mizerabil stupefiant... Era în gazetă, alaltăieri, cazul unui nenorocit care a falsificat o semnătură, numai ca să trăiască o săptămînă cu o femeie de lux, într-un hotel de la Sinaia... știind bine că peste cîteva zile trebuia să i se pună cătușele de mîini. Mulți îl aprobau: cel puțin știa că trăiește bine și frumos o săptămînă... Dar eu nu m-aș fi simțit bine nici un ceas măcar din acea săptămînă. Orice plăcere mi-ar fi fost nu otrăvită, ci nulă. O fericire pe care nu o poți gîndi durabilă nu e fericire, și — încă o dată — fără certitudine nu poate fi în lume nici adevăr, nici frumusețe... *(Cu un surîs strîmb:)* Și nu e...

MARIA *(revoltată, cu o frenezie care vine din toată ființa ei de femeie):* Nu vorbi de fericire... Tu nu poți să fii fericit între cărțile astea, cu care te-ai intoxicat... Nu mai merge așa... *(Începe să închidă la întîmplare cărțile și dosarele de pe masă, împingîndu-le în lături.)*

GELU: M-au intoxicat? Mi-au arătat, poate, numai perspective pe care nu le mai pot anula.

MARIA *(cu o grație băiețească):* Destul cu atîta logică și paralogică, patologică și cvantologică...

GELU *(o privește, zîmbind amuzat de savantlîcul ei):* Cvantologică?

MARIA *(încălzită):* Și mai știu și altele... dar ți le spun mîine... Acum s-a terminat cu vorbele! *(Îl sărută, el se lasă obosit, ca îi arată placarda de pe perete:* „Fapte, nu vorbe", *îl sărută și citește cu înțeles.)* Fapte, nu vorbe! *(Gelu protestează.)* Știu ce vrei să spui. Vrei certitudini? *(Îl sărută apăsat.)* Uite o certitudine...

GELU: Maria...

MARIA: Nu, tu ai explicat destul... Acum eu vorbesc... *(Îl sărută și îi arată placarda.)* Așa cum știu eu. „Fapte, nu vorbe!" Mîine seară plecăm... Am să las partea de avere cuvenită copiilor și plecăm... Să fim mîine seară în tren, și totul să rămînă repede în urmă... Să fim noi doi douăzeci și patru de ceasuri împreună, cum n-am fost niciodată... Mi s-a părut totdeauna un vis irealizabil... Vreau să mergem într-o țară străină, a cărei limbă nici măcar să n-o vorbim. Să fim necunoscuți noi doi, toată ziua, între oameni cu care abia putem schimba cîteva vorbe. În vreun orășel din Olanda sau din Suedia... Stai, că ai să vezi la cîte m-am mai gîndit încă... Pentru ca să vezi cît am dorit clipa aceasta... *(Un val cald îi umezește ochii.)* Ah, să fie sărutările care n-au fost, toate...

GELU: Ce ce preț? Cu prețul cu care se plătesc toate stupefiantele... toate bețiile... Ascultă, Maria.

MARIA: Nu mai ascult nimic... pentru că tu nu înțelegi nimic decît nălucirile tale reci... Te sperie cu anticipație compromisurile și păcatele vieții?... Dar dacă n-ar fi așa, viața nici n-ar merita să fie trăită... Urîciunea nu e decît umbra frumuseții.... Numai moartea este perfectă. Tot ce e viu crește din pămîntul negru al păcatului... Vrei să strîngi totul în cămașa de forță a ideilor tale?...

GELU *(ca o flacără răsucită):* Maria, cînd știu dinainte...

MARIA *(îl întrerupe, certîndu-l drăgăstos):* Știi? Ce știi tu? Eu știu mai multe decît tine. Iubirea noastră se va hrăni din greșeli și din dureri, așa cum focul se hrănește din tot ceea ce îi stă în cale... Dar iubirea noastră nu va fi păcat, cum focul însuși nu este lemnul putred pe care îl mistuie... Vom trăi departe cîțiva ani, pînă cînd vom deveni asemenea. Nu trebuie să te mai gîndești la tatăl tău... Cînd ne vom întoarce, vei deveni puternic și ascultat...

GELU: ... Cine să mă asculte și de ce să mă asculte? Ce să le spun?

MARIA *(rîzînd lacom):* Taci... Sînt goluri care trebuie împlinite în iubirea noastră... Sînt restanțe de voluptate la care nu renunț... *(Îl cuprinde cu brațele.)* Tot ce-a fost ispită doar în închipuire, și fără speranță, trebuie să devie...

GELU *(profund tulburat, simțind că pasiunea ei îl copleșește, că își pierde reflexele de apărare voită, cu un soi de desperare):* Maria, trebuie să mă înțelegi.

MARIA: Nu e nimic de înțeles... Ai să afli că fericirea nu e o vorbă goală...

GELU *(văzut numai din partea ceastălaltă, cît timp a vorbit ea şi neobservat de ea, a scos revolverul, e cel încrustat cu sidef pe care i l-a adus cu două zile înainte tot ea, şi l-a lipit întîi cu latul de piept, ca să-i simtă parcă răcoarea):* Du-te, Maria, aşază-te din nou la masa vieţii... Eu sînt prins în gura unui cleşte de oţel care mă smulge... Nu doresc să mai reviu şi nici nu pot reveni... E cea din urmă... cea mai mare rugăminte... nu face să-mi şovăie mîna... Dacă mă iubeşti într-adevăr, du-te... *(Are o răsucitură convulsivă, apoi apasă hotărît, încet, pe trăgător. Se prăbuşeşte cu aceleaşi gesturi ca şi tatăl lui, care a existat aci numai pentru el, la picioarele fotoliului. Din spate par la fel, ca şi cînd unul a murit de două ori.)*

SCENA 5

PENCIULESCU *(cercetează arma, surîde):* Revolverul pe care i l-ai adus dumneata...

MARIA *(năucită, pierdută):* Nu înţeleg nimic... De ce s-a omorît?

PENCIULESCU: Nici o sinucidere nu are înţeles şi nu poate fi justificată... Cu toate acestea, există sinucideri.

PRAIDA *(îl priveşte lung, îndurerat, cu o dragoste frăţească):* A avut trufia să judece totul... S-a depărtat de cei asemenea lui, care erau singurul lui sprijin... Era prea inteligent ca să accepte lumea asta aşa cum este, dar nu destul de inteligent pentru ceea ce voia el. Pentru ceea ce năzuia el să înţelcagă, nici o minte omenească nu a fost suficientă pînă azi... L-a pierdut orgoliul lui nemăsurat...

MITICĂ POPESCU

PERSOANELE

MITICĂ POPESCU
DIRECTORUL
SUBDIRECTORUL
SECRETARUL GENERAL
JEAN
BUIAC
CASIERUL
BERNIGRĂDEANU
INSPECTORUL DE POLIȚIE
AGENTUL
GHEORGHE

GEORGETA DEMETRIAD, „Patroana"
ANA
SONIA
GINA
ELISABETA
ANGELA
DIDI
O SERVITOARE
BONA FETIȚEI
FETIȚA

NEPOTUL LUI MITICĂ

Clienți și cliente în bancă. Invitate la seară.

ACTUL I

Bancă mică, imediat după război, între anii 1920—1922, cînd toate noţiunile curente erau încurcate, afacerile — improvizate şi un val de promiscuitate domnea în totul.

Scena e împărţită în două birouri. Zidul din mijloc, care le desparte, are, dînd dintr-un birou într-altul, o uşă capitonată. Biroul direcţiei are fotolii adînci de piele, o masă destul de luxoasă, în spatele fotoliului directorial, pe perete, un gobelin încadrat, reprezentînd o scenă pastorală. O cartonieră americană, elegantă, pentru acte, în fund, în dreapta, de cealaltă parte a uşii, pe un picior de stejar, o Veneră oarecare, albă, la scară redusă. De asemenea, pe pereţi, vreo două portrete mari. Masa e aşezată în faţă, aşa că acel ce scrie e cu stînga spre sală. Intrarea propriu-zisă în biroul direcţiei este prin fund, dintr-un vestibul ghicit, care e şi vestiar. Biroul funcţionarilor, cel din stînga, nu are perete, ci dă de-a dreptul în hol. Tot fundul acestui birou e astfel ocupat de o planşă mare de stejar, acoperită cu sticlă, şi drept ghişeuri — tăbliţe atîrnate: „*Vizat şi ordonanţarea*“ sau „*Cassa*“. Pe o estradă, foarte puţin ridicată, la aceste ghişee corespund biroul contabilului şi al casierului, lipite, de par o singură masă, cu despărţituri şi policioare joase, ca la birourile americane. Multe registre şi tot soiul de rechizite contabiliceşti, mai ales ştampile, dosare, bibliorafturi cu poliţe. În spatele casierului, pe jumătate în zidul peretelui despărţitor, casa de bani, pe care eventual un mic grilaj o izolează de rest. În primul plan, în dreapta, o masă cu două

locuri: Mitică Popescu în dreapta, şi în faţa lui — Jean Goldenberg. La stînga — două dactilografe la maşinile de scris. Cuiere, calendare, portrete şi avize: „*Vă rugăm să ne cruţaţi timpul... Vizitele particulare strict oprite în birou. Banii se numără la ghişeu*“ etc. E o impresie în biroul funcţionarilor de incomod şi improvizat. Mai este de asemenea o uşă în stînga, care dă la subdirector. Funcţionarii intră ridicînd, ca un capac, partea extremă din stînga a planşei-ghişeu. Zidul despărţitor trebuie să fie scurt, ca să nu împiedice vizibilitatea din orice unghi. La ridicarea cortinei, toţi funcţionarii biroului din stînga se găsesc la locurile lor. Lipseşte Mitică Popescu. De lucrat, se lucrează tot timpul în birou, e de asemenea destulă mişcare între mese, căci mereu e nevoie de confruntat o poliţă, de luat un număr, de pus o hîrtie la dosar, dar, bineînţeles, cînd se încinge discuţia oamenii mai uită de lucru... Clienţii vin prin hol la ghişeu, numai atunci cînd nu se vorbeşte în biroul funcţionarilor, ceea ce revine la faptul că funcţionarii nu vorbesc atunci cînd e lume străină acolo. Nu se aud maşinile de scris decît atunci cînd nu se vorbeşte de loc nici în birou, nici la direcţie, adică acolo unde e indicat un răstimp de tăcere. E de la sine înţeles că mai toţi participă cu interes la discuţii.

SCENA 1

BUIAC, CASIERUL, JEAN GOLDENBERG, DIDI, ANGELA, SUBDIRECTORUL

(Afară de Mitică Popescu, toţi funcţionarii lucrează la locurile lor. Intră subdirectorul.)

SUBDIRECTORUL *(mic, uscat, cu o bărbuţă dură şi cărunt, cu ochelarii încruntaţi, plimbă, după ce vede locul lui Mitică gol, o privire cercetătoare.*

Vorbește cu un pronunțat accent ardelenesc):. Unde-i domnul Mitică Popescu? Bun. Să-i spuneți să mă caute îndată ce vine. *(Către Buiac:)* Mă reped cu mașina pînă la minister. Dacă sosesc cei doi negustori din Galați, să mă aștepte.

BUIAC *(tip de flăcău crescut din plin, sănătos, ardelean și el, dar cu mai puțin accent):* Da, domnule director.

JEAN *(fără peruca tradițională a ovreiului, fără nas fals și fără accent ovreiesc, cu ochelari. După ce se asigură prudent că subdirectorul a plecat):* S-a cam ars amicul Mitică. Dacă intri în cleștele ăsta cu ochelari, proastă afaccre.

ANGELA *(de optsprezece ani, frumoasă, dulce și bună):* Săracul!

BUIAC *(intervine flăcăiește, hotărît, cum se cuvine să facă un funcționar disciplinat):* De ce săracul? Vreți să ajungem cu toții la faliment? Eu cred că nu e întîia oară că dumnealui vine cînd poftește la slujbă! *(Și cum nimeni nu răspunde:)* Eu știu una și bună: cînd iei leafă, înseamnă că trebuie să faci și serviciu... *(Cu orgoliu și regret:)* Eec! La noi în Ardeal nu se pomenește ca un funcționar să întîrzie la slujbă. Musai să vie înaintea domnului șef de birou, altfel nu are drept la leafă...

CASIERUL: Leafă? Domnule contabil, să nu mai vorbim de leafă...

BUIAC: De ce să nu mai vorbim? Abia săptămîna trecută s-a dat un nou spor...

DIDI: Ce să fac cu sporul? Mersi...

BUIAC: Cum ce să faci cu sporul? Ai acum de trei ori leafa de dinainte de război. Aveai o sută cincizeci pe lună, ai azi patru sute cincizeci de lei... Ce, va fi puțin pentru o dactilografă

cînd se va ridica iar leul la valoarea lui aur?... Ceea ce e absolut sigur... Căderea asta este ceva trecător, din pricina speculanților. Sîntem o țară bogată! *(Și se afundă în socotelile lui.)*

CASIERUL *(răsucind o țigară):* Da, leafa s-a mărit de trei ori, și viața s-a scumpit de zece ori... Pachetul de Regale s-a făcut cinci lei...

DIDI: Tramvaiul era cincisprezece bani, acum e un leu...

CASIERUL: Tramvaiul ca tramvaiul... Da... alaltăieri am vrut să iau un car de roșii, să facă nevasta bulion... Că, uite, a venit toamna... Înainte de război, cînd vrea nevastă-mea să facă bulion mă duceam la Bariera Moșilor și luam cu cinci lei un car de roșii, că erau cinci parale kilogramul... Ei bine, știi cît mi-a cerut ieri pe un car de roșii?

JEAN: Cît? *(Se întrerupe din lucru, ca și ceilalți.)*

CASIERUL: Nu, spune dumneata cît...

JEAN: Nu știu...

CASIERUL: Ei bine, domnule, n-ai să mă crezi... Mi-a cerut șaizeci de lei pe un car de roșii... Cu șaizeci de lei luam un costum de haine...

JEAN: Dumneata să fii sănătos... Acum un costum de haine este șase sute de lei.

CASIERUL *(oftează):* Hei, acum șase ani eram numai ajutor de casier... Aveam două sute cincizeci de lei pe lună... Îmi alegeam din casă numai napoleoni de aur... că unii nici nu primeau aur pe atunci... Doisprezece napoleoni în fiecare luni, îi țineam ici în palmă...

BUIAC *(bate autoritar în masă și apoi pune în picioare un carton destul de vizibil:* „Lucrați... nu mai vorbiți despre scumpete“.*)*

(Urmează un răstimp de tăcere și lucru serios).

ANGELA *(dulce):* Orice aţi spune, dragă, Mitică e teribil de simpatic.

DIDI *(mai practică, dînd cu roşu pe buze):* O fi, dragă, dar nu-mi convine de loc să scriu eu în locul lui... Uite ce am aici... *(Arată necăjită un teanc de hîrtii.)* Poftim, poftim, dacă e băiat bun, *(îi trece o hîrtie)* scrie dumneata ciorna asta de contract. .

ANGELA: Dar ţi-a dat-o ţie directorul.

DIDI *(mereu necăjită):* Dar uite ce mi-a dat să scriu în locul domnului Mitică Popescu... Ce vrei să fac mai întîi?

ANGELA *(bună şi dulce):* Dă-mi să scriu... Dar nu contractul... Dă-mi ce are de făcut domnul Mitică Popescu.

DIDI *(îi dă nişte hîrtii, cu o privire de nesfîrşit dispreţ şi ironie).*

(Se lucrează din nou în tăcere.)

JEAN *(adunînd):* Trei sute cincizeci şi şapte, patru sute douăzeci şi doi... Ianuarie 1921. *(Întoarce capul către Buiac, simplu, ca omul care ştie ce spune.)* Şi asta e o afacere proastă.

BUIAC *(mînios, s-a oprit din lucru):* Domnule Jean Goldenberg, îţi interzic să mai faci aprecieri proaste despre banca noastră.

JEAN *(care, bineînţeles, e victima logicii şi vrea să priceapă toate motivele, vorbeşte scurt şi nervos):* Da? Şi de ce-mi interzici? Parcă nu am eu dreptul să-mi spun părerea mea? Mă rog: nu era o prostie să cumperi patru vagoane de pălării cafenii, fără să ştii că e o diferenţă de douăzeci de lei la pălărie?... *(Acum nu mai lucrează nimeni.)* Ai vîndut dumneata pălării vreodată? Atunci, ai să mergi la unchiul meu la prăvălie... Să vezi cum spune

clientul: *(imită prost pe client)* „Lasă-mă, domnule, în pace cu aia... Dă-mi una d-aia de colo.“ Şi arată una gri, nu cafenie.

BUIAC *(indignat, ridicînd tonul):* Domnule Jean Goldenberg, te voi reclama.

JEAN *(ridicînd şi el tonul, bătăios):* Mă rog, şi de ce să mă reclami? Dacă dumneavoastră nu vă pricepeţi, nu trebuie să faceţi afaceri. Asta-i foarte logic. Şi pe urmă, o bancă nu trebuie să facă afaceri pe cont propriu... Noi sîntem bancă, nu societate comercială. Uite, d-aia am ajuns aşa de înghesuiţi aici. *(Căci într-adevăr birourile sînt înghesuite, pentru că jumătate din edificiu a fost închiriat.)*

BUIAC: Ce-ţi pasă dumitale? Dumneata eşti funcţionar aici.

JEAN *(asta n-o pricepe şi n-o admite):* Cum ce-mi pasă? Cînd văd că sîntem aproape de faliment? Dumneata ştii că înainte banca ocupa tot imobilul? Ne-am înghesuit aici, acum, de la moartea patronului, şi trăim din chirii... Dacă mîncăm şi noi o pîine aici, înseamnă că nu trebuie să ne pese? Da? *(Mereu scurt şi logic:)* Şi dacă dăm faliment? Ia spune: înseamnă că trebuie să tac? Da? Uite, Perseverenţa noastră cumpără trei vagoane de galoşi rotunzi, cînd de doi ani se poartă ghete cu vîrf ascuţit!

BUIAC *(lămureşte):* Erau oferiţi pe un preţ ieftin. Domnul director... *(Vrea să spuie că directorul a crezut că...)*

JEAN *(îi taie doctoral şi indulgent cuvîntul):* Domnule contabil, dă-mi voie să-ţi spun eu dumitale o vorbă, *(şi iată ce anume)* galoşi cu bot rotund... cînd se poartă ghete ascuţite, nu se cumpără nici pe degeaba. E păcat de chirie şi de transport... Domnul director Valtezeanu

trebuie să știe cum merge piața. Eu dac-aș fi fost director...

BUIAC *(brutal):* Da? Bine... Am să te spun domnului director general că vrei să-i ici locul.

JEAN *(rămîne cu nasul în vînt, interzis, sperial):* Eu? *(Și se cufundă în tăcerea care urmează.)*

(E alt răstimp de tăcere și lucru.)

CASIERUL *(înăcrit, cu cioc, se uită, după ce a scris cîteva note, la ceas):* E aproape zece, și amicul Mitică tot nu vine... Uite, dom'le, d-aia merge banca de rîpă!... Dacă toți ne facemde cap...

DIDI *(sigură):* A, dar azi o pățește cu gușterul cu ochelari. *(Confidențial și alarmat:)* Mi se pare că acum vreo două zile l-a văzut în trăsură, iar.

CASIERUL *(brusc înfuriat, pentru amorul artei):* Dar lasă-mă, domnule, că bine-i face! Umblă cu trăsura, și pe urmă vine după aconturi la mine.

BUIAC *(cu un ton amărui, căci știe el ce spune):* Sau stă toată ziua, rezemat de bară, la Capșa.

DIDI *(se pricepe și ea):* Și se leagă de femei.

BUIAC *(a prins argumentul, cu degetul împunge în gol, către Jean):* Eh! Vezi?

JEAN *(nu se lasă învins cu una, cu două):* Domnule casier, dumneata n-ar trebui să spui asta... Cînd ți-era fetița bolnavă, Mitică ți-a ținut locul și aici și ți-a făcut și lucrările de la cealaltă slujbă!

CASIERUL *(enervat, găunos):* Și nu i-am plătit?

JEAN: Domnule casier, marfa asta s-o vinzi la altcineva... Știu eu cum i-ai plătit. *(Casierul vîră nasul în hîrtii, căci nu-i place să i se amintească asta.)* E Mitică băiat bun.

(Un nou răstimp de tăcere și lucru.)

ANGELA *(înflorită ca o mușcată):* Uite-l!...

SCENA 2

ACEIAȘI, MITICĂ

MITICĂ *(intră aferat, speriat că e în întîrziere. Se duce întins la locul lui):* Salutare... *(Către fete trimite o bezea.)* Pa! Puiule! *(Grijuliu, către Jean:)* A venit subdirectorul?

CASIERUL *(cu satisfacția omului acru, care vede că triumfă dreptatea):* Ehei, dumneata să fii sănătos! *(Și iar trece hîrtii lui Buiac.)*

BUIAC *(scăzut, cum se și cuvine pentru ceva care vine de sus de tot):* O spus domnul subdirector că musai să te duci la dumnealui, cum vii.

JEAN *(convenind și el că e grav):* Mitică dragă, te-ai ars.

MITICĂ *(stă puțin pe gînduri, și pe urmă își face curaj):* Eh... Puțin îmi pasă... *(Face ordine în hîrtii și examinează cu atenție locul, să vadă dacă penița e nouă, apoi o încearcă pe unghie, scuipă ușor pe ea, o trece cu locul prin păr și începe să scrie. Va face acest gest de cîte ori va începe să scrie — și din obișnuință. Apoi, ca la el acasă, începe să fredoneze aria tenorului din actul I din* Rigoletto.)

BUIAC *(îl privește lung, mirat):* Ei, domnule! *(Și cînd Mitică întoarce capul:)* Unde te trezești aici?

MITICĂ *(îl privește enervat):* Ce-i? *(Ironic:)* Lasă-mă, domnule, cînt de necaz, nu vezi? Mă cheamă directorul, și dumneata nu-mi dai voie să cînt măcar de necaz. *(Fredonează mai încet.)*

ANGELA *(încet, timidă, după ce a așteptat puțin):* Domnule Mitică Popescu... Mi-ai adus biletele pentru Operă?

MITICĂ *(afectuos și îndepărtat în același timp):* Zaharino dragă, n-am putut, că n-a venit administratorul la Capșa.

JEAN *(s-a întrerupt din scris):* Dar mic?

MITICĂ *(distribuind cu autoritate):* Ție ți-am adus două balcoane la Teatrul Mic.

CASIERUL *(strîmb de parcă ar fi luat o sare amară):* Păi era vorba să mi le aduci mie pe alea!

MITICĂ *(scurt):* Dumneata vrei o lojă de-al treilea la Național? Cînd l-oi întîlni pe șeful de cabinet...

CASIERUL *(s-a sculat de pe scaun indignat):* Cum, domnule? Mă lași așa? *(Crescînd:)* După ce i-am spus nevesti-mi și cumnată-mi să se pregătească de teatru? *(Indignat, cu tonul și mai ridicat:)* De ce te lauzi, *(strîmbîndu-se)* domnule, că poți, dacă nu poți?

MITICĂ *(calm, superior):* Scumpule, nu l-am întîlnit pe șeful de cabinet. Înțelegi? Lasă, că-ți dau vineri la *Moartea civilă.* Astă-seară e o prostie.

CASIERUL *(încîntat):* A! La *Moartea civilă*? Bun.

MITICĂ *(arată cu degetul că el are obraz, apoi, cu autoritate):* Păi cînd îți spun eu!

(Urmează iar un răstimp de tăcere și lucru.)

JEAN *(ros de curiozitate, întreabă nervos, în șoaptă):* Ascultă, mă Mitică, *(îl privește în ochi)* de ce-ai întîrziat?

MITICĂ *(face cu ochiul, îngîmfat, că este vorba despre o femeie).*

JEAN *(și mai curios):* Nu vrei să spui?

MITICĂ *(suficient, din umeri):* Te cred!... Boieroaică, dragă! *(Vorbește dramatic, ca să sublinieze importanța.)* Dac-ai ști! Toată noaptea... acum mi-a dat drumul!... *(Tot biroul ascultă, deși*

Mitică nu vorbește decît cu Jean.) Se ruga de mine să rămîn... să-l dau dracului de birou...

CASIERUL *(punînd invidios acreală și accentuînd fiecare vorbă):* Și de ce n-ai rămas, domnule?

MITICĂ *(disprețuitor):* Să rămîn? Ei, asta-i! *(Își trece mîna prin păr.)* Eu am principiile mele... vreau ca dama să mă regrete...

JEAN *(nervos și invidios):* Ascultă, Mitică, pe parola ta că e boieroaică?

MITICĂ *(cu indiferență):* Ei, asta-i! Dacă vrei, îți spun și numele. *(Și arată apoi cu un gest de trubadur.)* Mă salutau lacheii pînă la pămînt.

BUIAC *(violent):* Domnule Goldenberg, lasă-l pe domnul Popescu să lucreze... Dacă, Doamne ferește, n-o să primim lefurile luna viitoare... n-o să ne plătim chiriile cu palavrele dumnealui...

MITICĂ *(prompt, îl privește cu ochi preciși):* Nu, o să facem negoț cu ceai purgativ. Îl vindem la dumneavoastră, la Cluj, ca să mai rîdă lumea și p-acolo. *(Se întoarce către Jean.)* Știi, asta-i teoria mea... pentru grăbirea unificării.

BUIAC *(ca să se răzbune, uzează de singurul mod în care-l poate lovi pe Mitică):* Mai bine decît ai face spirite proaste, mi-ai da înapoi cei două sute de lei... că au trecut două luni.

MITICĂ *(sincer, dar sincer exasperat):* O să ți-i dau, domnule... o să ți-i dau... că m-ai înnebunit. La leafă ți-i aduc pe tavă.

CASIERUL *(sec):* La care leafă?

MITICĂ *(neliniștit, căci aci se pot întîmpla surprize):* Cum la care leafă?... La sfîrșitul lunii.

CASIERUL *(metodic, cu dicțiune clară):* Mai ai de luat o sută cincizeci de lei. *(Și în paranteză:)* Și de acont te-ai curățat. Nu-ți mai dau un ban.

MITICĂ *(înfuriat):* Ia lasă-mă, domnule, că nu mi-i dai dumneata. Ei, drăcia dracului!

CASIERUL *(mereu calm și metodic, căci se simte tare la acest capitol):* Bun! Du-te la domnul subdirector. Cînd i-am arătat chitanțele dumitale, m-a privit pe sub ochelari, de am crezut că...

MITICĂ *(pentru el, potolit, căci simte că aici e punctul slab):* Puțin îmi pasă la urma urmei. *(Refugiindu-se cu privirea spre fete:)* Luna asta dau lovitura...

CASIERUL *(știe el ce spune):* Lasă-mă cu loviturile dumitale... Că de cînd tot dai lovituri... Toată ziua te lauzi că faci afaceri. Să-ți spun eu: singurele afaceri pe care le-ai făcut în viața dumitale sînt cele cu sîmburi de roșcove la Moși...

MITICĂ *(pe terenul lui, unde victoria e ușoară, în lumea proiectelor):* Ei bine, apoplexia o să te lovească săptămîna viitoare, cînd am să-ți arăt pachetul de țărăncuțe... Dă grecul șperț cincizeci de mii de lei dacă-i obțin două vagoane... Am vorbit ieri la Capșa cu un inginer de la Căile Ferate... *(A și devenit bogat.)* Atunci să vă văd pe toți: „Dragă Mitică, dă-mi cinci sute de lei... dragă Mitică, dă-mi două sute de lei". *(Către casier:)* Pe dumneata am să te pun să faci petiție timbrată *(a pus pe hîrtia din fața lui un timbru imaginar)*, și dumnealui *(arată pe contabil)* îi fac cadou patruzeci de sticle de limonadă Roger... *(Cu superioritate, fetelor:)* Știi, ca să-i mai rafinăm puțin.

BUIAC *(cu amărăciune și dispreț):* Poate vrei să ne balcanizezi. Vrei să ne faci și pe noi șmecheri... Venisc la Cluj la noi un șmecher *(pronunță cu k)* de-ai dumneavoastră, unul care locuia

pe aici... *(surîzînd gros)* într-o vilă de pe Calea Ţigăneşti. Cînd a văzut Clujul...

MITICĂ *(îl întrerupe cu o falsă indignare):* Domnule Buiac, lasă-ne te rog să lucrăm, nu ne ţine de vorbă. Că pe urmă te spun domnului subdirector, şi nu uita că şi ăla e tot ardelean, ca şi dumneata...

BUIAC *(furios că a fost prins):* Na, poftim! *(Tace îndesat.)*

(Se lucrează iar în tăcere.)

MITICĂ *(mai uşor, ca un refren):* Te pomeneşti că azi vine vreun client la bancă!

BUIAC *(iar cu dreptatea lui):* Te rog ultima dată să nu mai insulţi banca.

MITICĂ: Ia mai slăbeşte-mă, domnule... Ce-i aia să insulţi o bancă? Ei, află că eu am părerile mele despre...

BUIAC: Nu mai spune... Ai părerile dumitale... Dumneata ai păreri în toate... Eşti grozav...

MITICĂ: Da, am păreri în toate. Ca să ştii. Aşa sînt eu. Ehei... află, domnule, că pe lîngă bancher, hoţul de rînd e un copil de ţîţă... Hoţul îşi pune viaţa în primejdie, domnule, urcîndu-se pe burlane şi spărgînd ferestrele ca să fure. Bancherul nici nu se deranjează măcar de la biroul lui... Bate toba la ziar să vină lumea cît mai repede cu economiile ei la ghişeul lui... Cît mai repede. Şi proştii aleargă buluc, ca oile. Fac coadă ca să-şi pună banii în safeul lui. El, încruntat, bate din palme *(bate şi el):* „Hai mai repede. Ce vă înghesuiţi aşa? Faceţi loc şi la alţii." Şi le dă petice de hîrtie, auzi! acţiuni... Unul nu-şi mai vede averea înapoi. Pînă la urmă, pe hoţul de rînd îl bagă la gros, îi mută fălcile şi-l mîngîie cu

vîna de bou... Da bancherul nici vorbă să fie arestat. Îi zic toți săru' mîna.

BUIAC: De ce dracu te-ai mai făcut contabil, domnule, dacă ai idcile astea despre bănci?

MITICĂ: Asta mă privește. N-am să-ți dau socoteală dumitale. Și pe urmă, să știi că la început am fost copist. M-am făcut contabil ca să-mi vîr și eu nasul prin registrele astea ale hoților cu firmă aurită la drum.

(Și toți lucrează acum serios.)

JEAN *(după un timp, mereu obsedat, de parcă a fost absent pînă acum)*: Ascultă, Mitică, unde-ai cunoscut-o?

MITICĂ *(simplu, căci a și uitat)*: Pe cine?

JEAN *(rîcîit în interiorul lui)*: Dama de azi-noapte... boieroaica...

MITICĂ *(își aduce aminte)*: A! *(Neglijent:)* Pe stradă... *(Vede un teanc de fotografii în fața lui Jean și pune mîna pe ele.)* Dar ce-i cu fotografiile astea?

JEAN: Și-a comandat patroana o duzină de fotografii mărite la atelierul lui cumnatu-meu. Și le-am adus. *(Rela, căci nu se poate liniști de invidie și curiozitate.)* Ascultă, mă, vreau să știu cine e... Ai cunoscut-o de curînd?

MITICĂ *(a rămas absent, cu ochii pe fotografia „patroanei")*: Da...

JEAN *(nervos)*: Ai, mă?

MITICĂ *(îi răspunde ca într-o parantează, privind mai departe fotografia)*: Nu, mai demult... Asta e chestie veche. Tu o cunoști din vedere. E una așa, *(caută)* așa... *(a găsit)* bine... Cu monoclu. Ia în fiecare zi aperitivul la Capșa.

JEAN *(îl privește cu admirație invidioasă, pe urmă tresare, cînd vede pe subdirector trecînd prin hol*

foarte serios și solemn ca de obicei, cu gambeta pe vîrful capului, ia repede o hîrtie de pe masă, pe care i-o aduce la semnat. Rămas singur, Mitică fură o fotografie format mare, pe care o ascunde repede în biroul lui. Subdirectorul îi spune lui Jean să-l cheme pe Mitică, de aceea cînd se întoarce îl anunță vesel): Mitică, la domnul subdirector.

MITICĂ *(speriat):* Unde-i? *(Se repede zăpăcit spre stînga, spre biroul subdirectorului.)*

JEAN: Nu la dumnealui, la direcție.

(Ceilalți așteaptă cu interes sporit, să vadă ce are să pățească Mitică.)

SCENA 3

La direcție

MITICĂ și SUBDIRECTORUL

MITICĂ *(bate încet la ușă, iar cînd i se spune să intre, deschide timid și îngîndurat, închide apoi ușa capitonată care desparte birourile și așteaptă neliniștit să-și ridice subdirectorul, care scrie, ochii de pe hîrtii).*

SUBDIRECTORUL *(după ce i-a lungit chinul, ca orice șef care se respectă, ridică ochii, cu o mutră acră și surprinsă):* A, bine ai venit, domnule... *(un „domnule" apăsat)* Mitică Popescu.

MITICĂ *(speriat de severitatea lui, apelează vag):* Domnule director!

SUBDIRECTORUL *(dur, zgrunțuros):* Nici un domnule director!... *(Îl privește cu ochi mici și autoritari.)* Am să te dau afară... nu mai merge cu indulgența... Dumneavoastră nu sînteți oameni...

MITICĂ *(încercînd dezolat să se explice):* Să vedeți, domnule director.

SUBDIRECTORUL *(tăindu-i scurt vorba, cu un ton sec de sergent-major):* Ce vrei să văd? Ei, *(ironic)* domnule Mitică Popescu, eu de ce nu întîrzii? Văzutu-m-ai dumneata, de un an și două luni, de cînd am venit de la Arad, să întîrzii vreodată? *(Pune coatele pe masă.)* Știi dumneata la ce oră am venit eu azi la birou?

MITICĂ *(apelează din nou, nefericit):* Domnule director!...

SUBDIRECTORUL *(strigînd):* Ce domnule director?!... *(Și stăruie să aibă răspuns.)* La ce oră am fost eu aici?

MITICĂ *(recunoaște stînjenit):* Dumneavoastră ați fost cel dintîi...

SUBDIRECTORUL *(fioros):* Nu cel dintîi, domnule. La șapte am venit... *(Îndesat:)* Nici servitorii nu veniseră... Și dumneata îmi vii la zece?... *(Joacă degetele întrebător, ca un flautist.)* Eu cum fac de sînt cel dintîi aici? *(Vocalizînd:)* Nu sînt și eu om, cu de ce nu întîrzii? De ce eu adică să viu la șapte, și dumneata la zece?... Ai? *(Și acum atacul devine precis.)* La curse de ce nu întîrzii? *(Mitică încearcă, speriat, să protesteze, dar subdirectorul, și mai înfuriat, îi strigă:)* Taci din gură! *(Ca și cînd ar fi aflat el de mult neglijarea:)* N-am auzit eu că mergi la curse? Funcționari ca dumneata nu ne trebuie!... *(Vocalizînd iar:)* Curse... trăsură... și pe urmă vii și ceri acont aici... *(Se ridică în picioare, bătînd cu pumnul în masă.)* S-a sfîrșit! *(Dă cu ochii de ghetele de lac ale lui Mitică și-l întreabă sec, ca o gură de ferăstrău:)* Ce sînt ghetele alea? *(Acru:)* Mori dacă n-ai ghete de lac?... Ia uită-te la

mine... *(Ridică pe birou un picior cu o ghetă peticită.)* Coșcogeamite subdirectorul... *(Iar îl privește cu bărbuța înțepenită.)* Eu respect banul, domnule. Dumneata umbli toată ziua cu femeile...

MITICĂ *(speriat de o acuzație atît de gravă):* Domnule director!

SUBDIRECTORUL *(bătrîn, cărpănos, acru, dar formidabil de indignat și convins, s-a ridicat iar în picioare și-l privește cu privirea):* Cu mine de ce nu umblă femeile, domnule? *(A rămas așa, ca o statuie beșleagă.)*

MITICĂ *(face un cap cît o baniță, căci, evident, nu pricepe de ce femeile nu umblă cu domnul subdirector.)*

SUBDIRECTORUL *(reia scurt, înghițind saliva):* Ești concediat, domnule Mitică Popescu... *(Reia cu un ton mai sus:)* Cu începere de mîine, ești concediat.

MITICĂ *(palid, abătut):* Domnule director, mă nenorociți...

SUBDIRECTORUL *(tăios și dezolat parcă):* Atunci, de ce întîrzii, domnule? De ce nu-ți vezi de slujbă?

MITICĂ *(respirînd greu):* Iertați-mă!

SUBDIRECTORUL *(cu un ton amărît):* Cum să te iert, domnule? Cum să te iert? Că nu e întîia oară!

MITICĂ *(prăpădit, abia mai răsuflă):* Nu mai fac.

SUBDIRECTORUL *(se încruntă și mai rău, tace, se uită în hîrtii, și pe urmă, după un timp, apăsat):* Ieși!... *(L-a iertat.)*

MITICĂ *(fericit că a scăpat):* Vă mulțumesc. *(Trece dincolo.)*

SCENA 4

MITICĂ şi CEI DIN BIROU

MITICĂ *(a deschis uşa, a închis-o cu grijă şi instantaneu a devenit calm şi radios. Îşi pune neglijent o ţigară în colţul buzelor şi înfruntă surîzător toate privirile întrebătoare).*

CASIERUL *(acru şi ironic, făcînd gestul ştiut, adică braţul drept îndoit, adus în faţă, cu pumnul strîns şi repezit de cîteva ori în afară, cum ar freca un craniu imaginar):* Ei, ţi-a frecat ridichea?

MITICĂ *(şi-a dus calm şi uimit arătătorul spre piept):* Miee? *(Surîde dispreţuitor şi natural, neagă lent cu arătătorul.)* Nu s-a născut ăla care să-mi frece *mie* ridichea. *(Se uită spre fete.)* I-am trîntit vreo două... de a rămas sperietoare de ciori.

ANGELA *(cu admiraţie naivă):* Oh!...

DIDI *(cu admiraţie deşteaptă):* Eh!...

JEAN *(încîntat, nervos, cu ochii vii):* Ce ţi-a spus?

MITICĂ *(răsturnat pe scaun, îşi aprinde tacticos ţigara):* M-a luat aşa... că de ce am întîrziat?... *(Trage cu metodă din ţigară şi povesteşte scena imitînd, după el, somnoros.)* „M-am sculat tîrziu." *(Toţi se amuză, căci îl cred.)*

CASIERUL *(uimit, se uită la toţi, căci nu ştie ce să mai creadă, intrigat):* Ei, şi?

MITICĂ: „C-o să vă înlocuim!" „Poftim demisia." *(Scoate din buzunar demisia, pe care într-adevăr o avea scrisă, o arată bătînd-o cu palma şi explică imitînd tonul firesc.)* Ştii, o am la mine în permanenţă, la vedere, demisia scrisă la maşină. Înţelegi dumneata? Cînd mi se oferă într-altă parte cincisprezece mii de lei pe lună...

ANGELA *(frumușică, admiră, mai uimită decît ceilalți):* Daa?

MITICĂ *(continuă, fără să ia notă de admirație):* Încercase să mă ia așa... *(Arată legănînd mîna, se întoarce către Jean.)* Își și găsise omul! *(Tranșant, întors către Buiac:)* Domnule, mie nu mi-e frică de nimeni! *(Pipăie în aer degetele, în semn de întrebare, ca pe clape de armonică.)* Crezi că mă sperie cumva banii sau situația cuiva?

JEAN *(încîntat):* Așa... bravo, Mitică!

MITICĂ *(jucînd expresiv cu mîna stîngă):* Ce, dacă ai moștenit dumneata sau dumnealui o moșie sau acarcturi... crezi că nu am eu ac de cojocul dumitale?... Hec... să nu-mi cazi mie pe mînă...

BUIAC *(uimit):* Dar ce, dumneata ești haiduc?

MITICĂ *(pornit, s-a ridicat de la masă):* Da, să știi că sînt haiduc... Așa-mi place mie să fiu, haiduc... Bunicu-meu era vestitul Popescu Tunsu. Ai auzit dumneata de el? Ei, Popa Tunsu ăsta lua de la bogați și... uneori dădea și la săraci. *(Vine către Didi.)* Așa o să fac și cu acum... *(Zbate expresiv degetele de la mîna stîngă.)* De unde ai dumneata palat și moșii? Ăă? *(Așteaptă parcă răspunsul, și pe urmă imită iar, cu mimică.)* Că hîr, că mîr. *(Firesc și autoritar:)* Se confiscă!... *(Cu mîna dreaptă adună larg și bagă în buzunar la el, interpelînd apoi cu cealaltă, precis.)* Dar dumneata? De unde ai atîtea fabrici, bănci? *(Joacă încurcătura celui întrebat.)* Că așa și pe dincolo... *(Identificîndu-l și adresîndu-se în realitate, teribil, Angelei:)* A, dumneata ești miliardar? *(Simplu și fără bătaie de cap:)*

Ei, pac, pac... Nu mai ești miliardar! *(L-a împușcat.)*

ANGELA *(îngrozită de confuzie):* Domnule Mitică...

MITICĂ *(fără cruțare):* Nici un domnule Mitică... Pac... pac. *(A terminat cu ei.)*

(Se lucrează în tăcere. Vine un client.)

MITICĂ *(după ce pleacă de la ghișeu clientul, începe să cînte iar din* Rigoletto).

DIDI *(care a controlat o hîrtie la casă, îl privește ironic și îl întreabă acrișor):* Bravo, domnule Mitică... altceva mai știi?

MITICĂ *(făcînd cu ochiul, echivoc):* Aș mai ști eu...

DIDI *(direct):* Îmi dai voie să-ți spun că ești obraznic?

MITICĂ: Da? Să mai poftești să te mai duc la dans!

DIDI: Puțin îmi pasă!

CASIERUL *(arătînd un băiețaș ca de vreo opt ani care a intrat în birou):* Ei! Domnule Mitică...

SCENA 5

ACEIAȘI, MITICĂ, NEPOTUL

NEPOTUL *(golaș, se apropie de Mitică, stînjenit, aproape de tot).*

MITICĂ *(încet și alarmat, se întoarce spre el):* Ce-i, mă?

NEPOTUL *(rugător, șfios):* Unchiule!...

MITICĂ *(tot mai neliniștit, căci bănuie că e vorba de bani):* Ce e?

NEPOTUL *(aproape la ureche):* Unchiule, m-a trimis mama să ne dai o sută de lei.

MITICĂ *(a șfcclit-o, întrcabă vag, ca să-și confirme):* Ce să-ți dau, mă?

NEPOTUL *(confirmă):* O sută de lei... Că a zis că dacă se face sănătoasă...

MITICĂ *(se caută nedumerit prin buzunare):* Bine, mă, du-te și așteaptă afară. Ți-i aduc eu. *(Își mușcă buza de jos și nu știe ce să facă. Pe urmă se duce la contabil, ia un aer degajat și „natural".)* Ascultă, șefule... Împrumută-mi o sută de lei. *(Confidențial:)* Am randevu cu o damă și nu vreau s-o scap.

BUIAC *(sec, scrie mai departe):* N-am.

MITICĂ *(e profund jignit de brutalitatea refuzului, dar caută să ascundă, din mîndrie și delicatețe. Se duce apoi la loc, și după un timp, cînd Jean s-a mai potolit din aranjatul hîrtiilor):* Ascultă, Jeane, dă-mi o sută de lei.

JEAN *(jucînd puțin teatru):* Uite, îți dau două sute *(i le întinde)* și ți le iau înapoi ca să le dau lui unchiu-meu... *(Le-a băgat în* portefeuille.*)* Cu ăla nu mai merge. Zice că a trimis de trei ori la tine și ai spus că nu ești acasă. A tăbărît pe mine. Dacă nu-i dai rata pe luna trecută, nu-ți mai face un crac de pantalon măcar. Domnul Isidor Schwartz e cel mai scîrbos croitor de pe suprafața pămîntului. Nu vreau nici eu să mă stric cu el. Scurt!

MITICĂ *(acru, îl măsoară):* Și nepotul său îi seamănă leit. *(Se afundă în hîrtii.)*

(Un răstimp se lucrează în tăcere. Un nou client.)

ANGELA *(după ce a plecat clientul):* Dar de ce n-o fi venit patroana încă?

JEAN *(a făcut un dosar de hîrtii):* Te cred, aseară a fost la nu știu ce petrecere.

DIDI *(insinuînd):* A fost se vede și Valtezeanu, căci nici el n-a venit încă.

ANGELA *(dulce şi candidă):* Ascultă, e adevărat că e între ei ceva?

CASIERUL *(a pus pecetea pe o hîrtie, o trece contabilului şi rămîne ascultînd, cu gestul suspendat).*

DIDI *(ea, care ştie multe):* Oiţa a devenit curioasă! *(Făcînd ordine pe măsuţă:)* La urma urmelor, de ce n-ar fi, dragă? E femeie tînără, frumoasă, a moştenit banca asta... Îi ajung trei ani de văduvie.

JEAN *(convenind):* Nici Valtczeanu nu e rău: cînd ai patruzeci de ani şi eşti elegant ca el...

MITICĂ *(s-a întrerupt din lucru şi ascultă amărît):* Cu alte cuvinte, le-aţi încuscrit familiile?

BUIAC *(şef):* Vă rog, asta nu-i convorbire care poate fi permisă.

MITICĂ *(izbucnind sec):* Ei, asta-i! *(Se întoarce spre el, net.)* Şi de ce nu? Nu vezi că pregătim viitorul băncii? *(Puţin cam acru:)* Măritäm pe patroană cu directorul. Ce vrei mai mult, spre fericirea norodului? *(Pe gînduri, caută ceva între hîrtii şi nu găseşte.)*

ANGELA *(sublimă):* Crezi că are să fie fericită?

MITICĂ *(cu ironie, dar suferind destul):* Sigur, dragă... dacă înaintează în grad!

DIDI: Cum înaintează în grad?

MITICĂ *(căutînd pe gînduri):* Stai să vezi. *(Ia tocul şi scrie.)*

BUIAC *(cu năduf):* Ce? Iar faci vreo epigramă şchioapă?

MITICĂ *(căutînd mereu):* Lasă-mă, domnule, în pace!...

DIDI: E, hai să vedem. *(Aşteaptă curioasă.)*

MITICĂ: Dacă aşteptaţi, nu pot să scriu. *(A rămas cu privirea fixă.)*

DIDI: Uite că nu mai aştept. *(Şi aşteaptă.)*

MITICĂ *(a terminat de scris şi a pus-o cu o falsă modestie înaintea lui Jean).*

JEAN *(citeşte mai întîi în gînd, şi după ce a savurat-o)*: A! E extraordinară... Ascultaţi!...

Am să strig în gura mare,
Ca să afle chiar şi Hector...
Ce grozavă-naintare:
O patroană — subdirector!

(Rămîne cu un surîs echivoc.)

BUIAC *(mînios)*: Domnule Mitică Popescu! *(Ridică încă tonul.)*

MITICĂ *(scurt, fără bătaie de cap):* Găsesc de cuviinţă că dumneata mîrîi fără nici un rost şi te roşeşti ca o şuncă de Braşov.

BUIAC: Se cunoaşte că eşti ţigan... La noi în Ardeal...

MITICĂ *(îl întrerupe cu o comică exasperare):* La dumneavoastră în Ardeal... *(Surîde strepezit.)* De ce n-ai rămas, domnule, acolo, în Ardeal? De ce aţi venit pe capul nostru aici? Dumneata mocan, subdirectorul mocan, mitropolitul mocan, nu mai scăpăm, domnule, de mocani...

BUIAC *(punînd lucrurile la punct):* La noi în Ardeal funcţionarul este cuviincios cu mai-marele lui. Acolo îşi cunoaşte omul lungul nasului.

MITICĂ *(obraznic):* Daa? Ia spune-mi, rogu-te: dama dumitale de la Cluj poartă burtieră, au ba?

(Toţi rîd.)

ANGELA *(pudică):* Domnule Mitică!

MITICĂ *(explicîndu-se):* Lasă-mă, domnişoară, în pace. Acolo, în Ardeal, cucoanele nu poartă corset, poartă burtieră.

CASIERUL *(după un timp, cucerit şi el, murmură):* Al dracului Mitică ăsta, domnule... de unde le mai scoate?

JEAN *(firesc, și cu elementară admirație):* Păi dacă merge la Capșa!...

BUIAC: Bine... domnule Mitică Popescu... bine... insulți pe doamna proprietară a băncii.

JEAN: Proprietară? *(Cu indulgență:)* Eu cred că ar fi mai nimerit să spui, domnule Buiac, că, dimpotrivă, doamna Georgeta Demetriade este proprietatea băncii... Da... da... Ce n-ar da ea, săraca, să scape de această bancă adusă în pragul falimentului și pe care a moștenit-o ruinată! Luptă desperată. Eu cred că ar fi fericită să-și poată păstra măcar casa, care e ipotecată pe trei milioane.

CASIERUL *(surîzînd veninos):* Luptă desperată, ai? Îi vine greu? Cred și eu. Ehei, s-a învățat cu luxul și risipa... Uite, nu te supăra dumneata, domnule Buiac, eu pe patroana noastră am cunoscut-o cînd nu era decît o desenatoare la banca asta... Avea optsprezece ani... Subțirică, de părea veșnic nemîncată. Altfel, frumoasă foc, așa cum o vedeți. Și afurisită... afurisită... N-a vrut decît cu cununie. L-a înnebunit pe bietul Demetriade, bărbat între două vîrste. Pînă nu l-a dus la primărie, n-a zis „da". Da și el pînă la urmă s-a răzbunat. Dă-i și dă-i, fast, petreceri, chefuri... Pînă l-au pus în pardisiu de scînduri... De altfel, eu cred că el cam știa ce-l roade pe dinăuntru... așa că și-a făcut pur și simplu de cap. Nu-i vorbă că și pe ea a acoperit-o de brățări și blănuri... Avea două mașini la scară.

JEAN: Dumneata n-ai priceput nimica, domnule. El făcea atîta lux tocmai ca să arunce praf în ochii clienților... Ca să nu se vadă că a dat de fundul sacului. Vrea să nu i se taie creditul.

D-aia își acoperea nevasta cu bijuterii și blănuri. Ca să-l creadă lumea încă bogat și puternic. Ea era un copil atunci... Ce să știe ea despre socotelile lui bărbatu-său?

CASIERUL *(îndîrjit):* Cît e de copilăroasă toată lumea știe, dar și prea îi plăceau rochiile și petrecerile... Dansa ca o nebună. Căpătase și gustul călătoriilor în străinătate. Cu expresurile alea de lux, auzi?

ANGELA *(îi lasă gura apă):* Cu expresurile de lux?

CASIERUL: Da, da, cu expresurile de lux. Acum i-o fi venind greu. Cred și eu.

JEAN: Cum vorbești... cum vorbești, domnule! Ai uitat că de un an încoace vine mereu pe aici, numai ca să încerce să ție deasupra barca asta spartă în fund. Praf s-au făcut bijuteriile. S-au dus o parte din blănuri... A rămas cu o singură mașină, cu care umblă mai mult domnul Valtezeanu, care de la lună la lună îi tot spune să mai vîndă ceva, mințind-o că banca mai poate fi salvată. Ehei, le știm toți lucrurile astea. Însă ar trebui să nu le uiți nici dumneata, care cu astfel de vînzări plătești de la lună la lună lefurile funcționarilor.

CASIERUL: Și acum ce te dai la mine, nene? Ce? Am spus și eu ce vorbește lumea.

ANGELA: Dar eu nu pricep ce interes are domnul director Valtezeanu să mențină banca, dacă merge așa de prost. Ce ziceți, domnule Mitică?

MITICĂ *(a ascultat pe gînduri, tulburat):* Ce sînt eu, fetițo, să știu afacerile directorilor, procuror? *(Scrie mai departe.)*

SCENA 6

La direcţie.

PATROANA, SUBDIRECTORUL, care s-a întors, şi CASIERUL

PATROANA *(femeie frumoasă, elegantă, ca de treizeci de ani, coboară scara de la locuinţa ei, trece prin dreptul ghişeelor, salutată de casier, intră la direcţie, unde îi arată nervoasă o scrisoare subdirectorului, care lucra la birou):* Uite... Uite...

CASIERUL: A venit patroana! *(Trece şi el la direcţie.)*

PATROANA *(îl vede):* Ce e, domnule Şerbănescu?

CASIERUL *(respectuos, ca un vechi funcţionar ce e):* Doamnă, Vasiliu cere un ajutor de două mii de lei. Are de plătit chiria.

PATROANA *(revoltată, cu ochii mari):* Nu, nu, nu, nu!... Asta nu... S-a isprăvit!

CASIERUL *(sfios):* E bolnav, doamnă.

PATROANA *(enervată şi femeie):* Puţin îmi pasă. Lasă-mă, te rog, domnii ăştia abuzează. Nu mai vreau să ştiu de nimic. E destul că îi plătim leafa de şapte luni. Nu vezi că am ajuns de rîpă?

CASIERUL *(se înclină să plece).*

PATROANA: E tot la spital? *(Revenindu-şi, înciudată către subdirector:)* Aprobă-i te rog două mii de lei. *(Către casier:)* Nevastă-sa şi copiii au primit leafa pe mai? *(Tot cu ciudă:)* Spune-i omului care-i duce banii să treacă mai întîi pe sus pe la mine. Poate mai găsesc ceva prin cămară.

SUBDIRECTORUL *(vrea să-i spună ceva):* Doamnă, am fost de două ori...

PATROANA *(care era de altfel îngrijorată, aşteaptă speriată):* Ei... *(Întreabă sfioasă:)* A protestat-o?

CASIERUL *(iese mulţumit).*

SUBDIRECTORUL *(înghite în sec):* Ne dă un ultim termen pînă poimîine dimineață.

PATROANA *(abătută):* Ce e de făcut? *(Mereu abătută, repetă după un timp:)* Ce e de făcut?

(Alt client la casă. De cîte ori se vorbește la direcție, se lucrează în tăcere în biroul funcționarilor.)

SUBDIRECTORUL: Nu știu nici eu. Poimîine de unde o să găsim? Că expiră și ipoteca... Toată noaptea mi-am trudit capul. *(Își scarpină bărbuța.)* Încercați cu Gheorghiu...

PATROANA *(cu o sensibilitate îndurerată, zăpăcită):* Nu-mi vine... Am luat ascară masa la ei... Și el, și nevastă-sa au fost foarte drăguți... *(Și parcă tot...)* Știu eu? *(Ia telefonul.)* Să încerc... Domnișoară, 8 pe 30... da... da... Domnul Gheorghiu? A, perfect... Da... da... eu... Mulțumesc. L-am primit de dimineață... M-a impresionat... Sînteți acum în stare să credeți că am admirat atît de mult chimonoul acesta ca să mi-l faceți cadou... *(apărîndu-se:)* Nu, nu, glumesc, domnule Gheorghiu. Mi-a făcut o enormă plăcere... Dar acum vreau să te rog ceva serios. Nu mă mai zăpăci cu „sold" și „virament", că, zău, habar n-am ce-nseamnă. Uite, am nevoie de un împrumut... *(Rîzînd galben:)* Nu... nu... mare de tot... *(Ezitînd:)* Poate două milioane... *(Așteaptă, și pe urmă face semne subdirectorului că e zadarnic, ascultă totuși ultimele explicații.)* Da... da... nu-i nimic... *(Cu o veselie falsă:)* Sigur... cu plăcere... la revedere. *(Închide abătută aparatul.)* Mi-a dăruit un chimono, dar... două milioane împrumut este ceva! Oamenii sînt buni, dar cu socoteală. *(Către subdirector:)* Nu mai știu cui să mă adresez. Cum vom plăti scadențele din luna asta? Va trebui să vînd casa...

SCENA 7

În birou.

TOȚI FUNCȚIONARII

MITICĂ *(amenințător, după ce a tot căutat pe masă, prin sertare, și a încercat să-i ia tocul):* Jean, dă-mi tocul, n-auzi, că pe urmă îți pun fălcile în bandaj...

JEAN *(îi întoarce spatele):* La alții cu d-astea...

MITICĂ: Mă, dă-mi tocul... N-auzi? Dă-mi tocul...

JEAN: Îmi trebuie mie...

MITICĂ *(înfuriat, îl smucește de umăr):* Ia ascultă, mă Goldenberg, dă-mi tocul cînd îți spun o dată. Înțelege...

JEAN: A se slăbi, Mitică...

SUBDIRECTORUL *(a intrat și privește uimit).*

MITICĂ *(se ridică în picioare, furios):* Ascultă-mă... ăsta, dacă mai îndrăznești să fii obraznic, te cotonogesc. *(Aruncă un vraf de hîrtii în el și îi strigă ce-i trece prin cap, e un scandal care sperie banca.)*

JEAN *(nervos, urmărit de hîrtiile aruncate pe jos de Mitică, a fugit spre ușă).*

SCENA 8

ACEIAȘI, SUBDIRECTORUL

SUBDIRECTORUL *(uscat și crunt):* Ce e aici? *(Toți încremenesc, și Mitică, descoperindu-l, a rămas de lemn, în picioare.)*

JEAN *(enervat, repede și gîfîind):* Domnule subdirector, eu nu mai stau în banca asta. Eu sînt nervos. Asta nu-i întîia oară...

SUBDIRECTORUL *(cu o privire feroce):* Domnule Mitică Popescu, aici eşti la bancă, sau la spitalul de smintiţi? *(Ameninţător:)* Bine!?

PATROANA *(vine şi ea, alarmată):* Ce e? Ce s-a întîmplat?

JEAN *(exagerează precipitat, nervos):* Doamnă, Mitică Popescu mi-a dat cu călimara în cap, mi-a făcut praf hîrtiile de pe birou.

PATROANA *(exasperată):* Iaar domnu Mitică Popescu? *(Trece dincolo, feminin indignată, furioasă.)* Domnul ăsta m-a nenorocit.

SUBDIRECTORUL *(după ce l-a mai privit pe Mitică, feroce, trece şi el dincolo).*

SCENA 9

La direcţie

PATROANA, SUBDIRECTORUL, apoi DIRECTORUL

PATROANA: Te rog să-l dai afară imediat.

SUBDIRECTORUL *(aprobă încruntat):* Nici vorbă... că-l dau afară.

PATROANA *(exasperată):* Cum vrei să mai meargă banca asta? Cum vrei să mai găsim credite? Domnule Stupariu, să ţi-o spun eu: scandalurile acestea antisemite ne compromit... Ne com-pro-mit!

SUBDIRECTORUL *(mereu pe gînduri):* Da, da!

DIRECTORUL *(intră elegant, distins, amabil, om cam de vreo patruzeci de ani):* Dar ce e, ce s-a întîmplat?

PATROANA *(încă aprinsă):* Scandal! Înţelegi dumneata? Am avut scandal în bancă.

DIRECTORUL *(mereu calm):* Cum? Cine a îndrăznit?

SUBDIRECTORUL *(simplu şi furios):* Domnul Mitică Popescu... Îl dăm afară.

DIRECTORUL: Dar cc-a făcut?

PATROANA *(viu, feminin):* Manifestaţie antisemită... Da... de asta-i arde dumnealui acuma...

DIRECTORUL *(tot calm):* Manifestaţie antisemită? Extraordinar...

PATROANA *(către subdirector):* Notifică-i numai-decît că e concediat.

DIRECTORUL *(ştergîndu-şi monoclul):* Pentru atîta lucru?

PATROANA *(indignată):* Cum pentru atîta lucru? Ia lasă-mă... De mult domnu ăsta m-a scos din sărite... Acum am aflat: dumneata ştii că dumnealui e cel care mi-a făcut mustăţi cu cărbune pe portretul din vestibulul de sus? *(Cu ciudă:)* Într-o după-amiază cînd nu eram acasă. Nu, nu, vreau să se termine cu domnul ăsta.

DIRECTORUL: Nu vă supăraţi... dar uneori sînteţi ca un copil.

PATROANA: Nu, nu... trebuie pedepsit.

DIRECTORUL: Bun... Să-i dăm o pedeapsă straşnică. Îl amendăm cu leafa pe o lună.

PATROANA *(surprinsă):* Cum, numai atît?

DIRECTORUL: Nu-l putem da afară... El duce tot serviciul... E unul dintre cei mai buni contabili din Bucureşti.

SUBDIRECTORUL: Brînză bună în burduf de cîine... Nu-şi vede de treabă, lucrează după toane... Ar fi ajuns azi departe dacă era serios.

DIRECTORUL: Te rog scrie. *(Dictează cu diplomaţie clasicul comunicat.)* „Avînd în vedere că manifestaţiile cu caracter antisemit sînt de natură să tulbure bunul mers al băncii"... aşa *(se gîndeşte)*... „şi mai ales că sînt de natură

să ne compromită în ochii lumii"... bun... „direcţiunea amendează pe domnul Mitică Popescu"... da... „cu salariul pe o jumătate de lună".

PATROANA *(indignată):* Ziceai că leafa pe o lună!

DIRECTORUL: Lăsaţi aşa... Va să zică o jumătate de lună, aşa... „şi îşi exprimă dorinţa ca pe viitor asemenea excese să nu mai aibă loc". *(Îşi examinează unghiile făcute.)*

SUBDIRECTORUL *(cu tamponul):* Tot mai avem puţin noroc. Dacă secretarul general cădea tocmai pe scandal?

DIRECTORUL: Ce secretar general?

PATROANA *(îşi muşcă buza de jos, bucuroasă):* Ai fost?

SUBDIRECTORUL *(cu bărbuţa greoaie):* Da... vine acum, imediat, aici, ca să-şi facă o idee de posibilităţile noastre.

PATROANA *(cu ochii vii, dar dezamăgită):* Asta cum?

SUBDIRECTORUL *(ca unul care ştie ce spune):* A spus că din registre şi hîrtii.

DIRECTORUL *(savant):* Georgescu?... E funcţionar de carieră... A fost făcut din şef de birou... se pricepe. *(Scutură o scamă de pe haină.)*

PATROANA *(neliniştită):* Bine, dar din hîrtii?! Mai curînd îmi vine să cred că vrea să se scape de noi. De o lună ne poartă cu vorba. *(Şi-a oprit privirea.)* Părea binevoitor?

SUBDIRECTORUL *(ridicînd din umeri):* Aşa cred.

DIRECTORUL: Atunci, repede! Trebuie să cercetăm toţi trei registrul de conturi şi viramente.

PATROANA: Cum toţi trei?

DIRECTORUL: Dumneavoastră adică, şi noi doi. *(Arată pe Stupariu.)*

PATROANA: Of, lăsați-mă... lăsați-mă în pace cu registrele dumneavoastră. Știți bine că habar n-am ce naiba-i aia „sold" și „virament" și fel de fel de prostii de-astea.

DIRECTORUL: Vai... cum se poate să spuneți asta?... Dumneavoastră, „patroana"?...

PATROANA *(furioasă):* Eu patroană? Ce-i gluma asta de prost gust, domnule Valtezeanu?

DIRECTORUL *(a sfeclit-o):* Vedeți... nu știam că vă supără... Așa vă spune tot personalul. Credeam că știți...

PATROANA *(uimită):* Cum, îmi spun așa toți? Și dumneata îngădui asta? Ori poate că dumneata chiar m-ai poreclit astfel, iritat că mă tot vezi pe aici?

DIRECTORUL *(se apără, speriat):* Vai, cum vă închipuiți asta?... Eu?... Se poate?... Nici vorbă. Toată lumea știe că numele ăsta vi l-a născocit ajutorul de contabil, domnul Mitică Popescu.

PATROANA *(exasperată):* Domnul Mitică Popescu! El mi-a născocit și porecla asta stupidă? Domnul Mitică Popescu...! Domnul ăsta... m-a scos din sărite. V-am spus că trebuie dat afară.

DIRECTORUL *(încercînd s-o împace):* Doamnă, sincer vă spun, nu mi-am închipuit că vă poate supăra atît de rău... numele ăsta de „patroană"...

PATROANA: Mă supără... mă supără foarte rău. Ce? Fiindcă din cînd în cînd mă interesez și eu de ce se mai întîmplă în banca asta, de care e legată soarta mea și unde se iau hotăriri în numele meu, arătîndu-mi-se cifre și hîrtii din care nu pricep nimic, să-și bată funcționarii joc de mine? Mîine-poimîine pot fi aruncată cu fetița în stradă, fără să fi fost întrebată măcar... Vin parcă aș veni la un bolnav să

văd cum îi merge... Auzi, „patroană“... De ce nu „matroană“?...

DIRECTORUL: Doamnă, vă rog să binevoiți să mă scuzați.

PATROANA *(care e mereu frumoasă și neliniștită)*: Știi, am devenit nervoasă. Fabrica asta ne-ar salva. *(Îndepărtînd un teanc de hîrtii, amărîtă:)* Ce oameni! Ce oameni! Ai văzut? O țin acolo părăsită... Se strică și bruma de mașini care au mai rămas. Nici n-ar fi știut de ea dacă n-o descopeream noi.

DIRECTORUL *(într-o poză elegantă)*: Ar fi frumos ca dintr-o simplă excursie cu automobilul în Banat să iasă o afacere splendidă.

PATROANA *(amărîtă, femeiușcă și grațioasă)*: Nu știu... Dar mi-ai spus că dacă nu ni se închiriază fabrica asta, sîntem ruinați. Ru-i-nați. Nu?

DIRECTORUL *(important, consolînd-o)*: Fără îndoială, doamnă, însă că vom obține concesiunea asta...

PATROANA *(cu năsucul în vînt, credulă)*: Crezi? Nu mai pot dormi. De șapte ori am fost la ministru. A spus că-i trebuie referatul secretarului general. I-am explicat așa cum m-ai învățat dumneata... *(Povestește scena, jucînd.)* „Domnule ministru, e o fabrică părăsită, plouă și ninge în sala mașinilor... lipsesc din piesele principale. Pentru că la retragere inamicul a vrut chiar s-o distrugă.“ M-a trimis la secretarul general.

DIRECTORUL *(ridică din umeri cu distincție)*: Dar parcă n-am fost și eu? I-am arătat că e o mîndrie națională ca noi romînii să punem în funcțiune o țesătorie mecanică rămasă de la inamic. Ca să avem și noi un fel de satisfacție pentru sacrificiile pe care le-am făcut. *(Fa-*

miliar:) A încercat el secretarul general să mă ia la vale în fața ministrului... *(Solicită, imitînd, cu mîna stîngă.)* „Vă rugăm să alăturați la petiție și ordinul de mobilizare al dumneavoastră, și al doamnei, de la Crucea Roșie." *(Foarte distins:)* I-am spus: „Domnul meu, sînt diferite moduri de a-ți servi țara... și dumneavoastră, *(subliniază, arătînd cu arătătorul)* secretarul general al Ministerului de Industrie, trebuie să știți că în războiul modern o fabrică valorează tot atît cît o companie întreagă!" *(Rămîne ca un orator distins la sfîrșitul unui discurs.)*

PATROANA *(naivă, cu admirație):* I-ai spus asta?

DIRECTORUL *(sigur de el):* Fără îndoială, doamnă. *(Adaugă neglijent:)* Îmi dați voie chiar să vă spun că nici n-a mai avut nimic, absolut nimic de răspuns.

PATROANA *(cu o privire neliniștită, către subdirector):* Și la ce oră a spus că vine? Trebuie să ne pregătim puțin.

SUBDIRECTORUL *(ca un profet blazat):* Înainte de unsprezece.

PATROANA *(se uită la brățară, speriată):* A! Păi atunci ce facem?

SUBDIRECTORUL *(nepămîntesc):* Ce să facem? Nu face nimic. Cînd o veni, îl conducem prin birouri, îi arătăm registrele...

PATROANA *(femeiușcă amărîtă):* Ce birouri să-i arătăm? Ce registre? *(Lămurindu-l cu înțeles:)* De zece ori m-a întrebat dacă avem o simplă bancă sau avem o fabrică de țesături. Cu personal format.

SUBDIRECTORUL *(mirat):* Personal format?

PATROANA: Evident. *(Practică:)* Ce să mai umblăm cu birourile? Îl primim mai bine sus, la mine,

cu toţii. Improvizăm cîteva sticle de şampanie, ceva icre negre. Aşa ştiu că făcea bărbatul meu — că mă punea să prezidez fel de fel de mese.

DIRECTORUL *(scuturînd scrumul de ţigară, elegant)*: Da, nu e o idee rea.

PATROANA *(cucerită de propria ei idee)*: Sigur... Punem pe cineva care-l cunoaşte, să-l aştepte jos *(fină)* făcîndu-se că se plimbă, sau că vine tocmai atunci... şi-l aduce direct sus!...

DIRECTORUL: Bine, dar cine-l cunoaşte?

PATROANA: Contabilul, că m-a însoţit o dată la minister... *(Nu mai schimbăm deci.)* Aşa! Îi explică, fără să insiste, că toţi funcţionarii sînt invitaţi sus la mine, *(legînd propoziţiunile)* că e ziua mea de naştere... Împlinesc două... *(Se corectează grăbit.)* Nu, e ziua numelui meu. Aşa, ne prefacem că nici nu-l mai aşteptam, dar că ne pare bine etc.

SUBDIRECTORUL *(pedant)*: Bine, dar azi e Sfînta Filofteia!

PATROANA *(cu ochi fermecători, amărîtă)*: Uf! Eşti sigur?

DIRECTORUL *(precizează)*: Domnul Stupariu ştie mai bine decît calendarul... În fiecare duminică citeşte cazania la biserica Sfîntul Vasile Nou.

PATROANA *(nu se lasă bătută cu una, cu două)*: Ei, da... mă cheamă Georgeta Filofteia Demetriade... Uf! Nu... nu... Nu! *(Niciodată!)* Am găsit... E ziua dumitale, domnule Stupariu.

SUBDIRECTORUL: De ce nu, doamnă? Primesc şi daruri, cu mare mulţămită...

PATROANA *(sigură)*: Da... împlineşti cincizeci şi opt de ani.

SUBDIRECTORUL *(nu-i convine):* Cincizeci și șapte, doamnă.

PATROANA *(îi concede):* Cincizeci și șapte.

SUBDIRECTORUL *(ezită):* Și pe urmă, cu am fost la el la minister.

PATROANA *(volubilă):* Întocmai... Noi... cu ți-am făcut o surpriză... am chemat tot personalul să bea un pahar de șampanie pentru dumneata... sus la mine... *(Cucerită de planul ei:)* Așa facem!... Asta nu e inspecție, e o vizită... nu înțelegi? Da, da... *(Către subdirector:)* Citește avizul, și pe urmă spune-le la toți să vie sus la locuință. Eu mă duc imediat să aranjez ceva.

SCENA 10

În birou

FUNCȚIONARII, SUBDIRECTORUL

SUBDIRECTORUL *(vine de la direcție întunecat, plimbă privirea aspră, și după ce a pregătit atmosfera, citește, pe cînd ceilalți, ridicîndu-se treptat în picioare, ascultă impresionați):* „Avînd în vedere că manifestațiile cu caracter antisemit sînt de natură să tulbure bunul mers al băncii și mai ales sînt de natură să ne compromită în ochii lumii din afară, direcțiunea amendează pe domnul Mitică Popescu cu salariul pe o jumătate de lună și își exprimă dorința ca pe viitor asemenea excese să nu mai aibă loc". *(Citirea pedepsei produce adîncă impresie. Se îndreaptă către contabil.)* Prinde asta cu o țintă sub calendar. *(Și cînd a ajuns în prag, la el:)*

Dumneata ai să aştepţi jos pe domnul secretar general şi să-l conduci pe intrarea cealaltă, direct la doamna Demetriade, spunîndu-i că azi e o aniversare. Peste zece minute, toată lumea urcă sus, la locuinţa doamnei patroane, ca să primim pe domnul secretar general. *(Iese.)*

JEAN *(care se privise tot timpul chiondorîş cu Mitică, se uită acum pe furiş, satisfăcut, la el).*

MITICĂ *(consternat, caută în gînd şi nu vede de unde ar lua cei cinci sute de lei. E un răstimp amărît şi caută mereu. După ce a găsit locul şi a încercat să lucreze, dar nu mai poate, obsedat de amendă, Mitică se apleacă spre Jean şi îi spune în şoaptă, ca unui vechi prieten):* Ascultă, Jean...

JEAN *(furios):* Nu mă cheamă Jean, mă cheamă Goldenberg.

MITICĂ *(destul de pocăit):* Mă Jean, mă...

JEAN: V-am spus că mă cheamă Goldenberg.

MITICĂ *(prietenos):* Jean...

JEAN *(tot îmbufnat):* Ce?

MITICĂ *(scăzut şi convins):* Dă-mi, mă, cinci sute de lei să plătesc amenda...

JEAN *(rămîne o clipă încremenit, apoi clatină din cap, surîde cu afecţiune şi pe urmă scoate cinci sute de lei).*

MITICĂ *(îi trimite o bezea):* Pa!

JEAN: Da ascultă, deseară ce facem? Unde mîncăm? S-a deschis o grădină pe Văcăreşti, ceva teribil!

MITICĂ: Dragă, deseară mănînc la „parc" la Motoaşcă. Sînt curăţat.

JEAN: Plătesc eu şi pentru tine. Am cîştigat la un schimb.

MITICĂ: Mai vine cineva, vreo fată?

JEAN: N-am pe nimeni. Tu?

MITICĂ: Nici eu. Lasă, că mergem în doi. Vreau să-mi pun puţin gîtul la punct. *(Îşi mîngîie, ciupindu-l, gîtul.)*

CASIERUL *(indignat):* Ce? Iar te lauzi că bei, domnule? Nu te-am văzut eu? După cinci pahare vorbeşti franţuzeşte.

BUIAC *(autoritar):* Haideţi, domnilor, mai repede.

MITICĂ: Dragă „frate", e timp destul.

BUIAC *(precis şi energic):* Domnule Mitică Popescu, vă fac atent că e ordin ca în zece minute să fie toată lumea sus.

MITICĂ *(sigur de el, îşi potriveşte cravata):* Lasă-mă, domnule, cînd îţi spun. Nu mă sperii eu de un secretar general!

BUIAC *(uimit):* Nu te sperii dumneata de un domn secretar general? *(La martori pe ceilalţi, uimiţi şi ei.)*

MITICĂ *(calm şi îngîmfat, preocupat de cravată):* Asta-i acum!

CASIERUL *(ironic):* Te pomeneşti că îl cunoşti şi pe ăsta?!

MITICĂ *(cu superioritate):* Te cred!

CASIERUL *(revoltat):* Domnule, da te lauzi... eşti fenomenal... L-ai cunoscut dumneata pe secretarul general de la Industrie şi Comerţ?

(Toţi sînt scandalizaţi de atîta lăudăroşenie.)

MITICĂ *(voit neglijent, îşi face frizura):* La Capşa... a dat şi mîna cu mine: „A, domnul Mitică Popescu? Am auzit... Numele dumneavoastră mi-e cunoscut."

CASIERUL *(în timp ce toţi se îndreaptă pe rînd spre etaj, ironic şi indignat):* Eşti fenomenal, domnule! Nu-i om mare în ţara romînească pe care să nu-l cunoşti...

MITICĂ *(fără să asculte, își aranjează hîrtii pe biroul lui).*

BUIAC *(a trecut la direcție și îi șoptește intercsat directorului):* Avem o afacere. Zece vagoane de nuci la Arad, cu cincisprezece mii de lei vagonul... *(Așteaptă.)*

DIRECTORUL: Hm! Nu prea e grozavă! *(Firesc:)* Las-o băncii.

BUIAC *(legînd fraza):*... și un gaj la Timișoara, de trei sute de mii de metri de americă... zece lei metrul!

DIRECTORUL *(lacom):* Telegrafiază imediat... O facem amîndoi... Hai sus acum.

SCENA 11

MITICĂ și SECRETARUL GENERAL

MITICĂ *(după ce a rămas singur jos, scoate din buzunarul de la spate un petic de catifea roșie, cu care își lustruiește pantofii de lac, îl scutură și îl pune apoi la loc și scoate o oglinjoară din buzunar. După ce și-a aranjat frizura, scoate din sertar fotografia „patroanei", furată de la Jean. Îi face copilărește o bezea, o privește cu dragoste adîncă și comică).*

SECRETARUL GENERAL *(apare în pragul din fund și dă cu ochii de Mitică, îl privește mirat, și pe urmă, bucuros):* Mitică...

MITICĂ *(surprins):* Nae?... *(Se duce înaintea lui, la ghișeu.)*

SECRETARUL GENERAL *(familiar, cald):* Ce e, mă, cu tine? Ce faci aici?

MITICĂ: Eu sînt funcționar aici... Dar tu? Tu ce cauți? Ai nevoie de ceva? *(Bucuros și bine-*

voitor:) Intervin cu pentru tine la bancă. *(L-a condus înăuntru.)*

SECRETARUL GENERAL: Nu, am venit eu așa. *(Îl privește cu dragoste.)* Bine, mă, ce te-ai făcut? De aproape cinci ani nu te-am văzut.

MITICĂ: Exact de cînd nu te-am văzut cu pe tine.

SECRETARUL GENERAL *(rîzînd prietenește):* Tot păcătos ai rămas, mă Mitică. Te-ai pricopsit cumva?

MITICĂ: Da tu? Dă-mi o sută de lei, că am un randevu cu o damă și nu vreau s-o scap.

SECRETARUL GENERAL *(scoate liniștit cinci sute):* Na, mă!

MITICĂ *(nu-i vine să creadă):* Ești nebun? Toată?

SECRETARUL GENERAL *(scăzut, prietenește):* Toată...

BUIAC *(de la intrare, constată că secretarul general a intrat neobservat și stă de vorbă cu Mitică. Aleargă speriat pe scară).*

MITICĂ *(nedumerit):* Să știi că te-ai pricopsit, Nae!...

SECRETARUL GENERAL: De, mă Mitică... poate!

(Vine repede pe scară patroana, apoi directorul, subdirectorul și ceilalți funcționari.)

PATROANA *(amărîtă):* Ce întîmplare! Tocmai peste el a dat! *(Ridică ochii în tavan, nenorocită.)* Ah!... ce-o să creadă despre noi? *(Intră în birou.)*

MITICĂ *(încălzit):* Mă Nae mă, dac-ai ști... *(Continuă în felul acesta, și se întrerupe cînd se pomenește cu ceilalți grămadă.)*

PATROANA *(îl vede pe Mitică bătînd pe umăr și tutuind pe secretarul general și rămîne încremenită):* Domnule secretar general, cunoașteți pe domnul Mitică Popescu?

(Toți funcționarii sînt stupefiați.)

SECRETARUL GENERAL: Pe Mitică? Ei, asta-i! Am fost camarazi de regiment.

MITICĂ *(sare într-o parte, înspăimîntat şi respectuos, se încheie pripit la haină, ia o poziţie subalternă):* Tu... dumneavoastră sînteţi secretarul general?

SECRETARUL GENERAL *(se uită lung la el, surîde familiar, şi apoi, ca şi cînd n-ar fi el vinovat):* Da! Da dă-o dracului! Ce, acum mă ici cu „dumneavoastră"? *(Funcţionarii se privesc:* „Ăsta-i Mitică!")

MITICĂ *(instantaneu mîndru ca un englez, potrivindu-şi cravata):* Ei, asta-i... Ce, tu ai luat-o în serios?

SECRETARUL GENERAL *(rîde prietenos, apoi se apropie de patroană, tulburat de amintire):* Doamnă, Mitică Popescu mi-a făcut cel mai mare bine pe care mi l-a făcut cineva în viaţa mea. Nici nu ştiţi ce suflet are omul ăsta!

MITICĂ *(încă nu şi-a găsit totuşi echilibrul, nu pricepe bine întîmplarea):* Lasă...

CASIERUL *(care de la început caută şi el să se regăsească, îi reproşează uimit):* Bine, domnule, de ce spuneai că-l cunoşti? *(Nu pricepe întîmplarea.)*

MITICĂ *(întîi perplex, apoi sec):* Da? Ei, şi dacă nu-l cunosc? *(Cu o mîndrie de curcan:)* Ei, iată că-l cunosc...

SECRETARUL GENERAL *(contemplîndu-l frăţeşte pe Mitică):* Oamenii, doamnă — îmi daţi voie să vă spun — se cunosc la jocul de cărţi, în rivalitatea amoroasă... şi mai ales în faţa morţii... Omului acesta îi datoresc copiii mei, viaţa tatălui lor. În război...

PATROANA *(vrînd să fie amabilă şi să arate interes):* Cum? Domnul Mitică Popescu a fost pe front?

SECRETARUL GENERAL *(uimit de o asemenea întrebare):* Dacă a fost pe front? *(Explică emoţionat, dar voit didactic.)* Doamnă, în seara zilei de 14 august 1916, sergentul Mitică Popescu s-a oferit să meargă, cel dintîi, cu oamenii lui să captureze postul inamic de la Predeal şi să rupă bariera de la vamă, *(priveşte surîzînd în jurul lui)* că zicea că o trimite lui unchiu-său la ţară s-o facă oişte de car. *(Şi întorsiarspre patroană:)* A fost rănit în primul sfert de ceas...

(Toţi urmăresc atenţi şi tulburaţi povestirea, cu diverse semne de interes.)

JEAN *(impresionat, lui Buiac):* Vezi, mă, ăsta te-a dezrobit pe tine.

BUIAC *(aprobă surîzînd).*

SECRETARUL GENERAL *(continuînd):* Dar după o lună era înapoi pe front. A primit şi o medalie. *(Întorcîndu-se către Mitică:)* De ce nu porţi Virtutea militară, mă Mitică?

MITICĂ *(stînjenit de aceste laude, trage pe secretarul general de haină, caută să iasă din încurcătură):* Lasă-mă, dragă... înţelegi?...

SECRETARUL GENERAL *(se întoarce parcă în el însuşi, i se înnegureză privirea, are buzele strînse de emoţie, apoi priveşte pe patroană):* Personal însă, eu am socoteala mea cu Mitică... Cu nimic nu m-aş putea plăti de ea...

PATROANA *(jucînd puţin teatru de ocazie):* Bine, dar cum?

SECRETARUL GENERAL *(povesteşte cu o voce înmuiată de amintire, scăzută, intimă aproape, retrăind în adîncul lui acele clipe):* Eram pe front, la Oituz. Ne întorceam dintr-o recunoaştere de noapte. Ne prinsese zorii zilei.

La cinci pași de tranșec, inamicul pornește un foc tăios de mitralieră. Camarazii mei au fost seceraţi toţi trei. Mic îmi trecuse un glonţ prin piciorul drept şi două prin cel stîng... Am căzut ca o găină... descoperit... Şi nemții trăgeau într-una. Am strigat: „Nu mă lăsați, fraților... am copii". Nimeni nu venea... Îi strigam pe nume: „Vasiliule... Marine... gîndește-te". Nu ştiu cît am stat între reţele. Cînd l-am văzut pe Mitică sărind peste muchia șanțului! M-a luat tîrîș, și într-o secundă a fost cu mine la adăpost... Îi sărutam mîinile, *(și, ruşinat, dîndu-şi seama că asta nu se povesteşte măcar)* că așa-i la război... Cînd m-am văzut între nevastă și copii!... Uite-l, ăsta! *(Îi strînge cu dragoste mîinile:)*

MITICĂ *(mişcat, se simte prost cînd e lăudat):* Nu, nu-i adevărat.

SECRETARUL GENERAL *(certîndu-l frăţeşte):* Cum, mă, nu-i adevărat?

PATROANA *(cu admiraţie aparent convenţională):* Bravo, domnule Mitică! *(Urmărindu-şi planul:)* Dar, domnule secretar general, nu poftiți... puțin... *(Şi-l conduce la direcţie.)*

(Toți cei de față au urmărit povestirea cu semne de interes și exclamații potrivite, iar acum se îngrămădesc inimoși în jurul lui Mitică.)

SUBDIRECTORUL *(înălțînd emoționat și mai mult brațul, îl bate pe umăr):* Te felicit, dragule... *(Se duce după secretarul general.)*

ANGELA *(îi oferă unul din cei doi trandafiri pe care îi avea în pahar pe măsuța ei).*

BUIAC *(îl bate şi el pe umăr, încurcat):* Ştii... cei două sute de lei... poți să nu te grăbeşti...

MITICĂ *(e foarte încurcat de aceste semne de simpatie).*

JEAN *(lîngă el, cu o şoptită şi copleşitoare admiraţie):* Mă Mitică, da ştii că ai fost extraordinar, mă!...

MITICĂ *(neglijent, încurcat, căutînd să evite laudele):* Fugi, dragă, de-aici... lasă-mă în pace... e un dobitoc, nu ştie ce spune. L-am scos de acolo ca să nu putrezească în faţa tranşeei... că nu mai puteam trăi pe urmă de miros greu.

SECRETARUL GENERAL *(ajuns la direcţie, vine în faţă, în timp ce patroana mergea spre vestibul, şi întreabă ironic):* A, mergem să vizităm fabrica?

PATROANA *(încurcată):* Mergem puţin sus... la locuinţa mea. Numai un moment.

SECRETARUL GENERAL *(ironic mereu):* A, nu-i aici fabrica?

PATROANA: Nu, o să vedeţi dumneavoastră.

SECRETARUL GENERAL *(eschivîndu-se):* Nu vă supăraţi, doamnă... mi-e imposibil să mai stau.

DIRECTORUL: Dar, domnule secretar general, ne-aţi face o mare plăcere...

SECRETARUL GENERAL: Nu, nu, scuzaţi. La ora douăsprezece plec într-o lungă inspecţie. Dacă sîntcţi bună, v-aş ruga să-mi permiteţi însă o scurtă convorbire aparte cu Mitică Popescu.

PATROANA *(vexată şi dezamăgită):* A... poftim. *(Trece împreună cu directorul la funcţionari.)*

DIRECTORUL *(vexat şi el):* Domnule Mitică!

MITICĂ: Aici...

PATROANA: Poftim alături, la direcţie.

(În timpul celor ce urmează, cei din birou sînt împărţiţi în două grupuri, conducerea fiind separată. Vorbesc între ei, comentînd. Patroana se plimbă nervoasă.)

SCENA 12

MITICĂ şi SECRETARUL GENERAL

SECRETARUL GENERAL *(cu o emoţie mînioasă):* Ascultă, Mitică...dacă e vorba să dau fabrica unora care n-au inventar... atunci ţi-o dau ţie.

MITICĂ *(candid şi neîncrezător):* Mie, Nae? *(I se pare că n-a auzit bine şi nu ştie ce să facă...)* Mie?

SECRETARUL GENERAL *(agitat şi hotărît):* Da ce? Numai peştii şi escrocii să trăiască în ţara asta? Dacă ai vedea tu ce văd eu în fiecare zi la minister... Dacă ai şti cum se adună averile în ţara asta, numai pe lîngă lege... Nu mă înduioşează soarta băncilor şi a cuconetului ăsta parfumat şi lacom... E dreptul tău, nu fi dobitoc, că eşti cinstit, şi la nevoie priceput... Dar eşti tîmpit de modest.

MITICĂ *(uimit):* Eu, mă Nae?

SECRETARUL GENERAL *(îl îmbrînceşte la birou):* Ia tocul şi scrie!

MITICĂ *(nu mai pricepe nimic, se aşază la masă şi scrie, după ce înmoaie peniţa şi o trece prin păr).*

SECRETARUL GENERAL *(dictînd):* „Domnule ministru... subsemnatul..." *(Se întrerupe şi caută, pocnindu-şi degetele.)* Voi nu aveţi aici vreo secţie de mărfuri, ţesături?

MITICĂ: Nu...

SECRETARUL GENERAL: Bun, va să zică este... Şi tu nu ai fost funcţionar la secţia asta?

MITICĂ *(mereu candid, ca un înger funcţionar):* Nu... Şi nici n-am văzut aşa ceva.

SECRETARUL GENERAL *(autoritar):* Perfect... Specialist. Scrie acolo:...„specialist în comerţul de ţesături, vă rog să-mi cedaţi, pentru a pune

în funcţiune, fabrica de ţesături şi filatură de mătase abandonată de inamic, la Bocşa Montană, fabrică în prezent rămasă în părăsire şi supusă intemperiilor". Aşa, da capo: „Mă oblig ca după ce o voi folosi zece ani, s-o predau statului în stare de funcţionare". Iscăleşte!

MITICĂ *(tulburat, cu o comică amărăciune):* Bine, mă Nae, dar eu habar n-am!

SECRETARUL GENERAL: Taci, mă, nu fi aiurit... ai să înveţi, că eşti mai deştept ca toţi... Uite aici, *(semnează energic într-un colţ)* „se aprobă". *(Mitică se uită năuc de emoţie la el cum semnează.)* Aşa, hîrtia asta face acum, numai comision, trei milioane. Du-te, nene, şi înregistrează-o. Apoi caută-ţi, dacă vrei, un asociat... Să trăieşti şi să-ţi dea Dumnezeu noroc! *(Îl ia în braţe şi-l sărută cu dragoste.)*

MITICĂ *(moale, zăpăcit, profund emoţionat):* Nae, ai înnebunit.

SECRETARUL GENERAL *(grăbit):* Aşa, la revedere, că am treabă. *(Trece dincolo şi salută cu o politeţă rece.)* Sărut mîinile, doamnă, la revedere, domnilor! *(Iese.)*

SCENA 13

În birou

CEI DINAINTE

(Toţi rămîn consternaţi. Patroana e aproape cu ochii în lacrimi. Mitică, întors, e şi el grav, emoţionat, stîngaci... Rămîne îndelung pe gînduri. E impresionat îndeosebi de durerea patroanei.)

SUBDIRECTORUL *(scărpinîndu-şi nedumerit bărbuţa):* N-a vrut.

PATROANA *(se sprijină de cadrul uşii):* Trebuie să vînd casa...

DIRECTORUL *(distins):* Ce lipsă de eleganţă... *(Trece la direcţie, ceilalţi îşi reiau în tăcere lucrul.)*

PATROANA *(porneşte, emoţionată parcă, spre etaj.)*

MITICĂ *(care se aşază la biroul lui, îngîndurat, descoperă copleşit cît de îndurerată e patroana. O urmăreşte cu privirea cum urcă amărîtă scara. Stă pe gînduri. Ia o hotărîre... iar şovăie... Îşi frămîntă nervos mîna dreaptă... îşi muşcă buzele... se ridică în picioare... se aşază... Apoi se hotărăşte definitiv, trece la director, se apropie de el):* Domnule director!

DIRECTORUL *(se întrerupe din scris, plictisit):* Ce e, domnule?

MITICĂ *(vorbeşte rar, cu un fel de tristeţe în glas):* Domnule director, iată aprobarea. *(Îi întinde hîrtia.)*

DIRECTORUL *(uimit):* Cum? *(Ia hîrtia în mînă, o priveşte pe toate feţele, devine palid, înghite în sec, îşi frămîntă nervos nodul cravatei, şi pe urmă...)* Ascultă, domnule Mitică Popescu... Hai să facem noi amîndoi afacerea asta... *(Aşteaptă suspendat răspunsul.)*

MITICĂ *(palid, cu gîndul aiurea):* Daţi-o băncii... Ce să mă mai bag eu în asta?

DIRECTORUL: Lasă banca... ce ai dumneata cu banca? Facem afacerea asta noi doi.

MITICĂ: Nu, că pe urmă se vinde casa.

DIRECTORUL *(stăruind precis):* Dă-mi-o mic... Îţi dau, dacă vrei, un comision... *(drept în ochi)* două milioane.

MITICĂ *(tot rar, e obosit de această hotărîre şi de acest sacrificiu):* Nu, nu, vreau s-o dau băncii. *(Trece dincolo.)*

DIRECTORUL *(nedumerit, după un timp):* Bineee... *(Se duce la uşă şi spune omului de serviciu:)* Gheorghe, poftește pe doamna. *(Apoi, din pragul biroului, lui Buiac:)* Poftește pe domnul doctor Stupariu la mine... *(Revine la masa lui, bate cu dosul palmei nemulţumit, aprobarea. Buiac s-a dus la subdirector, pe care l-a anunţat... Cea dintîi care vine e patroana.)*

PATROANA *(abătută, intră încet):* Ce e?

DIRECTORUL *(îi întinde hîrtia drept răspuns).*

PATROANA *(cu ochii strălucitori, sufocată de bucurie):* Aprobarea? S-a aprobat? *(Citeşte emoţionată, şi cînd ajunge la semnătură se domoleşte puţin.)* A! Domnului... Mitică Popescu... *(Ironică:)* Sigur...

DIRECTORUL *(rece, corect):* Domnul Mitică Popescu a oferit această aprobare băncii noastre.

PATROANA *(strălucind de bucurie):* Da? *(Perplexă:)* Bine, dar în ce condiţiuni?

DIRECTORUL *(ridică din umeri, dezinteresîndu-se dispreţuitor şi distins):* Fără nici o condiţie...

PATROANA: Cum fără nici o condiţie? Cît să-i plătim?

DIRECTORUL: Nimic!

PATROANA: Cum aşa? Cum nimic? E cu putinţă?

DIRECTORUL: Asta e aici pe masă...

PATROANA *(mirată):* Fără nimic?... Cum, fără nimic, nimic?

SUBDIRECTORUL *(intrînd):* M-aţi chemat?

PATROANA *(ca un cîntec, cu toată faţa înfloritâ, redevenind parcă din nou candidă şi frumoasă):* Domnule Stupariu... domnule Stupariu... avem aprobarea... A dat-o domnului Mitică Popescu... şi dumnealui ne-a dat-o nouă... sînt salvată... *(Priveşte cu senzualitate hîrtia.)*

SUBDIRECTORUL *(surîde întîia oară, tot crunt, ca un țap):* He-he-he... Stupi-l-ar mîțelè...

PATROANA *(cald):* Domnule Mitică Popescu!...

SUBDIRECTORUL *(transmite chemarea):* Domnule Mitică Popescu...

PATROANA *(și cînd vine Mitică spre ea, îi iese înainte):* Îți mulțumesc. Ne-ai salvat banca!

MITICĂ *(emoționat, vrea să vorbească ceva, bîlbîie și nu vede nimic).*

PATROANA *(aproape lirică):* Ești un adevărat suflet. Secretarul general avea dreptate.

MITICĂ *(aprobă serios, fîstîcit, și trece pripit, de-a-ndaratelea, dincolo).*

(În biroul funcționarilor.)

MITICĂ *(s-a așezat la birou și comunică lui Jean, grav, emoționat, convins, dar mai ales misterios):* Am salvat banca!

JEAN *(nu pricepe nimic):* Ce ai salvat, mă?

MITICĂ *(mereu emoționat):* Fabrica, banca. Tot. Mi-a dat Nae aprobarea, și eu le-am dat-o lor.

JEAN *(nu pricepe absolut nimic):* Aprobarea? *(Pe urmă înțelege; uimit:)* Le-ai dat aprobarea? *(Înspăimîntat, se scoală.)* Ești un dobitoc... un catîr cu clei în loc de creier... *(Zguduit:)* Ah! Ah! Un... *(Își mușcă vorba, vine violent spre el.)* De ce nu m-ai întrebat pe mine? Ce fabrică aș fi făcut eu din aia! *(Se reazemă de perete.)* Ah! *(Își mușcă mîinile.)* Unde s-a mai pomenit un tîmpit ca ăsta... Ah! *(Și iarăși se crispează.)* Treizeci de milioane... face fabrica... *(Se dă fără să vrea cu capul de perete.)* Ah, ah! *(Și după ce a răsuflat:)* Ascultă, Mitică... Dacă ai avea nasul umplut cu cîlți... dacă ai mînca numai trifoi și dacă ai rage ca

să ţi se dea o găleată cu apă, un lucru mai tîmpit nu puteai face. *(Nenorocit.)* Ce fabrică!

MITICĂ *(ascultă doar îngîndurat, ca un om care ştie că a făcut bine ce a făcut).*

CASIERUL: Eşti ceva teribil în afaceri, domnule Mitică Popescu. Îţi spuneam eu: sîmburi de roşcove.

DIDI: Aşa aiurit, ceva mai rar...

La direcţie, unde s-a discutat evident, între cei trei, cea mai bună formă pentru transmiterea aprobării.

PATROANA *(frămîntată încă de bucurie):* De trei luni umblăm după aprobarea asta! *(Respiră puternic.)* Am scăpat de toate grijile. *(I-a venit o idee.)* Ascultă, domnule Valtezeanu, deseară organizăm o mică serată...Tot avem şampanie şi gustări. Trimitem invitaţii. *(Subdirectorului:)* Te rog să inviţi anume pe domnul Mitică Popescu.

SUBDIRECTORUL *(pedant):* La ora zece deseară?

PATROANA *(vioaie):* La ora nouă şi jumătate... să vie negreşit... *(În colţul din dreapta scenei a rămas puţin visătoare, şi pe urmă, către director:)* Ascultă, domnule Valtezeanu, de ce o fi făcut asta? *(Şi rămîne pe gînduri, căci răspunsul îl caută în ea însăşi.)*

DIRECTORUL *(se preface de altfel că n-aude).*

PATROANA *(îngîndurată):* Crezi că domnul Mitică Popescu nu ar fi putut să valorifice şi chiar să vîndă aprobarea asta în altă parte?

DIRECTORUL *(încă iritat):* Dumneavoastră ce credeţi?

PATROANA *(cu o ingenuitate suavă, după ce cîteva clipe a stat să se gîndească):* Cred că mă iubeşte...

DIRECTORUL: După cît e de aiurit, scuzaţi-mă... mi se pare şi mie că s-ar putea să fie îndrăgostit... *(Scrie într-o agendă.)*

PATROANA *(rămîne iar pe gînduri):* Domnule Stupariu, ce credeţi despre domnul Mitică Popescu?

SUBDIRECTORUL *(din deprindere, acru):* Nu e serios... nu e serios, doamnă...

PATROANA *(uimită):* Nu e serios?

SUBDIRECTORUL *(vrînd să repare):* E un băiat foarte bun, doamnă, dar e cam zăpăcit... *(Flutură mîna la tîmplă, arătînd că e nebun.)*

PATROANA *(îngînduratâ):* Din zăpăceală nu faci asemenea gesturi, domnule Stupariu... Din zăpăceală îţi uiţi pălăria, dar nu dăruieşti milioane...

SUBDIRECTORUL: Iată că la asta nu m-am cugetat.

PATROANA *(mereu pe gînduri, delicios obsedată):* Domnule Stupariu, ce crezi, poate cineva să devie serios aşa, dintr-o dată...?

SUBDIRECTORUL: Cum dintr-o dată?

PATROANA: Aşa, dintr-o spaimă mare, sau *(şovăie)* chiar dintr-o bucurie prea mare.

SUBDIRECTORUL: Nu m-ar mira de loc ca domnul Mitică Popescu să devie dintr-o dată serios...

PATROANA *(tresărind din reflexiile ei)*: Nu la domnul Mitică Popescu mă gîndeam...

SUBDIRECTORUL: Atunci...

PATROANA *(gravă):* Mă gîndeam la mine...

DIRECTORUL *(îşi aprinde ţigara):* La urma urmelor, s-ar putea întîmpla şi minunea asta...

PATROANA *(izbucneşte în rîs, rîd şi ceilalţi):* Nu-i aşa? Dar nu aşa degrabă... prea am fost amărîtă. Deseară vreau să petrec... să dansez. Domnule Stupariu, te rog să mi-l inviţi pe domnul Mitică Popescu. O fi ştiind să danseze?

SUBDIRECTORUL: Da, doamnă. *(Ieşe).*

(În biroul funcţionarilor.)

SUBDIRECTORUL *(explică dificil):* Domnule Mitică Popescu, sînteţi invitat pentru astă-seară la orele nouă şi jumătate la serata pe care o dă doamna patroană. *(Ca şi cînd ar da un ordin brusc:)* Ai înţeles? *(Îi întinde hîrtia.)* Şi acum adaugă aici deasupra semnăturii: „Pentru banca Perseverenţa". *(I-a pus hîrtia pe masă.)* Chiar deasupra semnăturii dumitale. *(Se duce apoi de rupe avizul de pedeapsă şi trece în urmă la el în birou.)*

MITICĂ *(se umflă în pene ca un curcan, cînd vede impresia produsă de invitaţie, pe urmă, văzînd că subdirectorul rupe afişul de pedeapsă, rîde copilăreşte, schimbînd priviri cu el, care e din deprindere mînios. Spre fete):* Jean, te-ai ars. Deseară mănînci singur la Motoaşcă.

JEAN *(dispreţuitor, îi întoarce spatele):* Puţin îmi pasă!... Dacă-ţi închipui tu că aş mai mînca cu un dobitoc ca tine!...

MITICĂ *(vrea să-l facă invidios):* Mă, tu ai auzit cine vine la serata patroanei? Toate damele din elită... *(Şi explică plimbînd larg mîna, ca şi cum ar ascuţi un brici pe curea.)* Aşa am să le văd deseară defilînd prin faţa mea...

(Toţi îl invidiază.)

(La direcţie.)

PATRONA *(înflorită de bucurie, continuînd să facă, pe un blocnotes, lista invitaţilor, cu directorul):* Ah, ce-am să petrec deseară... Era parcă un vis rău! Mă vedeam cu fetiţa pe drumuri. *(Şi întorcîndu-se spre director:)* Ştii, vreau să-ţi spun să nu uiţi să inviţi şi pe Dumitriu cu nevastă-sa.

DIRECTORUL *(galant):* Eu nu uit niciodată nimic din ceea ce vă priveşte.

PATROANA: Cheamă și pe Bernigrădeanu... mai devreme... ca să încerc să amîn ipoteca. Stai să-ți fac eu o listă. *(El trece în biroul funcționarilor, iar ea se așază la masa de scris.)*

(În biroul funcționarilor.)

DIRECTORUL *(către Buiac):* Domnul doctor Stupariu e la dumnealui în birou? *(Și către Mitică:)* Bravo, domnule Mitică! *(Ironic:)* Ei, să te vedem deseară, dacă și la dans ești tot atît de tare ca în comerț... *(Îl măsoară cu privirea.)* În frac, sau în smoching?

MITICĂ *(care se ridicase în picioare, uimit):* Cum în frac?

DIRECTORUL *(surîzînd):* Sau în smoching? *(Cu ochi ironici:)* Cum vrei să vii la o serată?

MITICĂ *(ca după un duș):* Daa?!

DIRECTORUL: Sigur. La revedere, pe deseară. *(Din prag, lui Stupariu:)* Domnule doctor, treci pe la mine, ca să plecăm împreună. *(Trece înapoi spre direcție.)*

MITICĂ *(amărît):* În frac?

DIRECTORUL *(din mers):* Sau smoching.

MITICĂ *(a rămas îngîndurat și amărît, stare agravată din cauză că tot biroul îl înconjoară cu o tăcere respectuoasă).*

SUBDIRECTORUL *(pedant, trecînd cu un teanc de hîrtii spre direcție):* Ne-am înțeles, domnule Mitică Popescu? Deseară, vezi să nu întîrzii, după obiceiul dumitale.

MITICĂ *(sec):* Nu viu deseară.

SUBDIRECTORUL *(uimit):* Cum nu vii deseară?

MITICĂ *(tranșant):* Nu viu.

(Ceilalți, atenți la scenă, sînt mirați, impresionați.)

SUBDIRECTORUL *(înfuriat):* Eh! Trăsnește-l, Doamne... *(Trece nedumerit la direcție.)*

ANGELA *(sfioasă):* De ce nu te duci, domnule Mitică Popescu?

MITICĂ *(disprețuitor, sigur de el):* Mersi... Ce să caut eu între atîția pești și escroci? *(Arată cu mîna.)* Eu cînd mă duc undeva... *(Nu găsește gestul și colește brusc.)* Eu nu merg oriunde!

(La direcție.)

PATROANA *(întrebînd):* Ce zici de Leonștein? Ea e foarte cumsecade. Să-i chemăm pe amîndoi. *(Scrie.)*

SUBDIRECTORUL: Trebuie să vă spun, doamnă, că domnul Mitică Popescu nu va veni deseară.

PATROANA *(interzisă, ca o păpușă cu ochii mari):* De ce?

SUBDIRECTORUL *(ca o explicație):* Nu-l cunoașteți?

DIRECTORUL *(cu un surîs subțire):* A, dar e adorabil domnul acesta, e cu adevărat adorabil.

PATROANA *(tulburată):* Te rog cheamă-l aici. *(Nedumerită și convinsă:)* N-are să mă refuze pe mine.

SUBDIRECTORUL: De!... *(Deschide ușa.)* Domnule Mitică Popescu, te poftește doamna.

MITICĂ: Da? *(Tresare.)* Numaidecît. *(Pe urmă, instinctiv și cu grijă, își potrivește cravata și trece dincolo.)*

PATROANA *(ieșindu-i înainte):* Domnule Mitică Popescu... se poate să mă refuzi dumneata pe mine? *(Cu ochi calzi:)* Trebuie să vii neapărat deseară.

MITICĂ *(fîstîcit, emoționat):* Doamnă, doamnă, să vedeți... *(Improvizează bîlbîit:)* Am deseară un randevu și nu pot veni. *(Iese de-a-ndaratelea.)*

PATROANA *(nemulțumită și prinsă):* Aa!... *(Se cunoaște că-i e ciudă.)* Dacă nu vine domnul Mitică Popescu n-are nici un haz toată serata.

DIRECTORUL *(cu gest elegant):* O serată, doamnă, pe care o patronați dumneavoastră nu poate avea o strălucire mai mare decît prezența dumneavoastră.

PATROANA *(firesc):* Da... Dar aș fi vrut neapărat să vie și domnul Mitică Popescu.

SUBDIRECTORUL *(cu nasul în bărbuță):* Nu vine, că n-are haine festive, l-am mirosit eu.

PATROANA *(mirată):* Pentru asta nu vine? Să vie așa.

SUBDIRECTORUL: N-are să vrea. *(Un moment pe gînduri:)* Vreți să vie și el neapărat?

PATROANA *(cu nădejde):* Da, negreșit... negreșit...

SUBDIRECTORUL: O să vie.

PATROANA *(bucuroasă, cu fața un surîs):* Credeți?

SUBDIRECTORUL *(cu ochii pe jumătate închiși):* Știu eu cum să-l iau. Așteptați o țîrucă.

PATROANA *(încîntată):* Domnule Stupariu!...

SUBDIRECTORUL: Da, da, numai o țîrucă. *(Trece dincolo.)*

(În biroul funcționarilor.)

SUBDIRECTORUL *(sever):* Domnule Buiac.

BUIAC: Supus, domnule director.

SUBDIRECTORUL: S-a făcut tabelul pe care ni l-a cerut Banca Romînească?

BUIAC *(speriat oarecum):* Domnule director... de-abia ieri mi-ați dat ordinul acesta. N-am avut timp să-l facem.

SUBDIRECTORUL *(răstit):* Cum, nu-i gata?

BUIAC *(nenorocit):* Vedeți și dumneavoastră.

SUBDIRECTORUL *(dezolat):* Domnule Buiac, ne trebuie mîine. *(Mînios:)* Mîine dimineață. *(Adaugă lipit:)* Ni se taie tot creditul.

BUIAC *(nu ştie ce să facă):* Să-l facem la noapte? Dar cu cine să-l lucrăm?

SUBDIRECTORUL *(prefăcîndu-se zăpăcit):* De, ştiu eu?... *(Către Mitică:)* Domnule Mitică Popescu, dacă te rog eu ceva, faci?

MITICĂ *(respectuos):* Domnule director...

SUBDIRECTORUL: Te rog... vino deseară... fă cîteva orc suplimentare aici. Ţi le plătim oricît. Soarta băncii depinde de asta.

MITICĂ *(cu devotament):* Domnule director! Sigur că le fac...

SUBDIRECTORUL: Dar bagă de seamă, mîine ne trebuie. Vii deseară negreşit?

MITICĂ *(sincer şi modest):* Lăsaţi pe mine.

(La direcţie.)

PATROANA *(îi iese înainte):* Ei, vine, ce a spus?

SUBDIRECTORUL: Vine... I-am spus că are de făcut nişte lucrări suplimentare.

PATROANA *(dezamăgită):* Aa! Atunci nu vine. Contramandăm tot.

DIRECTORUL *(cu un surîs sceptic):* N-o să mă faci pe mine să cred că domnul acesta, care nu vine niciodată regulat la slujbă, are să vie la nişte ore suplimentare!

SUBDIRECTORUL *(cu un tîlc adînc, ştie ce spune):* Nu-l cunoaşteţi pe Mitică... Eu mă pricep la oameni, că am fost mult prin străinătate... Numai că mă uit la om, şi îi ştiu şi rînza şi foalele din el... Mitică ăsta îmi place... E ca nuca... are coajă, dar are şi miez... Ei, coaja o lapezi fără pagubă. *(Surîde.)* Aşa e el... Dacă e obligat să facă un lucru, e adevărat că-i greu... greu de tot să-l sileşti să-şi facă datoria... cu totul altceva este însă cînd îi ceri sincer un serviciu... De pildă, la bancă

obţii orice de la el dacă-i explici că de asta depinde soarta întregii întreprinderi. Nu vă aduceţi aminte că în săptămînile cînd încheiem bilanţul stă şi noaptea... pînă la cinci dimineaţă, şi lucrează la birou? Ce-i al lui e al lui, nu pot să zic...

PATROANA: Ascultă, dacă l-am pune pe el să conducă fabrica? Ar putea?

SUBDIRECTORUL: Ar putea, desigur, că e uşor de cap... învaţă orice numaidecît. Hei, dacă ar fi fost el serios... ar fi ajuns departe azi. Uite, tot aşa îi merge mintea... (*Imită o morişcă.*) Pricepe repede şi e săritor la nevoie...

PATROANA *(s-a răzgîndit):* Nu, nu la filatură, de ca mă voi ocupa cu personal.

DIRECTORUL *(face un cap mirat):* Dumneavoastră personal?

PATROANA: Da, personal... am planuri mari. De astăzi de la prînz, simt că lumea se întoarce ca un scrînciob: ce-a fost sus coboară, ce-i jos urcă. Vom vedea ce e de făcut cu domnul Mitică Popescu... Deocamdată îl vreau negreşit deseară, la petrecere... Că pe urmă... lasă-l pe mîna mea... Ţi-l fac eu serios. N-avea nici o grijă...

DIRECTORUL *(ironic):* Nu vă supraevaluaţi cumvá puterile?

SUBDIRECTORUL: Din doi neserioşi te pomeneşti că iese ispravă serioasă, ca la algebră: din doi minus, iasă plus...

PATROANA: Daa... dar cum facem să-l avem sus deseară?...

SUBDIRECTORUL: Pot să vă garantez că îl veţi avea jos în birou... Sus, vă priveşte...

ACTUL II

În aceeași zi, către orele zece seara. Un budoar în locuința „patroanei". Peretele din fund este oarecum o arcadă, care înlocuiește și ferestrele, prin uși forjate și de sticlă mată, care dau pe terasă. Două alte arcade mai mici, simetrice, taie cele două colțuri din fund, transformîndu-le într-un soi de nișe. Arcada din stînga maschează două uși mai mici, abia întrevăzúte, ducînd una în dormitorul gazdei, alta în odaia fetiței. Arcada din dreapta se deschide spre două saloane. Mai e de asemenea, tot în dreapta, o ușă mai mică, spre birou. În stînga, în față, o oglindă foarte mare, deasupra unei mese de toaletă, destul de scundă, încărcată cu tot utilajul cerut de arta podoabei feminine... În mijlocul budoarului — o canapea pentru lectură și odihnă, în funcție de stilul încăperii și mobilierului, dar, cum de altfel însăși noțiunea de stil nu era prea familiară epocii care se vrea foarte eclectică, ar putea să fie pur și simplu o canapea Recamier... Încă trei-patru scaune căptușite cu mătase și o măsuță în felul lor, lîngă canapea. Vor fi pe această măsuță două-trei cărți, între care și un *Baedeker* roșu, apoi un vas cu flori. Alte vase cu flori, ici și colo, cum și de o parte și de alta a arcadelor... În dreapta — o măsuță ca pentru corespondență; nu va fi lîngă perete, dar nici în calea celor ce intră și ies. Pe această măsuță — accesorii pentru scris, o casetă cu țigări, o carte cu zăloagă de panglică roșie, un registru de bancă. Oricît de lipsit de stil, interiorul acesta de bogătași nu e lipsit de intimitatea sentimentală a epocii, ca și de un anume farmec feminin.

SCENA 1

SONIA, PATROANA

SONIA *(a intrat cu un mare buchet de flori în braţe, ca şi cum s-ar scuza)*: Mi se pare că sînt cea dintîi. *(Îi dă florile.)* Din partea lui Paul... mi le-a dat mie să ţi le aduc. El e reţinut la un consiliu. Vine ceva mai tîrziu.

PATROANA *(care era la oglindă şi a ieşit bucuroasă înaintea Soniei)*: Cum vezi, e bine să aibă directorul nostru o soră frumoasă ca tine. O trimite în delegaţie... Am să-i mulţumesc însă direct.

SONIA: Georgeta, toată lumea spune că eşti răutăcioasă, te rog să-mi spui sincer, ce zici de rochia mea?...

PATROANA *(o examinează)*: De ce să fiu sinceră, ca să-mi spui pe urmă că sînt răutăcioasă?

SONIA: Am înţeles... îmi vine prost... Clarisse mi-a greşit-o... Mi-a stricat frumuseţe de material... Adus de la Paris... De Tinel, care e la Conferinţa de pace.

PATROANA: Tot e bună la ceva şi Conferinţa de pace de la Paris... Nu insulta însă arta... O adevărată croitoreasă nu poate greşi... Cel mult nu-i convine clienta...

SONIA: Ah, şi dacă ai şti cît am plătit modelul şi cîte probe mi-a făcut... sînt furioasă.

PATROANA *(arată prevenitoare rochia)*: Sst... sst... să nu te audă... O rochie are viaţă, Sonia, şi dacă te înfurii pe ea, se răzbună... Te face ridicolă... Mai bine ia-o cu binişorul... poate s-o îmbunăm. *(Dintr-o smucitură, rupe colanul de volan.)* Uite, a început să zîmbească...

SONIA *(se admiră în oglindă)*: Știi că ai dreptate, Georgeta?...

PATROANA *(aranjează decolteul)*: Da... da... zîmbește, săraca de ea... Dar ce-i asta, Sonia?... De ce-i pusă așa de prost talia?... Are crampe, biata rochie... Cum să nu fie crispată?... *(O măsoară cu privirea.)* E și cam scurtă, draga mea...

SONIA: E cel mai nou model... Asta-i moda acum... Rochiile se vor purta foarte scurte...

PATROANA: Numai rochiile de oraș... vor fi scurte... cele de seară nu... *(Dintr-o smucitură, a descusut talia.)* Hai s-o mai dichisim pînă vin musafirii.

SONIA: Ești trăsnită, Georgeta. Dă-mi un fir de ață, că am de două săptămîni un flirt serios și nu vreau să-l uit... Orice s-ar zice, toată lumea e de acord că ești femeia cea mai bine îmbrăcată din București... Ștefănoiu zicea aseară că ești dezgustător de inteligentă...

PATROANA *(prinde rochia cu ace)*: Nu crede ce spune lumea, Sonia. Dacă eram inteligentă, lichidam banca de acum patru ani, vindeam toată renta și transformam casa într-un atelier de croitorie... N-aș fi fost ruinată azi... Cînd cade moneta rămîn în picioare doar cei ce muncesc și produc...

SONIA: Nevasta bancherului Demetriade, care dădea cele mai fastuoase recepții, croitoreasă?

PATROANA: Adică văduva bancherului Demetriade... De altfel, nu aș fi făcut decît să mă întorc către plăcintăria lui socru-meu... *(Sonia rîde.)* Nu? În orice caz, atunci aș fi fost altceva, nu aș fi ca acum, o caricatură de patroană... Auzi, „patroană"!

SONIA: Te-au poreclit așa de cînd ai început să vii în ficcare zi la bancă... Dar ci ți-o spun cu simpatie... Paul mi-a explicat.

PATROANA: Să nu mai aud că mi se spune așa! *(Aranjează iarăși rochia.)* Am ținut însă anume la această filatură... Am să muncesc toată ziua în salopetă, am să studiez și am să născocesc desene și modele noi... Nu va fi o afacere acolo făcută de oameni grăbiți... Va fi o fabrică... o fabrică adevărată, cinstită. Nu mi-e frică de muncă și simt că am vocație... Peste un an, toate veți purta aici în București *voile Georgette*... ciorapi Diana... Ai să vezi... *(A terminat.)* Hai, gata...

SONIA: Nu m-ar mira să reușești. *(Se admiră în oglindă și o sărută cu veselie.)* Ești un deliciu. Dacă lumea care te bîrfește că ești copilăroasă ar ști ce harnică ești...

PATROANA *(mirată):* Sînt copilăroasă?

SONIA: Pare-se că în două moduri. Uneori faci cîte una memorabilă. Alteori, cum spune Paul, ești încăpățînată ca un copil care nu vrea să se culce.

GHEORGHE *(intră în birou):* Doamnă, a venit domnul profesor Bernigrădeanu. Îl poftesc aici, așa cum mi-ați spus?

PATROANA: Da, aici. *(Servitorul vrea să plece.)* George, nu uita ce ți-am spus despre domnul Mitică Popescu. Fii atent la intrarea băncii.

GHEORGHE: Da, doamnă. *(Iese prin birou.)*

SONIA: Bernigrădeanu la tine?

PATROANA: Astă-seară casa este deschisă pentru toată lumea. E ultima serată pe care o mai dau...

SONIA: Și eu, care credeam că nu ești frivolă...

PATROANA: Ah, nu e vorba de frivolitate, e vorba de casa mea... de casa în care sîntem acum.

SONIA: Ce poţi să ai tu cu avarul acesta dezgustător şi cinic?

PATROANA: Nu pot să mă plîng... Cu mine a fost pînă azi totdeauna cuviincios şi corect... Era prieten bun cu bărbatul meu. De la el am împrumutat anul trecut două milioane. I-am dat şi poliţă şi ipotecă. Tocmai vream să-i cer o amînare, aşa că dacă încep să sosească musafirii, vrei tu să te ocupi puţin de ei?

SONIA: Cu plăcere... Nu-ţi aduci aminte cum primeam noi împreună cînd ne jucam cu păpuşile? Dar nu ştiu dacă trebuie să-i şi distrez. E nevoie să le cînt la pian *Le lac de Côme* cu un singur deget? Sau poate să le fac ceva scamatorii...*(Îşi suflecă imaginar mînecile.)*

PATROANA *(rîzînd):* Lasă-i, că au orchestra lui Stănică... Controlează numai cum se pun mesele...

SONIA: În salonul mare? În hol? În odaia de musafiri? În birou?

PATROANA: Peste tot...

SONIA: Ai vreun punctaj de simpatii şi de tendinţe manifeste?

PATROANA: Nu, lasă-i de capul lor. Ăsta-i hazul dineului la măsuţe separate... E şi principala lor distracţie deocamdată...

SONIA: Înţeleg, la început doar cercetarea terenului şi recunoaşteri sentimentale... Cunosc, am avut un logodnic din cavalerie...

PATROANA: Nu numai sentimentale... Aici vin şi oameni de afaceri, care se caută unii pe alţii... Aş vrea să nu-i lăsăm să joace cărţi... Cucoa-

nele își pot aranja coafura în camera de musafiri.

SONIA: Te plîng și te las cu el, dragă... *(Iese spre salon.)*

SCENA 2

PATROANA, BERNIGRĂDEANU

BERNIGRĂDEANU *(de vreo șaizeci și cinci de ani, cu intenții de eleganță, dar demodată, cu floare la butonieră, cu cioc. Tip urît, ridicol, senzual și spiritual):* Bună seara, încîntătoare doamnă.

PATROANA: Bună seara, punctual Don Juan... Prin urmare, n-ai uitat să vii...

BERNIGRĂDEANU: M-am certat de dimineață cu metresa mea și țineam negreșit s-o înșel. *(E jumătate glumă, jumătate încercare.)*

PATROANA *(îndepărtată și amabilă):* A... Coane Vasilică!

BERNIGRĂDEANU: Nu mai avem timp. Grăbește-te.

PATROANA: Vai, coane Vasilică, ce ar zice studenții dumitale dacă te-ar vedea vorbind așa?

BERNIGRĂDEANU: Ce să zică? M-ar admira în orice caz mai mult decît pentru cursul de drept.

PATROANA *(tot fără să dea importanță):* Uite, asta nu o cred.

BERNIGRĂDEANU: Mie îmi plac femeile care nu cred.

GHEORGHE *(intră din birou și spune respectuos):* Domnule profesor, birjarul spune că nu e mulțumit cu zece lei.

BERNIGRĂDEANU *(acru, mînios):* Nu e mulțumit, măgarul?! Ai? Spune-i că vin să-l iau la bătaie. *(Către patroana, care ar vrea să spună*

ceva:) Lasă-mă, *madame*. Sînt niște hoți, trebuie duși la poliție. O cursă nu face mai mult de zece lei.

GHEORGHE: Spune că tariful e cincisprezece lei...

BERNIGRĂDEANU: Ce cincisprezece lei? S-au învoit cu hoții de la Circulație de au pus tarifuri de jaf.

PATROANA *(timidă și surîzătoare):* Coane Vasilică...

BERNIGRĂDEANU: De ce vrea cincisprezece lei? Să vie încoace, să-i fac cu socoteala.

PATROANA: Lasă, coane Vasilică, lasă, că tot are mărunt Gheorghe zece lei. Dă-i încă zece lei birjarului, Gheorghe.

(Servitorul iese spre birou.)

BERNIGRĂDEANU: Treaba dumitale dacă vrei să-i dai... Eu i-am dat cît i se cuvine. *(Mormăit în cioc:)* Așa nu se face avere.

PATROANA *(cu o timidă ironie):* Dar știi, poate că te-oi fi înșelat în socoteli, coane Vasilică.

BERNIGRĂDEANU *(net):* Asta se prea poate, n-am ce zice. Din cauza dumitale, care m-ai zăpăcit de tot.

PATROANA *(fruct acrișor):* De aceea am și plătit.

BERNIGRĂDEANU: Ei, dacă ar vedea studenții mei cum mă plătesc femeile...

PATROANA: Lasă gluma, coane Vasilică, vreau să-ți explic de ce te-am rugat să vii.

BERNIGRĂDEANU: Ce să-mi mai explici! O femeie nu trebuie să-i explice unui bărbat pentru ce l-a chemat în budoar.

PATROANA: Nu uita că astă-seară toată casa este pentru musafiri. Te-am rugat pe dumneata să vii mai devreme ca să discutăm puțin afaceri.

BERNIGRĂDEANU: Ce deziluzie...

PATROANA *(cu ochii mari)*: Nu, serios... Vreau să te rog să-mi faci un mare și prietenesc serviciu. Trebuie să amînăm scadența ipotecii.

BERNIGRĂDEANU: A, a, devii periculoasă... Și eu, care veneam de acasă cu nădejdea să fiu cu periculos...

PATROANA: Nu, foarte serios... te rog... Sînt în imposibilitate să-ți plătesc mîine datoria... *(Așteaptă necăjită.)*

BERNIGRĂDEANU *(glumind)*: Te știu... te știu, ești din cele care evită scadențele.

PATROANA *(acceptîndu-i de nevoie gluma)*: Dar și dumneata ești un creditor indulgent.

BERNIGRĂDEANU *(devenind grav)*: Coniță, dumneata vorbești serios?

PATROANA: Sînt dezolată, dar nu o să-ți pot plăti mîine datoria.

BERNIGRĂDEANU *(acru, serios)*: Doamnă, dezolarea e reciprocă, dar și eu am mari dificultăți. Banii pe care trebuia să mi-i dați mîine, merg direct să acopere o poliță pe care nu pot s-o amîn.

PATROANA: Și ce o să faceți?

BERNIGRĂDEANU: Ce pot să fac? O să execut ipoteca... Parcă eu vreau? Ce pot să fac cu hoții ăia de la bancă?

PATROANA *(îngrozită)*: E cu putință asta?

BERNIGRĂDEANU *(a devenit aprig, ridică din umeri, își ciupește ciocul)*.

PATROANA *(respiră greu)*: Gîndește-te, cum am să părăsesc casa asta? O am de la părinți, toată lumea știe. *(Aproape îl imploră.)*

BERNIGRĂDEANU *(ironic)*: De la părinți? Hm... Nu știam că fostul grefier Tache Ionescu ar fi avut o casă ca asta...

PATROANA *(încurcată):* Vream... vream să spun *(a găsit)*... că fetița mea o are de la părinți... știi? Ea... fetița...

BERNIGRĂDEANU: Așa da, deh... Îl știam pe fostul grefier om cumsecade... dar nevoiaș, și el și nevastă-sa.

PATROANA *(întunecată):* Au făcut și ei, săracii, ce-au putut.

BERNIGRĂDEANU *(i se scurg ochii privind-o):* Of, of... cum au putut să te facă atît de frumoasă?...

PATROANA *(fără să-l asculte):* Numai ei știu ce greu au crescut opt copii...

BERNIGRĂDEANU: Ei lasă, prea ești speriată de sărăcie.

PATROANA: Nu pentru mine, pentru fetița mea.

BERNIGRĂDEANU *(sever și nepăsător):* Ai făcut greșeli... Cum crezi dumneata că se strîng banii? *(Mormăit:)* Ai făcut greșeli peste greșeli în conducerea băncii. *(Ridică din umeri dispreţuitor.)*

PATROANA: Știu, s-au făcut greșeli mari... Vor fi evitate pe viitor.

BERNIGRĂDEANU: Femeile evită totdeauna prea tîrziu.

PATROANA *(e dezolată, crispată):* Dar nu e cu putință să pierd casa... Voi munci... și acum muncesc... E tot ce vreau...

BERNIGRĂDEANU *(se apără ca de o idee):* Lasă, că știu eu munca femeilor... *(După un timp, ia o hotărîre.)* Vrei o amînare? *(O privește într-un mod care nu mai lasă vreo îndoială.)*

PATROANA *(încă nu pricepe, se întoarce candidă):* Da.

BERNIGRĂDEANU *(abil, simplu):* Vino la mine, și o să vedem.

PATROANA: Dar doamna Bernigrădeanu nu e în București.

BERNIGRĂDEANU: Nu acasă... Am un fel de... Ceva foarte simpatic. Ai să vezi... în blocul Forestiera...

PATROANA *(năucită, cu o voce nesigură):* Dar, domnule Bernigrădeanu...

BERNIGRĂDEANU: N-avea nici o grijă, nu te va vedea nimeni... Uite cheia, descui singură...

PATROANA *(abătută, cu ochii în lacrimi, lasă săcadă cheia, pe care el a vrut să i-o pună în mînă).*

BERNIGRĂDEANU *(supărat):* Ascultă, nu umbla cu mofturi... Te știam copilăroasă... dar nu proastă... *(Așteaptă.)* În orice caz, să nu mă crezi imbecil și să nu-mi faci pe naiva... *(Așteaptă iar, apoi întreabă din nou:)* Vii, sau nu vii?

PATROANA *(istovită, scăzut, cu privirea în gol):* Nu.

BERNIGRĂDEANU: Atunci, fă ce vrei. *(Patroana rămîne mereu pe gînduri.)* Și la urma urmelor, chiar dacă ți-aș da o amînare... pot să-ți spun precis: situația dumitale e pierdută. Casa asta face cel mult cincisprezece milioane. Ai optsprezece — datorii. *(Pentru el parcă:)* Ai să plătești? Cum?

PATROANA *(vag):* Are să se schimbe situația. Fac cîteva încercări, care o vor schimba. Uite, acum mi s-a aprobat concesia fabricii de țesături de la Bocșa. N-am să mai fiu copilăroasă.

BERNIGRĂDEANU *(sare țeapăn):* Cum? Vi s-a aprobat concesia de la Bocșa? *(Nu-i vine să creadă, necăjit.)*

PATROANA *(descurajată, cu brațele moi, cu privirea absentă):* Da.

BERNIGRĂDEANU: Dar o ceruse și societatea noastră... Serios v-a aprobat-o?

PATROANA *(scoate petiția aprobată):* Uite.

BERNIGRĂDEANU *(cercetează aprobarea, înghite în sec):* Bravo, doamnă, felicitările mele... Firește, atunci situația e schimbată. *(Filozof:)* Ei, femeile!... *(Rumegînd:)* Ai obținut concesia... Bună afacere... Poate să-ți aducă zece-cinci-sprezece milioane anual.

PATROANA *(fericită totuși că i se spune lucrul ăsta, la care ea s-a gîndit de altfel):* Da?...

BERNIGRĂDEANU *(glumind familiar):* Ei, acum se schimbă lucrurile. Ești solvabilă... Ai deci și amînarea cerută... Cu un mic spor de dobîndă, evident... dar în principiu e altceva...

PATROANA *(mereu prin păienjenișul tristeții, ca de pe un lung drum, rece):* Mulțumesc.

BERNIGRĂDEANU *(i-a luat mîna într-ale lui și o bate amical):* Trec mîine pe la dumneata pe la bancă... Acum mă duc puțin prin sufragerie... Ai un bufet impresionant... Se vede din hol.

PATROANA *(cu o silă palidă):* Sper că vă veți amuza... *(El iese spre birou, ca se îndreaptă, împleticindu-se, îngîndurată, spre canapea, se lasă moale, doborîtă de dezgust.)*

SCENA 3

PATROANA, BONA, apoi FETIȚA

BONA *(vine din stînga):* ...Coniță, nu pot să...

PATROANA *(o întrerupe repede, zgribulită, ca și cînd i-ar fi frig):* Ascultă, închide ușile astea aici. Vreau să rămîn singură... *(Cu mînie și silă:)* Un sfert de oră nu vreau să văd nici un chip omenesc...

BONA: Vream să vă spun că fetița nu vrea să se culce... A simțit că e lume străină în casă...

PATROANA *(prea obosită):* Adu-o aici cîteva clipe... *(Rămîne cu privirea prăbușită.)*

BONA *(reintră peste cîteva clipe cu fetița).*

FETIȚA *(e îmbrăcată într-o pijama de copil, are un aer de păpușă).*

PATROANA *(către bonă):* Du-te la domnișoara Sonia... spune-i că nu mă simt așa bine... Roag-o să mă scuze față de musafiri pentru cîteva minute. Toată lumea trece prin salonul cu oglinzi.

BONA: Da, doamnă... *(Iese spre salon.)*

PATROANA *(surîzînd, pe gînduri, ia fetița aproape):...* Monica, Monica, e adevărat că nu vrei să te culci? Se poate? Dacă nu vrei, te faci urs... Nu-i așa că ai să te culci? *(O privește lung, o mîngîie.)* Fetița mea, poți dormi liniștită... Între tine și răutatea lumii va rămîne o casă... Vor rămîne pereții aceștia... *(O mîngîie, și fetița surîde.)* Nu înțelegi nimic și rîzi ca o prostuță... află și tu că sîntem salvate... Și asta pentru că un băiat prostcrescut a făcut un gest de prinț. *(Găsește că a exagerat.)* Ei, asta-i acum, prinț! *(Gîndindu-se mai bine:)* Adică de ce nu? Care dintre așa-zișii prinți pe care îi cunosc eu ar fi făcut un asemenea gest? Ca și în război, cînd a înfruntat moartea, ca să-și scape prietenul... *(Surîzînd:)* Ah, dar e foarte prostcrescut și va trebui poate să-l creștem și mai frumos pe acest domn Mitică Popescu. *(Eventual fetița:)* „Mitică e și el copil?" E mai rău decît un copil... *(Privește fata lung, apoi, brusc înfiorată:)* Cît n-aș da ca tu să nu fii nevoită cîndva să vezi cum oamenii caută să te înșele surîzînd! Ce ochi

răi au cînd le ceri ceva... *(Surîzînd iar, înduioșată:)* Să nu uiți niciodată că dintre toți: gravi, eleganți, lustruiți, amabili, savanți... el singur a fost bun... Nici eu n-am să uit niciodată. Hai la culcare. *(Vrea să plece cu fetița spre camera ei, apare servitoarea, din birou.)*

SERVITOAREA: Doamnă, a venit domnul Mitică Popescu.

PATROANA: Foarte bine... Știi ce ai de făcut.

SERVITOAREA: Da, doamnă. *(Iese.)*

PATROANA *(iese cu fetița spre stînga).*

SCENA 4

MITICĂ, SERVITOAREA

MITICĂ *(intră din birou, precedat de servitoare, din ce în ce mai uluit, văzînd locul unde e adus să lucreze. Se cunoaște după mutra lui aiurită că nedumerirea a început de cînd a fost pornit spre etaj. Ajuns la măsuță, consideră „hîrtiile" pe care are să le scrie.).*

SERVITOAREA: Ne-a spus conița să vă așezăm aci o măsuță de scris și să fim la dispoziția dumneavoastră dacă aveți nevoie de ceva... *(Mofturi sfioase.)*

MITICĂ *(zeezec iritat, nu-i vine să creadă):* Să lucrez aici? În salonul acesta? *(Privește-n jur sperial.)*

SERVITOAREA *(declinîndu-și răspunderea pentru asemenea lucru):* Așa mi-a spus...

MITICĂ *(privind budoarul mereu, buimac):* Aici?... În...

SERVITOAREA: Vă miră, nu-i așa? *(Ridică iar din umeri, ca și cînd ar spune:* Așa-i conița!)

MITICĂ *(tresărind, cu o bruscă demnitate):* Să mă mire?... *(Potrivindu-şi cravata:)* De ce să mă mire? Eu aşa sînt obişnuit. Ehei, în cîte odăi de astea, şi mai frumoase încă, am fost eu!... *(Dar uită iar de demnitatea luişi priveşte mirat.)*

SERVITOAREA: Da?!

MITICĂ: Păi sigur. Pentru mine asta nu înseamnă nimic. *(Servitoarea vrea să plece.)* Dar ia stai puţin...

SERVITOAREA: Poftim, domnule.

MITICĂ *(cu o curiozitate copilărească):* Ce-i acolo?

SERVITOAREA *(pripit, ca o lecţie):* Acolo e biroul prin care am trecut... Acolo — *(arată arcada din dreapta)* salonul mare şi salonul mic... Acum sînt musafiri în toate. Acolo e uşa care dă pe terasă...

MITICĂ *(o ia de bărbie):* Deşteaptă fată, bun! Bravo!... Şi dincolo?

SERVITOAREA: Acolo sînt două uşi... Una spre dormitorul conţei şi alta spre camera fetiţei. *(Iar pleacă.)*

MITICĂ *(cordial):* Dar ia mai stai. *(O priveşte-n ochi.)* Nu-ţi place să stai de vorbă cu mine?

SERVITOAREA *(cu ochii-n jos):* Ba da, domnule.

MITICĂ: Bun. Va să zică ne place la amîndoi. Ia ascultă, gură fragă... Spune-mi, conţa noastră doarme totdeauna singură în a...

SERVITOAREA *(mirată):* Da, domnule... doarme singură...

MITICĂ: Dar dumneata?...

SERVITOAREA: Eu sînt măritată, domnule.

MITICĂ: Eu întrebasem numai dacă dormi aici... Aşa... bravo... *(Se caută în buzunare şi nu găseşte, scoate batista.)* Acum poţi s-o ştergi...

(Servitoarea iese.)

MITICĂ *(rămas singur, începe o inspecție a budoarului. Se uită la câteva bibelouri. Se parfumează cu pulverizatorul, dîndu-și din greșeală și în ochi, își face cravata în oglindă și se piaptănă cu pieptenul Georgetei, se pudrează, pe urmă dă de mănușile ei, uitate la oglindă, le sărută copilărește și imediat, demn, le aruncă la loc. Se așază apoi la măsuța de scris. Pune pedant în ordine lucrurile pe măsuță. Tamponul nu era bine, îl îndreaptă ușor cu degetul. Tot nu-i bine. Îl întoarce. Nici acum nu-i place, îl pune transversal. Examinează locul, pune penița pe unghie, o scuipă ușor, o trece prin păr și scrie. Dar îl întrerupe muzica. Se duce la ușă și o crapă, ca să-i vie tot ecoul din salon.).*

SCENA 5

MITICĂ, PATROANA

MITICĂ *(începe să adune serios și asiduu):* 7, 13, 23, 27, 35, 39, 43, 46, 49, 54... *(E întrerupt de ușa care se deschide.)*

PATROANA *(intră parcă dorind să-și refacă puțin pieptănătura. Surîde încîntată cînd îl vede la masa de scris, dar se preface că nu l-a văzut. E în mișcarea ei ceva nervos, intens și afectuos.).*

MITICĂ *(s-a zăpăcit de tot cînd a intrat ea și, ca să-și mai facă puțin curaj, adună iar de la capăt: 7, 14, 23, 27, 35* etc., *54).*

PATROANA *(îl vede în fine, vine spre el):* A, domnule Mitică Popescu! *(Și grăbit:)* Vă rog să mă scuzați că v-am pus masa de lucru aci, *(cu ochi strălucitori)* dar, știți, ca să nu mai

aprindem lumina jos... *(Nici ea n-o crede.)* Facem puţină economie.

MITICĂ *(emoţionat, cu importanţă):* A... nu face nimic, doamnă... Mersi!...

PATROANA *(mai dă puţină pudră, mai trage cu coada ochiului, neastîmpărată şi şireată. Mitică scrie cufundat ca într-o problemă filozofică şi mormăie. Ea, ca o pisică):* Vă place aici, domnule Mitică?

MITICĂ *(neliniştit, înverşunat):* 6 şi cu 7 — 14... Da, doamnă.

PATROANA *(întorcînd capul spre el, ironică):* 6 şi cu 7 fac 13, domnule Popescu.

MITICĂ *(nervos, comic, mînios):* Da, doamnă, ştiam... Mulţumesc!

PATROANA *(sacadat):* A... ştiaţi... Scuzaţi... V-aţi supărat?

MITICĂ *(pripit, încruntat):* Dimpotrivă.

PATROANA: Adică?

MITICĂ *(jîstîcit):* Vream să spun că adică... *(Şi, cum n-are ce să spuie, se aprobă convins.)* Da.

PATROANA *(categoric, convinsă şi ea):* A... da... am înţeles. *(Tăcere; ea se pudrează şi nu mai ştie ce să facă.)*

MITICĂ *(nefericit, trage şi el cu coada ochiului la ea şi adună mereu, mormăind fără să se înţeleagă cifrele pe care le spune. De altfel, parcă l-ar strînge gulerul, parcă nu poate să stea pe scaun, îşi tot frămîntă stingherit picioarele.).*

PATROANA *(ridicînd privirea, o surprinde pe a lui, care se lasă speriată pe hîrtii, şi atunci, amuzată de spaima lui):* E adevărat că sînteţi atît de curajos, domnule Mitică?

MITICĂ *(convins că a făcut mare ispravă):* Da, doamnă... O dată am bătut şapte inşi în Dea-

lul Spirei. *(Termină totdeauna răspunsurile scurt.)*

PATROANA *(cu admirație vicleană):* Daa? *(Ironică:)* Ciudat... Nu s-ar părea.

MITICĂ *(încîntat de succesul răspunsului, devine mai curajos, o amenință neobservat de ea, cu pumnul strîns — gestul știut:* „Ți-am făcut-o!"*).*

PATROANA *(făcîndu-și buzele cu roșu):* Trebuie să aveți o foarte rea idee, domnule Mitică, de cucoanele care își fac buzele!

MITICĂ *(cu o îndrăzneală sporită de timiditate):* A, nu, doamnă... Bunicu-meu din partea mamei era zugrav. *(Și, brusc, scrie, încîntat de el.)*

PATROANA *(o clipă surprinsă):* Aa... *(El jubilează neobservat de ea, mîngîindu-și pieptul cu tîlcul* „m-am răcorit". *Ea, după un timp:)* Îmi pare foarte rău, domnule Mitică, că tocmai pe dumneata... te-au reținut pentru lucrări suplimentare. Cine știe unde ai fi fost la ora asta?!

MITICĂ *(neglijent și important):* La masă cu băieții, la Suzana.

PATROANA: Parcă spuneai azi că ai un randevu.

MITICĂ *(încurcat):* Un mic chef cu niște actori și gazetari.

PATROANA *(prefăcîndu-se nedumerită):* Nu știu... Eu înțelesesem că ai un randevu.

MITICĂ *(fîstîcit):* Păi da... da... *(Precipitat:)* Am și un randevu... *(Explică încîlcit.)* Pe urmă...

PATROANA *(nedumerită și ironică):* Așa tîrziu, domnule Mitică?

MITICĂ *(pripit):* Da... *(Subit luminat:)* Știți, mai bine mai tîrziu decît niciodată.

PATROANA *(rîzînd de el cu simpatie):* Sînteți nu numai curajos, dar și spiritual, domnule Mitică.

MITICĂ *(lunatic):* Şi dumneavoastră... *(Vrea să mai spuie ceva, ca să dreagă, pe urmă adună brusc:)* 8 şi cu 2 fac 10.

PATROANA *(nu are nimic de obiectat, socoteala e exactă):* Da...

MITICĂ *(oftează, amărît de acest „da").*

PATROANA *(se mai plimbă puţin prin casă, îşi face unghiile, pe urmă, apropiindu-se puţin de el, după ce s-a oprit, brusc şi direct, vrea să-l întrebe ceva, şovăie puţin, atinge din greşeală tamponul, care se mişcă).*

MITICĂ *(pedant, îl pune la loc, împingîndu-l uşor de tot).*

PATROANA *(observă surprinsă, şi, ca să-l sîcîie, îndreaptă uşor tamponul cu degetul, cum vrea ea).*

MITICĂ *(cu un gest mai energic, îl pune cum vrea el).*

PATROANA *(ambiţioasă şi hotărîtă, îl trînteşte aşa cum îi place ei).*

MITICĂ *(acum liniştit, schimbă tamponul cu scrumiera, cîştigînd acest mic duel).*

PATROANA *(trebuie să accepte situaţia şi revine, şovăind iar, la întrebarea pe care voia să i-o pună):* Te-a iubit vreo femeie, domnule Mitică?

MITICĂ *(fîstîcit, nefericit):* Da, doamnă, foarte multe... *(Adună repede:)* 10 şi cu 6 — 16.

PATROANA *(înţelege 16 şi se miră perfid):* Oh! Oh! *(Pe urmă, sîcîindu-l):* Dar dumneata? *(Precis:)* Ai iubit vreuna?

MITICĂ *(adună mai nefericit şi înfuriat):* 7 şi cu 3 — 10; 10 şi cu 4, 1...

PATROANA *(stăruind):* Nu vrei să răspunzi?

MITICĂ *(nenorocit):* 14 plus 5 — 19. *(Pe 19 l-a rostit exasperat.)*

PATROANA *(adorabilă, încăpăţînată):* Te întrebasem...

MITICĂ *(extenuat, se scoală, ia registrul la subsuoară)*: Doamnă, eu nu mai pot să lucrez aici...

PATROANA *(firesc)*: Bine... Nu mai lucra.

MITICĂ: Plec acasă.

PATROANA *(sprinten)*: A, asta-i mai greu.

MITICĂ: Pentru cc?

PATROANA *(vicleană)*: Pentru că... pentru că e nevoie să treci prin două saloane de invitați și *(cu aluzie)* n-ai haine... n-ai haine.

MITICĂ *(îngrozit)*: Și ce să fac atunci?

PATROANA: Lucrează... sau stai de vorbă cu mine.

MITICĂ *(amărît și intimidat)*: Și musafirii dumitale?

PATROANA *(spune îngîndurată)*: Musafirii mei... *(Se cunoaște că are dispreț pentru ei.)* Musafirii mei petrec foarte bine între ei, domnule Popescu. Și nici nu merită mai mult... *(După un timp:)* Așa, domnule Mitică, sau lucrezi, sau *(vine lîngă el)* îmi spui dacă iubești vreo femeie.

MITICĂ *(o privește timid. Apoi, dintr-o dată, se apucă frenetic de lucru, fără să se uite la ea)*.

PATROANA *(rămîne încremenită, își mușcă buzele și mînioasă îl amenință în gînd:* „Îți arăt eu ție". *Urmează un răstimp de tăcere.)*.

MITICĂ *(adună furios)*: 7, 13, 25, 31, 36, 39, 43, 49, 54.

SCENA 6

ACEIAȘI, DIRECTORUL, SONIA

SONIA *(intră cu o precauție politicoasă precedînd pe director)*: Georgeta, Paul vrea să-ți dea bună seara.

PATROANA *(dînd mîna directorului):* Mulţumesc pentru flori, domnule Valtczeanu.

DIRECTORUL *(sărutîndu-i mîna, dă cu ochii de Mitică la masa de scris şi-l întreabă uimit):* Dumneata aici?

MITICĂ *(resemnat, arată că are de lucru.)*

PATROANA: Dar, Sonia, dă-mi voie să-ţi prezint pe domnul Mitică Popescu, faimosul cuceritor. *(O întoarce spre Mitică.)*

SONIA *(mondenă pe jumătate, pe jumătate comică):* A! da!

MITICĂ *(înfuriat):* Doamnă, eu n-am cucerit pe nimeni.

PATROANA *(surprinsă şi mirată, dar apoi voit calmă, cu ochii vii):* Adineauri mi-ai spus că ai cucerit zece şi cu şase, şaisprezece în total. *(Se corectează ironic:)* Bun... *(reia)* care n-a cucerit pe nimeni... *(Rămîne cu mîna albă şi nervoasă la jumătatea gestului.)*

MITICĂ *(ridicînd rugător, timid, tonul):* Doamnă, vă rog, nu e adevărat.

PATROANA *(iar surprinsă, se corectează, acum perfidă):* Perfect: domnul Mitică Popescu, care a cucerit şi n-a cucerit pe nimeni.

MITICĂ *(dezolat):* Doamnă, vă rog...

PATROANA *(iar mirată, cu aceeaşi maliţiozitate de femeie plină de intenţii şi resurse):* Cum? Te superi?... Ei, nu mai ştiu nici eu care e adevărul... Ascultă, ai cucerit, sau n-ai cucerit? *(Îl priveşte poznaşă.)*

MITICĂ *(exasperat, nu mai ştie ce să răspundă, deşi ar vrea, oftează).*

PATROANA: Foarte bine!... Uite, să facem o experienţă... Rezolvăm chestiunea imediat. Sonia dragă, vrei tu să te laşi cucerită de domnul Mitică Popescu? *(O roagă.)* Fii drăguţă...

SONIA *(promptă):* Sînt ca și cucerită, ce trebuie să fac?

MITICĂ *(net obraznic):* Doamnă, eu cuceresc pe cine vreau eu!

PATROANA *(o clipă încremenită, cu totul surprinsă de răspunsul lui, ca și ceilalți de altfel, nu mai știe ce să spuie, apoi îl privește surîzînd, cu o indulgentă simpatie, și pe urmă vine către Sonia):* E obraznic... Trebuie pedepsit. *(O ia de braț și complotează amîndouă aparte, încîntate de planul lor.)*

DIRECTORUL *(în acest timp):* Trebuie să fii foarte amărît, domnule Mitică Popescu... La ora asta ți-ar fi convenit desigur să fii într-altă parte. *(Mitică îl privește nedumerit.)* Să fii de pildă dumneata în locul domnului subdirector cu domnișoara Angela.

MITICĂ *(mirat):* Dar ei unde sînt?

DIRECTORUL *(elegant, distins):* Azi e sîmbătă seara, nu? Ai auzit de grădina-restaurant La Coana Mița? Pe șoseaua Bonaparte? Cum? Se poate să nu cunoști dumneata grădina aceea cu boschete mici de trandafiri?... *(Către femei:)* Într-un mic boschet ca acela, metodicul nostru subdirector ia masa cu visătoarea noastră dactilografă, domnișoara Angela.

SONIA *(de mai de departe puțin, de lîngă Georgeta):* A... a... trebuie să fie un colț foarte poetic... *(Căutînd să stîrnească interesul celuilalt:)* De ce nu mergem și noi să mîncăm o dată acolo? Zău, Paul... Pe mine mă amuză asta.

PATROANA *(convenind, mai rezervată):* N-ar fi o idee rea. Să mergem, în grup, într-o seară. *(Îi face semn Soniei să pună în aplicare ce au plănuit.)*

SONIA *(iese spre birou amuzată, făcînd semn că a înţeles).*

MITICĂ *(deziluzionat, cu gîndul la Angela):* Şi eu, care o credeam fată cuminte...

DIRECTORUL *(rîde monden, cu seriozitate caligrafică):* Ha-ha! Poate că erai îndrăgostit de ea! Ei, domnule Mitică Popescu, inima femeilor e un mister... un fermecător mister...

MITICĂ *(tocmai vrea să reînceapă să scrie):* Eu s-o iubesc pe Angela? Ea îmi spunea că mă iubeşte pe mine...

PATROANA *(puţin neliniştită):* A... domnul Mitică îndrăgostit? *(Către el:)* Deci acesta e misterul?

MITICĂ *(apărîndu-se speriat):* Eu, îndrăgostit de Angela?...

PATROANA: Atunci... atunci de ce îţi pare atît de rău că petrece acum cu domnul Stupariu?

MITICĂ *(are mereu în gest şi voce o nervozitate de timid care e sub presiunea celorlalţi):* Dar nu-mi pare rău de loc... Dar aşa... mă enervează că făcea pe sfînta... Toată ziua o întîlneam în calea mea... *(minţind oarecum)* că sînt singurul om care o înţeleg şi simt durerile inimii ei.

PATROANA *(femeie, frumoasă, cu surîs comic):* A... aţi ajuns şi la compasiuni sentimentale? *(Ridicînd tonul:)* La destăinuiri intime?

MITICĂ *(lămureşte dispreţuitor şi timid):* Eu nu i-am spus nimic... ea îmi spunea că are nevoie de un suflet care s-o înţeleagă...

PATROANA *(stăruind drăcoasă):* Dar bine, unde vă întîlneaţi?... Unde vorbeaţi?... Că, oricum, nădăjduiesc că nu în orele de serviciu... *(Se întoarce ironică spre director.)* Nu-i aşa, domnule Valtezeanu?

DIRECTORUL *(întoarce surîsul):* Se pare că au și orele de serviciu farmecul lor sentimental, foarte apreciat de domnul Mitică Popescu...

PATROANA: Și pe urmă, se pare că secretele dumneavoastră nu puteau fi auzite de ceilalți... *(Îl privește, așteptînd răspunsul.)* Hei, domnule Mitică, de ce n-ai curajul? Mărturisește că domnișoara Angela e prietena dumitale... De ce te simți stînjenit?... *(Vag enervată:)* De ce?

MITICĂ *(definitiv, în felul lui):* Puțin îmi pasă... Am condus-o prin mai de vreo două ori acasă, stă tocmai dincolo de Mihai Bravul... Mi-a spus că se simte singură și că îi e dor de un bărbat idealist.

DIRECTORUL *(amuzat):* Și l-a găsit pe domnul Stupariu? *(Jucîndu-se cu monoclul, către patroană:)* E o fată de spirit.

SCENA 7

ACEIAȘI, SONIA, ELISABETA, apoi GINA, care vine din birou

ELISABETA *(înaintează spre patroană: urîtă, gura mare, cochetărie ridicolă, ascultă despre ce e vorba):* M-a făcut Sonia teribil de curioasă...

MITICĂ *(dă cu ochii de Elisabeta și, recunoscînd-o, încremenește, e brusc cuprins de o comică desperare).*

SONIA *(face semn că a adus-o):* Am luat-o de la bridge. Era moartă... Bernigrădeanu pretindea că era moartă după el. *(Într-o parte, directorului:)* Te caută Mănoiu, vrea să-ți vorbească.

DIRECTORUL *(în timp ce patroana complimentează comic pe Elisabeta, care este încîntată, Soniei)*: Fă tot posibilul să rămîn singur cu acest Mitică Popescu...

SONIA *(ridică enervată din umeri și intră în grupul celorlalte, iar directorul iese spre salon)*.

PATROANA *(o măsoară ca pe un manechin)*: Ah, Elisabeta, ești fermecătoare astă-seară.

ELISABETA *(cu grații subtile)*: Numai astă-seară?

PATROANA *(cu o voce cald afectată, ca un copil bun care s-ar juca. E în aceste glume ale Georgetei, în varietatea lor mobilă, ca o spumă deasupra unui pahar de șampanie adevărată)*: O, totdeauna... firește, totdeauna, Elisabeta, dar vreau să spun că rochia de astă-seară te face și mai delicioasă... Tocmai avem un musafir recalcitrant... Cred că numai farmecul tău l-ar mai îmblînzi... *(Prezintă.)* Domnul Mitică Popescu.

MITICĂ *(de cum a văzut pe Elisabeta, tot mai nefericit, căci își aduce aminte de întîmplare, caută să eschiveze prezentarea)*.

PATROANA *(prezentînd)*: Doamna Elisabeta Vasiliu... Pe dumneaei vrei s-o cucerești, domnule Mitică Popescu?

ELISABETA *(care îl descoperă surprinsă și, după ce l-a privit cu dispreț, răspunde acru)*: Domnul Popescu?... Așa se numește? *(Mică pauză.)* M-a cucerit de mult...

PATROANA *(încremenește, cu adevărat surprinsă)*: Te-a cucerit?!

SONIA *(uimită, nemișcată)*: Cum, Elisabeta?

ELISABETA *(denunțînd)*: Domnul m-a acostat pur și simplu pe stradă... *(urîtă și acră)* ca să-mi spună că am o guriță fermecătoare.

PATROANA *(îl privește indignată, surprinsă):* A! Bravo, domnule Mitică Popescu!

ELISABETA *(încîntată de scena pe care a provocat-o):* Și că am un picior...

SONIA *(privindu-i picioarele urîte): Charmant*[1]...

ELISABETA: Nu, delicios.

PATROANA *(strepezit):* A, felicitările mele, domnule Mitică Popescu. Va să zică, ești și dumneata dintre cei care se leagă de femei pe stradă... felicitările mele... *(Îl fulgeră indignată.)*

SONIA *(intrigată):* Și ce i-ai răspuns, Elisabeta? *(Așteptînd:)* I-ai răspuns ceva?

ELISABETA *(sigură de ea, arțăgoasă, de parcă mînuiește și acum o umbrelă):* Te cred... L-am pus la locul dumnealui de a întors toată lumea capul... *(Și lămurind într-un ton mai scăzut:)* Știi, nu mai poți să ieși un minut pe stradă. *(Iar îl privește furioasă.)* De altminteri, dumnealui pare că numai de asta se ține.

SONIA *(amuzată, curioasă):* Cum asta?

ELISABETA: A doua zi eram pe stradă cu Gina și ne-am întîlnit cu dumnealui... I l-am arătat, i-am povestit scena și mi-a spus că-l cunoaște și ea.

PATROANA *(scandalizată și amuzată în același timp de această întîmplare, drăcoasă și dornică de complicații):* Aaa! Aaa!... Dar asta e o adevărată surpriză... Domnule Mitică Popescu, ți-ai făcut, se vede, o adevărată profesie... ia să vorbim cu Gina. Trebuie să-l confruntăm cu propriile dumnealui victime... Sonia, fii drăguță și ad-o pe Gina aici. *(Cu ochii neastîmpărați:)* Te pomenești că e nevoie să aducem tot salonul!

---

1 Fermecător (fr.).

SONIA *(veselă şi ea):* Acum... numaidecît... E rost să ne amuzăm. *(Iese cu Elisabeta spre salon.)*

PATROANA *(femeieşte indignată):* Bravo, domnule Mitică Popescu... Uite, asta n-aş fi crezut-o... Va să zică nu mai poate ieşi o femeie frumoasă pe stradă din cauza dumneavoastră... *(Îl măsoară aspru cu privirea.)* Taci, hai? E bine cel puţin că te ruşinezi...

MITICĂ *(candid):* Atunci, de ce mai ies femeile la plimbare?

PATROANA *(afectuos, totuşi indignată):* Sigur... credeţi că ies ca să le faceţi dumneavoastră complimente nesărate... De ce crezi că i-ar plăcea unei femei frumoase... să i-o spui dumneata aşa, la colţul străzii?

MITICĂ: Dar nu-i spunem nimic unei femei frumoase.

PATROANA *(rămîne surprinsă, cu ochii mari şi buzele întrebătoare):* Dar atunci?!

MITICĂ *(fără afectare):* La cele urîte le facem complimente.

PATROANA *(nedumerită):* La cele urîte?

MITICĂ *(băiat bun, pierde-vară, vag sentimental):* Sigur... dacă e vremea frumoasă... dacă e soare... şi toată lumea e voioasă, de ce să nu-i faci şi bietei femei urîte o plăcere?...

PATROANA *(revenindu-şi din mica surpriză):* Şi crezi că-i face într-adevăr plăcere?

MITICĂ *(convins):* Firește... Dovadă că face gălăgie ca să vadă toată strada... că a fost şi ea acostată... şi povesteşte pe urmă la toată lumea.

PATROANA *(dezarmată, amuzată):* Ah! Asta e bună... şi zi, nu vă legaţi de femeile frumoase?

MITICĂ *(cu ochi frumoşi, mirat):* Cum asta? Cum o să spui asta unei femei frumoase?... Se poate?... O urmăreşti numai de departe, pînă acasă...

Să ştii unde stă... Unde s-o aştepţi cînd ţi-e dor s-o mai vezi...

(Intră în salon Sonia, Elisabeta şi Gina.)

GINA *(elegantă, frumoasă, cu monoclu):* Veveriţă fermecătoare, nu ieşi din cuib?... Venim noi aici... *(O sărută.)* Nu te simţi într-adevăr bine? Ne-ai cam speriat.

PATROANA: Mi-am revenit, Gina... Mulţumesc pentru îngrijorarea ta... *(O sărută.)*

MITICĂ *(iar speriat de cînd a intrat Gina.)*

ELISABETA *(precipitat, ca să confrunte pe criminal):* Domnul Mitică Popescu. *(Aşteaptă, toată lumea aşteaptă să se întîmple un soi de catastrofă cosmică.)*

GINA *(are o tresărire, dar se stăpîneşte. Mitică la fel, căci se pare că ar fi „dama cu monoclu" din actul I. Continuă situaţia echivocă):* Domnul Mitică Popescu?

ELISABETA *(stăruind îndîrjită):* Gina, nu-l cunoşti pe dumnealui? Pune-ţi monoclul.

GINA *(îl priveşte cu monoclu):* Nu... nu... *(E puţin stînjenită.)*

ELISABETA *(nu se lasă):* Ah! Vino mai aproape... aproape... *(Se apropie.)*

GINA *(vine foarte aproape):* Nu l-am văzut niciodată pînă acum pe... domnul...

PATROANA: Mitică Popescu.

GINA *(îi dă mîna drăguţ):* Dar pare fără îndoială un domn foarte politicos şi foarte delicat... *(E o deziluzie generală.)*

MITICĂ *(îşi revine instantaneu).*

ELISABETA *(muşcîndu-şi buzele):* M-am înşelat, se vede... *(O privesc toţi deziluzionaţi, ironici.)* Mă întorc la bridge. *(Iese, furioasă, spre birou.)*

SONIA: Nu ți-am văzut azi fetița, Georgeta! S-o fi culcat?

PATROANA: Nu adormise încă... Tocmai vream s-o văd și eu. *(O invită cu ea și pe Gina.)* Mergi cu noi?

(Patroana și Sonia ies.)

GINA: Da... *(Însă rămîne de celelalte, vine aproape de tot de Mitică, îi vorbește în șoaptă, cu un ton prietenos, cu recunoștință.)* Domnule, sînteți un adevărat cavaler. *(Mulțumindu-i cu privirea:)* Ați înțeles situația... Mulțumesc pentru discreția dumneavoastră.

MITICĂ: N-am știut, doamnă, că mergeați la o întîlnire... că nu vă mai urmăream... Pe ofițer...

GINA *(pudică):* Oh, un prieten vechi... Ofițerul acela... *(se încurcă)* am să vă explic eu...

MITICĂ: Mi-a părut rău pe urmă că m-am luat după dumneavoastră... iertați-mă.

GINA *(i-a dat mîna).*

SONIA *(revenind cu patroana de la fetiță):* Doarme, micuța, parcă e o păpușă.

PATROANA *(enervată, surprinde pe Mitică sărutînd mîna Ginei. De altfel, și cei doi au o tăcere suspectă de complici. Își plimbă privirea de la unul la altul):* Așadar, domnule Mitică, o trădezi și dumneata pe domnișoara Angela?

MITICĂ *(necăjit):* Doamnă, v-am spus că n-am absolut nimic cu domnișoara Angela...

PATROANA *(cu ironie, amuzată și nervoasă):* N-am văzut eu cît de rău ți-a părut cînd ai aflat că petrece într-un boschet cu domnul Stupariu? Cu atît mai rău dacă totuși o înșeli. *(Către prietene:)* Dar să vedem cine a mai venit... și să lăsăm pe domnul Mitică nefericirilor sale sentimentale...

(Ies spre salon toate femeile, Mitică face un gest amărît și furios.)

SCENA 8

DIRECTORUL și MITICĂ

MITICĂ *(scrie furibund)*: 7, 13, 19, 22, 36, 49, 54.

DIRECTORUL *(intră după ce se asigură că ele au plecat, bucuros că e singur cu Mitică)*: E cam răutăcioasă doamna noastră... Te necăjește puțin, domnule Mitică Popescu?

MITICĂ *(indignat și candid)*: Eu nu pricep de ce am fost adus aici. Să lucrez, sau să-și bată joc de mine?

DIRECTORUL *(căruia îi convine ce spune Mitică și care ar vrea să afle mai mult)*: Cum? Își bate joc de dumneata?

MITICĂ *(revoltat)*: Se înșală dacă crede că am să mai rabd mult.

DIRECTORUL: Dar cum de ai ajuns să lucrezi aici?

MITICĂ: Nu știu... Mi-a pus servitorul masa de scris aici... Așa, parcă ar fi pus pe cineva să mănînce la bucătărie...

DIRECTORUL: Ha... ha... Asta-i bună. Dar doamna ce-a spus cînd a văzut că ai venit?

MITICĂ *(necăjit)*: Nici nu s-a uitat la mine... de parcă eram un servitor.

DIRECTORUL *(surîde amuzat și satisfăcut)*: Ei cum?

MITICĂ: Și pe urmă a început să mă ia la vale.

DIRECTORUL *(care e încîntat că patroana se poartă așa cu Mitică)*: Serios?

MITICĂ *(surîzînd)*: Dar i-am trîntit și cu vreo două...

DIRECTORUL: Nu te-ai lăsat... Bun! Bravo!... Și ce i-ai spus?

MITICĂ *(povestește cu aerul lui obișnuit de crai spiritual, încîntat de el însuși)*: Mă întreba... așa, luîndu-mă peste picior: ce părere am despre femeile care-și roșesc buzele? I-am spus că

foarte bună, pentru că bunicu-meu din partea mamei era zugrav! *(Are aerul că întreabă:* „Nu-i așa că-i bună?“*)*

DIRECTORUL *(distins, dar grozav de încîntat):* I-ai spus asta? Și ce a răspuns?

MITICĂ *(convins, uimit):* Ce să mai spună la una ca asta?

DIRECTORUL *(prea intrigant):* Ei, dar adineauri, cu domnișoara Angela? N-ai văzut?

MITICĂ *(orgolios):* A! păi, acum s-a sfîrșit... Plec acasă dacă nu mă lasă în pace... tot nu pot să lucrez aici.

DIRECTORUL *(rîde, și pe urmă, bucuros că poate scăpa de Mitică, știind că nici nu e nevoie de el):* Nu, ascultă... dacă vrei, poți să pleci.

MITICĂ *(conștiința personificată, foarte grav):* Și lucrarea? Ne taie mîine creditul, se prăbușește banca.

DIRECTORUL *(știe el ce știe):* Las-o să se prăbușească... Dacă vrei, poți să pleci... Uite-o pe doamna Demetriade...

MITICĂ *(privește mînios spre ușă, și pe urmă, ca să nu mai dea cu ochii de ea):* Mă duc pe terasă... să mai respir puțin... *(Trece pe terasă.)*

SCENA 9

PATROANA, DIRECTORUL, MITICĂ

PATROANA *(intră cu un album, foarte impresionată):* Domnule Valtezeanu, ia uite ce am primit acum chiar! *(Observă că nu e Mitică și întreabă neliniștită:)* Dar unde este domnul Mitică Popescu?

DIRECTORUL *(cu un ton blazat de om distins)*: Spune că s-a plictisit și a ieșit să mai privească stelele.

PATROANA *(cu ciudă)*: Da? Să ne distrăm și noi atunci cum putem. *(Se îndreaptă spre stînga.)* Hai să răsfoim albumul acesta.

DIRECTORUL *(s-a așezat și el alături, citește titlul)*: Albumul de noutăți al Filaturilor Porta din Lyon...

PATROANA *(amuzată)*: Mi l-a trimis cineva anonim. Ce zici?

DIRECTORUL: Extrem de interesant...

PATROANA *(uitînd să-l mai răsfoiască, foarte curioasă)*: Nu pricep nimic. Cine a putut să afle de azi de la prînz? Și cum a putut să-l găsească așa repede?

DIRECTORUL *(încîntat)*: Nu ghiciți?

PATROANA: Mă gîndesc mereu și mi-e greu să ghicesc. *(A descoperit dintr-o dată.)* Dumneata?

DIRECTORUL *(rîde satisfăcut)*: Vă place?

PATROANA: Foarte mult... Dar unde l-ai putut găsi așa de repede?

DIRECTORUL: Cînd cineva iubește, știe să caute și să găsească repede.

PATROANA *(mirată)*: Și dumneata mă iubești?

DIRECTORUL *(precis)*: Și dacă ar fi așa?

PATROANA *(drăguță și indiferentă)*: A, dar fii serios, domnule Valtczeanu.

DIRECTORUL *(cu subită gravitate, se vede că e foarte interesat în dezbaterea asta)*: Dar serios vă vorbesc, doamnă.

PATROANA *(contrazisă, gîndește o clipă, hotărît)*: Atunci, nu mai fi serios.

(Mitică vîră capul pe ușă, privește amărît și dispare brusc, speriat că l-ar putea surprinde ei.)

DIRECTORUL: Ah, răutăcioasă mai sînteţi! *(Vede că e insesizabilă ca un joc de lumină, reia un aer amical.)* Se cunoaşte că sînteţi frumoasă.

MITICĂ *(apare în uşă şi văzînd scena dispare furios, fără să observe că a fost văzut).*

PATROANA *(l-a văzut cu coada ochiului şi, satisfăcută de gelozia lui, joacă deschis):* Dar e incomod aici, domnule Valtezeanu. Nu vrei să stăm mai bine pe divanul ăsta? *(Se aşază comod pe divan.)*

DIRECTORUL *(vine lîngă ea):* Doamnă, fiecare pas care mă apropie de dumneavoastră...

PATROANA: Ei, da?... *(Aşteaptă firesc, căci e vag amuzată şi indiferentă, ca o spectatoare la teatru.)*

DIRECTORUL: Doamnă, aş vrea să mă ascultaţi altfel.

PATROANA *(rece şi politicos):* Altfel cum?

DIRECTORUL *(şi fracul de pe el e derutat):* Nu ştiu... Dar altfel... nu cu indiferenţa asta.

PATROANA: Dar nu-i de loc indiferenţă. *(Calmul ei contrastează cu ceea ce spune.)* Dumneata vorbeşti frumos... *(Mitică apare din nou la uşă, cînd îi vede alăturaţi mai-mai să-i vie rău, şi dispare brusc. Patroana, care i-a văzut amarul, continuă, ca o pisică sigură de prada ei, jocul cu directorul.)* ... Ai un aer de cuceritor de teatru... Te rog fii bun şi sună.

DIRECTORUL *(sună enervat şi, întorcîndu-se sfios):* Cred că n-am făcut nimic care să merite ironia dumneavoastră!

PATROANA: Dar te asigur că nu-i ironie... Îţi dau cuvîntul meu... Îţi spun sincer că vorbeşti frumos...

DIRECTORUL *(nici el nu o mai cunoaşte acum, căci pare altceva decît mondena prostuţă — după el*

— *de pînă în acea zi):* Cum puteţi fi atît de frumoasă şi atît de rea?

PATROANA *(i-a trecut o undă de seriozitate prin privire, şi cu un accent aproape de emoţie):* Rea? Domnule Valtezeanu... *(Ingenuu:)* Nu, zău nu sînt rea... Uite, dacă vrei îţi dau şi un sfat... *(Cu sinceritate:)* Sînt femei pe care le cuceresc frazele frumoase şi femei pe care le cuceresc gesturile frumoase... *(Rămîne adînc pe gînduri, surîzînd în amintire gestului lui Mitică.)*

DIRECTORUL: Şi dumneavoastră sînteţi... dintre...? *(Aşteaptă.)*

PATROANA *(melancolică, mirată că el n-a ghicit):* Dintre care crezi dumneata?

DIRECTORUL *(vede că a pierdut partida, îşi scoate monoclul, îl şterge îndelung):* E ciudat... *(Şi rămîne pe gînduri.)*

PATROANA: Ce e ciudat? *(Servitoarei, care a intrat:)* Dă domnului de pe terasă fotoliul acesta.

MITICĂ *(apare în prag, numai cu capul, trădîndu-se că asculta şi suferea la uşă, şi răspunde pripit şi îndîrjit):* N-am nevoie de nici un fotoliu! *(Dispare brusc.)*

PATROANA *(rămîne o clipă încremenită de îndîrjirea lui, apoi surîde maliţioasă):* A, n-aveţi nevoie? Bine! *(Servitoarei:)* Lasă-l aci.

SERVITOAREA *(e o clipă încurcată, pe urmă primeşte din privire ordinul patroanei să iasă şi iese spre salon).*

DIRECTORUL *(i se pare că e clipa favorabilă, căci aceşti oameni sînt gata să profite de orice moment de sinceritate):* Şi nu socotiţi, doamnă, că aţi putea avea în mine un asociat credincios?

PATROANA *(schimbă macazul):* La bancă, da!

DIRECTORUL *(jignit, politicos şi rece):* Da.

PATROANA *(cu o superioritate de felină mare față de un animal de salon):* Te-ai supărat? *(Îi ia mîna sincer.)* Dar cred că într-adevăr am un foarte bun prieten în dumneata la bancă.

MITICĂ *(a văzut gestul pe fereastră și, furios, vrînd parcă să fugă, se poticnește pe terasă).*

DIRECTORUL *(mulțumit oricum de situație):* Bietul domn Mitică Popescu... Îl chinuiți grozav ținîndu-l aici... Faceți rău... E un băiat foarte bun.

PATROANA *(cu o falsă mirare, dar și cu oarecare căldură):* Domnul Mitică Popescu băiat... foarte bun?

DIRECTORUL *(calculat și cu un aer de indiferență):* Are un suflet admirabil... Trebuie să știți că m-a impresionat foarte mult modul în care s-a purtat anul trecut cînd a plecat în Ardeal.

PATROANA *(o interesează acum tot ce se spune despre Mitică):* Nu înțeleg.

DIRECTORUL: Ne-a lăsat o scrisoare prin care ne înștiința să dăm în fiecare lună, cît timp e detașat, jumătate din leafa lui... unei femei.

PATROANA *(vag neliniștită):* Ce femeie?

DIRECTORUL *(cu același aer dezinteresat):* Unei femei se vede cu care trăiește el!

PATROANA *(surprinsă):* Parcă vorbeați de domnișoara Angela.

DIRECTORUL: A, nu!... Aceea era o glumă.

PATROANA *(nedumerită):* Cum?

DIRECTORUL: Sigur... Asta-i ceva serios... au, dacă nu mă înșel... și un copilaș...

PATROANA *(după un moment de neliniște, sigură de ea):* Bine, dar nu-i însurat, nu-i așa?

DIRECTORUL: Nu e însurat, dar se pare că e o legătură foarte serioasă. Cel puțin modul în care s-a purtat domnul Mitică Popescu...

PATROANA *(liniştită):* Nu cred... cine ştie... Domnul Mitică Popescu acesta e o cutie cu surprize.

DIRECTORUL: A, are un suflet admirabil.

PATROANA *(simte că vine Mitică spre ei, joacă teatral):* Ah!

DIRECTORUL *(surprins):* Ce e?

PATROANA *(nervoasă):* Mi-s-a desfăcut bareta de la pantof. Nu vrei să mi-o închei din nou, domnule Valtezeanu?

DIRECTORUL *(mai mult decît încîntat):* O, doamnă, dar e un adevărat noroc! *(Se apleacă şi-i ia pantoful în palmă, ţinîndu-l îndelung, cu o vizibilă recunoştinţă.)*

MITICĂ *(s-a oprit un moment în loc, indignat, derutat, pe urmă vine brusc către ei.)*

DIRECTORUL: A! *(Exagerînd, pentru ca să dea un aer de intimitate şi să-şi confirme astfel victoria, dă teatral drumul piciorului.)* Domnul Mitică Popescu!

PATROANA *(jucînd surpriza):* Scuzaţi-mă, domnule Mitică Popescu, mi se desfăcuse pantoful... *(Are o privire ironică şi fermecătoare.)*

MITICĂ *(nefericit şi mînios, căci pînă acum el nu mai avusese prilejul să vadă cu adevărat femeia pe care o iubeşte atît de intimă cu un bărbat... De altfel îşi ascunde atît de stîngaci suferinţa de aci încolo, încît se demască mereu, copilăreşte... E cînd fîstîcit, cînd revoltat parcă, dar e sigur că niciodată n-a iubit-o mai mult ca acum... Apropierea ei îl zăpăceşte cu totul. Ea parcă şi-a pus anume în gînd să-l chinuie pînă cînd se va da învins.):* Hm, da... Vream să vă rog să-mi daţi o ţigară.

DIRECTORUL *(scoţînd tabachera):* O ţigară, poftim.

MITICĂ *(întîrziind s-o ia):* Mda!... O ţigară... Aveam poftă nebună de-o ţigară...

PATROANA *(îi oferă vicleanăi o casetă întreagă):* Poftim!

MITICĂ *(îndurerat, nu ia, suspectînd totul cu privirea).*

PATROANA *(aşezînd tot drăcoasă caseta la loc):* Nu vreţi să luaţi?

MITICĂ *(ia o ţigară):* N-aveam nevoie de toată cutia, doamnă.

PATROANA *(perfidă, cu ochii strălucitori):* Nu se ştie! *(Se scoală.)* La revedere, domnilor. Mă scuzaţi un moment, vreau să văd ce-mi fac musafirii.

DIRECTORUL *(foarte satisfăcut de cele de pînă acum, încrezător, dar încă nesigur):* Atunci, aranjaţi cu Sonia masa de mîine seară?

PATROANA: Care masă?

DIRECTORUL: Nu era vorba să luăm masa la grădină, toţi trei?

PATROANA *(nu se gîndise nici un moment serios la asta):* A, da, foarte bine. *(Observă că Mitică se necăjeşte.)* Şi mîine seară, şi poimîine seară, şi joi... *(„Totdeauna!")*

MITICĂ *(o priveşte furios, uimit).*

PATROANA *(încheind cu o comică generozitate):* Mîncăm toată săptămîna acolo... La Coana Mariţa, cum îi spune. Mă duc. Ah, musafirii ăştia...

DIRECTORUL *(ambalat, crezînd că nu trebuie s-o lase să se răcească):* Dar îmi daţi voie... Vă întovărăşesc şi eu...

PATROANA *(cu ochii la Mitică):* De ce nu? Daţi-mi vă rog braţul...

SCENA 10

MITICĂ, JEAN

MITICĂ *(face un gest de furie exasperată după ea, apoi se răzbună pe caseta de ţigări, al cărei*

mecanism nu-l pricepe de altfel, dînd cu pumnul în ea. Pe urmă rămîne dezamăgit şi după un timp, amărît, începe să lucreze din nou): 7, 13, 18, 21, 33, 39, 44, 47, 51, 54.

JEAN *(apare pe terasă cu un soi de mutră desperată, năduşit de atîta alergătură, priveşte în jur, cu grijă să nu fie văzut de cineva, şi în cele din urmă strigă gîfîit):* Mitică... Mă Mitică!...

MITICĂ *(întoarce capul în toate părţile, nedumerit, ca să vadă cine-l strigă, şi cînd îl descoperă pe Jean face o mutră uluită, intrigată):* Mă! Ce e, mă, cu tine, ce cauţi aici?...

JEAN *(cu acelaşi ton de om care a luptat cu greutăţi):* Mitică, ţi-am adus un frac.

MITICĂ *(jumătate amărît de necazurile lui, încremenit de această năzdrăvănie):* Ce, mă? !

JEAN *(eroic şi puţin mînios că nu e înţeles):* Ţi-am adus un frac, mă, n-auzi?

MITICĂ *(tot de la măsuţa de scris, scandalizat):*... Eşti nebun?

JEAN *(abia mai răsuflă de emoţie):* Ţi-am adus un frac de la unchiu-meu.

MITICĂ: Da ce, e pe moarte?

JEAN *(important şi îndîrjit):* Nu... dar cînd i-am spus că te-a invitat patroana... a spus că eşti om de viitor ... *(veste bună)* îţi face iar credit...

MITICĂ *(refuză, scuturîndu-se ca de o calamitate):* Fracuri din alea pe care le dă cu chirie?... Fugi de-aici, că nu port haine rămase de la morţi...

JEAN *(amărît că nu a înţeles):* Mă Mitică... aşa să mor eu... e fracul ăla nou... al actorului... cel pe care l-ai încercat tu în glumă... n-are bani să-l scoată.

MITICĂ *(necăjit de atîtea pe care le are pe cap, complicaţiile îl sperie):* Fugi, mă, lasă-mă în

pace... Unde să mă îmbrac?... Şi pe urmă, nu mai trebuie cămaşă, cravată?

JEAN: Ţi-am adus tot... că ghete de lac ai purtat toată viaţa ta... Vino de te îmbracă pe terasă. Hai mai repede...

MITICĂ *(pudic, sare în sus indignat, căci se şi vede gol pe terasă):* Pe terasă? *(Se scutură cu ochii închişi, ca de o viziune.)* Dacă dă cineva peste mine pe terasă?...

JEAN: Nu e nimeni în grădină... Dacă vine din salon, îţi fac semn cu... te păzesc.

MITICĂ *(şovăie greu, pe urmă se decide):* Fugi, mă, de-aici, că nu vreau să mă îmbrac pe terasă.

JEAN *(cu un fel de desperare):* N-auzi, mă, că nu e nimeni?... Te păzesc eu.

MITICĂ *(rămîne un timp pe gînduri, luptă, şovăie):* Ei drăcia dracului, hai s-o fac şi pe asta... *(Iese pe terasă, scena rămîne un răstimp goală.)*

SCENA 11

DIRECTORUL, SONIA, apoi PATROANA

DIRECTORUL *(stăruitor, parcă tîrînd-o după el):* Ascultă, dragă, nu pot vorbi şi eu cîteva clipe singur cu tine?

SONIA *(cu o vagă silă, iritată):* Ei bine, am pus o masă pentru noi trei într-un colţ în hol. Ce mai vrei?

DIRECTORUL *(acum încîntat):* Daa?... *(Îşi aprinde ţigara.)* Ascultă, merge admirabil. *(Cam în şoaptă:)* M-a rugat să-i închei pantoful.

SONIA: Nu mai spune!

DIRECTORUL: Serile acestea luăm masa împreună.

SONIA *(ironică):* Serios?

DIRECTORUL: Cînd îți spun... *(Trage puternic din țigară.)* Sonia, sînt fericit.

SONIA: Ceea ce îmi place este nu numai că lucrurile izbutesc, dar că ești și fericit. Ascultă, nu puteai să descoperi unde te pîndea fericirea, pînă azi?

DIRECTORUL *(cu reproș):* Sonia...

SONIA *(privind-l pe sub gene):* Dragul meu, pot fi o soră devotată, dar nu pot să nu observ ce rol joacă în fericirea candidaților la însurătoare și mica diferență de două-trei milioane venit. *(Acrișor:)* Am fost și eu logodită de vreo două-trei ori... Toți sînteți la fel...

DIRECTORUL: Ascultă, tu nu înțelegi.

SONIA: Înțeleg.

DIRECTORUL: Ba nu, nu înțelegi.

SONIA: Înțeleg, dragă, înțeleg foarte bine. *(Explică.)* ...Vrei s-o iei pe Georgeta de nevastă cu zestrea pe care i-a dat-o acest domn Mitică Popescu.

DIRECTORUL *(cu reproș):* Sonia!

SONIA: Singurul lucru bun în afacerea asta este că voi căpăta o cumnată amuzantă ca Georgeta.

DIRECTORUL *(cu înțeles):* Și un mic colier.

SONIA: Prefer postul de secretară la filatura aceea, dacă o vrea să mi-l dea. *(Arată spre birou.)* Uite-o...

PATROANA: Sonia dragă, de ce ai pus pentru noi măsuța aceea îngustă în colțul din hol? Aș fi preferat o masă de șase persoane aci *(arată alături)* în birou.

SONIA: Foarte bine, schimbăm.

PATROANA: Dar cum facem cu cei care joacă bridge? *(Ridicînd din umeri:)* *Madame* Frasinopol și-a adus cărțile în poșetă.

SONIA *(triumfătoare):* S-a terminat cu jocul de cărți! *(Scoate din sîn un as, pe care-l arată și-l pune imediat la loc.)*

PATROANA *(mirată):* Cum?

SONIA *(sigură de ea):* Le-am șterpelit o carte, fără să vadă, cînd am trecut pe lîngă masa lor... Cînd vor da iar cărțile... *(E foarte admirată pentru isprava ei.)*

ELISABETA *(intră îndîrjită, ca o locomotivă, sigură, de-a dreptul la Sonia, și fără o vorbă îi scoate asul din sîn, o amenință cu el și iese fioroasă).*

SONIA *(rămîne ca un hoț păcălit):* Au ghicit... *(Cei doi rîd de ea.)*

DIRECTORUL *(prost inspirat):* Dacă am pune masa aici, în acest simpatic budoar?

PATROANA *(nu acceptă):* Aici?

MITICĂ *(vine din balcon în frac, cu un aer afectat de licean care cînd îmbracă întîia dată fracul se crede distins ca un diplomat. Dar nu e mai puțin adevărat că toți cei de față îl privesc uimiți, nepricepînd de unde poate să apară așa, transformat.).*

PATROANA *(surprinsă, rămîne cu ochii mari, surîde amuzată):* Ce-i asta?

DIRECTORUL: Ia uitați-vă...

SONIA *(mirată și ea):* Unde te-ai îmbrăcat?... Ce-i asta?

MITICĂ *(grav și candid):* Pe terasă... *(Își aranjează încă, distins, manșetele.)*

SONIA *(încremenită):* Pe terasă?

MITICĂ *(tot atît de angelic):* Pe terasă. Cînd am văzut cum merg lucrurile pe aici, am trimis acasă... de mi-a adus fracul.

DIRECTORUL *(uimit):* Dar pe cine l-ai trimis, domnule?

PATROANA *(îl măsoară cu privirea mulțumită, căci amicului nostru nu-i stă rău).*

MITICĂ *(cu o simplicitate afectată):* Pe Jean Goldenberg.

DIRECTORUL: De unde și pînă unde Jean Goldenberg?...

MITICĂ *(o clipă încurcat, dar pe urmă găsind soluția)*: L-am... l-am auzit cîntînd pe stradă și l-am strigat de pe terasă... *(Face oarecare mofturi.)*

PATROANA *(jumătate glumind, cam către director)*: Nu-i stă rău... de loc...

DIRECTORUL *(perfid)*: Da, e foarte elegant... *(Se face că-i potrivește cravata și-i scoate plastronul afară, de i se vede cămașa.)*... O... pardon... n-ai cămașă întreagă?... *(Femeile surîd amuzate, surprinse de această eleganță improvizată.)*

MITICĂ *(se înfurie pe director că i-a făcut de rușine eleganța, strepezit)*: Așa sîntem noi... lucrăm numai la fațadă...

PATROANA: O, domnule Mitică Popescu... Știi că poți fi și acrișor...

MITICĂ *(acru și furios)*: Da...

PATROANA: Hai să mergem, Sonia, că domnul Mitică Popescu a început să devie periculos. *(Ies amîndouă.)*

SCENA 12

MITICĂ, DIRECTORUL

DIRECTORUL *(se simte acum stăpîn și devine cu adevărat director, căci familiaritățile lui Mitică nu-i plac)*: Nu ți se pare, domnule Mitică Popescu, că ai început să incomodezi puțin pe doamna Demetriade?

MITICĂ *(fierbînd destul de mînie)*: Vă înșelați... Doamna Demetriade mă incomodează pe mine...

DIRECTORUL *(sever)*: Sînteți sigur?

MITICĂ *(aprinde o nouă țigară și vorbește cu o indiferență afectată):* Da, fără îndoială că da... Altminteri, dacă aș incomoda-o, nu mi-ar fi spus să vin la orice oră la ceai la dumneaei. *(Trage din țigară.)*

DIRECTORUL *(surprins):* V-a făcut doamna Demetriade invitația asta?

MITICĂ *(fals afectat și cu o voită simplicitate):* Să întrebăm spiritele, să vedem de ce părere sînt.

DIRECTORUL *(îndurerat, nedumerit):* V-a făcut doamna Demetriade invitația asta?

MITICĂ *(cu o comodă familiaritate):* De altfel m-a sfătuit să viu mai tîrziu, cînd începe lumea să plece... *(Suflă distrat în rotogoalele de fum.)*

DIRECTORUL *(îl privește scurt, furios și căutînd să se stăpînească):* Fără îndoială fiindcă o jenează prezența dumitale...

MITICĂ *(fără ciudă):* După alți autori, asta înseamnă că preferă să fim singuri.

DIRECTORUL *(încremenește nedumerit, apoi se frînge dezolat):* E uimitor! *(Abătut:)* Femeile acestea sînt de neînțeles... *(Se frămîntă fără eleganță acum.)*

MITICĂ: Nu-i chiar atît de neînțeles... La Flora e mai comod.

DIRECTORUL *(uimit, cu privirea amărîtă):* Cum la Flora? *(Exasperat:)* Ce vrei să spui cu Flora?

MITICĂ: Eu nu vreau să spun nimic. Dumneata ești cel curios... Chiar foarte curios.

DIRECTORUL: Te rog să-mi spui numaidecît ce ai vrut să înțelegi cu... Flora...

MITICĂ: Iar eu aș vrea să știu de ce vă interesează asta pe dumneavoastră...

DIRECTORUL *(furios și arogant):* Te rog nu ocoli... Ce-ai vrut să insinuezi?

MITICĂ: A, bun... Am vrut să insinuez că am luat de vreo două ori masa cu doamna Demetriade la Flora... că am preferat să fim într-un separeu. Se temea să nu o vadă vreo cunoştinţă.

DIRECTORUL *(uluit, lovit parcă de un ciocan în cap):* E cu neputinţă...

MITICĂ: Părerea dumneavoastră mă jigneşte. De altfel pot să vă spun că mare lucru nu e... *(confidenţial)* sărută prost.

DIRECTORUL *(se dă un pas înapoi de surpriză şi emoţie, după un timp îşi revine, măsoară pe Mitică furios, ca şi cînd ar fi să se încaiere, şi dispreţuitor pe urmă se îndreaptă spre uşă, iese spre birou).*

MITICĂ *(se uită triumfător după directorul care iese furios, apoi, cu pumnul strîns, jubilează copilăreşte*: „I-am făcut-o"*):* Ahaha... *(E îndelung încîntat de isprava lui. Deodată descoperă monoclul uitat de director pe măsuţa de lîngă canapea. L-a luat în mînă, dar tocmai în clipa aceea reintră directorul.)* Căutaţi monoclul? *(Îl şterge comic pe pantaloni şi i-l dă, acesta îl primeşte furios, smucindu-i-l drastic.)*

DIRECTORUL *(cu duritate în privire, biciuitor):* Dumneata eşti necuviincios! *(Ridică mîna să-l lovească.)*

MITICĂ *(rămîne o clipă înmărmurit de violenţa directorului. Apoi creşte în el o mînie ca de oţel, şi, voit calm, caută o soluţie. Parcă involuntar, dă cu ochii de panglica roşie din cartea de pe măsuţă. Sugestionat de această panglică, tacticos, apăsat, şi-o pune ca un galon pe umărul stîng, apoi aşteaptă dîrz.).*

DIRECTORUL *(l-a urmărit, enervat, furios, dar şi foarte nedumerit):* Ce-nseamnă asta?

MITICĂ *(arată cu înțeles, foarte familiar și obraznic, galonul de pe umărul stîng):* Galon... de bun ochitor, de la Moși... la baracă... *(Cu un gest ager arată pieptul directorului.)* Bag toate gloanțele în țintă.

DIRECTORUL *(cu ochii mărîți, schițează iar gestul de a lovi):* Ascultă, să nu mă scoți din sărite!...

MITICĂ *(îl privește o secundă, și pe urmă calm și serios):* Nu... *(la Moși, ci)* în armată, galonul roșu înseamnă: bun ochitor... Un fel de semn pentru cel care nimerește toate gloanțele... *(Familiar și provocator:)* V-aș fi spus așa, dar nu cred că ați făcut armata... ca să înțelegeți...

DIRECTORUL *(de-abia se mai stăpînește, se apropie furios, gata să-l plesnească, sînt acum obraz lîngă obraz).*

MITICĂ *(cu sînge rece, îl privește-n ochi):* Am și de la Moși: o decorație pentru tras *(apasă)* palme... de la manechinul de talpă. Are un ceas care marchează puterea... Știi? Tragi palme *(cu stînga trage, icnit, o palmă pe lîngă obrazul directorului și automat ridică dreapta cu indexul în sus, imitînd mecanismul manechinului, obraznic)* și ies kilograme! *(Numai că nu l-a pălmuit pe director.)* Tragi palme și ies kilograme! *(De vreo două-trei ori.)*

DIRECTORUL *(se stăpînește, intimidat, ezită o clipă, și pe urmă are aerul că iar vrea să lovească, dar se răzgîndește și iese furios).*

MITICĂ *(îl urmărește exultînd, cu toată fața înflorită, ca un strigăt. Apoi, complimentîndu-se singur):* Bun ochitor...

SCENA 13

PATROANA, MITICĂ

PATROANA *(vine preocupată, cu flori în braţe, caută un vas şi constată surprinsă):* Dar unde e domnul Valtezeanu?

MITICĂ *(în felul lui):* N-am ştiut că vă interesează, altminteri îl întrebam unde se duce.

PATROANA *(cu acelaşi fond de afecţiune, dîndu-i însă o lecţie):* Domnul Valtczeanu e un prieten care mă interesează. E amabil, cultivat, *causeur* plăcut, şi *(subliniază cu intenţie)* în orice caz un musafir politicos.

MITICĂ *(fierbînd, vexat):* A, da... nu ca alţii... mersi, asemenea...

PATROANA: În orice caz, nu înţeleg, domnule Mitică Popescu, să vă dau socoteală pentru preferinţele melc.

MITICĂ *(înţepat, dar şi îndrăgostit):* Nici nu v-am cerut-o.

PATROANA: Cu atît mai bine.

MITICĂ *(îndurerat totuşi):* Întocmai. Ştiţi proverbul: *de gustibus non disputandum*[1].

PATROANA *(precis):* Latineasca dumitale te onorează, domnule Mitică Popescu, şi sînt perfect de acord cu ea.

MITICĂ *(mînios, foarte nervos de altfel):* Sînteţi, cum s-ar zice, de acord cu toată lumea... Am văzut... Eram adineauri în balcon. Ar trebui să vă trimită statul la Liga Naţiunilor.

PATROANA *(tresare; apoi, enervată şi ea):* Da... uite un lucru la care nu m-am gîndit.

[1] Despre gusturi nu se discută (lat.).

MITICĂ: Va trebui să cereți însă un permis ca să luați și divanul acesta. *(O privește în ochi.)* E foarte necesar acordurilor dumneavoastră.

PATROANA *(cu ciudă, îndîrjită):* Evident că da... și divanul, și toate pernele... *(Privindu-l cald și direct:)* Numai pe dumneata nu.

MITICĂ *(o privește mînios și îndurerat):* Dar pe domnul Valtezeanu, desigur că da...

PATROANA: Acord, fără dumnealui? *(Convinsă:)* Nu se poate... Merge și dumnealui...

MITICĂ *(cu un fel de deznădejde):* Da... și o să vă duceți... Val-Valtezeanu... călătorie bună!

PATROANA *(provocată de spiritul lui):* Mulțumesc. Dumitale o să-ți scriem o „cărămidă poștală", cum probabil îți place să zici dumneata...

MITICĂ: Mersi pentru atenție! O să-mi facă mare plăcere.

PATROANA *(drăcoasă și afectînd indiferența):* Din Veneția mai ales o să-ți trimitem cîteva vederi foarte interesante.

MITICĂ *(adus parcă la realitate, rămîne dezolat și încremenit, ca și cînd i-ar fi înfipt un cuțit în inimă):* Din Veneția?

PATROANA *(suav afurisită):* Sigur că da... drumul la Liga Națiunilor trece prin Veneția... Da, uite *Baedeker*-ul. *(Ia cartea, în care este o panglică, și explică.)* Știi, îmi place așa de mult lumea de la noi, că numai călătorii visez. Dorm cu *Baedeker*-ul la căpătîi. Uite-l... Asta-i ruta Simplonului, Triest — Veneția — Geneva. *(„N-am ce să-ți fac!")*

MITICĂ *(îndurerat, sfîșiat, dar fără nici un joc, vine spre ea):* Ai să te duci la Veneția cu domnul Valtezeanu? *(Așteaptă înlăcrimat, așa, ca o rufă stoarsă.)*

PATROANA *(făcînd lirism, ca să-l exaspereze):* O să petrecem vreo două nopți!... Una la ducere... alta la întoarcere. Știi, cîteva plimbări cu gondola. Puntea suspinelor... Luna...

MITICĂ *(mînios acum):* Da, numai mierea o să lipsească.

PATROANA: Nu te supăra... dar asta e cam prea Mitică... Fii te rog mai Popescu...

MITICĂ *(supărat):* Vă rog, doamnă, fără „mai". Vă rog...

PATROANA: Nu pricep... de ce te-ai supărat?

MITICĂ: Vă rog foarte mult, fără „mai Popescu"...

PATROANA: Și în definitiv, de ce nu vrei dumneata să fii „mai Popescu"?

MITICĂ: Asta mă privește... Nu-mi place să mi se spună „Mai"... *(Și după un timp:)* Numai lui tata, Dumnezeu să-l ierte, putea să-i trăsnească prin cap să mă boteze Mai, fiindcă m-am născut la 1 mai.

PATROANA *(se dă un pas înapoi, nu-i vine să creadă):* Ce-i asta?... *(Uimită:)* Cum, nu te cheamă Mitică?... Nu te cheamă Mitică? *(Nu-și revine.)*

MITICĂ: Și numai biata mama, Dumnezeu s-o ierte și pe ea, a putut să fie fericită gargarisind toată ziua: Maiuțul mamii... Măișorul mamii.

PATROANA *(acum zîmbind):* Nu era, crede-mă, chiar atît de urît...

MITICĂ *(furios):* Dar nu i-a trăsnit prin cap că o să fiu de rîsul școlii. Rîdeau de mine toți, ca niște măgari... Unii profesori nu mă mai scoteau din „Prea Popescu", „Chiar Popescu".

PATROANA: Și de unde pînă unde Mitică?

MITICĂ: E numele lui tata, că-așa îl chema... Dacă nu m-a botezat el ca lumea, m-am botezat eu singur...

PATROANA *(glumind):* Dar știi că ești un măsluitor?... Ai semnătura falsă... Doamne ferește, ai semnat așa la bancă?

MITICĂ: N-aveți nici o grijă... Nu semnez niciodată decît M. Popescu... *(Semnează în aer, punînd punctul după M. cu arătătorul.)*

PATROANA *(tot nu se lasă):* Ei bine, deși nu ești un veritabil Mitică, tot plecăm și nu te luăm la Veneția.

MITICĂ *(înfuriat, cu drepturi vechi parcă):* Nu vreau să te duci cu domnul Valtezeanu la Veneția.

PATROANA *(scurt, nervos, parcă indignată de aceste drepturi pe care și le crecază el):* Da?... Și de ce nu vrei? Și dacă nu vrei dumneata ce-mi pasă mie?...

MITICĂ: Pentru că acest domn Valtezeanu e un mizerabil.

PATROANA *(spumoasă ca un pahar de șampanie):* Uite un lucru pe care nu l-am știut. Îl socoteam un desăvîrșit om de lume...

MITICĂ *(fierbînd):* Ooh...

PATROANA *(enervată):* Un musafir încîntător.

MITICĂ *(suferind):* Da, are buzunarele pline de migdale amare.

PATROANA *(enumerîndu-i calitățile):* Elegant...

MITICĂ *(întărîtat în suferință):* Scoate panglici pe nas și cîntă la minavetă.

PATROANA *(cu aceeași tensiune):* ...Care de altminteri mi-a vorbit totdeauna numai bine despre dumneata.

MITICĂ *(înfuriat, categoric, fără să țipe totuși):* Nu-i dau voie să vorbească bine despre mine. *(A rămas ca o statuie.)*

PATROANA *(tocmai își potrivea o buclă și încremenește așa):* Nu-i dai voie să vorbească bine despre dumneata?

MITICĂ *(mîndru şi scurt):* Eu cum nu vorbesc bine despre el?

PATROANA *(rîde acum, amuzată de explicaţie, fără să-şi dea parcă seama totuşi de sensul profund al protestării lui).*

MITICĂ *(încheie convins):* Desigur că da.

PATROANA *(cu ochii ca un joc de lumină):* Ai perfectă dreptate... dar un lucru: ştii că ai putea să vorbeşti şi dumneata mai frumos despre el?

MITICĂ *(sincer):* Nu pot.

PATROANA: Şi de ce nu poţi?

MITICĂ: Dumneata spui aşa fiindcă nu-l cunoşti. Dacă l-ai cunoaşte...

PATROANA *(curioasă):* Dacă l-aş cunoaşte?...

MITICĂ: Atunci ai avea altă părere despre dumnealui.

PATROANA: Iată ceva care mi se pare ciudat. Te rog să mă pui şi pe mine la curent cu lucruri atît de grave.

MITICĂ *(ezitînd puţin şi pe urmă decis, scade tonul, ca să sublinieze importanţa celor spuse):* Dumneata ştii ce propunere mi-a făcut acest domn Valtezeanu în legătură cu banca? *(Aşteaptă hotărît.)*

PATROANA *(neîncrezătoare):* În legătură cu banca?

MITICĂ: Da...

PATROANA: Te rog spune-mi, ca să ştiu şi eu. *(Şi aşteaptă curioasă, puţin cam neliniştită.)*

MITICĂ *(după o mică ezitare):* Ei bine, domnul acesta a avut nerușinarea să-mi propuie să nu mai lucrez astă-seară mai departe tabloul pentru Banca Romînească... *(arată masa, afectat)* să las să se prăbuşească banca.

PATROANA *(s-a liniştit, surîde):* Ei, nu-i chiar atît de grav... tot plec cu el la Veneţia...

MITICĂ *(cam zăpăcit puțin că destăinuirea lui n-a impresionat-o):* Da? *(Categoric:)* Atunci, am să-l omor și am să-i rup picioarele. *(A terminat cu el.)*

PATROANA *(vicleană, exasperată și calmă):* Oh, domnule Mitică, devii fioros. Vrei să-mi îngreuiezi călătoria, făcîndu-mă să-l iau cu mine pe targă? *(Îl privește cu un soi de îndîrjire întinsă.)*

SCENA 14

PATROANA, MITICĂ, DIRECTORUL, SONIA

DIRECTORUL *(intră cu Sonia, continuînd o discuție agitată):* Trebuie să-i vorbesc numaidecît.

SONIA *(cu socoteală):* Pentru Dumnezeu, liniștește-te... Lasă-mă să aranjez eu lucrurile...

PATROANA *(care își potrivea pieptănătura la oglindă, cînd au intrat ei, le iese înainte):* Sonia, ce fac musafirii noștri?

SONIA *(destul de rezervată):* Petrec. Servitorii au început să așeze mesele pentru supeu...

PATROANA: Foarte bine... *(Dar observă figurile reci ale celor doi.)*

SONIA: Am dat ordin... crezînd că te suplinesc...

PATROANA: Vai... desigur... desigur, Sonia...

SONIA: Am dat ordin să se așeze mescioare în salonul mare... În birou am pus, așa cum ai spus, o masă de șase persoane.

PATROANA: Dar ce ești atît de tăcut, domnule Valtezeanu? *(Și ca să-l consoleze parcă:)* Apropo, Sonia... ce ați hotărît pentru mîine seară? Luăm masa la grădină... cum am plănuit?

SONIA *(vag bucuroasă)*: A, firește!...

MITICĂ *(ascultă nervos și țîșnește indignat)*:... Îmi dați voie să fumez o țigară în balcon?

PATROANA *(viespe)*: Da, desigur, tocmai vream să te întreb și cu asta. Poți să iei chiar cutia întreagă... *(Îl ajunge cu caseta cu țigări în pragul terasei.)*

MITICĂ *(furios, dar vrînd să pară nepăsător)*: Mulțumesc, posed... *(Iese.)*

PATROANA *(după ce a înregistrat refuzul surprinsă, privește lung după el, satisfăcută, apoi, brusc serioasă, gînditoare, vine lîngă director)*: Ce-ați spune, domnule Valtezeanu, dacă am da o procură la bancă domnului Mitică Popescu?

DIRECTORUL *(surprins)*: O semnătură la bancă, acestui domn? Vreți să dați banca pe mîna unui asemenea om? *(Are un gest de indignare.)*

PATROANA *(candidă)*: Ziceam că, da...

DIRECTORUL: Doamnă, dacă ați ști ce știu eu, nu v-ați mai gîndi să-i dați această procură...

PATROANA *(speriată comic)*: Vai... Ce să știu?

DIRECTORUL: Dacă ați ști ce mi-a spus adineauri, l-ați goni imediat din casa dumneavoastră...

PATROANA: Te rog spune-mi pe loc...

DIRECTORUL: Nu știu cum să mă explic... *(Caută.)* Destăinuiri e un mod de a vorbi... afirmațiile publice, deși nu eram decît noi doi... ale domnului Mitică Popescu...

PATROANA *(stăruind)*: Bine, dar ce v-a spus domnul Popescu?

DIRECTORUL *(tace, stînjenit, încurcat)*: Doamnă, mi-e penibil să vă spun anume ce mi-a povestit domnul Mitică Popescu despre dumneavoastră. De altfel, dacă asemenea fapte ar fi adevărate, cu nespusă părere de rău ar trebui să vă declar că rareori în viața mea am fost mai dezamăgit...

Dar nici nu-mi vine să cred.. V-am stimat foarte mult, doamnă...

PATROANA *(nervoasă, iritată):* Vă rog să-mi spuneți fără întîrziere ce v-a povestit acest domn pe socoteala mea...

DIRECTORUL: Ei bine, mi-a spus că l-ați sărutat... că, în sfîrșit... pretinde că ați fost numai cu el la un restaurant de noapte... la Flora, în în cameră separată...

PATROANA *(ridicînd indignată tonul):* V-a spus asta domnul Mitică Popescu?

DIRECTORUL: Acum un sfert de oră, aici.

PATROANA *(furioasă, ca un samovar care fierbe):* A, a, a... *(Cheamă vehement, cu tonul ridicat, accentuînd pe „Mitică":)* Domnule Mitică Popescu... *(Și mai vehement)* Domnule Mitică Popescu...

SCENA 15

ACEIAȘI, MITICĂ POPESCU, BERNIGRĂDEANU, GINA, ELISABETA

MITICĂ *(intră speriat de această chemare poruncitoare. Bernigrădeanu, Elisabeta, Gina intră și ei nedumeriți, să vadă ce s-a întîmplat. Poate și alți invitați).*

PATROANA *(elocventă, rapidă, cu tonul ridicat și gălăgioasă):* Domnule Mitică Popescu, ai spus dumneata că am luat cu masa, cu dumneata, în cameră separată la Flora?... Că te-am sărutat cu pe dumneata? *(Rămîne ca un semn de întrebare amenințător.)*

MITICĂ *(începe să respire prost, dar tot poate plasa repede, nervos, directorului):* Credeam, domnule, că ai să porți asta cel puțin nouă luni.

PATROANA *(cu tonul mereu ridicat, clocotind parcă):* Te rog răspunde la întrebare! *(Și mai indignată:)* Ai spus într-adevăr că am luat masa cu dumneata la Flora, că te-am sărutat eu? *(Așteaptă.)*

ELISABETA *(se întoarce spre Bernigrădeanu indignată):* Auzi nerușinare la golan?

DIRECTORUL *(fierbînd):* Așa-i cînd primești în casă asemenea haimanale.

MITICĂ *(intimidat de izbucnirea ei acum):* Doamnă..

PATROANA *(amenințătoare):* Taci și răspunde la întrebare... Cum de ai putut să spui una ca asta?... E nemaipomenit... Nu poate să stea cineva de vorbă cu dumneata nici cinci minute!

MITICĂ *(caută sprijin cu privirea, a cam băgat-o pe mînecă):* Să vedeți...

PATROANA *(sus de tot, zănatică, fără să mai asculte nimic, ca să nu i se vadă privirea):* M-ai compromis... Mîine toată lumea are să știe asta. Are să știe. Are să se publice la *Universul*... Are să fie un scandal nemaipomenit... *(La foarte înaltă tensiune:)* M-ai compromis... *(Nu se uită la cei din jurul ei, care se privesc, uimiți de acest scandal.)*

MITICĂ *(nu mai știe ce să facă, privește speriat în jurul lui, vede că toată lumea îl privește și îl dezaprobă).*

PATROANA *(care nu ascultă nimic și nu privește pe nimeni, ca să nu i se ghicească gîndurile, continuă cu tonul ridicat, zănatică):* M-ai compromis... Nu mai e decît o singură soluție.. *(Se oprește lung, cu brațul întins, și rostește acum sincer, de-a dreptul:)* Trebuie să mă iei de nevastă!

(Cei de față, surprinși, căci numai la asta nu se așteptau, nu mai știu ce să creadă, se privesc năuci, dar Georgeta nu se sinchisește de ei.)

BERNIGRĂDEANU *(aiurit):* Adică...? *(Murmură convins:)* E nebună... E bună de legat.

MITICĂ *(parcă ar fi lovit în cap, nu e în stare să scoată o vorbă, priveşte ca leşinat în jurul lui, parcă să vadă din privirile celorlalţi dacă nu visează, în sfîrşit, bîlbîie):* Vream... credeam...

PATROANA *(sigură de biruinţa ei, adaugă, aşa, ca o concluzie efervescentă):* Ce? Crezi dumneata că aşa merge cu mine? Trebuie să mă iei de nevastă... Eeh!

MITICĂ *(după ce a rămas suspendat în gol cîtva timp, îşi regăseşte respiraţia, doar ca să spuie aiurit):* Nu pot.

ELISABETA *(i se pare că nu a auzit bine):* Ce-a spus?

BERNIGRĂDEANU *(clipind nedumerit din ochi către Gina, care priveşte stupefiată):* Asta-i şi mai bună!

PATROANA *(nevenindu-i să creadă):* Cum nu poţi?

MITICĂ *(ca orbit de o lumină bruscă, agăţîndu-se ca un desperat de „nu pot"):* Nu pot... *(caută, bîlbîie nu numai fraza, ci toată situaţia)* pentru că... *(repetă, căzut din lună)*... pentru că... *(nu găseşte)* nu pot...

PATROANA *(indignată, caldă, pasionată, trăsnită):* Dar nu vezi că mă iubeşti? Eşti nebun după mine...

MITICĂ *(cu o uimire prefăcută, fără să se poată regăsi, căutînd mereu, intimidat, o scăpare):* Eu te iubesc pe dumneata? Mai întîi... Mai întîi nici nu-mi placi... *(Fericit că totuşi a găsit ceva:)* Şi pe urmă, eu sînt însurat...

PATROANA *(lovită în inimă, se dă un pas înapoi, nu se poate regăsi ea acum):* Cum eşti însurat? Cum asta? Cum poţi să fii însurat?

MITICĂ *(îndîrjit în el însuşi, apăsînd ca să-şi facă puţin curaj):* Ca oamenii. *(Didactic:)* Oamenii se însoară la ofiţerul stării civile...

PATROANA *(înfuriată, femeieşte, i-a tras, reflex, o strașnică palmă):* Nerușinatule...

MITICĂ *(instantaneu, demn și înfuriat și el):* Doamnă, nu admit să fiu bătut... Eu sînt aici funcţionar... nu sînt sclavul dumitale.

PATROANA *(mai femeie, mai înfuriată şi ea, strigă, acoperindu-i vocea):* Ba da, ba da... eşti sclavul meu... sclavul meu...

MITICĂ *(a luat-o razna):* Vă înșelați... *(Și în timp ce toți se scrutează, dar nu mai pricep nimic din ceea ce văd, el se caută prin buzunare, scoate demisia.)* Poftim demisia mea... Bună seara... *(Iese; acum stupefacția tuturor e la culme. S-a făcut o tăcere lung apăsătoare.)*

DIRECTORUL *(ia demisia de pe jos, mirat):* Avea demisia la el?...

BERNIGRĂDEANU *(către Gina, care zîmbeşte nedumerită):* Dacă-mi propunea mie s-o iau de nevastă... eu divorțam pentru ea.

GINA *(mai încet):* Am să vă spun un secret. Georgeta are ceva mai mult gust... *(decît să ia un bărbat ca dumneata!)*

BERNIGRĂDEANU *(mormăie furios):* El mai bun ca mine!

SCENA 16

PATROANA, DIRECTORUL, SONIA, ELISABETA

SONIA *(toată atmosfera a scăzut, întreabă nedumerită):* Dar... Georgeta, ce a fost asta? Ce copilărie?

PATROANA *(uimită încă, nepricepînd nimic, deprimată):* Aşadar, e însurat... *(Rămîne tristă.)*

DIRECTORUL: Doamnă... dar ştii prea bine...

SONIA: Georgetă... Crede-mă, te cunosc de multă vreme... Eşti atît de copilăroasă uneori... De multe ori, gesturile tale, felul tău de a fi te fac să nu mai ştie lumea ce să creadă...

ELISABETA: Cum ai putut să te gîndeşti la una ca asta?... Să-l iei de bărbat pe domnul Mitică Popescu...

DIRECTORUL *(ironic):* Mai curînd făcea să-i oferiţi un pantalonaş pentru copil decît mîna dumneavoastră.

PATROANA *(izbucnind într-un rîs nervos, copilăresc):* Aha, ha-ha!... Cum? Aţi luat-o în serios? Vai, dar delicioşi mai sînteţi... N-aţi văzut că toată seara am glumit? Domnul Valtezeanu îl lăuda adineauri pe acel domn ca pe un om de inimă. M-a amuzat să-l pun la încercare cu farsa asta... Vream să văd cît ţine un om de inimă la nevasta lui. Cum, aţi crezut?... Aha, ha-ha!... *(Ia braţul lui Valtezeanu.)* Hai la masă!... *(Toţi se îndreaptă gălăgioşi spre masă. Se aud diverse exclamaţii:* „Aşa da, ca glumă nu e rău..." *şi altele.)*

ACTUL III

O odăiță, acasă la sora lui Mitică. În fund — o ușă care dă într-un mic vestibul. Două ferestre aproape lipite dau peste o boltă de viță ruginită. Ghivece cu mușcate în fereastră, gutui puse să se coacă, perdele albe și figuri geometrice brodate, deschise și prinse într-o parte și alta a ferestrei. În mijloc — o masă cu un picior, pe care e așternută o față de masă lucrată de mînă: verde, roșu și culoarea nisipului. În dreapta — un pat cu tăblii pentru o singură persoană, acoperit cu o cuvertură. Deasupra patului, pe perete, un covor ieftin, cu o scenă arabă, o caravană cu vreo două cămile, una după alta. Între pat și ușă — un paravan care maschează lavoarul și cuierul. În stînga—întîi o sobă înaltă de tinichea ca ale vînzătorilor de castane, cu cuptor deasupra, pe care, pe nisip se coc vreo cîțiva cartofi. O ușă care dă într-o cameră vecină. După ușă — un scrin, pe care sînt cîteva borcane cu dulceață, o cupă de cristal, cîteva fotografii și un teanc înalt sau două de cărți vădit literare. De asemenea o oglindă cît o pagină de coală, cu rama mobilă, fixată pe o cască. Pe pereți — portrete de familie, făcute după fotografii. O fotografie îl arată pe Mitică militar, cu rănița și arma pe umăr. Altă fotografie reprezintă un grup de absolvenți. Sub ferestre e ca un soi de laviță pe care se pot pune hainele. În jurul mesei se află, în dreapta, un fotoliu scund, cu brațe groase de tot, așa că se poate sta comod pe ele. E acoperit cu o velință. În partea cealaltă e un fotoliu din altă garnitură. Mai e un scaun obișnuit ca de restaurant, pe care stă

Mitică acum, cînd se bărbiereşte. Tot mobilierul e vechi, ruinat destul, dar foarte curat. Străbate, aruncînd pete lumincase pe duşumea, ici şi colo, prin bolta de viţă, un soare anemic de noiembrie.

SCENA 1

MITICĂ, NEPOTUL, apoi ANA

MITICĂ *(cu nişte pantaloni mai vechi pe el, în cămaşă, se bărbiereşte în faţa unei oglinjoare pătrate).*

NEPOTUL *(priveşte atent la bărbieritul lui Mitică, de parcă ar asista la cine ştie ce operaţie importantă):* Unchiule, mai dă-mi să-ţi ţin cureaua.

MITICĂ *(jucîndu-se cu el ca un dulău cu un căţeluş amic, deci luîndu-l în glumă ca de la egal):* Păi te ţin pe tine curelele să-mi ţii mie cureaua de ras?

NEPOTUL: Ohoo!...

MITICĂ *(se preface neîncrezător):* Na, ţine. *(Îi dă un capăt al curelei. Nepotul se opinteşte şi trage.)* Ei, trage...

NEPOTUL *(trăgînd puternic):* Uite.

MITICĂ *(întinde braţul, şi nepotul cade trăgînd de curea):* Păi vezi? *(Rîzînd de el:)* Mă, asta-i treabă boierească. Pe vremea fanarioţilor era un boier special care rădea pe vodă. *(Ce ştii tu?)*

NEPOTUL *(serios mirat, căci el ştie din cartea de citire):* Păi vodă nu purta barbă?

MITICĂ *(dă din nou clăbuc):* Ba purta... dar se „bărbierea" şi el.

NEPOTUL *(interesat):* Unchiule, nu dai perdaf?

MITICĂ *(indignat):* Perdaf? Mă, da mahalagiu mai eşti... Se zice „contra" pe boiereşte... N-ai

auzit și tu la bărbierii de lux: „Domnu, dați contra?“

NEPOTUL: Dumneata nu dai contra?

MITICĂ: Dimpotrivă... dau... uite, și sînt gata.

ANA *(femeie ca de treizeci de ani, foarte frumoasă, dar cu fața obosită de griji și necazuri, gospodină harnică, muncită de nevoi, intră cu un braț de lemne):* Mitică, parcă te-ai duce la nuntă, frate. Cine naiba vine să te vadă azi? Abia te-ai sculat de pe boală, nici nu ieși din casă, și te razi în ficcare zi.

(Nepotul încearcă să vadă de s-au copt cartofii.)

MITICĂ *(la lighean, se spală arătînd bucuros fereastra cu soare și bolta de viță ruginită):* Tu nu vezi ce soare e azi?... Luminează-te și tu. Azi ies la plimbare...

ANA *(nu mai scormonește focul, privind brusc):* Ce, ești nebun? A spus doctorul să nu ieși din casă încă o săptămînă.

MITICĂ *(uscîndu-se bine cu prosopul):* Parcă eu mă iau după toate prostiile doctorilor!

ANA: Parcă altfel vorbeai cînd m-ai trimis la Linica să vie frate-său să te vadă...

MITICĂ *(pornit pe jumătate pe glumă):* Mă prefăceam și eu... Ce, tu ai luat-o în serios?

ANA *(amărîtă puțin):* Te prefăceai?... Cînd aiurai?... Cînd te ridicai la miezul nopții în pat, în capul oaselor, și țineai discursuri?

MITICĂ *(vesel):* Discurs sincer... ai pomenit tu?... Aiureală curată, ca la Parlament.

ANA: Mitică, doctorul spune că a fost o pneumonie foarte serioasă... Ți-ajunge două luni în pat... Vezi să nu te întoarcă.

MITICĂ *(pipăindu-și buzunarul de sus al hainei, absent):* Aolcu, te pomenești că mă întoarce,

și atunci îmi vine inima în dreapta, cum vine la hainele întoarse buzunarul de batistă.

ANA *(pățită)*: Mitică, bagă de seamă. Dacă te întoarce boala e nenorocire... Nu mai avem nimic de vînzare în casă. Cum am dus-o în aceste trei luni, nici dușmanii noștri să n-o ducă.

MITICĂ: De ce? Lasă-i, dragă, s-o ducă încă și mai rău.

ANA *(vede că el e haihui)*: Mitică, tu știi că am vîndut și ceasornicul pe care îl aveam de la mama, și paltonul tău?

MITICĂ: Paltonul? *(Fredonează necăjit.)*

ANA: Ce era să facem? Altceva nu mai avem nimic... de vînzare.

MITICĂ *(pe gînduri)*: Nici nu-l plătisem măcar!... O să moară Jean de necaz. Acum cu ce ies eu?

ANA: Îți trebuia lapte, doctorii, căldură...

MITICĂ: Parcă n-aveam eu destule călduri.

ANA: Urîtă viață, Dumnezeule...

MITICĂ *(neconsolat oricum)*: Și nu-ți închipuiai că o să mă ia frigurile cînd m-oi vedea fără palton?

ANA: Mitică, dacă ai ști cum am intrat în iarnă!

MITICĂ *(s-a dus la fereastră)*: Uite, azi e soare... cu ce ies eu din casă? Te pomenești că mi-ai vîndut și pardesiul!

ANA *(face ordine, strîngîndu-i cele de ras)*: Am vîndut întîi pardesiul.

MITICĂ: Ai!

ANA: Păi ce era să mai faci cu el iarna?

MITICĂ *(decis)*: Ies atunci în haină.

ANA *(nu-i vine să creadă)*: Ai să ieși în haină, acum, în noiembrie?

MITICĂ *(își caută hainele)*: Ce știi tu? Asta-i șic... Știi, să treci așa, ușurel, în talie, cînd alții au pe ei blană...

ANA *(îngrijorată de tot)*: Mitică, ai să răcești. *(Iese.)*

MITICĂ: Ei, asta-i!

NEPOTUL *(pentru care operația cu îmbrăcarea lui Mitică e o operație care trebuie urmărită de aproape, cu interes)*: Unchiule, să-ți scot pantalonii de la călcat?

MITICĂ *(dîndu-l deoparte)*: Fugi, mă... asta-i treabă grea... Vrei să-i șifonezi din nou?... *(Nepotul e la pat și ridică salteaua, de sub saltea vrea să scoată pantalonii puși la călcat.)* Lasă, mă, n-auzi că nu-i pun azi pe-aia?... Tu du-te la școală...

NEPOTUL *(mîndru)*: Nu, că azi n-avem școală... Ne-a spus ieri doamna Demetriade.

MITICĂ *(tresărind, se apropie de el)*: Doamna Demetriade? Cine e asta?

NEPOTUL: Doamna Demetriade, *(ce, nu știi?)* doamna noastră.

MITICĂ *(cerîndu-i cont)*: Și cum o cheamă pe ea Demetriade? Cu ce drept? *(A rămas mult pe gînduri, pe urmă scoate fotografia patroanei din șifonier și se uită lung la ea.)*

NEPOTUL *(cu interes)*: Unchiule, iar te doare capul?

MITICĂ *(îl privește întrebător)*: ?!

NEPOTUL *(explicîndu-i convins)*: De cîte ori te uiți la poza asta, zici pe urmă că te doare capul.

MITICĂ *(indignat)*: Ieși afară, lighioană... *(Nepotul iese, iar el, bolnav de dragoste, sprijină fotografia de oglinda de pe masă, o privește lung. I se pare că ea îl privește de asemenea. Se duce spre stînga, verifică, se duce spre dreapta, iar verifică. Se așază din nou în fața ei și-i spune îndurerat)*: Mai spune-mi o dată să te iau de nevastă...

SCENA 2

NEPOTUL, JEAN GOLDENBERG, MITICĂ

(Se aud lătrăturile unui cîine de fiecare dată cînd vine sau pleacă lume străină.)

NEPOTUL: Unchiule, a venit un domn.

MITICĂ *(puțin fîstîcit, nu știe unde să ascundă fotografia. O vîră sub tăvița de pe masă).*

JEAN *(intrînd triumfător):* Bine, mă păcătosule, credeai că n-am să te descopăr? A descoperit Amundsen Polul Sud...

MITICĂ *(prompt):* Bun... Dar cu cîți poli am descoperit cu ocazia asta? *(Așteaptă.)*

JEAN *(desfăcîndu-și paltonul):* Un ban nu-ți dau... pentru că ești un păcătos...

MITICĂ *(cu o falsă indignare):* Va să zică îmi tai creditul acum, în iarnă?... Bine că știu, bancher calic.

JEAN *(s-a așezat pe scaun):* Ascultă, ce-i cu tine? De ce nu te-a mai văzut nimeni?

MITICĂ: Stai întîi să semnăm armistițiul... Scoate zece poli, deși aș prefera două sute de lei... Face mai multă impresie.

JEAN *(scoate mănușile și pe urmă* portefeuille-*ul):* Na!... Acum spune...

MITICĂ: Nu, scoate și o țigară, că n-am fumat de ieri.

JEAN *(și-a pus paltonul pe lavița îngustă și joasă de sub fereastră):* Na... Acum spune, de ce n-ai mai dat nici un semn de viață?

MITICĂ *(simplu și net):* Am fost bolnav.

JEAN *(simplu și net, și el):* Grav?

MITICĂ: Grav.

JEAN: Ai murit?

MITICĂ: Nu.

JEAN *(privindu-l afectuos):* Nici nu merită un măgar ca tine să se intereseze lumea de el... Acolo pe unde ai stat, nimeni nu știa despre tine. Am întrebat pe Florian, pe Niculescu. Ăsta mi-a dat o adresă, da nu crai: Romană 287... *(Cu ochii calzi de simpatie:)* Credeam că ai fugit cu vreo babă la Paris... Te știam dornic de aventuri galante...

MITICĂ *(fumează cu poftă):* Chiar așa am și făcut... Dragă, am tras un fox-trot cu moartea... E o babă cam uscată și îndrăcită... însă dacă știi cum s-o iei... *(Nu termină.)* Dar ia ascultă... Spune-mi și mie, ce mai e pe la bancă?... *(Se simte unde ar vrea să ajungă, nefericit, dar nu are curajul să întrebe de ce-l doare pe el.)*

JEAN *(practic):* Ți-ai găsit!... Partea mea o aduc pe masă pe urmă.... Mai întîi spune-mi tu.

MITICĂ *(cu un cheag greu în inimă):* După ce mi-am dat demisia de la bancă....

JEAN *(apropo):* Ei! Și cu demisia asta a ta cc a fost? Nimeni nu mai înțelege nimic.

MITICĂ *(sincer și cu tonul omului jignit):* Dragă Jeane... sînt cu omul pe care să-l ici peste picior? Patroana, în loc să-mi fie recunoscătoare că fac lucrări suplimentare, a început să mă ia la vale... Cine e în locul meu acuma?

JEAN: A numit directorul un om de-al lui. Unul colțuros și strîmb, parcă are nasul lipit cu pap... Cînd vorbește, parcă sughiță. Eram foarte intrigați... *(Iar îl privește cu un nou flux de simpatie...)* De ce nu ne-ai dat, cel puțin nouă, nici un semn de viață? De ce n-ai trimis la mine acasă?

MITICĂ *(topit de dor):* Nu știu, mă... Eram obosit și dezgustat.

JEAN *(tachinîndu-l sec)*: Cel puțin nevoie de parale n-aveai?

MITICĂ: Am încasat niște bani a doua zi... Ni i-a trimis...

JEAN: Așa-i, altminteri, desigur, nici nu-ți dădeai demisia...

MITICĂ *(cu o supărare cordială)*: Cînd ți-oi arde una acuma... Vream să-mi caut o slujbă. Dar a început febra... Nu mai știam nici ce e cu mine. De vreo două săptămîni sînt ceva mai bine.

JEAN *(se uită la cadre, examinează)*: N-ai ieșit pînă acum din casă? Nu-i vorbă, că a plouat tot timpul... trei luni de ploaie, mă! Abia de ieri a ieșit soarele.

MITICĂ *(privind fereastra cu bolta de viță ruginită în soare)*: Scumpul meu amic a știut că mă fac bine... Ieșim pe Calea Victoriei. Acum sînt gata. *(Se duce după paravan și își pune pantalonii buni.)* Dar, ia ascultă, cum de ai aflat adresa mea acum?

JEAN: A venit... nu știu ce treabă a avut la casierie... Muntenescu de la Franco-Romînă... Tot el ne-a spus că ai fost bolnav... *(Și-a adus aminte.)* S-o fi văzut pe biata Angela!...

MITICĂ *(își-aduce aminte că „l-a înșelat", se strîmbă ca în fața unui fel de mîncare care nu i-ar place)*: Aî!

JEAN *(povestind cu firescul funcționarilor plictisiți)*: Și directorul tocmai trecea pe la noi... cum a auzit că e vorba de tine, a venit imediat.

MITICĂ *(văzînd că Jean nu-i dă tocmai știrile care-l interesau)*: Dar ascultă, ce schimbări mai sînt pe acolo?

JEAN *(vag, indiferent):* O mulțime... Așa, știi, acuma a trecut biroul contabilității în locul acelui al casierului și viceversa.

MITICĂ *(cu gîndul aiurea, arzînd mocnit):* A, bun!... *(Enervat pentru că nu-i spune ce-ar vrea el să știe, prăpădit să afle, totuși vrînd să pară indiferent:)* Dar altceva?

JEAN: Da, Buiac și-a cumpărat — cine naiba l-o fi sfătuit? — o gambetă... Mă, ce am rîs... Știi, ne gîndeam la tine... ce te-ai fi amuzat...

MITICĂ *(îndrăgostit, timid și nervos):* Asta-i tot?

JEAN *(vag, indiferent, încurcat):* Mai sînt destule... Știi, acum cu fabrica... au făcut un serviciu nou... Mi-au dat mie fișele lui.

MITICĂ: Va să zică, schimbări de serviciu. *(Cu ocol nervos:)* Dar directorul cum se mai comportă?

JEAN *(cu un ton neglijent, în timp ce își încheie un șiret desfăcut la pantof):* A, că și uitasem să-ți spun. S-a logodit cu patroana.

MITICĂ *(țîșnește într-un marș-marș, pe care-l fredonează desperat și închis în el. Pe urmă se oprește pe gînduri și revine indiferent parcă, dar cu o urmă de drojdie în suflet):* Altceva, mai important, dragă... ceva despre bancă...

JEAN *(vesel):* A... te interesează?... Am făcut un chef cu ăia de la Franco-Romînă... *(Încălzit:)* Mă Mitică, dar știi ce chef?... Marinoiu se suise pe masă, mă, și cînta din galoșii mei. Bădescu și-a pierdut cravata și pălăria...

MITICĂ *(are aerul că se interesează, abătut):* Da... da...

JEAN *(nu observă):* Mă, s-a îmbătat nebunul ăla de Ghiță... *(Și cînd îl vede, îngrijorat:)* Dar ce c... ce ai?

MITICĂ *(căutînd să se ascundă, cu oarecare dispreț):* Nimic. *(Dar se cunoaște că e pierit cu totul.)*

JEAN: Ce ai, mă? Uite ce palid ai devenit...

MITICĂ *(fredonează într-un iz de parodie, cu un ton de dispreț îndurerat):* „S-a dus, să nu mai vorbim de ea"... *(Cîntă, pe masă, cu degetele, ca la pian.)*

JEAN *(și mai îngrijorat):* Dar ce ai, mă?... *(Îl examinează atent.)* Ai un cap!

MITICĂ *(cu un ton amărît, căutînd să fie vesel parcă):* Nimic, mă, impresia... Știi, așa sînt eu cînd aud de un chef la care n-am luat parte! *(Și profund sincer, din toată inima:)* Ah, un chef... ce n-aș da acum să fac un chef...

JEAN: Tocmai! Noi ne gîndeam la tine... „Mă, unde o fi Mitică?... Mă, ce e cu Mitică?"

MITICĂ *(se frămîntă, luptă să nu-i dea lacrimile):* Nimic...

JEAN *(vede că nu e glumă, dar crede că e boala de vină):* Ascultă, mă, ție nu ți-e bine... Bagă de seamă... Mai bine culcă-te iar în pat...

MITICĂ *(făcînd gimnastică):* Fugi, mă, că n-am nimic... Dimpotrivă, ieșim pe Calea Victoriei. *(S-a ridicat.)*

JEAN: Ai înnebunit?

MITICĂ *(parcă ar bea vin, cu o ușoară desperare):* Taci din gură... Vreau să văd strada... să văd soarele... să văd femei frumoase... *(Oftează cu gîndul în trecut.)* Mă... de cînd n-am mai fost la Capșa...

JEAN: Dacă vrei, mergem... Afară e o minune... S-a uscat, de vînt, noroiul...

MITICĂ *(încîntat de imagine):* Încep femeile să iasă... Mă, pricepi? O să vedem azi pe Calea Victoriei o femeie frumoasă, două, douăzeci... unele după altele. *(Se îmbracă repede cu costumul lui de crai vag demodat, dar „bine".)*

JEAN *(serios, își îmbracă iar paltonul):* De ce douăzeci? Sînt mult mai multe.

MITICĂ *(a rămas visător; pe urmă, cu un ton voit neglijent):* Dar ia ascultă, cînd a fost logodna aia? A fost lume?

JEAN *(a uitat):* Care?

MITICĂ *(nervos):* A directorului cu patroana...

JEAN *(firesc, indiferent, își pune fularul):* Nu știu, mă... că mi se pare că n-a fost nici o logodnă... *(Se vede că era o chestie care nici nu-l prea interesa.)*

MITICĂ *(nesfîrșit de bucuros, dar și strepezit, înfuriat):* Cum n-a fost, mă tîmpitule?... N-ai spus tu adineauri?...

JEAN *(iar fără nici un pic de interes, plictisit puțin):* Fugi, dragă, de aici... N-a fost nici o logodnă... Era numai vorba...

MITICĂ *(îl ia de guler, urlă la el):* Bine, mă idiotule, de ce mi-ai spus că s-au logodit?...

JEAN *(„asta-i acum"):* Ei, și dacă ți-am spus? Am spus și eu cc-am auzit... Și pe urmă, nu e totuna?...

MITICĂ *(îl privește uluit, strepezit):* Totuna! *(Se îndreaptă spre ușă.)* Hai să plecăm mai repede, că sînt în stare să te gîtui.

JEAN: Ce, iar vrei să faci inspecția automobilelor la Capșa? Fugi de aci, că te întoarce boala...

MITICĂ *(fierbînd):* Hai la Capșa...

JEAN *(văzînd că a rămas în haină):* Ești nebun? Cum să ieși în haină?

MITICĂ *(fierbînd):* Auzi? Îmi spui întîi că directorul s-a logodit cu patroana, și pe urmă...

JEAN *(candid):* Cînd ți-am spus eu? Dacă te iei după zvonuri... Mai întîi că de luna viitoare nici nu mai e patroană... A scăpat de bancă. A încheiat cu Valtezeanu, cu Buiac și alți

doi o convenție... Ei își iau asupra lor banca și ipotecile casei, iar ca lc cedează aprobarea pentru fabrica de la Bocșa. Ei, ce zici de o asemenea prostie? O afacere ca asta... Să vezi ce-o să scoată de aci Valtezeanu și Buiac. Se umplu de bani. Mare prost ai fost și tu c-ai dat-o.

MITICĂ: Foarte bine a făcut. A fost o femeie cuminte... Ducă-se dracului de bancă. Pe urmă se putea încurca și cu fabrica asta... cine știe cum... În afaceri de-astea, oamenii cinstiți se-ncurcă. Bine a făcut. Așa, scapă cu casa fetiței curată.

JEAN: Asta vrea și ea mai întîi de toate. Are alte planuri. S-a hotărît să se mute la Paris. Se face desenatoare la o casă de mode acolo. Are un talent strașnic.

MITICĂ *(gata să cadă de pe scaun, rămîne încremenit, întreabă sfîrșit, cu glas moale):* Pleacă la Paris?

JEAN *(furios):* Ei, vezi că ești idiot... Spun și eu ce-am auzit, și tu, parcă ți se face injecție în șira spinării! *(Încruntat:)* Nu-ți mai spun nimic... De ce ești sigur că pleacă la Paris?

MITICĂ *(scîncit):* Eu sînt sigur!

JEAN *(precipitat):* Poate că totuși nu pleacă. Poate că rămîne aci și deschide cu niște prietene ale ei un atelier de croitorie... A spus chiar ea asta, fetelor. Zice că la parter face un atelier de mode și confecțiuni. S-a și înțeles cu prietenele ei. Vor lucra împreună. Ea zice că acolo se pricepe. Pretinde că are să deseneze niște modele, să înnebunească toate bucureștencele.

MITICĂ: Și de unde naiba știi tu toate astea?

JEAN: Păi o spune ea la toată lumea. Într-o zi chiar în birou. Zice că atunci cînd n-o mai

auzi cuvîntul „bancă“ face un chef de trei zile.

MITICĂ *(sare):* Cu cine face cheful?

JEAN: Ei, şi tu acum... A spus şi ea o vorbă acolo...

MITICĂ *(nervos):* Hai! Ai dreptate, mergem la unchiu-tău. Mi-a vîndut soră-mea paltonul, cînd eram bolnav.

JEAN *(mînios):* Nici vorbă de asta... Şi pe urmă, acum? Tu nu vezi că e douăsprezece şi jumătate? *(Caută mult, nu ştie ce hotărîre să ia şi, necăjit, apoi, îşi dezbracă sacadat paltonul.)* Na paltonul meu.

MITICĂ *(înduioşat):* Şi tu nu te-mbolnăveşti?

JEAN *(izbucnind furios, aproape cu accent):* Sigur că mă îmbolnăvesc. C-aşa eşti tu... idiot... întotdeauna încurci toate alea.

MITICĂ *(mişcat, cu simpatie):* Atunci, ia-ţi paltonul şi slăbeşte-mă.

JEAN *(tot supărat):* Şi să te îmbolnăveşti iar? Eu n-am fost bolnav cel puţin... *(Îl îmbracă, bombăne furios:)* Dar aşa eşti tu!... *(Îi pune mînios fularul lui, îi ridică gulerul şi vrea să se întoarcă. Mitică îl opreşte brusc:* „Stai!“ *Şi apoi, încet, îi ridică şi el lui gulerul... la haină.)*

MITICĂ: Hai! *(Ies amîndoi, scena rămîne un timp goală.)*

ANA *(intră după un timp şi constată cu părere de rău că Mitică n-a ascultat-o):* A plecat. *(Începe să deretice prin cameră, iar cînd aude lătrături de cîine, se uită pe geam, să vadă cine vine. Trec prin dreptul ferestrelor patroana şi subdirectorul. Ana le iese înainte la intrare şi le deschide.)*

SCENA 3

ANA, PATROANA, SUBDIRECTORUL

ANA *(intră, conducînd respectuos înăuntru pe patroană şi pe subdirector, tot aranjînd şi potrivind scaunele, fotoliul):* A plecat mai adinca-uri... Azi a ieşit întîia oară din casă.

PATROANA *(nervoasă, către subdirector):* Poftim! *(Către Ana, cu surprindere:)* Dar ce, a fost bolnav?

ANA *(cu mîna la gură):* Rău de tot, doamnă. *(Îi îmbie iar, dar cei doi vor rămîne în picioare tot timpul.)* Am crezut că moare... Două săptămîni n-a ştiut de el.

PATROANA *(îndurerată, mirată):* Bine, dar nu trebuia lăsat să plece de acasă. *(Către subdirector:)* Şi noi, care n-am ştiut nimic...

ANA *(i se pare că tot nu e aranjat în casă):* Aiura într-una.

SUBDIRECTORUL: Asta nu e la el semn că e bolnav. E aiurit şi cînd e sănătos.

PATROANA: Bine, dar cine l-a îngrijit în tot timpul ăsta?

ANA *(firesc):* Cum cine? Eu.

PATROANA *(ca şi cum ar fi făcut o gafă, dar cu prietenie şi părere de rău):* Iertaţi-mă, doamnă... fără îndoială... Dumneavoastră trebuie să ţineţi foarte mult la...

ANA *(modestă):* Oh, doamnă.

PATROANA *(roasă puţin de gelozie):* Da... de... Uitaţi de ce am venit... Domnul Mitică Popescu mai avea de luat nişte bani de la bancă...

Se fac acum niște socoteli și lichidări și s-a constatat că dumnealui avea dreptul să ia leafa pe șase luni în momentul plecării.

ANA *(surprinsă și fericită):* Dar... dar... doamnă... eu nu știu... nu cunosc regulile la bancă... credeam că Mitică a fost dat afară!

PATROANA: Și pe urmă... e ceva foarte complicat... *(A găsit o explicație.)* S-au descoperit în registre niște gratificații pe care el nu le-a ridicat. Azi i-am aflat abia adresa la bancă.

ANA: Dar ce fericire, doamnă... Ce bine are să-i pară și lui!

PATROANA: Vi se pot încredința dumneavoastră acești bani?

ANA *(jignită de bănuială):* Dar, doamnă... cum credeți dumneavoastră.

PATROANA *(nervoasă):* Desigur că da... Domnule subdirector, fii te rog bun și înmînează suma datorată.

SUBDIRECTORUL *(serios și solemn ca de obicei, întinde plicul, dar e cuprins de scrupule și mai consultă o dată cu privirea pe patroană, care-i confirmă că e în regulă...):* Îi spuneți că nu e nevoie de chitanță, căci a semnat subdirectorul în locul lui. *(Îi dă un plic cu parale.)*

PATROANA *(luînd un pachet de la subdirector):* Și aici am adus un paltonaș pentru copil... Sînteți bună să-l chemați înăuntru...

ANA *(aducîndu-și aminte că e amărîtă):* Aoleu, pentru blestematul ăla... că face praf tot ce pune pe el... Acum e cu copiii pe uliță, se bate... Îl chem numaidecît. *(Iese și i se aude vocea în stradă.)* Mitică... Mitică...

SCENA 4

PATROANA, SUBDIRECTORUL

PATROANA *(detectivă sentimentală):* Ai văzut cum ne-a privit?... Trebuie să fie de o gelozie... De toată lumea se teme să nu i-l ia.

SUBDIRECTORUL *(încurcat):* Da... nu... nu... dumneavoastră... Nu pare să fie rea.

PATROANA *(convinsă):* Lasă-mă, n-ai văzut ce acră era cînd am vorbit de copilaș? Îți spun eu că.... Am un ochi în privința asta... Ce, n-ai văzut ce bănuitoare m-a privit? Mă întreb unde o fi găsit-o... Cum de l-a încurcat s-o ia de nevastă?!

SUBDIRECTORUL *(mereu grav, dar îndoindu-se):* De, parc o femeie harnică și cu dragoste de casă... Ai văzut, de bani i-o părut bine... Uite, parc gospodină. *(Arată casa.)*

PATROANA *(surîde):* De unde? Nu vezi că e harpie, ascultă-mă pe mine... Mă întreb dacă nu e datoria mea față de un om care m-a salvát... să-l scap și eu de o astfel de femeie.

SUBDIRECTORUL *(țeapăn):* O să fie greu... Se pare că o iubește...

PATROANA *(copilăroasă):* Cum o s-o iubească?...

SCENA 5

ACEIAȘI, ANA și NEPOTUL

ANA *(zgîlțîindu-l pe nepot, care venea cu un șirag de mosoare la gît):* Dezmeticule... trebuie să te adun de pe drumuri... Mosoare-ți trebuie... Ia uite ce ți-ai făcut din haine!

PATROANA *(privește pe subdirector cu înțeles: „Ia uite ce harpie!").*

ANA: Sărută mîna doamnei, șterge-te ! *(Îi șterge nasul cu șorțul.)*

PATROANA *(a desfăcut pachetul, scoate un paltonaș):* Vino încoace, micuțule... *(Îl îmbracă.)* Așa... ia uite ce bine îi vine...

SUBDIRECTORUL *(încîntat de ispravă):* Pe măsură. Mă rog... *(Deși e tocmai pe dos.)*

ANA: Vă mulțumesc, doamnă, că, uite, intrăm în iarnă și n-avem de nici unele. Că de cînd cu boala lui Mitică...

PATROANA: Păi dacă a fost bolnav... de ce a ieșit pe frigul ăsta?... Ar trebui...

ANA *(cu o durere de soră):* Da parcă poți să te înțelegi cu el? Ce, ăsta e om de înțeles?

PATROANA *(vede aici un spirit meschin de ceartă și-l privește cu înțeles pe subdirector. Pe urmă, către Ana, îngrijorată):* Totuși, poate că ar trebui să fii mai înțelegătoare cu el... E un om de inimă, doar puțin cam copilăros... are nevoie de îngrijire, de cineva care să vegheze asupra lui. Doamne ferește de o nenorocire... Dacă-l întoarce boala?

ANA: De, știu eu?... Dacă nu vrea să înțeleagă...! Își face de cap... Și așa, dacă n-aș fi fost cu...

PATROANA *(stînjenită):* Probabil că vă iubește.

ANA *(vorbește așezat, familiar):* El a ținut totdeauna la mine... Da cred că e mai mult obișnuința... Mai ales acum, aproape că nu mai putem unul fără altul.

PATROANA *(fără să vrea):* Ah!... *(Îl privește pe subdirector.)*

SUBDIRETCTORUL *(privește țcapăn și preocupat în tavan).*

ANA: Că mai ales de cînd mi-a murit bărbatul şi s-a mutat el la mine...

PATROANA *(nefericită):* Oh!...

SUBDIRECTORUL *(cu înţeles patroanei, tot ţeapăn şi cu ochii în tavan):* O să fie greu...

PATROANA *(enervată, îndurerată, bîlbîie):* E mult de cînd s-a mutat la dumneata?

ANA *(nevinovată):* Sigur, de mult... De cînd s-a întors din război... Bietul bărbatu-meu a venit bolnav greu... Ştiţi, din tranşee... Aşa că dacă n-ar fi fost bietul Mitică, nu ştiu, zău, cum am fi dus-o. Aproape că el ne-a ţinut pe toţi.

PATROANA *(praf făcută, face sforţări ca să poată vorbi, leagă greu vorbele):* Oh... va să zică... încă de pe atunci, de cînd trăia bărbatul dumitale?

ANA *(înger):* Sigur.

PATROANA *(nu poate pricepe, înghite în sec nedumerită, nu mai are nici glas, totuşi pînă la urmă izbuteşte să întrebe cu o voce sleită):* Şi bărbatul dumitale? Ce spunea?

ANA *(zîmbitoare):* Ce să spună...? Îl iubea ca pe un frate... Dacă vă spun că Mitică aproape ne ţinea pe toţi... El purta grija casei...

PATROANA *(a renunţat, nefericită):* Hai să mergem! *(Îl smuceşte pe subdirector.)*

SUBDIRECTORUL *(patroanei):* Cînd vă spuneam eu...! E isnoavă veche...

PATROANA: Atunci, bună ziua, doamnă.

ANA: Bună ziua, doamnă... Vă mulţumesc foarte mult... Sărută mîna la doamna... dezmeticule...

PATROANA *(priveşte copilul cu duioşie):* E frumuşel! *(Îndurerată:)* Are ochii lui tată-său.

ANA *(o clipă mirată):* Nu, seamănă mai mult cu mine şi cu Mitică. Are ochii lui Mitică.

PATROANA *(privește mai nenorocită pe subdirector)*: Haide! *(L-a smucit de mînă atît de puternic, că omul era să cadă.)*

ANA: Mitică îl iubește de parcă ar fi al lui.

(Patroana și subdirectorul se privesc aiuriți.)

PATROANA *(către subdirector, cu înțeles:* „Ce zici de asta?").

SUBDIRECTORUL *(meditează și, cu darul lui de a pricepe totul, privește și el cu subînțeles, și îi spune cu afecție Anei)*: A, copilul îl aveți de la bărbatul dumneavoastră?

ANA *(uimită, trece în față:)* Dar cum? De la cine să-l am?

PATROANA *(ca să repare gafa subdirectorului, cînd vin cei doi mai în față)*: Scuzați, doamnă, noi credeam că e copilul lui Mitică...

ANA *(firesc)*: Nu, doamnă, frate-meu n-a fost niciodată însurat și nici nu are vreun copil... Eu aș ști, că nu-mi ascunde nimic.

PATROANA *(o clipă încremenită, și pe urmă pasionat, precis)*: Cum? „Fratele dumneavoastră"?

ANA *(în modul cel mai firesc din lume)*: Frate-meu... Mitică.

PATROANA *(transfigurată de uimire)*: Cum? Mitică e fratele dumitale? *(Rămîne așa îndelungă vreme, căci nu-i vine să creadă, privind-o cu un început de nădejde.)* Și dumneata ești...: ești sora lui? *(S-a zăpăcit și gesticulează pe dos, nesigură, ca și cînd i s-ar încurca mîinile.)* El... adică... *(O îmbrățișează pătimaș.)* Ah... ah...

SUBDIRECTORUL *(își pune ochelarii, îi scoate, îi șterge, iar îi pune, și privește nedumerit izbucnirea patroanei; e scos dintr-ale lui, ca și cînd ar fi greșit o adunare)*.

PATROANA *(în fierbere, încîntată către subdirector, cercetîndu-l ca şi cînd el ar fi susţinut asta):* Auzi?... Sora lui!... Nu e harpie, e sora lui... *(Se întoarce şi, brusc, Anei:)* Eşti sigură?

ANA *(ridică din umeri cam nedumerită):* Aşa cred.

PATROANA *(de zăpăcită ce e, nu mai ştie ce face, îl trage pe subdirector de haină, de guler, certîndu-l):* Înţelegi? E sora lui... El e fratele ei...

SUBDIRECTORUL *(nedumerit de ceartă):* Dar nu-nţeleg de ce sînt cu de vină.

PATROANA *(o îmbrăţişează din nou... pe Ana, apoi, brusc şi uimit):* Sora lui!...

SUBDIRECTORUL *(cu conştiinţa împăcată):* Văzut-ai comedie? Am făcut bine că i-am încredinţat banii.

PATROANA *(jignită):* Parcă de asta-i vorba acum...

ANA *(e din ce în ce mai nedumerită, hotărît lucru nu înţelege nimic).*

PATROANA *(se opreşte brusc din mişcarea ei, febrilă):* Unde e acum?

ANA: A plecat cu domnul Jean Goldenberg.

PATROANA *(insistent, nervos):* Unde e? Unde poate fi găsit?... Trebuie să-l văd imediat.

ANA *(contrastînd prin calmul ei nedumerit):* Cred că pe Calea Victoriei.

SUDIRECTORUL *(mocnit, furios):* La Capşa, rezemat de bară...

PATROANA: Lasă-l acum. *(Pe gînduri, nervos:)* Cum facem să-l aducem?

SUBDIRECTORUL: Mă duc cu maşina şi-l aduc imediat.

PATROANA: N-are să vie... cunoaşte probabil maşina... Ce e de făcut? N-am pic de răbdare... *(Caută mereu, grăbit, pe gînduri.)*

SUBDIRECTORUL: De, ştiu eu?! Că mi-o stat mintea-n loc...

PATROANA: Ah!... Am găsit!... Ai un plic de carte de vizită?

SUBDIRECTORUL: Sigur că am.

PATROANA *(încearcă să scrie, nu poate)*: Te rog scrie dumneata, eu nu pot. Ăă... *(Dictează nervos:)* „Domnule inspector, de la bancă ne-au dispărut acte importante. Bănuielile cad asupra funcționarului Mitică Popescu... Noi sîntem aci, la el acasă, ca să împiedicăm orice manevră... Arestează-l, te rog, imediat... ca să nu dispară pentru percheziție... Individul poate fi găsit în fața cafenelei Capșa."

ANA *(speriată)*: Dar, doamnă!...

SUBDIRECTORUL *(nedumerit și el)*: Doamnă...

PATROANA: Lasă, că știu eu ce fac. *(Se uită la brățară.)* Domnule Stupariu. Ai trei minute pînă la poliție, două de vorbă cu inspectorul Gheorghiu, două la Capșa, și încă trei aci. Fac zece minute... Dacă faci mai mult, dau afară șoferul. Dă orice explicații inspectorului... Alarmează-l. *(Își aduce aminte și o îmbrățișează spontan pe Ana.)* E sora lui!

SUBDIRECTORUL *(pregătindu-se grăbit și greoi de plecare, mișcat)*: În zece minute sînt aici. *(Și înainte de a ieși, după o scurtă ezitare:)* Văzut-ai comedia comediilor? Ea e sora lui... El e fratele ei... *(Nu știe ce să mai facă, emoționat și grav, sărută brusc pe Ana pe creștet.)* Mă rog iertare, stimată doamnă, dar de atîtea încurcături, m-am conturbat și cu de cap. *(O mai salută militărește.)* Scuzați, doamnă... Compliment... Respect... *(Iese zăpăcit, revine din prag peste nepot și Ana, care îl conduceau.)* Mi-am uitat pălăria...

PATROANA *(extrem de veselă):* Așadar, n-are nici metresă, nici copil... nici copil, nici metresă... *(O scuturătură de umeri pe Ana.)*

ANA *(mereu, mereu nedumerită):* Doamnă, dar nu înțeleg nimic!

PATROANA *(veselă și obosită de atîtea emoții, s-a trîntit în fotoliu):* Pentru că e foarte greu... pentru că e imposibil de înțeles! *(Dă fără să vrea tăvița de pe masă la o parte, dă peste fotografia ei pe masă, pe care Mitică abia avusese timp s-o ascundă, o privește mirată.)*

ANA *(explicînd, căci nu pricepe mirarea ei):* Asta-i fotografia lui din sertar.

PATROANA *(privește, și pe urmă, simplu):* Asta-i fotografia mea. Ce sertar?

ANA *(o privește pe ea, privește poza):* A!!

NEPOTUL *(se vîrîse și el între ele):* Asta-i poza de-l doare capul pe onchiu!... *(Ana îi dă cu palma peste gură pentru obrăznicia lui, apoi clatină din cap.)* Da, da...

PATROANA: Dar ce sertar? Cum a ajuns asta la el?

ANA *(își amintește de Mitică, face legătura):* Acum înțeleg eu... *(Trage un sertar, eventual la șifonier, și-i arată.)* O ascundea de obicei aici.

PATROANA *(se uită și merge la scrin, se uită în sertar):* Dar ce-i aici?

ANA: O dată, cînd am aranjat sertarul, am dat peste fotografia asta, ascunsă aci... Ia uite ce mai are...

PATROANA *(scoate, interesată, mirată, o mănușă):* Mănușa asta desperecheată? *(O încearcă și constată pe loc.)* Asta-i mănușa mea! *(O arată demonstrativ.)* Cum o fi ajuns la el?... *(Conținutul sertarului o pasionează, scoate un pachet de țigări, le privește mereu uimită.)* Ia uite, ia uite... *(Cu ochii mari:)* Dar ce? El nu fumează?

ANA *(nedumerită):* Ba da...

PATROANA: Atunci... *(Surîde cald pe gînduri.)* Uite: „Georgeta"! Astea sînt ţigări aduse din străinătate, astă-vară. Un fabricant de la Bruxelles mi-a făcut cadou cîteva cutii de ţigări, anume făcute pentru mine, marcate cu numele meu. Cînd am ajuns acasă mai aveam cîteva şi am dat fiecărui funcţionar cîte zece... Uite, Mitică le-a păstrat... Nu le-a fumat... *(Surîde înduioşată.)* E fenomenal... *(Mai dă peste ceva.)* Şi asta ce e aici? O tăietură din gazetă, un *compte-rendu* de la balul Obolului... *(citeşte rîzînd)* numele meu subliniat cu roşu. Iar! Altă tăietură. *(Citeşte cu atenţie:)* „Cine a găsit un căţel alb cu bot negru e rugat să-l aducă la doamna Demetriade, str. Lipscani nr. 4 bis, unde va primi o bună recompensă." *(Surîde înduioşată, uimită şi destul de fericită.)* Ah, şi pe ăsta l-a păstrat... *(Ascultă o clipă în ea însăşi, apoi, către Ana:)* Ei bine, doamnă, şi cu... şi cu... *(Încurcată, foarte mobilă:)* Ce te uiţi aşa la mine?... Sigur... găseşti la urma urmelor că nu este un tip delicios? Ei, da.

ANA *(bănuind uimită, fericită):* Pe Mitică?

PATROANA *(vin amîndouă în faţă):* Da, da, da... *(Încurcată:)* Mi-e drag. Ei, da, îl iubesc pe Mitică, pe trăsnitul, pe naivul, pe unicul Mitică, pe această fermecătoare puşlama sentimentală, pe acest fanfaron cinstit, loial... M-am săturat de ipocriţii eleganţi, m-am îmbîcsit de prostia aşezată...

ANA *(emoţionată de tot):* Îl iubeşti pe Mitică? Dar dacă l-ai cunoaşte cum îl cunosc eu...

PATROANA: Desigur că da! Cu atît mai bine, îl vom scăpa de mizeriile pe care i le fac proştii

practici... Vreau să-l apăr... Mitică e un copil mare.

ANA *(cu mîna la gură)*: E adevărat.

PATROANA: Şi prostcrescut... Oh, n-am văzut un copil mai prostcrescut... Dar am să-i arăt eu lui!... *(Sigură de ea.)* De acum nu mai merge!...

NEPOTUL *(aude lătrături, aleargă speriat la fereastră, apoi la uşă)*.

SCENA 6

PATROANA, ANA, SUBDIRECTORUL, INSPECTORUL, JEAN, MITICĂ, UN GARDIAN

(Apare întîi eroic subdirectorul, apoi inspectorul. Urmează agentul, care ţine pe Mitică de braţ, şi Jean.)

SUBDIRECTORUL *(arată cu gambeta cum ar arăta cu baston de mareşal)*: L-am adus...

MITICĂ *(către agent, căruia patroana îi face semn să-şi ia mîna de pe el)*: Te rog să nu pui mîna pe mine!... Întîi să te speli pe mîini.

INSPECTORUL *(monden, subţire, intervine totuşi, profesional)*: Taci din gură, puşlama... Las', că vă cunosc eu pe toţi... Mă prind că nu eşti la prima lovitură... O să te cercetăm noi...

JEAN *(speriat)*: Garantez eu pentru el... Eu...

MITICĂ: Poftim, şmechere cu mustăţi...! *(Abia acum, cînd se întoarce, dă cu ochii, uimit, de patroană.)* Dumneavoastră? *(Se descoperă.)*

INSPECTORUL *(îşi scoate pălăria)*: Sărut mînuţele, doamnă... Vi l-am adus.

PATROANA: Foarte bine, domnule inspector... Eşti un inspector prompt!

INSPECTORUL *(încîntat că a fost de folos, dar foarte autoritar):* Dar ce a furat pușlamaua asta?... Ceva însemnat, desigur...

PATROANA *(simplu):* O, foarte însemnat... inima mea...

(Un surîs încremenit în privirile tuturor. Mitică el însuși mimit, emoționat.)

INSPECTORUL *(nu știe ce să creadă, privește aiurit, încruntat, în jurul lui):* Dar... adică... Ei, drăcia naibii!

PATROANA *(fermecător indignată):* Ce? Ți se pare un lucru fără importanță?...

INSPECTORUL *(a priceput și el gluma, se scarpină în cap șiret):* Dimpotrivă, coniță... și sînt chiar încîntat că am prins la timp un hoț atît de periculos. Nici vorbă să-i mai dau drumul. *(Cu un zîmbet prelungit:)* Nu e mai puțin adevărat însă că de la o vreme încoace, furturile de acest soi s-au înmulțit îngrijorător... Ne cam dau de lucru...

PATROANA *(frumoasă, femeie):* Tot trebuie să fie și poliția bună la ceva.

INSPECTORUL: Fără îndoială, frumoasă doamnă... Numai că în cazurile acestea, grozav ne-ar conveni să fim noi, polițiștii, în locul hoților!

MITICĂ *(după ce l-a privit fix):* Din obișnuință... se vede...

INSPECTORUL: Poftim... ingratul... Vezi să nu te arestez de-a binelea, amice.

PATROANA: Lasă-mă pe mine, și ai să vezi.

INSPECTORUL: Cu alte cuvinte, poliția și-a terminat glorios misiunea?

GARDIANUL *(către Mitică):* Văd că pe aci se fac schimbări mari... Dar eu vreau să știu, cu țigara mea zilnică ce fac?

PATROANA: Ce țigară?

JEAN: El e agentul de circulație de la Capșa...

PATROANA *(vine spre el):* Dumneata ești agentul de circulație de la Capșa?... Dumneata chiar?... *(Gardianul salută, dar ea devine brusc mînioasă.)* Bine că te întîlnesc... De cînd vream să-ți scot ochii...

INSPECTORUL *(îngrijorat):* Doamnă, ce s-a întîmplat? Ce nemulțumire aveți?

PATROANA *(fierbînd):* Va să zică dumneata ești cel care mă ții în loc la Capșa cîte un sfert de oră! De atîtea ori am întîrziat din pricina dumitale...

INSPECTORUL: Cum asta?

PATROANA *(fierbînd mereu):* Așa mă ține în fiecare zi. S-adună zeci de mașini... Urlă claxoanele de înnebunesc...

GARDIANUL *(grav):* Datoria, doamnă, datoria...

PATROANA *(îl privește lung):* Ce datorie?

JEAN *(foarte firesc):* Datoria către Mitică... *(Cînd vede nedumerirea tuturor, explică:)* Au o înțelegere amîndoi. Mitică stă rezemat de bară, și cînd apare mașina dumneavoastră îi face semn lui... Atunci: stop! *(Face semnul „stopului".)* Se opresc toate mașinile...

PATROANA *(uimită, i se pare că nu pricepe; scandalizată, clatină din cap către inspector, ca și cum i-ar spune:* „Ce zici de asta?"*):* Asta era!

INSPECTORUL *(indignat):* Și pînă cînd se întrerupe circulația?

JEAN *(către patroană):* Pînă cînd Mitică v-a admirat destul... Atunci îi face cu ochiul agentului, și stopul se ridică. Pe urmă se duce și îi dă o țigară... *(Cu importanță:)* O țigară Tomis...

PATROANA *(cu o ciudă gingașă):* Admirabil... Așa polițic zic și eu!

INSPECTORUL *(monden):* Atunci, sărut mîinile, doamnă, la revedere, domnilor...

JEAN *(cînd inspectorul dă mîna cu Mitică):* La așa hoț, așa poliție!

(Inspectorul iese.)

SUBDIRECTORUL *(o privește cu gravitate profesională pe Ana):* Nu e serios, doamnă...

ANA: E un băiat tare cuminte.

SUBDIRECTORUL: Ei, minte are el destulă, dar nu-i toată bună...

ANA: A luat premiul întîi în toate clasele primare.

SUBDIRECTORUL: Nu e serios... La noi în Ardeal, cînd o muiere frumoasă zice da, un bărbat serios nu zice nu.

PATROANA: Și acum, vă rog să mă lăsați un minut cu acest domn.

MITICĂ *(face un cap speriat).*

SUBDIRECTORUL: Vedeți să nu scape iar, doamnă... că eu îs om bătrîn, și la poliție nu mai merg.

(Ies în stînga subdirectorul, Ana, Jean, nepotul.)

SCENA 7

PATROANA, MITICĂ

PATROANA *(venind spre el, luminoasă, amenințătoare):* Cum de ai îndrăznit...?

MITICĂ *(întrerupe scurt, ridică mîinile):* Mă predau...

PATROANA *(rîzînd reținut):* Te predai?

MITICĂ *(simplu și definitiv):* Da.

PATROANA *(tirană, cu gesturi senzuale):* Fără condiții?

MITICĂ: Fără.

PATROANA *(porunceşte scurt):* Vino încoace.

MITICĂ *(definitiv ascultător):* Viu.

PATROANA *(i-a făcut semn să se aşeze în fotoliul cu velinţe pe el. Se aşază şi ea, dar pe braţul gros al fotoliului, se apleacă uşor deasupra lui Mitică, privindu-l în ochi):* Mă iubeşti?

MITICĂ *(cuminte):* Zău te iubesc.

PATROANA *(surîzînd şi ameninţînd):* Bagă de seamă!

MITICĂ *(face un semn cu amîndouă mîinile:* „absolut", *ceea ce e la el un soi de jurămînt).*

PATROANA *(cu ochii calzi):* Şi de ce mă iubeşti?

MITICĂ *(rămîne năuc):* !!!?

PATROANA *(frumoasă, furioasă):* Înţelegi, sau nu înţelegi?... De ce mă iubeşti?

MITICĂ *(conştiincios):* Lasă-mă să mă gîndesc puţin.

PATROANA: Nu, pe negîndite, că minţi.

MITICĂ *(surîde din toată inima, o priveşte în ochi şi-i spune simplu):* Pentru că eşti frumoasă! *(Rămîne cu privirea într-a ei.)*

PATROANA *(măgulită):* Vezi că minţi?

MITICĂ *(continuă, tot firesc):* Pentru că eşti bună.

PATROANA *(ameninţă, glumeşte):* O să vezi dumneata dacă sînt bună.

MITICĂ : Pentru că... pentru că... *(Oricît caută... nu mai găseşte.)* Zău dacă ştiu!

PATROANA *(rîde din toată inima):* Bine... Acum spune-mi, de cînd mă iubeşti?

MITICĂ: Nu mai ţin minte de cînd... De cînd aveam paisprezece ani.

PATROANA: Cum poţi minţi cu atîta nerusinare? Nu mă cunoşti decît de şase ani.

MITICĂ *(cu o ciudată sinceritate):* Ce are a face? Din clasa a patra de liceu mă gîndeam mereu că o să fiu funcţionar într-o bancă, şi că patroana o să fie frumoasă şi că am s-o iubesc. Altfel, de ce m-aş fi făcut funcţionar?

PATROANA *(rîzînd)*:Argumentul e hotărîtor. *(Mai precis:)* Dar de unde ştiai că am să fiu eu?

MITICĂ *(emoţionat)*: Alta în locul dumitale? Ar fi putut să fie alta în locul dumitale?... Aş fi azvîrlit-o în mijlocul străzii... Numai dumneata puteai să fii!....

PATROANA: Şi acum şase ani, cînd m-ai văzut întîia oară, ce ţi-ai zis?

MITICĂ: Nu mi-am zis nimic... am început să cînt... aşa, pentru mine...

PATROANA *(rîde cu dragoste)*: Ce cîntai?

MITICĂ: Nu ştiu... am cîntat vreo douăzeci de cîntece... că te-am văzut cînd ieşeam de la bancă... plecai cu directorul în automobil... şi mi-a spus Jean: „Uite pe patron cu nevastă-sa". *(Rîzînd modest:)* Am cîntat pînă cînd Jean s-a plictisit şi m-a dat dracului. Pe urmă am cîntat singur acasă. De atunci căutam totdeauna să te văd...

PATROANA *(puţin surprinsă)*: Bine, dar atunci eram măritată!

MITICĂ *(haihui, gîndeşte despre el cum ar gîndi despre altul)*: Ce-mi pasă mie? Eu te iubeam aşa... *(Ca pe un lucru depărtat, fără speranţă, dar el nu găseşte cuvîntul.)*

PATROANA *(fără voia ei, îi ia mîna)*: Mitică!... *(Îl învăluie cu o privire caldă şi prietenoasă, şi după un răstimp de emoţie, tot femeie:)* Atunci, dacă mă iubeai, de ce mă vorbeai totdeauna de rău?

MITICĂ *(sfios ca şi pînă acum)*: Mi-era frică să nu afle cineva la cine mă gîndesc.

PATROANA *(mirată, simplu)*: De ce?

MITICĂ: Mi-ar fi fost ruşine... ar fi rîs toţi de mine...

PATROANA *(surîde, îi mîngîie lin mîna)*: Ei bine, şi pînă cînd m-ai fi iubit aşa?

MITICĂ *(firesc, ca pe un lucru judecat, rezolvat definitiv):* Mereu...

PATROANA *(tulburată):* Cum? Ai suferit mereu în tăcere?

MITICĂ *(în modul cel mai firesc din lume):* Dar n-am suferit de loc...

PATROANA *(uimită, nu mai pricepe nimic):* Cum, n-ai suferit să mă ştii a altuia?

MITICĂ *(privind-o ca un copil, cu o resemnare care nici nu mai e resemnare):* Nu.

PATROANA: Cum asta? Mă ştiai a altuia şi nu sufereai?

MITICĂ: Sigur că nu! Eu nu vream decît să te văd în fiecare zi cînd treceai în automobil. *(Îi bate şi acum inima amintindu-şi cu o bucurie tainică.)* Îmi plăcea mai mult automobilul vechi, cel albastru, că era deschis... Îl vedeam de departe.

PATROANA *(certîndu-l):* Şi făceai semn agentului...

MITICĂ : Era băiat bun.

PATROANA *(mirată):* Şi pentru o ţigară se opreá toată lumea?

MITICĂ *(candid):* Cine ce pierdea? Cînd noi cîştigam amîndoi: el ţigara, şi eu te vedeam mai mult pe dumneata. *(Îi priveşte rochia.)* În fiecare zi mă întrebam cu ce rochie ai să fii.

PATROANA *(mereu femeie):* Şi n-ai suferit niciodată? Absolut niciodată din cauza mea?

MITICĂ *(se ridică în picioare, încruntat):* Ba da.

PATROANA *(se ridică şi ea):* Cînd?

MITICĂ: Acum, în urmă, cînd am fost la dumneata... Nu ştiu ce s-a întîmplat cu mine atunci...

PATROANA: ?!...

MITICĂ: Nu ştiu... Pînă atunci erai departe de mine, ca stelele, pe urmă dintr-o dată erai atît de aproape, la un pas, mi-a venit rău cînd am

văzut pe Valtczeanu lîngă steaua mea... Am încremenit...

PATROANA *(maliţioasă):* Ba dimpotrivă, erai extrem de agitat.

MITICĂ : Tot aia. Îmi venea să-l zvîrl pe fereastră...

PATROANA: Sufereai mult?

MITICĂ: Mă durea tot corpul... era prea ticălos... a pus mîna pe piciorul dumitale...

PATROANA *(mîngîindu-l):* Ai suferit din cauza mea...

MITICĂ: Din cauza lui, nu din cauza dumitale.

PATROANA: Dar, ia ascultă... Uită-te în ochii mei. Cît timp ai să-mi mai zici dumneata?

MITICĂ: ?

PATROANA: Te rog să-mi spui de aici înainte „tu"!...

MITICĂ *(spune în gînd „tu" şi simte că e o imposibilitate, surîde încercînd).*

PATROANA: Aşa... să-mi zici „tu".

MITICĂ: Bine, am să-ţi zic... *(Candid:)* Cînd voi fi singur.

PATROANA: Nu, acum: „tu".

MITICĂ *(stîngaci):* Tu.

PATROANA: Şi să te mai prind că mai zici că sînt patroană!

MITICĂ *(se uită lung, surîzînd, în ochii ei, căci se ştie vinovat):* Nu.

PATROANA: Bine, şi acum să-mi răspunzi la altceva: dacă mă iubeai atît de mult, de ce ai spus în seara ceea că nu poţi să mă ici de nevastă?

MITICĂ: Nu ştiu... Naiba să ştie... Prea erau mulţi de faţă.

PATROANA: Ei şi?...

MITICĂ: Pe urmă mi s-a părut că-ţi baţi joc de mine... Cum naiba să-mi închipui eu că t... *(Vrea să spuie „tu", dar se împiedică emoţionat.)* Vezi? Nu merge.

PATROANA *(surîde cu dragoste):* Merge... Zi: tu... și încă!... *(Îi mîngîie părul.)* Nu-ți venea să crezi că te-aș putea iubi?

MITICĂ *(zîmbind zănatic):* Parcă acuma cred?

PATROANA *(surîzînd indignată):* A! A!

MITICĂ *(se scoală):* Dumneata ești ceva... Nu știu cum să-ți spun... un lucru fără pereche... Ca mine sînt nenumărați... toată strada... de ce să mă iubești pe mine?...

PATROANA *(mișcată, îi strînge mîinile, privindu-l cu duioșie).*

MITICĂ: Nu, eu mă cunosc... Ai face o afacere proastă...

PATROANA: Da? Eu cred că e cea mai bună din toate cîte am făcut pînă acum.

MITICĂ *(stă un minut pe gînduri):* Aș vrea s-o văd și pe asta!

PATROANA *(îl privește precis):* „Mai" nătîng și nebun, îmi placi așa cum ești tu... Cu năzdrăvăniile tale... Cu „spiritele tale" fără nici un Dumnezeu și cu toate „incorectitudinile" tale... Pentru că ai așa, ascuns sub haină, un pumn de inimă...

MITICĂ *(stînjenit, căutînd spre haină):* Tare curios aș fi...

PATROANA: Taci... Pentru că atunci cînd cineva te cunoaște, poate avea încredere în tine... Pentru că acolo unde alții cîntăresc totul, tu îți dai fără nici o socoteală muncă și suflet.

MITICĂ *(tulburat, trădîndu-și emoția, prin aceste încercări de a face spirite):* Mai păcălesc și eu pe cine pot.

PATROANA: Da... Cînd crezi că ai păcălit pe alții, tot tu ești în pagubă... Ai înțeles pentru ce îmi ești atît de aproape, Mitică?

MITICĂ *(copleşit de emoţie):* Dacă-ţi sînt aproape, fereşte-ţi buzunarele...

PATROANA: N-ai să taci odată? *(Îl trage de păr.)* Ascultă: şi pe urmă, am încredere, pentru că mă iubeşti... Ştii tu ce înseamnă sentimentul acesta: să te ştii iubită... să ai convingerea că eşti iubită cu adevărat?

MITICĂ: Dar de unde ştii?

PATROANA *(înfuriată):* Ascultă... oi fi tu „Mai" nebun... dar eu sînt şi mai nebună. Află că am fost şi sînt Georgeta Popescu. *(Hotărîtă:)* Şi-acum, văd eu că nu mai merge cu tine altfel... *(Îl sileşte să stea în fotoliu, apoi, stînd şi ea pe braţul fotoliului, îl cheamă spre ea.)* Vino încoace! *(El şovăie, amintind cu zîmbetul de palma primită; atunci se apleacă ea, îl îmbrăţişează lung.)*

SUBDIRECTORUL *(apare tiptil, constată încîntat, apoi face semn celorlalţi):* Poftiţi încoace... *(Tare:)* Ei, v-aţi împăcat? *(Cei doi îmbrăţişaţi tresar şi sar de pe fotoliu.)* Despre cununie să n-aveţi nici o grijă... Vă cununăm noi doi. *(O arată, ţinînd-o de mînă, pe Ana, mucalit, cu gravitate.)* Că mi-am aflat şi eu boreasă strașnică (o fi, n-o fi, s-o vedea).

PATROANA *(vede asta, se smuceşte, veselă şi indignată):* M-ai compromis, m-ai compromis... *(Precis:)* Trebuie să mă iei de nevastă!

MITICĂ: Te iau.

(E o mişcare de prietenie între toţi cei de faţă, care sînt încîntaţi.)

JEAN *(murmură nemîngîiat totuşi, parcă mai mult pentru el):* Mă Mitică, dacă luai de la Valtezeanu comisionul ăla... Trei milioane... azi am fi...

MITICĂ *(fanfaron)*: Eşti un idiot. Am refuzat dinadins... Ehei, n-aveţi voi habar cine sînt eu... Am calculat totul. Ştiam că o s-o fac praf şi o să mă ia de bărbat... *(O măsoară cu o privire caldă.)* Mă, nu face o nevastă ca asta trei milioane?

PATROANA *(îşi muşcă buzele înciudată şi îi ardc o straşnică palmă)*: Popescule...

MITICĂ *(o prinde voiniceşte în braţe)*: Popeasco... *(Ea se zbate mînioasă... el o sărută apăsat, pînă cînd braţele ei se moaie şi prelungeşte ea sărutul.)*

CUPRINS

Prefață III
Tabel cronologic XXXVII

Suflete tari 1
Jocul ielelor 137
Mitică Popescu 307

Redactor responsabil : Nicolae Teică
Tehnoredactor : Traian Argetoianu

Dat la cules 1.01.1964. Bun de tipar 12.03.1964. Apărut 1964. Tiraj 40.140 ex. broşate. Hîrtie ziar de 50 g/m². Format 700×920/32. Coli ed. 20,91. Coli tipar 15,75. Planşe tiefdruck 1. A. nr. 15755/1963. C.Z. pentru bibliotecile mari 0R. C.Z. pentru bibliotecile mici 8R—2.

Tiparul executat sub comanda nr. 40021 la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii", Piaţa Scînteii nr. 1 Bucureşti — R.P.R.

„Camil Petrescu a excelat... în toate capitolele spiritului enciclopedist, care-l caracterizează. E poet, cu adevărat poet; e prozator, cu adevărat prozator... E autor de teatru adevărat... În toate diametralele opuse Camil Petrescu are talent, ceea ce m-ar înclina să cred că se bucură de haruri excepționale... Autorul *Mioarei* poate fi asemuit cu o boare de mireasmă, care trece prin toate apartamentele intelectului, din odăie în odăie, egal, nemodificat și insesizabil."

(Tudor Arghezi, 1943)

Vol. I și II Lei 10